Kristilegra Trúarbragda
Høfud-Lærdómar,

til

almennilegrar uppbyggíngar.

Samanteknir af

Mag. Christjáni Basthólm,

Lærimeistara í Gudfrædinni, konúnglegrar Hátignar Skripta-fødur og ædsta Hof-predikare.

Sídari Parturinn

á Islendsku snúinn af

Gudmundi Jónssyni,

Prófasti og Sóknar-presti til Stadastadar og Búda í Snæfellsness-sýslu.

Selst almennt innbundinn, 54 skild.

Leirárgørdum vid Leirá, 1799.

Prentadur á Forlag Islands almennu Uppfrædíngar Stiptunar,

af Factóri og Bókþryckjara G. J. Schagfjord.

Innihaldid.

XXXV.

XXIV. Kapituli.

Um Jesú heilaga Líferni.

Að allt Jesú líferni hafi verið heilagt og óſaurgað af ſyndinni, það kénnir ſkynſemin, það ſtaðfeſtir Ritníngin. Sjálf ſkynſemin, þegar hún annars meðtekur hina aðra Ritníngarinnar vitnisburði um Krist, hlýtur líka að meðtaka þennann, og þó Ritníngin aldrei vitnaði það, þá hlyti hún þó af ſjálfri ſér að gèta ſjeð það, að Jeſús Kriſtur gat ei verið ſaurgaður af ſyndinni, eins og aðrar manneſkjur. Ritníngin ſegir: að Jeſú manndómlega náttúra hafi ecki verið gètin eptir náttúrunnar eðlislegum hætti, heldur af Guðs-meðals-lauſum almættis-krapti; þeſs vegna kom hans manndómlega náttúra beinleiðis frá Skaparans höndum, og það, ſem kémur réttlínis frá höndum þeirrar heilöguſtu veru, hlýtur nauðſynlega að vera hreint og heilagt. Kriſtur var þeſs vegna ecki í ſínum gètnaði ſaurgaður með ſyndinni, eins og aðrir Adams niðjar. Ritníngin ſegir: að Jeſús Kriſtur hafi verið guddómleg perſóna, og að hans manndómlega náttúra hafi með hinum náqvæmaſta hætti verið ſameinuð við guddóminn; ſkynſemin ſjer þeſs vegna auðveldlega, bæði að guddómurinn gat ei verið ſvo náqvæmlega ſam-

 einaður

einadur þeirri veru, sem var saurgud af synd-
inni, og líka ad sú guddómlega náttúra, sem
allt frá gétnadinum var svo náqvæmlega sam-
einud Krists manndómlegu náttúru, ad hún
var svo sem sálin í Jesú sál, og stjórnadi öll-
um hans þaunkum, girndum, ordum og at-
hofnum, ad hún, segi eg, kunni líka svo ad vard-
veita Jesú manndómlegu náttúru, svo ad hún
ecki vanvirdtist edur vanhelgadist af neinni synd-
samlegri saurgun. Ritníngin segir, ad Jesús
Kristur hafi átt ad gjöra forlíkun fyrir alls
heimsins syndir; og skynsemin sjer audveldlega,
ad sá, sem átti sorlíka fyrir annara manna
syndir, hlaut sjálfur ad vera frí fyrir synd, og
ad Kristur, ef hann sjálfur hefdi verid synd-
ugur, þá hefdi hann ei gétad borgad sína eg-
in sekt, miklu sídur annara. Þannig kann
skynsemin, þegar hún ádur er upplýst af Ritn-
íngunni, ad þéna til ad stadfesta Ritníngar-
innar lærdóma. Ef ad Ritníngin eptir allt
þetta, sem hún hefir kénnt um Krist, til-
legdi honum samt sidferdislegann ófullkomleg-
leika, þá mundi skynsemin strax sjá hvorsu þad
mótsegdi sér sjálft.

En svo sem skynsemin sjer, ad þvílík per-
sóna, sem Jesús Kristur var, hlaut naudsyn-
lega ad vera hrein af allri syndsamlegri saurg-
un, svo stadfestir Ritníngin líka þad sama um
Krist. Spámennirnir segja ecki einúngis um
þeirra tilkomandi Messíam, ad hann mundi
elska réttlætid, en hata ógudlegleikann,

Psálm.

Psálm. 45. Að hann ecki mundi gjøra ofriki, og engin svik mundu finnast i hans munni, Es. 53. Heldur stadfesta Postularnir þad sama um Krist; allstadar finnum vér þessa vitnisburdi um hann: ad hann ecki hafi gjørt synd, 1 Pét. 2; ad hann hafi verid hreinn af synd, 2 Cor. 5; ad ecki hafi verid synd hjá honum, 1 Jóh. 3; ad hann hafi verid reyndur i øllum hlutum, ad syndinni frátekinni, Ebr. 4.

Eins og Ritníngin í þessu efni stadfestir skynsemina, svo stadfestir Jesú gjorvalla lífssaga aptur Ritníngarinnar vitnisburd. Í ollu Jesú framferdi gétur jafnvel ecki þad skarpskygnasta auga uppgøtvad þann minnsta blett, hvaraf álycktad verdur um spillt hjarta. Hér verdum vér ecki varir vid þær óreglulegu girndir, þær offreku, sinnis-hræríngar, þau skilníngarvitanna yfir-ráð yfir skynseminni, sem hjá oss láta daglega í ljósi þá vanart, sem oss er medfædd. Hvørsu megum vér dádst ad því, hvørsu Kristur var ætíd ánægdur med þad, sem hann naudsynlegast medþurfti, og var rólegur einninn þó þad bristi. Refar hafa hólur, segir Kristur, og himinsins fuglar hafa hreidur; en mannsins sonur hefir ecki þad, hvar ad hann géti hallad sínu høfdi, Matth. 8. Hvílík stadføst þolinmædi í øllum hans líkamlegu og andlegu lídunum! hvílik vidqvæm tilfinníng, þegar hann sá mannanna eymd, er jafnvel brautst út í tárum, þá hann setti sér

fyrir sjónir Gydínganna yfirhángandi ófarir! hvílík ósigrandi hógværd vid hans óvini og foraktara! honum var formælt, hann blessadi; hann var ofsóktur, hann þoldi þad. Pétur, sem var sjónar-vottur til Jesú heilaga fram-ferdis, aflegdur þessa játníngu um hann: hann galdt ecki smánar-ord fyrir smánar-yrdi, hann brúkadi ei heitíngar-yrdi þá hann leid; heldur fól þad honum á hendur, sem rétt dæmir, 1 Pét. 2; þá einúngis upptendr-adist hans heilaga vandlæting, þegar dýrd hans Fodurs var annarsvegar, Jóh. 2. Hvílík for-likunarsemi vid þá, sem hann aflífudu! Fadir! þannig bad hann á krossinum, fyrirgéf þeim, þvi þeir vita ei hvad þeir gjøra, Lúc. 23. Hvílík rósemdarfull undirgéfni undir vilja síns Fodurs, einninn þegar hann sá fyrir hønd-um þann hryllilegasta daud-daga: minn Fadir! sagdi hann, sé þad møgulegt, þá lát þenn-ann kaleik víkja frá mér, þó ecki sem eg vil, heldur sem þú villt, Matth. 26.

Þvílíkur madur, er vid sérhvørt tækifæri og í ollum lífsins kríngumstædum sýndi þad, hann aktadi lítid fyrir heiminn og jardneska hluti, er audsýndi svo mikla þolinmædi í mót-lætinu, svo mikid vorkunlyndi vid breyskleika sinna vina, svo mikla hógværd og forlíkunar-semi vid sína óvini, svo mikla undirgéfni und-ir Guds vilja, svo mikla stjórn yfir sínum skiln-íngar-vitum og sínum sinnis-hræríngum, um þvílíks manns hjarta gétum vér ecki haft þá minnstu

minnstu grunsemi, svo lengi hann synir ecki þad, sem þessu er gagnstædt. Af þvílíkum manni, hvørs þenkíngar-máti er svo ágætur og ypparlegur, kunna menn ei ad vænta annars, enn þeirra fegurstu og ágætustu athafna; og þvílíkar vóru Jesú Krists athafnir. Guds dýrd og mannanna farsæld var þad einasta takmark allrar hans vidleitni; ætíd hafdi hann þetta takmark fyrir augum sér, og veik aldrei frá því.

Vér fremjum opt margar fagrar og ágætar athafnir; en ef vér lítum eptir tilgánginum, þá er þad ecki Guds dýrd, heldur vor egin vegsemd, sem vér leitum eptir. En þannig var því ecki háttad fyrir Kristi: ef eg vegsama mig sjálfur, segir hann, þá er mín vegsemd engin; minn fadir er sá, sem vegsamar mig, um hvørn þér segid, ad hann sé ydar Gud; og þér þeckid hann ecki, en eg þecki hann, og ef eg segdi, ad eg þeckti hann ecki, þá væri eg lygari, eins og þid; en eg þecki hann og held hans ord, Jóh. 8. Kristur sagdi ecki einúngis, ad hann ecki leitadi sinnar, heldur fødursins dýrdar; heldur og sannadi hann med verkunum, hvad hann sagdi. Engin manneskja kann ad tileinka sjálfri sér vegsemdina fyrir sínar athafnir, þared allt hvad vér erum, allir vorir kraptar og fullkomlegleikar ecki tilheyra oss, heldur eru óforþént Skaparans gáfa; Kristur einsamall, svo sem guddómleg persóna, hefdi med réttu mátt til-

 einka

einka sér sjálfum alla sína lærdóma og krapta-verk; og þó vildi hann heldur tilreikna sínum födur allt þetta heldur enn sjálfum sér, svo hans fadir kynni ad vegsamast fyrir hann; trúir þú ecki, segir Kristur, ad eg er í fødurnum, og fadirinn í mér? þau ord, sem eg tala til ydar, tala eg ecki af sjálf-um mér; og fadirinn, sem í mér er, hann gjørir þau verk, Jóh. 14. Øll sú vegsemd, sem Kristur leitadi eptir, var þarí innifalin, ad hann kynni ad framqvæma vilja síns fod-urs, sem hafdi sendt hann, og afljúka því er-indi, hvørs vegna hann var útsendur. Þess vegna útbrýzt hann med þessa bæn til síns fodurs: Fadir! stundin er komin; vegsama son þinn, svo ad þinn sonur einninn veg-sami þig; svo sem þú hefir gefid honum vald yfir øllu mannkyninu, ad hann gefi øllum þeim, er þú gafst honum, eilíft líf. En þad er eilíft líf, ad þeir þecki þig, þann einasta sanna Gud, og þann þú sendir Je-súm Krist. Eg hefi vegsamad þig á jørdunni, eg hefi aflokid því verki, sem þú fékkst mér ad gjøra. Vegsama mig nú, Fadir! hjá sjálfum þér med þeirri dýrd, er eg hafdi hjá þér, ádur enn heimurinn var til. Eg hefi opinberad þinn lærdóm fyrir mønnunum, hvørja þú gafst mér af himninum, þeir voru þínir og þú gafst mér þá, og þeir hafa vardveitt þín ord. Nú þeckja þeir, ad allt hvad þú gafst mér,

er frá þér. Því hann lærdóm er þú gafst mér, hefi eg gefid þeim; og þeir hafa medtekid hann, og þeckja sannlega, ad eg er frá þér útgenginn, og trúad, ad þú hafir sendt mig, Jóh. 17. Hvorsu ljóslega vitnar þessi ágæta bæn um Jesú Krists heilaga framferdi? Gudi tileinkar hann allt, en eckért sjálfum sér, utan þá æru, ad hann hafdi breytt eptir vilja sins fodurs, og uppfyllt þann tilgáng, hvar fyrir hann var í heiminn sendur; hvört líf kann ad kallast heilagt, ef ecki þad, sem eldúngis er brúkad Gudi til dyrdar?

En vér eblum ecki Guds dyrd, vér gjörum ecki hans vilja og uppfyllum ecki þann tilgáng, hvar fyrir vér erum til, utan vér líka brúkum vort líf til ad ebla farsæld vorra medbrædra. Þetta stóra takmark hafdi Jesús Kristur líka ætíd fyrir augum. Ef vér athugum Jesú lærdóma, þá midudu þeir allir til ad gjöra vor hjörtu farsæl med dygdinni, ad hughreysta oss í lífsins andstreymi, ad gjöra vora samvitsku rósama, ad auka oss djörfúng á móti daudanum, grofinni og eilífdinni. Ef vér athugum Jesú verk, hvörsu gódgjörn vóru þau? aldrei brúkadi hann sitt almætti til ad straffa sína óvini, edur lét sína mótstödumenn kénna á þeim krapti, sem í honum var, og sem þeir svo þráfinnis spottudu; heldur sumpart til ad þryckja guddómsins innsigli á sína gódgjordasömu lærdóma, svo mannesskjurnar skyldu verda þess fúsari til ad medtaka

taka þá, og með því að meðtaka þá, skyldu verða þess farsælli; sumpart líka til að létta af manneskjunum þeirra líkamlegu neyð. Hjá honum fengu þeir blindu sjónina, þeir heyrnarlausu heyrnina, þeir mállausu málið, þeir limafalls-sjúku hreystina; af honum vóru þeir líkþráu hreinsaðir, þeir djöful-óðu fríaðir frá illra anda yfir-ráðum, og þeir dauðu aptur uppvaktir til lífsins. Hvörsu góðfúsar vóru þá ei allar Jesú athafnir? hvörsu var þetta heilaga líf útgéfið til að gjöra gott? með hvílíkri kostgæfni géck hann með erfiði og bæn og föstu frá einni borg til annarar, frá einu þorpi til annars, svo að manneskjurnar skyldu allstaðar verða aðnjótandi hans góðgjörðasama almættis? þess vegna geck engin bæn óbænheyrð til baka; enginn nauðstaddur fór synjandi af hans fundi; enginn staður var án vitnisburðar um hans kjærleika til mannanna; allstaðar hlutu menn að játa, að guddómurinn væri á jörðina ofanstiginn, til að gjöra þa farsæla, sem á henni búa.

Gétum vér þá eitt augna-blik efast um Jesú lífernis heilagleika? svo hreint var þetta líf frá blettum, svo öldúngis útgéfið til Guðs dýrðar og mannanna tímanlegrar og eilífrar farsældar. Hvað var að undra, þó hann þyrði að gánga fram fyrir sína óvini, og krefja þá til vitnisburðar: hvörr af yður gétur sannfært mig um nockra synd? Jóh. 8. Ef nockurr annar maður væri svo djarfur að kref-

krefja slíks, mundi hann ei brádlega verda til skammar fyrir sína ofdyrfsku? hvad var ad undra, ad sjálfir hans óvinir hlutu ad bera vitni um hans heilaga líferni og óstraffanlegu hegdun? Júdas sjálfur, sem sveik hann, hlaut ad afleggja þessa játníngu fyrir því stóra Rádi: eg hefi illa gjört, ad eg sveik saklausann mann. Pilatus, sem dæmdi hann til dauda, hlaut optar enn sex-sinnum ad játa, ad hann findi enga dauda-sök hjá honum. Hans húsfrú bad hann, ad hann eckért skyldi hafa ad gjöra med þennann réttláta. Heródes hlaut ad hengja yfir hann hvítt klædi, til merkis um hans sakleysi, og senda hann aptur til baka til Pilatum. Hofudsmadurinn, og hinir adrir, sem horfdu á hans dauda, hlutu opinberlega ad afleggja þann vitnisburd, ad hann væri Guds Sonur. Fleiri rök þarf ecki ad framfæra til ad stadfesta heilagleika Jesú lífernis. Þegar vinir og óvinir verda hér samsaga í þeim sama vitnisburdi, þá hefir hann fullkomid abl.

* * *

Þessi sannleiki, ad Jesú gjörvalla líf var heilagt og ósaurgad, á ecki einúngis ad þéna oss til huggunar-ríkrar fullvissu um fullkomlegleika hans fridþægíngar; því hefdi hann sjálfur verid saurgadur af syndinni, hvörninn gat hans daudi þá verid þeirri heiloguſtu veru þægilegt offur, fyrir vanheilagra manna syndir? en þar hann sjálfur var hreinn af synd, þá

kunni Gud ad álíta hann sem syndara í vorn stad, og fyrir hans sakir gátum vér ordid réttlátir fyrir Gudi, 2 Cor. 5. En þessi sannleiki á einninn ad upporfa oss, sem Jesú Krists sanna áhángendur, til ad feta í hans eptirbreytnisverdu fótspor. Oss ber, sem kristnum, ad feta í Krists fótspor bædi á mótlætisins og dygdarinnar vegi. Fúsir eigum vér, eins og Kristur, ad beygja oss undir, þad mótlæti, sem vor fadir á oss leggur, og lída þad þolinmódlega. Eckert mótlæti getur oss tilfallid í heiminum, sem er svo þúngt, sem Jesú Krists, þar hann gaf sig í svo miklu hardara stríd; hvorninn kunnum vér, sem heita viljum hans eptirfylgjendur, ad mæla oss undan því léttara? til ad gánga í Krists fótspor eigum vér ecki sjálfir ad hlaupa út í mótlætid, edur steypa oss í þann háska, sem vér getum umflúid, þad væri ad freista Guds; en oss skal ei heldur þykja undarlegt edur bregdast ókunnugir vid, þó vér hljótum ad lída, þar vor stóri fyri-rennari hefir lídid á undan oss.

Þess vegna segir Kristur svo: hvørr, sem vill vera minn lærisveinn, hann taki sinn kross uppá sig og fylgi mér eptir, Lúc. 14. Med stødugleika og hughreysti eigum vér ad fylgja á eptir, þar Jesús Kristur hefir gengid á undan. Jesús Kristur geck igegnum pínuna inn til sinnar dýrdar; ef vér viljum gánga inn í dýrdina med honum, þá þurfum vér ei ad undrast yfir, þó vér, eins

og

og hann, hljótum fyrst ad gánga ígégnum ýmsar mótlætíngar. Einúngis sá, sem hér nidri hefir strídt med Kristi, kann ad vænta ad krýnast med honum sídar meir.

En vér eigum líka ad eptirfylgja Kristi á dygdarinnar vegi. Þar í er vor sanna tign og uppheſd innifalin, ad vér líkjumst Kristi og berum hans ímind. Vér leitum almennt æru í því, ad géta líkst þeim, sem í tilliti til þeirra stands, embættis og metorda eru oss fremri; og Jesú Krists eptirdæmi, sem var bædi Gud og madur, skyldi ecki upphvörfa oss! hans fyrirmindan skyldi enga verkun gjöra í vorum hjörtum! hvílík vanvirda fyrir oss! hann, Sonur þess allrahæsta, skyldi nidurstíga á jördina, hann skyldi gánga dygdarinnar veg á undan oss, hann skyldi eptirláta oss þau fegurstu dæmi, eptir hverjum vér svo óhult gétum fetad fram til farsældarinnar, og vér skyldum vera kaldir og dofnir þá vér höfum svo stóra fyrirmind? Jesú eptirdæmi, sem launar sínum eptirfylgjurum med eilífri sælu, skyldi verka minna hjá oss, enn heimsins syndsamlegi vani, sem gjörir oss óluckulega! gétum vér hugleidt þetta án þess ad rodna? gétum vér hugsad til þess, hversu kostgæfnir vér erum í því, ad líkjast Guds óvinum, og hversu dofnir vér erum í því, ad breyta eptir Jesú heilaga eptirdæmi, án þess ad þeckja, hversu djúpt vér nidurlægjum sjálfa oss, og hversu lángt vér erum frá þeirri tign, sem vér erum tilkalladir? vér

 gjör-

gjorum þad, sem er ófullkomid, ad formi vorra athafna, og vér apturlykjum augunum fyrir Jesú Krists fullkomnustu fyrirmindun! hvílíkt nidurdrep fyrir oss!

Ef vér annars hofum nockra sanna sómatilfinníngu í voru brjósti, þá egum vér ad metta hana med því, ad gánga í Jesú Krists fótspor, svo oll veroldin megi þeckja, ad vér erum hans eptirbreytendur. Annars hrósum vér oss forgéfins af vorum kristinndómi, forgéfins nefnum vér oss eptir hans nafni, forgéfins segjumst vér elska Krist og heidra hann. Hjá þeim, sem eg elska og virdi, finn eg fullkomlegleika, þessir fullkomlegleikar verda mér elskuverdir, eg leitast vid ad líkjast þeim, af því eg veit, ad eg aldrei gét framar þócknast þeim, sem eg elska, heldur enn þegar minn þenkíngar-háttur, mínar girndir, mínir sidir koma saman vid hans. Ef vér hofum nockurn sannann kjærleika til, og virdíngu fyrir Jesú Kristi, þá hlýtur sú sama lyst til ad líkjast honum ad upplífga vor hjertu. Þegar vér erum þolinmódir í mótlætinu, sem hann; undirgéfnir undir Guds vilja, sem hann; vorkunlyndir vid veikleika vorra vina, sem hann; forlíkunarsamir vid vora óvini, sem hann; þegar vér verjum vort líf, eins og hann vardi sínu, Gudi til dýrdar og monnunum til farsældar, þá erum vér sann-kristnir, sannir Jesú eptirfylgjarar, annars ecki.

XXV.

XXV. Kapituli.

Um Jesú fridþægjandi Dauda.

Eg hefi hér ad framan sært rök til þess, ad annarleg forlíkun sé naudsynleg, ef syndugar manneskjur skulu umflýja dómarans reidi, og brotlegar sképnur komast aptur í sátt vid þeirra Skapara. En var þad naudsynlegt, ad Frelsarinn skyldi deyja, til ad útvega manneskjunum sælufullann ódaudlegleika? var blódugt offur samqvæmast Guds heilagleika, hans vísdómi og hans réttlæti? þetta spursmál skal hér ransakast.

Ritníngin kénnir allvída, ad endurlausnarinn hafi hlotid ad deyja, ef hans fridþægíng skyldi vera fullgyld. An blóds úthellingar skédur engin forlíkan, segir Páll, Ebr. 9. Kristur segir: ad hans blód mundi úthellast til syndanna fyrirgéfningar. Esajas segir: ad hann mundi géfa sitt líf til skulda-offurs, Es. 53. Meira þyrstum vér ecki ad vita; þessi álýktan mætti vera nóg: þannig kénnir Ritníngin; med útþryckilegum ordum segir hún oss, ad heimsins Endurlausnari hafi hlotid ad deyja, ef heimurinn skyldi forlíkast fyrir hann. Oss mætti nægja ad álykta þannig: Gud heimtadi þetta offur, Kristur frambar þad til ad forlíka fyrir heiminn, og Guds réttlæti er gjörd fullnægja med því, þess vegna hlýtur þetta offur ad hafa verid naudsynlegt. En jafnvel þó Ritníngin kénni ánægilega, ad

Endurlausnarans daudi hafi verid naudsynlegur til vorrar fridþægingar, þá sjáum vér samt enn þá ecki nógu greinilega þessa naudsyn. Ef vér viljum þeckja hvorsu þessi fridþægjandi daudi var naudsynlegur, þá hljótum vér ad gjora þessa ályktun: sérhvor synd er vanbrúkan lífsins; þad náttúrlegasta straff fyrir vanbrúkad líf, er sviptir lífsins, edur daudinn; Kristur géck í syndaranna stad, hann hlaut þess vegna ad lída syndaranna straff, hann hlaut ad sviptast lífinu, hann hlaut ad deyja. Eg vil med fáum ordum útlista þessa ályktun.

Sérhvor synd er vanbrúkan lífsins. Þá brúkum vér hvorja eina gáfu réttilega, þegar vér brúkum hana eins og gjafarinn hefir tilætlast; þá vanbrúkum vér hana, þegar vér brúkum hana þannig, ad gjafarans tilgángur annadhvort ecki uppfyllist, edur hindrast. Hvorr var nú Skaparans tilgángur, þá hann kalladi oss fram af engu og lét oss verda til? Vér munum allir svara: ad Skaparinn, sem vegna síns óendanlega vísdóms, ecki gétur gjort neitt forgéfins, hlytur ad hafa haft fyrir augunum einn edur annann tilgáng, sem vér áttum ad framqvæma, og ad auglysing hans dyrdar hljóti medal annars ad hafa verid hans tilgángur. Þetta er verulegur tilgángur allra Guds sképna, ad þær þéna þeirra Skapara til dyrdar. Himnarnir, segir Davíd, framsegja Guds dyrd, og sú útþanda festíng verkin hans handa, Ps. 19. En, ecki ein

úngis

ångis himnarnir, ecki einúngis sú útþanda fest-íng; arid í sólar-geislanum allteins vel, sem sólin; sand-kornid ecki sídur enn jardar-hnött-urinn; ormurinn í moldunni allteins vel, sem höfud-engillinn frammi fyrir Guds hásæti, fram-flgja Skaparans dýrd, og kungjöra verkin hans handa. Tökum þad minnsta gras, gætum med athygli ad því minnsta skridqvikindi, og vér gétum ei neitad því, ad þad kunngjöri dýrd síns Skapara, og vegsami þad almætti, vísdóm og gædsku, sem þad tilbjó. Á þeim minnstu, sem þeim stærstu sképnum má sjá Skaparans dýrd. Allar hrópa þær til vor: þid skynsomu sképnur! skodid á ockur Skap-arans hátign, dáist ad og tilbidjid þá veru, sem mindadi ockur.

En sé þad eitt af augna-midum allra sképna, ad þær auglýsi hátign þeirra Skap-ara og alla hans endanlegu fullkomlegleika, ad svo miklu leiti, sem þeir géta af þeim aug-ljósir ordid; hvörsu miklu framar mun þá manneskjan hafa þetta augnamid? manneskj-an, sú ædsta af öllum sýnilegum sképnum? hvörsu miklu framar hlýtur hún ad vera sköp-ud til þess, ad hún skyldi þéna Skaparanum til dýrdar? og hvörninn eblum vér þetta augna-mid? máské med því haglega smídi vors líkama? máské med þeim dásamlega skapnadi vorrar skynjandi sálar? máské med því, ad láta sjá þær ágætu gáfur, sem Skaparinn hefir gædt oss med? já, uppá þennann máta vegsömum

vér

vèr vorn Skapara; en med sama hætti veg=samast hann einnig af því minnsta skrid=qvik=indi; þared á því, allteins vel sem á oss, má sjá Skaparans hátign. Mun Gud ecki heimta af oss, ad vèr vegsomum hann med ødrum hætti, þar vèr erum skynsamar og ædri skèpn=ur? vèr høfum svo miklu ædri náttúru, mun Gud þá ecki hafa miklu ædra augna=mid med oss? jú! vèr finnum þad hjá oss, ad vèr er=um þannig skapadir, ad vèr gètum þeckt vil=ja vors Skapara; hann hefir opinberad oss þann sama; hann hefir innskrifad sitt løgmál í vor hjørtu; vèr finnum hjá oss, ad vèr gèt=um breytt eptir, edur brotid á móti vilja vors Skapara. Þegar vèr undirkøstum oss þessu løgmáli, þegar vèr uppfyllum þennann Skap=arans vilja, þá vegsømum vèr hátign vors Skapara med vorri sjálfkrafa hlydni, med vorri hlydni játum vèr hans yfirdrottnun, hans al=vitsku, hans ósaurgada heilagleika, fyrir hvør=jum þánkinn sjálfur ecki er hreinn, hans stránga rèttlæti, fyrir hvørju tilgángurinn sjálfur er fordæmanlegur.

Med þessum hætti eigum vèr, sem skyn=semdarfullar og frjálsar verur, ad vegsama vorn Skapara; med þessum hætti eigum vèr, sem ædri skèpnur; ad kunngjøra vors Skapara ó=endanlegu fullkomlegleika, fleiri fullkomlegleika, heldur enn þá, sem kunngjerast af þeim daudu og skynlausu skèpnum. Þad er eitt af þeim augna=midum, hvar fyrir Gud gaf oss lífid og lèt

lèt oss verda til; en þá er þessi álÿktan lïka rètt: þess vegna er sèrhvør sÿnd vanbrúkan vors lïfs; þess vegna gjørum vèr med sèrhværri vïsvitandi óhlÿdni ad engu þad augnamid, hvørs vegna Gud skapadi oss. Sÿndarinn verdur ad sönnu enn þá meistara-stÿcki Skaparans almættis, vïsdóms og gædsku; ï þessu á hann sam-merkt vid dÿrin og grøsin, ad hann hlÿtur ad vegsama þessa eginlegleika sïns Skapara; en ecki sjáum vèr á honum Skaparans yfir-drottnun, hans alvitsku, allstadar nálægd, heilagleika og rèttlæti; þvï væri hann Drottinn, mundi hann þá ecki hlÿda honum? væri hann alvitur, mundi hann þá brúka myrkrid til ad hylja sïna glæpi? væri hann allstadar nálægur, mundi hann þá ecki blygdast vid ad gjøra þad, sem illt er, ï guddómsins nálægd? væri hann heilagur, mundi hann þá ecki hreinsa sig af øllum saurugleika holdsins og andans? væri hann rèttlátur, mundi hann þá ecki óttast hann? þad er þess vegna óneitanlegt, ad sèrhvør sÿnd, sèrhvør vïsvitandi óhlÿdni er afneitan Skaparans stærstu fullkomlegleika; sèrhvør sÿnd, sèrhvør vïsvitandi óhlÿdni er þess vegna vanbrúkan þess lïfs, sem oss var gèfid til ad vegsama med þvï vorn Skapara.

Eg vil setja þennann sannleika fyrir sjónir med ødrum hætti: þegar Gud skapadi oss, þá hefir hann ecki einúngis haft þad almennilega augna-mid med oss, ad vèr skyldum þèna

 hans

hans dýrd til vegsemdar; heldur hlýtur hann einnig ad hafa haft sérlegri tilgáng, sem af oss átti ad framqvæmast í hans stóra, takmarkalausa ríki. Vér gétum ecki neitad því um manneskjuna, sem vér hljótum ad medkénna um sérhvorja skynlausa sképnu. Hvorsu litla imindun, sem vér gétum gjort oss um Guds óransakanlega vísdóm, þá gétum vér þó sjed svo mikid, ad engin sképna er til af hendíngu, engin án stórs og vigtugs tilgángs. Þær minnstu grastegundir allteins vel, sem eikin og greni-tréd; þau smáu skorqvikindi, er fædast ad morgni og deyja ad qvoldi, allt eins vel sem fíllinn, hafa augnamid í náttúrunni, sem af þeim á ad framqvæmast; án tilgángs tilbjó Skaparinn þau ecki. Vér follum ad sonnu í stærstu forundrun, þá vér þenkjum til þessa; en þad er, líka þessi hugar-hræríng, sem á ad upplífga vor hjortu, svo opt vér skodum Skaparann í sképnunum. En sé þad óneitanlegt, ad sérhvor sképna, sú andvirdilegasta allt eins vel sem hin stærsta, hafi sitt augnamid í náttúrunni, fyrir hvors skuld hún er til; skyldi þá manneskjan, og hvor ein manneskja út af fyrir sig, eckert augna-mid hafa? hún væri þá lángtum minnihåttar enn þær sképnur, sem fyrir vorum augum eru þær andvirdilegustu. Og sé þad satt, ad vér hofum vort augnamid, sem af oss á ad framqvæmast, hvornin gétum vér þá eitt augnablik forsóma ad ad uppfylla þad, án þess ad vanbrúka vort líf?

lif? þær daudu og skynlausu skêpnur leidast til þess takmarks, sem þær eru tilætladar, med þeirri náttúrlegu sýn, sem Skaparinn hefir inngêfid þeim; og, manneskjunum til blygdunar, uppfylla þær med náqvæmasta hætti augnamid þeirra lífs. Vér þarámóti erum skynsemdarfullar og frjálsar verur, oss fyrirskrifadi Skaparinn einúngis sitt lögmál, med ómótstædilegum krapti kunnum vér ecki ad leidast til vors takmarks. Og þetta lögmál, hvad er þad annad enn auglýsing þess tilgángs, vegna hvörs Gud skapadi oss, og þess augnamids, til hvörs hann hefir ætlad oss. Ad yfirtroda þetta lögmál, er þess vegna ad víkja frá því takmarki, sem vér erum tilætladir; ad yfirtroda þetta lögmál, er ad gjöra ad engu tilgáng vors lífs. Hvör ein ásetníngs synd, hvör ein vísvitandi óhlýdni er þess vegna vanbrúkan vors lífs.

Eg vil nú draga hêraf þá álýktun, sem leidir mig nær því, sem eg er um ad tala: sê þad satt, ad sêrhvör synd sê vanbrúkan vors lífs, hvört er þá hid maklegasta og náttúrlegasta straff fyrir vanbrúkad líf? eg vil framsetja annad spursmál, sem líkt er þessu: þegar vér höfum gêfid einhvörjum gáfu nockra, og hann annadhvört brúkar hana ecki, ellegar vanbrúkar hana þvertámóti vorum tilgángi; hann vanbrúkar hana oss til vanvirdu, edur ödrum mönnum til skada, ellegar sjálfum sêr til ólucku; hvört straff er þá þad maklegasta?

hvort þad náttúrlegasta og réttvísasta? vér vitum allir ad svara: ad þad náttúrlegasta og vidurqvæmilegasta straff sé, ad svipta hann aptur þeirri vanbrúkudu gáfu. En med þessu svari fellum vér dóminn yfir sjálfa oss og allt mannkynid. Vér erum allir syndarar, allir yfirtrodslu-menn Guds lögmáls; sérhvör yfirtrodsla er vanbrúkan vors lífs; sviptir lífsins edur daudinn er þess vegna hid náttúrlegasta og vidurqvæmilegasta straff, sem Guds réttlæti hlaut ad leggja á syndarana. Þar á er grundvalladur þessi Guds dómur: á hvörjum degi, sem þú etur af því, skaltú dauda deyja. Þar á er bygdur þessi Postulans Páls lærdómur: daudinn er syndarinnar verdlaun, Róm. 6. Eins og syndin er fyrir einn mann innkomin í heiminn, og daudinn fyrir syndina, svo hefir daudinn innþreyngt sér til allra manna, af því allir hafa syndgad, Róm. 5.

Nú sjáum vér, hvörsu naudsynlegur Jesú Krists daudi var; nú skiljum vér, hvar fyrir sá, sem átti ad fridþægja fyrir heiminn, hlaut einnig ad deyja fyrir heiminn; því sá, sem átti ad gjöra forlíkun fyrir syndarana, hlaut ad bera syndaranna straff, og þetta straff er daudinn. Jesús Kristur géck í syndaranna stad; hann var þad Guds lamb, sem bar heimsins syndir, eins og Jóhannes sagdi, Jóh. 1. Dómarinn lagdi þess vegna á hann og lét koma nidur á honum þann dauda, sem

allir

allir syndarar, allir hans lögmáls yfirtroðslu-menn tilvinna, sem vanbrúka þeirra líf á móti gjafarans tilgángi, og með vanbrúkuninni gjöra sig þess óverduga. Offranir gamla Testa-mentisins vóru að vísu bílæti uppá þennann sannleika. Þegar menn frambáru þessar blóð-ugu offranir, þá var það eins og menn segðu: Guð! Drottinn! Lögg jafari! þetta er sá dauði, sem við forskuldum! þannig útheimtir þitt rétt-læti, að vér sviptumst lífinu, því lífi, er vér áttum að brúka þínu nafni til dýrðar, og til að framqvæma þinn góða og vísdómsfulla til-gáng, en, sem vér svo svívirðilega misbrúkum þér til vanheiðurs. En þó að þessi blóðugu offur væru bílæti Guðs reiði og þess straffs, sem allir lögmálsins yfirtroðslu-menn tilvinna, og sem heimsins Endurlausnari átti síðarmeir að líða í syndaranna stað, þá gátu þó þessi bílæti ecki annað enn gjört sálina hrædda og óttaslegna, því þau vóru ecki friðþægjandi, þau afmáðu ecki syndina, þau gjörðu ecki fullnustu Dómarans réttlæti, þau gátu ecki af eginn krapti útvegað fyrirgéfníngu. Jesú dauði þar-ámóti var friðþægjandi dauði. Hann stóð fyr-ir dómaranum, sem syndari í allra stað; rétt-lætið lagði þess vegna á hann þann dauða, sem allir syndarar verðskulda, er vanbrúka þeirra líf Skaparanum til vanheiðurs, þvertámóti hans vísdómsfulla og góða tilgángi; hann losaði einnig öllum þeim, sem með lifandi og ávaxt-arsamri trú meðtóku hann, þeim losaði hann,

 fyrir

fyrir hans skuld, sælusullum ódaudlegleika, þar hans réttlæti tilreiknast þeim, og þad straff, sem hann leid í þeirra stad, álitst eins og þeir hefdu siálfir lidid þad. Þess vegna segir Páll: þann, sem var hreinn af synd, áleit hann, sem syndara í vorn stad, svo ad vér, fyrir hann, skyldum verda réttlátir fyrir Gudi, 2 Cor. 5. Kriſts daudi var þess vegna ecki einúngis píslar-vættis daudi, ecki þvílíkur daudi, med hverjum hann einúngis, eins og Postularnir, stadfesti sínar guddómlegu kenníngar; jafnvel þó Kriſts daudi sé einninn í þessu tilliti sterk roksemd uppá, ad hann ecki var svikari, og ad hann þess vegna var sá, sem hann sagdist vera. Heldur var hans daudi sannarlega fridþægjandi daudi, þvílíkur daudi, sem var naudsynlegur til ad forlíka syndarana vid Dómarann, og Skaparann vid þær skepnur, er med syndinni hefdu vanbrúkad þeirra líf, og med vanbrúkuninni brotid þad af sér.

* * *

Med Kriſts fridþægjandi dauda erum vér ad sönnu ecki frelsadir frá þeim líkamlega dauda. Ódaudlegleiki í þessu lífi væri engin lucka fyrir oss, heldur ólucka, eptir heimsins nærverandi ástandi; heldur er oss med Kriſts fridþægjandi dauda opnadur vegur ígégnum daudann til sælufulls ódaudlegleika. Skyldum vér æskja oss ad vera ódaudlegir hér á jordunni? skyldi þessi ódaudlegleiki kunna ad álítast fyrir vel-

gjörn-

gjörníng? hér, hvar lífsins yndislegasti sætleiki er blandadur med beiskleika; hvar vér sífeldlega plágumst af gremju yfir því umlidna, óánægju med þad nálæga, og ótta fyrir því ókomna; hvar kristins manns himin aldrei er fullkomlega heidríkur, og sá fegursta sól er formyrkvun undirkostud; hvar sá eina manneskja er annarar óvinur, og sá eini bródir híns annars svikari; hvar enginn óhultur grida-stadur er fyrir náttúrunnar ásókn og frum-efnanna ædi-gángi. Eg vil segja enn nú meira: skyldum vér æskja oss ódaudlegleika í þessum heimi, hvar syndin býr? hvar sál hins heilaga varla hefir eins augna-bliks rósemi fyrir freistíngum hins synduga líkama; hvarímindunar-kraptúrinn forblindar, skilníngar-vitin tæla og gêdshræríngarnar þrífa af taumana; hvar holdid girnist á móti andanum og andinn á móti holdinu, og vér í þessu hættulega strídi svo opt hrösum, svo opt dettum, og egum svo bágt med ad standa upp aptur. Páll óskadi sér ecki þessa ódaudlegleika: þad góda, sem eg vil, gjøri eg ecki, segir hann, og þad vonda, sem eg vil ecki, gjøri eg; eg finn eitt annad løgmál í mínum limum, sem mótstrídir mínu hugskots løgmáli, og herleidir mig til syndarinnar løgmáls, sem er í mínum limum. Þess vegna óskadi hann sér, ad frelsast frá þessum daudlega líkama, Róm. 7.

Nei, ódaudlegleiki í þessu lífi, væri enginn velgjørníngur af Guds hendi; en þad

var

var þvílíkur velgjörníngur, sem syndugar manneskjur einúngis kunnu að æskja sér, en ecki eptir að vænta, að Guð með Krists dauða opnaði oss veg ígégnum dauðann til sælufulls ódauðlegleika. Nú gétum vér vongóðir og hughraustir á grafar-backanum undirtekið með Postulanum Páli: hvörr vill áklaga Guðs útvalda? Guð er sá, sem fríkénnir. Hvörr er sá, sem fordæmir? Kristur er sá, sem dáið hefir, já, miklu framar sá, sem upp aptur er vakinn, hvörred og er til hægri handar Guði og biður fyrir oss, Róm. 8. Hvörsu sælufull huggun! hvörsu stór von! þessi fullvissa, að Jesús er dáinn til að útvega oss lífið, hvílíka rósemi ætti hún að inngéfa oss? já, rósemi, en ecki svefn, ecki dofinleika í því að keppast eptir sáluhjálpinni; því hann útgaf sig sjálfann fyrir oss, að hann endurleysti oss frá öllu óréttlæti, og hreinsaði sér sjálfum fólk til egindóms, það kostgjæfið væri til góðra verka, Tit. 2. Já, kostgjæfna og ástundunarsama ætti þessi fullvissa að gjora oss, að Jesús með sínum dauða hefir útvegað oss lífið. Hvílíkann brennandi kjærleika ætti hún að uppvekja hjá oss til velgjörarans, til þess, fyrir Krist, forlíkaða föðurs? og þessi kjærleiki, hvílíka kostgjæfni og ástundun ætti hann að fæða af sér til dyggðanna og góðra verka, ydkunar? ef öll frelsis von væri úti fyrir oss, þá væri það ecki að undra, þó vor ástundan til þess góða hvirfi und-

undir tins og vönin, þó hugurinn biladi, og vorir kraptar dofnudu! en nú, þar hnossid blasir á móti oss, ættum vèr þá ecki ad strída og hlaupa, svo vèr gjætum nád því? eilífdin, já, sælusúll eilífd er aptur opnud fyrir oss, ættum vèr þá ecki ad keppast eptir, med dygd og heilagleika ad búa oss meir og meir undir þessa eilífd? án þessa stríds, án þessarar alvörufullu kostgjæfni, kémur Jesú pína, hans daudi og fridþæging oss ad engu gagni. Hann dó, og vèr fyrirförumst.

XXVI. Kapituli.

Um Endurminningar-máltíd Jesú fridþægjandi Dauda, edur þá heilögu Qvöldmáltíd.

Litlu ádur enn Jesús gèck til sinnar pínu, innsetti hann þá heilögu qvöldmáltíd, sem endurminningar-máltíd sins fridþægjandi dauda. Hann hèldt fyrst heilaga Páskalambs-máltídina med sínum lærisveinum, og þegar hún var á enda, tók hann braudid, gjördi þackir, gaf lærisveinunum þad, og sagdi: takid, etid! þetta er minn líkami. Sídan tók hann bikarinn, gjördi þackir, gaf þeim hann og sagdi: dreckid allir hèraf! því þetta er mitt blód, þess nýja sáttmála blód, sem úthellast skal fyrir marga til syndanna fyrirgéfningar, Matth. 26. Lúcas segir: ad Kristur hafi bætt því vid: ad þeir skyldu gjöra þetta i hans minning, Lúc. 22.

Það er skaði, að þessi heilaga athøfn, sem hefir svo vigtugann tilgáng, er orðin að Þrætu-epli í kristilegri kirkju, og á meðan þeir kristnu stríða um leyndardóm þessarar athafnar, hvørn þeir þó ecki géta skilið, fara þeir opt á mis við þau sáluhjálplegu not, sem þeir ættu af honum að hafa. Góður og skynsamur kristinn maður, í staðinn fyrir að hnýsast eptir því, sem hann ecki skilur, og leggja hatur á aðra, sem ecki skilja það eins og hann, gjætir hann að Jesú tilgángi með þessa stiptun, og kappkostar, að þessi góðgjarni tilgángur uppfyllist á sjálfum honum. Kristur hefir sagt: þetta er minn líkami, þetta er mitt blóð. Þetta lætur hann sér nægja, að Kristur hefir sagt það; meira þarf hann ecki að vita. Hefði hann í þessu efni þurft að vita meira, edur hefði hann gétað skilið meira hér um, þá hefði Kristur líka sagt meira. Hvørninn brauðið er Krists líkami, hvørninn vínið er hans blóð, hvørninn þessir hlutir eru sameinaðir hvørr við annann, hvar í þessi sameiníng er innifalin, þessi spursmál gjøra hann ecki órósamann; til sáluhjálplegrar nautnar þeirrar heilögu qvøldmáltíðar útheimtist ecki, að hann géti svarað uppá þau. En það ríður honum á að vita, í hvaða tilgángi sú heilaga qvøldmáltíð er innsett, og hvað hann eptir Krists tilgángi á eginlega að gjøra, svo hann géti notið hennar verðuglega, og þetta er nógu augljóst, þar um er enginn efi edur ágreiníngur.

Að-

Adurlenn eg útskýri hofud-tilgánginn, hvar-fyrir Kristur innsetti þá heilogu qvoldmáltíd, vil eg fyrst stuttlega minnast á einn auka-til-gáng, edur þó heldur afleidíng þessarar heilogu stiptunar, er Páll setur þeim fyrstu kristnu fyrir sjónir. Hann vill gjora þeim skiljanlegt, ad þeir ecki gjætu ordid hlut-takandi Heid-íngjanna offur-máltída, án þess ad játa sig opinberlega til þeirrar heidínglegu afguda þjón-ustu, og til sanninda þar um, leidir hann þeim fyrir sjónir, sumpart, ad Israelítarnir, med því ad eta af fórnunum, standi í sameiníngu vid altari Gydínganna guds-þjónustu, og þess vegna játi sig til Gydínganna kirkju og guds-þjón-ustu; sumpart, ad þeir kristnu, med því ad halda þessa heilogu máltíd, játi sig til Krists og kristilegrar kirkju. Hans ord hér um eru þessi: svo sem vid skynsama tala eg, dæmid þér hvad eg segi: sá blessunarinnar ka-leikur, hvørn vér blessum, er hann ecki sam-eining Kristí blóds? braudid, hvørt vér brjótum, er pad ecki sameining Kristí líkama? svo sem pad er eitt braud, svo er-um vér margir einn líkami. Hyggid ad þeim náttúrlegu Israelítum! munu þeir ecki, sem eta af fórnunum, vera í sameiníngu vid altarid? segi eg þar fyrir, ad Skurdgodid sé nockud, eda ad Skurdgoda-offrid sé nock-ud? en pad segi eg, ad hvad Heidíngjarnir offra, því offra þeir Afgudunum, og ecki Gudi, en eg vil ecki ad þér skud samein-

adir Afgudunum. Pèr gètid ecki druckid kaleik Drottins og Afgudanna kaleik; þèr gètid ecki hluttakandi ordid bordhalds Drottins og bordhalds Afgudanna, 1 Cor. 10. Þegar vèr athugum þessi Páls ord, þá sjáum vèr greinilega, ad nautn þeirrar heilögu qvöldmáltídar, er, eptir Postulans meiningu, medkenning Kristо, opinberleg játning, ad vèr heyrum til Krists kirkju, og erum limir þessa andlega líkama. Hvar af fylgir, bædi þad, ad enginn á ad medtakast til Guds bords, utan þeir, sem sannarlega eru limir kristilegrar kirkju, og líka ad vèr ecki ad ósekju megum halda oss frá Guds bordi; því sèum vèr Kristis tilbidjendur, og viljum álítast fyrir þad, þá eigum vèr líka med þessari athöfn ad sýna, ad vèr sèum þad; og loksins, ad allir þeir, sem ecki gánga til Guds bords, útilykja sig sjálfa frá kristilegri kirkju, og eiga ecki ad álítast, sem hennar limir.

En þetta er einúngis auka-tilgángur þeirrar heilögu qvöldmáltídar, hvern oss ber þó ad hafa fyrir augum, þá vèr gaungum til Guds bords. Höfud-tilgáng þessarar stiptunar hefir Jesús sjálfur sagt oss, þá hann innsetti hana. Sá fyrri höfud-tilgángur er þessi, ad vèr skulum halda þessa heilögu máltíd í hans minníng. Þess vegna er, sú heilaga qvöldmáltíd endurminníngar-máltíd, innsett ad sönnu til ad minnast allra Krists velgjörnínga, en sèrílagi til ad minnast á hans pínu og dauda, og þá frid-

freidþægíngu, sem hann gjørdi þar med fyrir heimsins syndir; þess vegna segir Páll: svo opt, sem þèr etid af þessu braudi og dreckid af þessum kaleik, skulud þèr kunngjøra dauda Drottins, þángad til hann kémur, 1 Cor. 11. Hvílíkar endurminníngar-máltídir hafa verid brúkanlegar á fyrri tímum, og enn þá á vorum dogum eru þær ei oldúngis aflagdar. Hvílík endurminníngar-máltíd var páska-lambid, sem var innsett til árlegrar endurminníngar þess stóra velgjorníngs, sem Gud audsýndi Israels fólki, þegar hann útleiddi þad af Ægyptalandi. Eins svo miklu vigtugri, sem sú frelsun er, sem Gud hefir veitt oss fyrir Krist, svo miklu vigtugri og hátídlegri á þessi endurminníngar-máltíd ad vera oss. Þad er naudsynlegt fyrir manneskjurnar, sem eru svo gjarnar á ad gleyma jafnvel Guds allra stærstu velgjorníngum, ad þær þess á milli séu minntar á þá sømu. Þetta er tilgángur þessarar heilogu skiptunar. Sá, sem þessvegna forsómar þessa dýrmætu endurminníngar-máltíd Krists dauda, hann géfur þar med til kynna, ad honum þyki ecki mikid koma til Jesú endurlausnar, hann lætur í ljósi þad skammarlegasta vanþacklæti fyrir Guds allrastærsta velgjorníng, sem hann hefir veitt syndugu mannkyni í dauda síns sonar.

En svo sem þad er svívirdilegt óþacklæti vid Gud og Jesúm Krist, þegar menn eru tómlátir og hyrdulausir í ad endurminnast hans

fridþægjandi dauda, þá er þó ecki sérhvør endurminníng hans fridþægjandi dauda af þeirri réttu tegund. Skuli þessi endurminníng Jesú dauda verda nytsamleg, sáluhjálpleg og samqvæm hans gjædsku-ríka og vísdóms-fulla tilgángi, þá hlýtur hún ad vera gaumgjæfileg, lifandi og ávaxtarsöm. Vid þetta tækifæri hugleidir sann-kristinn madur orsøkina til Jesú dauda, nefnilega: mannanna syndir. Í Jesú dauda sier hann, hvørsu syndirnar eru stórar og Guds réttlæti óendanlegt, sem ecki vard fridstillt utan med svo stóru offri og lausnar-gjaldi. Hann ályktar um stærd sinna synda af stærd lausnar-gjaldsins, sem fyrir þær hlaut ad útleggjast, og þessi ályktan uppvekur hjá honum heilaga hrædslu fyrir Guds réttlæti, sem krafdist þvílíks lausnargjalds til ad þyrma syndurunum; heilaga hrædslu fyrir sérhvørjum syndsamlegum þánka, sérhvørri vanheilagri girnd, sérhvørri ofsterkri gédshræríngu, sem hefdi ordid honum til fordæmíngar, ef Jesú fridþægíng hefdi ecki á milli komid. Vid þetta tækifæri hugleidir sá sann-kristni, hvørsu stórar píslir Endurlausnarinn hlaut ad lída, þegar hann var ad forlíka fyrir mannkynid; hann fylgir honum í huga sínum frá grasgardinum Gethsemane, hvar hann sveittist blódinu undir birdi alls heimsins synda, til fjallsins Golgatha, hvar hann lét sitt líf fyrir þær sömu. Hann sier, ad hann vid hvørt fótmál er högvær vid sína óvini, elskurfkur vid

sína

sína víni, undirgéfinn vilja síns föðurs, þolin-móður í sínni inn- og út-vortis pínu, og þessi sjón vitnar í hans sálu um þann innilega kjær-leika, hvar með Kristur elskaði heiminn. Við þetta tækifæri hugleiðir sá sann-kristni þær sálu-hjálplegu verkanir Jesú dauða. Hann dó, svo að vér skyldum lifa; fyrir hans dauða hof-um vér fengið frið samvitskunnar, huggun í dauðanum og djörfúng móti eilífðinni. Með hans dauða er oss opnaður inngángur ígégn-um dauðans myrkur til sælufulls ódauðlegleika; vegna hans dauða höfum vér aðgáng til náð-ar-stólsins, og megum vænta að finna þar friðstilltann föður. Þessa sáluhjálplegu ávexti Krists dauða finnur sann-kristinn maður stað-fasta og innsiglaða í sinni sálu, þegar hann nýtur þeirrar heilögu kvöldmáltíðar. Þegar hann meðtekur brauðið, finnur hann hjá sér þessa rósemdarfullu og sáluhjálplegu fullvissu: svo sannarlega, sem eg nýt þessa brauðs, svo sannarlega verð ég og hluttakandi Jesú líkama og allrar þeirrar pínu, sem hann leið á sín-um heilaga líkama, fyrir hvörrar sakir eg á að náðugann Guð og friðþægðann föður; þegar hann meðtekur vínið, finnur hann með sjálfum sér þessa huggunar-ríku fullvissu: svo sannarlega, sem eg nýt þessa víns, svo sann-arlega verð eg hluttakandi hans blóðs, og hans blóðs úthellíngar, fyrir hvörrar skuld mínar syndir eru fyrirgéfnar og mínar misgjörðir út-slettar. Af þessari sáluhjálplegu fullvissu kem-

ur fridur, huggun, gledi og rósemi aptur í samvitsku þess manns, hvors hjarta var ádur sundurknosad af lögmálsins bölvun og samvitskunnar áklögunum. Hvílík endurminníng, hvílík lífandi og gaumgæfileg endurminníng Jesú fridþægjandi dauda, hvörninn getur hún verid ávaxtarlaus? hvad skyldi hún af sér fæda í kristins manns hjarta, ef þad er ecki elska, innileg, heit og brennandi elska til Endurlausnarans aptur á móti, og þessi elska, hvorninn getur hún annad enn verid frjósöm og fædt af sér dygdugar, ágjætar og kristnum manni verdugar athafnir. Því þad mótsegir sér sjálft, ad nockur elski Krist, ef hann ecki fúslega undirkastar sig hans heilögu skipunum, ef hann ecki med gladværri hlýdni lifir eptir þeim. Þetta er þá sá fyrri tilgángur þessarar heilögu máltídar, er vér eigum fyrir augum ad hafa og um ad þenkja í hvört sinn, sem vér viljum verda hennar hlut-takandi, ad vér eigum ad halda hana til þacklætisfullrar endurminníngar Jesú fridþægjandi dauda.

Hinn annar tilgángur þeirrar heilögu qvöldmáltídar, er sá: ad vér þá eigum med hátídlegum hætti ad endurnýja þann sáttmála, sem Jesús Kristur hefir gjört á milli Guds og vor. Innsetníngar ordin eru framsærd med nockrum mismun. Mattheus framsærir þau þannig: hann tók kaleikinn, gjördi þackir, gaf þeim hann og sagdi: dreckid allir héraf! því þad er mitt blód, þess nýja sátt-

mála,

mála, hvørt ed fyrir marga mun úthellast til syndanna fyrirgéfningar, Matth. 26. Lúcas hefir þau þannig: hann tók kaleikinn og sagdi: þessi kaleikur er nýr sáttmáli fyrir mitt blód, sem fyrir ydur verdur úthellt, Lúc. 22. Og nærstum því eins framfærir Postulinn Páll þau, 1 Cor. 11. Þessi litli mismunur á ordunum gjørir enga verulega umbreytíngu í sjálfri meiníngunni. Svo mikid sjáum vér augljóslega, ad Kristur talar hér um sáttmála, þvílíkann sáttmála, sem hann med sínu blódi, þad er, med sínum dauda, ætladi ad gjøra á milli Guds og vor. Kristur kallar þennann kaleik nýjann sáttmála í sínu blódi, edur fyrir sitt blód, og lítur þar med til þess gamla sáttmála, sem Gud gjørdi fyrr meir vid Jsraels fólk fyrir Mósis medalgaungu. Þegar Gud vildi gjøra sáttmála vid sitt fólk, þá slátradi Móses nockrum dýrum til ad offra, sídan las hann fyrir fólkinu sáttmáls-bókina, og þegar allt fólkid hafdi svarad: vér viljum gjøra allt þad, sem Drottinn hefir bodid og vera honum hlýdnir, þá støckti hann offurdýranna blódi á fólkid og sagdi: sjáid! þetta er blód sáttmálans, hvørn Drottinn hefir gjørt vid ydur yfir øllum þessum ordum, 2 Mós. b. 24. Nú segir Kristur: þessi kaleikur er nýr sáttmáli fyrir mitt blód, sem fyrir ydur úthellist. Þad er audsjed, ad hann med þessum ordum lítur til þess gamla sáttmála, sem Gud gjørdi vid sitt fólk,

 fyrir

fyrir Mósis medalgaungu; og þess vegna, þeg-ar vér gaungum til þeirrar heilögu qvöldmáls-tídar, þá endurnýjum vér vid Gud þann sátt-mála, sem í Jesú dauda gjördist milli Guds og manna. Skilmálarnir í þeim gamla sátt-mála vóru þessir: gjör þad, og muntú lifa. Skilmálarnir í þeim nýja sáttmála eru þessir: trú þú á Kristum, svo skalt þú verda sálu-hólpinn; en þín trú á ad vera kroptug fyrir kjærleikann, frjófsöm af dygdugum og gódum verkum, er sæma kristnum manni. Þetta eru þau heit, sem vér gjörum Gudi, þegar vér gaungum til Drottins qvöldmáltídar, þetta er sá sáttmáli, sem vér inngaungum vid Gud, þvílíkur sáttmáli, sem er alleins vigtugur, alleins heilagur og hátídlegur, sem sá, er Is-raels fólk gjördi fordum vid hann. Ad vísu ættum vér á hvörjum degi ad endurnýja þenn-ann sáttmála vid Gud, á hvörjum morgni ættum vér ad gjöra Drottni heit, heit elskunn-ar, heit trygdarinnar, heit þacklætisins; en viss-ir dagar eru oss vigtugri og minnisstædari enn adrir; og hvörsu vigtugir og minnisstædir eru þá þeir dagar, á hvörjum vér gaungum til Drottins qvöldmáltídar, hvörsu vigtugur og minnisstædur ætti oss ad vera sá sáttmáli, sem vér á þessum dögum endurnýjum vid Gud, og þad loford, sem vér gjörum honum, þad loford, sem vér gjörum fyrir Guds alsjáanda augliti, og í hans helgidómi, hvar hann hefir lofad med sérdeilislegum hætti ad vera nálæg-

ur; Það loford, sem vér stadfestum og innsiglum med blódi Þess nyja sáttmála; Það loford, sem vér gjörum í augsýn vorra samkristinna medbrædra, sem hér á jördunni eru vitni til, ad vér höfum gjört Það, og á sídarsta degi géta vitnad á móti oss, ef vér rjúfum Það af ásettu rádi. Hættulegt er ad gjöra Gudi Þetta loford, ef vér ecki höfum einlægann ásetníng til ad halda Það. Ef vér af ásettu rádi bregdum út af Þessu lofordi, Þá höfum vér enga huggun af Þeirri heilögu qvöldmáltíd, og Jesú fridÞægjandi daudi verdur oss ad engum notum; vér förum á mis vid Þá sælu, sem hann hefir oss afrekad, og bætum Því ofaná allar vorar adrar syndir, ad vér verdum meinsæris-menn vid Drottinn vorn Gud.

* * * * * *

Pared Það er svo vigtugt og mikilvægt áform, ad halda Þessa heilögu endurminningar-máltíd Jesú dauda, Þá er Það ei heldur án orsaka, ad hinn heilagi Páll gaf Þeim fyrstu kristnu Þessa áminníngu: hvörr madur prófi sig sjálfur, og eti svo af Þessu braudi og drecki svo af Þessum kaleik, 1 Cor. 11. Avur enn kristinn madur vogar ad gánga til Guds bords, ber honum fyrst í kyrrd og ró, ad ransaka sinn evangelíska verdugleika til Þessarar heilögu máltídar, og í nákvæmasta máta ransaka sitt hjarta, hvört Það er svo ásigkomid, og hvört Það hefir Þá eginlegleika til ad bera,

 sem

sem Kristur heimtar af sínum verdugu bordgéstum.

Kristins manns evangeliski verdugleiki er engannveginn innifalinn í hans gódverkum, hvørsu álitleg, sem þau kunna ad sýnast, eru þó sumpart ófullkomin, sumpart einúngis skyldu-verk, og kunnum vér því ecki ad vinna tilneins góds med þeim, þó þau væru fullkomin, og í því lagi, sem Guds lögmál áskilur, hvad þá miklu sídur þar þau brestur svo mikid uppá þad. Þegar þér, segir Kristur, hafid gjørt allt þad, sem ydur var bodid, þá segid: vér erum ónýtir þjónar; því vér gjørdum einúngis þad, sem oss bar ad gjøra, Lúc. 17. Ei heldur er þessi verdugleiki innifalinn í vissum útvortis undirbúníngi. Vér megum ei hugsa, ad vér séum verdugir bordgéstir vid Herrans bord fyrir þad, þó vér nockra daga ádur enn vér medtokum þessa heilögu máltíd, lesum, sýngjum eda bidjum nockud meir enn vér erum annars vanir. Sá ógudlegi gétur hermt allt þetta eptir, án þess ad betrast vid þad, og þess vegna einnig án sannarlegs verdugleika.

En á hina sídunu eigum vér ei heldur ad hugsa, ad vér séum óverdugir bordgéstir, þó vér ecki finnum hjá oss neitt sérlegt andlegt húngur og þorsta eptir þessari heilögu máltíd. Þann besta kristinn mann vantar opt þessa eptirlaungun, þad er Guds velgjørníngur ad hafa hana; en þad er þó engin roksemd uppá óverdugleika, þó menn vanti hana.

Opt

Opt kémur þessi eptirlángan af áſigkomulagi náttúru-farſins; en sá sanni kristinndómur er ecki innifalinn í hugar-hræríngum náttúru-farſins. Ecki heldur megum vér állta oss sjálfa óverduga fyrir það, þó vér þess á millum finnum hjá oss, óhreinar girndir edur sterkar geds-hræríngar; þessar syndugu hugrenníngar eru óadskiljanlegar frá því dupti, sem vér á oss berum; sjálfur hinn heilagi Páll hlaut ad qvarta yfir þessum hugrenníngum; einúngis ef vér hötum þær, einúngis ef vér stridum alvarlega á móti þeim, þá kunnum vér med þessum syndugu hugrenníngum ad vera verdugir gestir vid Drottins bord. Nei, kristins manns óverdugleiki er innifalinn í skorti sannrar ydrúnar, í skorti lifandi trúar á Krist, í skorti heilags ásetníngs ad betra sinn lifnad.

Þá gaungum vér verduglega til Drottins qvöldmáltidar, þegar vér gaungum til hennar í þeim sama tilgángi, í hvörjum Jesús innsetti hana. Og þetta er það, sem hvörr kristinn madur á ad prófa hjá sér, ádur enn hann gengur til altaris. Sá fyrri tilgángur þessarar heilögu qvöldmáltídar er sá, ad vér skulum endurminnast Jesú Krists fridþægjandi dauda, sem hann leid fyrir heimsins syndir; þess vegna hljótum vér ad prófa sjálfa oss, hvört vér med sannri og lifandi trú medtökum Krist, sem vorn Endurlausnara. En aldrei getum vér medtekid Krist, sem vorn Endurlausnara, nema vér þeckjum vorar syndir,

hvørsu margar, hvørsu stórar, hvørsu straffsverdar þær eru; af þessari þeckingu hlýtur ad qvikna í vorum hjørtum ótti fyrir syndinni, hrædsla fyrir Guds réttlæti og hrigd yfir vorum óteljandi afbrotum, med hvørjum vér hofum styggt vorn góda velgjørda-fodur, samt laungun eptir ad verda hluttakandi í Jesú endurlausn, sem hefir borgad fyrir syndina. Þessi hrigd yfir syndinni upphorsar, og rekur eptir kristnum manni ad grípa til þess forlíkunar-medals, sem honum er gésid í Jesú Kristi; hann leitar þess med trúnni, en med þvílíkri trú, sem er lifandi, kroptug og frjóssom af gódum og dygdugum verkum. Ádur enn vér gaungum til Guds bords, hljótum vér þess vegna med vissu ad géta svarad uppá þessi tvø spursmál; þad fyrra er þetta: finn eg í hjarta mínu nockurt sannarlegt ángur yfir mínum fyrri brestum, breyskleika og yfirsjónum? audmýki eg mig fyrir Gudi med sannri ydrun? þecki eg, hvørsu eg er óverdugur þeirrar nádar, sem mér er audsýnd í Jesú Kristi? er þad mín alvarleg ósk, ad þad vonda, sem eg hefi gjørt, mætti vera ógjørt? þad sídara spursmál er þetta: er eg sannfærdur um, ad Jesú daudi sé forlíkan svo vel fyrir mínar, sem alls heimsins syndir? er hans daudi sá einasti grundvøllur, sem eg byggi á mína von um nád, syndanna fyrirgéfníngu og forlíkun vid Gud? medtek eg þetta nádar-medal med sannri, lifandi og ávaxtarsamri trú? knýr þessi

trú

trú mig til ad elska Krist aptur á móti, sem elskadi mig allt til daudans? er þessi elska svo sterk hjá mér, ad eg vilji alvarlega kappkosta ad þjóna honum í heilagleika og réttlæti alla mína lífdaga?

Hinn annar tilgángur þeirrar heilögu qvöldmáltídar er sá, ad vér eigum ad endurnýja þann sáttmála, sem Kristur med sínum dauda hefir gjört á milli Guds og vor. Þess vegna, þegar vér gaungum til Guds bords, þá lofum vér Gudi því, ad vér viljum vera honum hlýdnir og lifa heilaglega. Vér lofum med hátídlegum hætti, ad vér, med Guds adstod, viljum kappkosta ad afleggja meir og meir vora fyrri bresti, vorn vonda vana, vorar syndsamlegu tilhnegíngar; ad vér, med Guds adstod, viljum meir og meir keppast eptir ad verda fullkomnir. Én þá flýtur hér af, ad ádur enn vér gaungum til Guds bords, hljótum vér gaumgjæfilega og án ysirdrepskapar ad rannsaka vort egid hjarta, svo ad vér þeckjum bædi þad góda og vonda hjá oss, bædi vora bresti og þad, sem vér hösum gott til ad bera; því hvorninn getum vér ástundad ad afleggja þad illa, og efla þad góda, utan vér þeckjum hvort um sig? ádur enn madur medtekur þessa heilögu máltíd, hlýtur hann ad spyrja sjálfann sig ad þessum tveimur spursmálum, og géta med vissu svarad uppá þau; þad fyrra spursmál: hvörjir eru mínir brestir? hvad er þad, sem mitt hjarta festir sig mest á, og gjörir

sínum Hjá-gudi? er þad tímanleg audlegd? er þad veraldlegur heidur? ellegar sælífi? til hvörrar syndar er eg hellst hneigdur? hvört til stollts, edur ágirndar, edur vellystar? edur finn eg hjá mér keim af öllu þessu? hvada veikleika finn eg hjá mér? er þad öfund yfir annara lucku? edur hefndar-girni vid þá, sem mér hafa á móti gjört? ellegar óþolinmædi í mínu mótlæti? edur óánægja med mín kjör? edur reidi? edur baktal? o. s. fr. og aptur á hina sídunaː hefi eg nockud gott til ad bera? gjöri eg nockur gódverk? og hvör eru þau? af hvada uppsprettu framfljóta þau? koma þau af hreinum edur óhreinum tilgángi? Þegar vér þannig höfum ransakad sjálfa oss, þá hljótum vér ad géta svarad uppá hid sídara spursmálidː er þad nú minn einlægur og alvarlegur ásetníngur, ad dempa þessar vondu tilhnegíngar, ad afþvo þessa bletti, ad strída á móti spillíngu minnar náttúru, ad yfirvinna mig sjálfann, og keppast eptir fullkomlegleikanum, ad hreinsa mig af allri saurgun holdsins og andans, og fullkomna mína helgun í Guds ótta? Þegar vér þannig höfum prófad vor hjörtu, þegar vér rétt af alvöru höfum framsett fyrir sjálfa oss þessi spursmál, og vor samvitska hefir án sérhlífni svarad uppá þau, þegar vér finnum hjá oss, ad vér höfum þessa ydrun, þessa trú á Kríst, þennann heilaga og stadfasta ásetníng til ad bera, þá vér ætlum ad gánga til Guds bords, þá vitum vér, ad vér gaungum til þess

verduglega, því þá kémur sá tilgángur, í hvörjum vér njótum þessarar heilögu máltíðar, saman við þann tilgáng, hvar fyrir Jesús innsetti hana handa oss.

XXVII. Kapítuli.

Um Jesú Upprisu.

Að Jesús Kristur, sem var guðdómleg persóna, sem ecki dó fyrir sínar egin, heldur annara syndir, hafi einnig, eptir að forlíkunar-verkinu var aflokið, hlotið að uppvekjast frá dauðum, það er þvílíkur sannleiki, sem heilbrygð skynsemi með góðum rökum hlýtur að leiða sér í hug, þegar hún einúngis meðtekur hina aðra Ritníngarinnar lærdóma um Krist. Allir Ritníngarinnar lærdómar hánga þannig hvorr-af öðrum, að menn ecki géta meðtekið einn, án þess að tilbiðja alla hina aðra, og hlýtur að kasta burt hinum öðrum, þegar maður er svo djarfur að burtkasta einum þeirra. Þannig er því og háttað með Ritníngarinnar vitnisburð um Jesú Krists upprisu. Sé eg fyrst sannfærður um þessi tvö sannindi, bæði að Kristur var guðdómleg persóna, og líka að hann sjálfur var í sinni náttúru hreinn og heilagur, og dó þess vegna ecki fyrir sínar egin, heldur annara syndir; þegar eg fyrst er sannfærður um þessi tvö sannindi, segi eg, þá veitir minni skynsemi ecki torveldt að meðtaka þau þriðju, nefnilega: að Jesús Kristur hlaut að

 upp-

rísa frá daudum. Bágara mundi henni veita ad trúa því, ad daudinn hefdi haldid Kristi æfinlega föstum, eins og ødrum syndugum mönnum.

Ef vèr hugleidum Jesú Krists guddómlegu hátign, þá høfum vèr stærstu orsök ad gèta þess til, ad sú persóna, sem var svo óendanlega hátt upphafin yfir allar adrar verur, hafi ecki gètad ordid grøfinni og rotnuninni ad herfángi. Gud uppvakti hann, segir Pètur, og leysti daudans bønd, þar þad var ómøgulegt, ad hann kynni ad haldast fánginn af hönum, Post.g.b.2. Þad var ómøgulegt, segir hann, ad Kristur kynni ad haldast fángadur af daudanum; og vegna hvørs var þad ómøgulegt? hefdi Kristur ecki verid utan einúngis madur, hefdi hann ecki verid neitt meira enn hvørr annar almennilegur sendibodi Guds til mannanna, hefdi hann ecki verid meiri heldur enn Móses, Elíſæus, Esajas og svo margir adrir þvílíkir menn, sem Gud á ýmsum tímum hefir útsendt trúarbrøgdunum til gagns og dygdinni til eflíngar; hefdi Kristur ecki verid meiri enn einhvørr af þessum, hvar fyrir gat hann þá ecki verid kyrr í grøfinni? þeir eru daudir, og ordnir rotnuninni ad herfángi; hvar fyrir skyldi Kristur þá undantakast frá þessu almennilega løgmáli? hvørsvegna var þad ómøgulegt, ad daudinn kynni ad halda hönum eins og fánga? óneitanlega vegna þess hann var lángtum ædri persóna,

enn

enn allar skapadar verur; hann, sem var inn-
tekinn í þá náqvæmustu sameiníngu vid guds-
dóminn; hann, sem vegna þessarar sameiníng-
ar var svo óendanlega hátt upphafinn yfir alla
adra menn, hvorninn skyldi hann gèta ordid
daudanum og grofinni ad æfinlegu herfángi?
nei, hann hefdi þá ecki verid Guds Sonur, og
ecki guddómsins musteri; traudlega mundum
vèr þá gèta álitid hann meiri enn einn af hin-
um gömlu Spámönnum, sem Gud hefir sendt heiminum.

Ef vèr hugleidum orsökina til Jesú dauda,
þá sjer skynsemin somuleidis hvorsu naudsyn-
legt þad var, ad Jesús Kristur skyldi aptur
uppvekjast til lífsins, eptir ad tilgángur hans
dauda var uppfylltur. Orsökin til vors dauda
eru vorar syndir; daudinn er syndarinnar verd-
laun; fyrir einn mann er syndin innkomin
í heiminn og daudinn fyrir syndina, segir
Páll. Hefdi Gud forisjed, ad manneskjurn-
ar mundu standa stödugar í þeirra medskap-
ada heilagleika og sakleysi, þá hefdi hann ecki
skapad þær þannig, ad þær skyldu vera dauda
og rotnun undirorpnar; nú þaramóti erum vèr
daudlegir, af því vèr erum syndugir. En
Kristur var í sinni náttúru hreinn og heilag-
ur; allt hans líf var ein kèdja af heilögum at-
höfnum, Gudi til dýrdar og mönnunum til
farsældar; hann hafdi aldrei vanbrúkad sitt
líf, og vann þess vegna ecki til ad missa þad.
Hefdi hann ecki gengid í syndaranna stad,

 mundi

mundi hann hafa verid ódaudlegur. En nú bar hann annara syndir, nú leid hann, sá réttláti fyrir þá ránglátu, vegna heimsins synda, var hann sviptur því lífi, sem hann sjálfur ecki hafdi af sér brotid. Hvad var þá náttúrlegra og réttvísara, enn ad hann skyldi aptur eignast lífid; strax, sem augna-mid hans dauda var uppfyllt og heimurinn fridþægdur. Omøgulega gat sá, sem í sinni náttúru var hreinn og heilagur, til lengdar verid herfáng daudans, til hvørs hann sjálfur ecki hafdi unnid. Þetta er øblug tilgáta, sem heilvita skynsemi hlýtur ad gjøra sér; þó Jesú Postular ecki hefdu vitnad um hans upprisu frá daudum, þá hefdi samt lítill eptirþánki hlotid ad gèta leidt oss til þeirrar tilgátu, ad hann, sem var bædi Gud og madur, ecki hafi gètad legid kyrr í grøfinni; ad Gud hafi hlotid ad gèfa honum aptur þad líf, sem hann sjálfur ecki hafdi af sèr brotid; þad líf, sem hann fyrir heimsins sakir hafdi svo fúslega frá sér lagt. Og hefdu Jesú lærisveinar vitnad, ad hann hefdi verid kyrr í grøfinni, þá mundu allir hinir adrir lærdómar um Krist, um hans guddómlegu hátign, um hans fullkomna heilagleika og hans saklausa dauda, allir þessir vigtugu lærdómar, segi eg, mundu hafa ordid óuppleysanlegum mótsøgnum undirorpnir.

En nú hafa Jesú lærisveinar vitnad ad hann sé upprisinn, og med þeirra vitnisburdi stadfest skynseminnar tilgátur. Þeirra vitnis-

burd-

burdur er grundvöllur vorrar fullvissu. Jesú upprisa er atburdur, og fyrir þeim atburdi, sem vér ecki sjálfir höfum sjed, gétum vér ecki haft adrar enn historiskar roksemdir. Þegar þær eru ánægjanlegar og hafa öll þau kénnimerki til ad bera, sem útheimtast til þess, ad fráságan kunni ad álitast trúverdug, þá er skynsamlegt ad leggja trúnad á slíkann vitnisburd, og óskynsamlegt ad vilja neita honum. Til þess, ad frásaga nockur kunni ad álitast sönn og trúverdug, útheimtist þetta fernt: atburdurinn, sem frá er sagt, má hvorki vera í sinni náttúru öldúngis ómögulegur, né ólíklegur; menn hljóta ad vera fullvissir um, ad vitnid vilji segja sannleika, og hafi ecki ásetníng ad pretta oss; ad þad líka viti sannleikann, og sé ecki sjálft á tálar dregid; og loksins, ad þad hafi látid sér vera annt um, ad fá fullkomna vissu um þann atburd, sem þad ödrum frásegir. Þegar allar þessar roksemdir eru sameinadar, kunnum vér ei annad enn álita þá frásögu trúverduga, sem á þeim er bygd. Ef vér nú finnum þetta allt hjá Jesú Postulum, sem vitna um hans upprisu, þá hljótum vér annadhvort ad falla uppá þá fáheyrdu heimsku, ad neita sannleika allra frásagna, edur, ef vér trúum ödrum historiskum frásögum, þá hljótum vér líka ad trúa Jesú upprisu.

Um þad fyrsta þarf eg ecki ad vera lángordur; Jesú upprisa er þvílíkur atburdur, sem ad sönnu yfirgengur náttúrunnar, en þar fyrir

ecki almættisins krapta. Þar Guð með sínum óendanlega krapti skapaði þann fyrsta mann af moldunni, og gaf honum líf og hræríngu, þá hlýtur hann með þeim sama óendanlega krapti miklu framar að géta uppvakið til lífsins þann líkama, sem skapaður er, já, þann líkama, sem enn þá ecki var farinn að rotna. Það einúngis er Guðs almætti ómögulegt, sem í sjálfu sér er ómögulegt, það er: sem mótsegir sér sjálft, og stríðir annaðhvort á móti hlutarins náttúru, ellegar á móti Guðs náttúru, og móti hinum øðrum hans háu og óendanlegu eginlegleikum; en þannig er ecki háttað Jesú uppvakníngu til lífsins. Hún er hvorki í sjálfri sér ómøguleg, ecki heldur er hún ótrúleg, miklu heldur hefi eg sýnt hér að framan, að skynsemin hlýtur að álíta þennann atburð yfrið líklegann, og hlyti þvertámóti að álíta ólíklegt, ef þvílík persóna, sem Jesús Kristur var, hefði orðið dauðanum og rotnuninni að herfángi. Þar það þess vegna er óneitanlegt, að skynsemin finnur eckért ómøgulegt, og eckért ólíklegt í frásøgunni um Jesú upprisu, þá þurfum vér einúngis að grenslast eptir hinum øðrum kénniteiknum, sem finnast ega hjá trúverðugu vitni, svo vér vitum, hvort vér høfum orsøk til að meðtaka Postulanna vitnisburð um Kristó upprisu, eður vér høfum orsøk til að neita honum.

Það annað spursmál um historískann trúverðugleika, er þetta: vill vitnið einnig segja satt?

satt? kunna' menn ad vera fullvissir um, ad Þad ecki hafi Þann tilgáng ad svíkja oss med ósønnum vitnisburdi? í Þessu falli er vitnid svikari; en sá, sem vill selja lýgi fyrir sannleika, sá, sem hefir Þann tilgáng ad svíkja adra, hlýtur annadhvort ad vænta sér einhvørs gagns af sinni lýgi, edur Þá, ad minnsta kosti, gjøra sér von um, ad hún verdi af ødrum vel medtekin; gæti hann ecki med neinum røkum ætlast til annarshvørs af Þessu, en hafi miklu framar orsøk ad óttast fyrir Því, sem er Þvertámóti, Þá væri stærsta sásinna ad kappkosta ad útbreida ósatt rykti. Og høfdu Jesú lærisveinar, sem vitnudu um hans upprisu, minnstu von um ábata edur ljúfa medtøku Þeirra vitnisburdar? edur høfdu Þeir ecki miklu framar stærstu orsøk til ad óttast Þad gagnstæda?

Þeir kénndu fyrst Gydíngum, og útdreifdust sídan medal Heidíngja, til ad afleggja allstadar Þeirra vitnisburd um Jesú upprisu. Hvada ábata gátu Þeir vænt sér af Þessum vitnisburdi? Kristur hafdi sagt Þeim fyrifram hvørra launa Þeir mættu sér vænta: sjá, segir hann, eg sendi ydur, sem saudi medal úlfa; verid Þess vegna forsjálir sem høggormar, og hógværir sem dúfur. En vaktid ydur fyrir mønnunum; Því Þeir munu framselja ydur fyrir Rádid, og húdstrýkja ydur í Þeirra samkundu-húsum, og fyrir minar sakir munud Þid verda framleiddir fyrir Landshøfdíngja og Kónga, til ad vitna

fyrir

fyrir þeim og fyrir Heidíngjunum, Matth. 10. Og í ødrum stad segir hann: menn munu ofurselja ydur í harmqvæli og ydur lífi svipta, og þèr munud verda fyrir hatri af øllum þjódum fyrir míns nafns sakir, Matth. 24. Engum ødrum kjørum hafdi Kristur heitid þeim, á engum ødrum launum áttu þeir von fyrir þeirra vitnisburd um hann; þeir sáu strax á lífláti Stephans vid hvørju þeir máttu búast. Þeir hlutu ecki einúngis ad yfirgéfa eignir sínar, og setja til sídu alla þeirra tímanlegu gagnsmuni til ad útbreida allavega þeirra vitnisburd um Krist, heldur hlutu þeir einnig ad leggja sig undir allar lífsins þjáníngar, mædu, ónædi, spott, líkamlegar píslir og loksins harm qvalafyllsta daud-daga. Páll Postuli útmálar þeirra kjør á þennann hátt: allt til þessarar stundar þolum vèr sveingd og þorsta og klædleysi og kinnhesta, og høfum engann vissann samastad, og erum þreyttir, þar vèr erfidum med vorum egin høndum. Þegar vèr erum hrakyrdtir, blessum vèr, þegar vèr erum ofsóktir, þá lídum vèr þad þolinmódlega, þegar vèr erum spottadir, þá áminnum vèr. Vèr erum ordnir eins og afhrak í heiminum og allra manna skósþurka inn til þessa dags, 1 Cor. 4. Þessi sami Postuli lýsir því í ødrum stad, hvad hann sjálfur vard ad lída vegna vitnisburdarins um Krist; Eg hefi meira erfidad, eg

eg hefi meiri högg lidid; optar i fángelsi verid, opt í daudans hættu. Af Gydíngum hefi eg 5sinnum fengid 40 slög, einu færra. Prísvarsinnum hefi eg húdstrýktur verid, einusinni grýttur, prísvar hefi eg skipbrot lidid, dag og nótt hefi eg verid í sjáfar-djúpi. Opt hefi eg í ferdum verid, eg hefi verid i háskasemdum til vatns, í háskasemdum medal ræningja, í háskasemdum medal minna landsmanna, í háskasemdum medal Heidingja, í háskasemdum í borgum, i háskasemdum á eydimörku, í háskasemdum á sjó, í háskasemdum medal falskra brædra. J mædu og erfidi, opt í vökum, í húngri og þorsta, opt í föstum, í kulda og klædleysi, 2 Cor. 11. Þegar vér heyrum þessa átmálun yfir Postulanna ástand, hvornig gétum vér þá leidt oss í hug ad þeir hafi verid svikarar og ad þeir, þvertámóti betri vitund, hafi viljad frambera svo stórgérda lygi? er þetta þá sá ávinníngur, sem svikarinn sækist eptir? hvar hafa menn dæmi uppá, ad nockurr hafi, til ad innprenta ödrum ósannindi, undirkastad sig spotti, ofsókn, öllum lissins bitrustu harmqvælum, og loksins þeim sárasta daud-daga? og þetta gjördu þó Jesú lærisveinar, þar þeir þó, ef þeir hefdu viljad fulla frá þessum vitnisburdi, hefdu ecki einúngis gétad sneidt hjá öllu þessu, heldur mátt vænta sér drjúgra launa hjá Gydíngum, hvörjum um þad var ad gjöra, ad ryktid um Jesú

 sæd-

fædíngu hefdi nidurkiæfst strax í fyrstu. Hvada álycktun skulum vèr þá draga hèr af, ef vèr viljum gæta rèttdæmis? verdur hún ecki þessi: ad Jesú Postular, sem fyrir hans medkènn-ingar sakir hofnudu svo fúslega allri tíman-legri rósemi, og svo þolinmódlega undirkostudu sig ofsókn og dauda, hafa hlotid ad vera hreinlyndir menn, ad minnsta kosti hafa þeir sjálfir ordid ad halda þad fyrir satt, ad Jes-ús væri sannarlega upprisinn frá daudum; einúngis þessi fullvissa gat gèfid þeim þá hug-prýdi og sinnis rósemi, hvar med þeir gengu út í öll þeirra harmqvæli.

Já! þeir, sem á móti þeirra égin sann-færíngu skulu leitast vid ad ljúga ad heimin-um, hljóta ad vænta sèr einhvors ávinnings af lygi þeirra; en gèti þeir ecki vænt eptir neinum áviñíngi, þá hljóta þeir þó ad miñsta kosti, ad gjora sèr grundada von um, ad hinn ósanni framburdur þeirra verdi vel medtekinn. Hvar þessi tælandi von ecki er á adra síduna, þar veit eg ecki hvad komid gétur nockrum manni til ad setja sig út til ad svíkja adra. En hvorninn gátu Jesú Postular tilætlast, ad margir mundu medtaka þeirra vitnisburd, ef sannleikurinn hefdi ecki talad ígègnum þeirra munn? þeir vóru flestir einfaldir og ólærdir menn, er hvorki med málsnylli nè veraldlegum vís-dómi gátu vænt sèr ad yfirtala sína tilheyr-endur, og locka þá til ad samsinna sèr; þeir vóru litilsháttar og fyrirlitnir menn, hvorra út-

vortis

vortis álit ecki gat mælt fram með þeirra vitnisburði; heldur hlaut miklu framar að vera þeirra vitnisburði til stórrar hindrunar allstaðar, hvar þeir aflögðu hann. Ef vér gætum að á hina síðuna, fyrir hverjum þeir vitnuðu um Jesú upprisu, þá vóru það sumpart Gyðingar, hverjir að sönnu, að Saddúcæunum fráteknum, trúðu upprisu hinna dauðu, en vildu samt ecki játa Krists upprisu, hverri þeir ecki gátu játað, án þess að fordæma sjálfa sig, og gefa þeim kristnu fullkominn sigur yfir sér. Sumpart vóru það Heidíngjar, sem að sönnu trúðu, að annað líf væri eptir þetta; en trúðu samt ecki líkamanna upprisu; hvar fyrir Páll varð að athlátri, þegar hann talaði fyrir Athenuborgar-mönnum um upprisu þeirra dauðu, Post. g. b. 17. Á meðal þeirra vóru líka lærdir og skarpir heimsspekíngar, sem allt frá úngdómi höfðu lagt sig eptir öllum mannlegum vísindum, og sem ecki vildu trúa öðru enn því, sem þeir gátu gripið með skynsemi sinni. Að eg ecki tali um, að þessi vitnisburður um Jesú upprisu miðaði til þess, að hrinda Goðunum niður af þeirra stöllum, að niðurbrjóta þeirra ölturu, að uppbrenna þeirra lunda, að afmá þeirra viðhafnar-miklu Goða-þjónustu, sem vegna hennar elli var í þeirra augum einka æruverðug, að svipta Goða-prestana þeirra miklu inntektum, og Keisarana þeirra gudlega heiðri, sem þeim var veittur eptir dauðann. Þegar vér hugleiðum allt þetta, allar

þær miklu hindranir, sem settu sig á móti Postulanna vidleitni ad útbreida og stadfesta ryktid um Jesú upprisu, hvada von gátu þeir þá gjort sér, ad þessi vitnisburdur mundi nockurntíma verda medtekinn í heiminum, ef þeir ecki hefdu verid fullkomlega sannfærdir um, ad hann var grundvalladur á sannleikanum? á hvorn kantinn, sem vér lítum á þetta efni, þá hljótum vér ad trúa, ad Jesú Postular hafi verid ærlegir og hreinskilnir menn, sem einúngis hafa verid framknúdir af sannleiks-elsku, og ad minnsta kosti sjálfir haldid þad fyrir satt, sem þeir kénndu ødrum; því annars hefdu þeir ecki byrjad þennann lærdóm, og enn sídur innsiglad hann med þeirra blódi. Sé þess vegna þeirra vitnisburdur um Krists upprisu frá daudum ósannur, þá hljóta þeir sjálfir ad hafa verid dregnir á tálar. En var þad møgulegt fyrir þá, ad dragast á tálar, þó aldrei hefdu þeir verid svo athugalausir. Þetta spursmál hljótum vér einnig stuttlega ad ransaka.

Þad er lángt frá ecki nóg ad medtaka einn vitnisburd, þó madur hafi enga orsøk ad efast um vitnisins hreinskilni; madur hlýtur líka ad vera fullviss um, ad vitnid hafi einnig gétad vitad sannleikann, svo þad sjálft hafi ecki blindast edur verid dregid á tálar. Høfum vér líka þessa fullvissu um Postulanna vitnisburd vidvíkjandi Krists upprisu? til ad svara uppá þetta spursmál, vil eg leggja þad til grundvallar, svo sem óneitanlegt, ad þegar vér kom-

komumst ad raun um eitthvad, ecki einúngis einusinni, heldur opt og margsinnis, med réttri og tilhlydilegri brúkun óskerdtra og fullkominna skilníngar-vita; þá géta engin svik eda blindni stad hast. Ad vilja mótsegja þessari reglu, væri ad gjöra alla mannlega þeckingu óvissa, og öldúngis ad kollkasta reynslunni, hvor þó er sá grundvallar-stólpi, sem öll vor vísindi eru uppá bygd. En kann þessi régla þá ecki ad öllu leiti ad heimfæraft uppá Jesú Postula? Þeir vitna ecki þad, sem þeir hafa heyrt af ödrum, heldur hvad þeir siálfir med fullkominni brúkun þeirra skilníngar-vita, hafa komist ad raun um; þeir sáu hann ecki einúngis í eitt skipti, heldur opt; þeir sáu hann á albjörtum degi, þegar þeir gátu vidneytt allra sinna skilníngar-vita, og engar missýníngar gátu blindad þeirra augu; þeir ecki einúngis sáu hann, heldur heyrdu hann tala, þreifudu á honum, sáu og tóku á nagla-förunum í hans höndum og fótum; þeir átu og druckn med honum eptir hans upprisu. Þeir gátu þess vegna brúkad hér öll þau skilníngar-vit, sem á þarf ad halda, til ad verda viss um sannleikann; og þessi skilníngar-vit vóru ecki af elli sljóf ordin. Þad var ei heldur einúngis einn, heldur fleiri, er sáu hann í þá 40 daga, sem hann eptir sína upprisu umgeckst hér á jördunni. Já, hann var ecki einúngis sjedur af Postulunum, heldur af 500 ödrum, sem tóku kristilega trú, 1 Cor. 15. Var þad mögulegt í þvílíkum kríngumstæd-

 um

um ad dragast á tálar edur blindast? í þvílíkum kríngumstædum, hvar menn ecki þurftu meir enn almennilega brúkun skilníngar-vitanna, til ad vera óhultir fyrir öllum prettum? getum vér hugsad, ad vér, ef vér hefdum verid Jesú Postular, mundum hafa ordid dregnir á tálar, ad vér mundum hafa ímindad oss, ad vér sæum og heyrdum þad, sem eckert tilhæfi var til. En þá hljótum vér líka ad hugsa þad sama um Jesú lærisveina. Ad minnstá kosti getum vér ecki neitad því, ad þeir vóru í þeim kríngumstædum, ad þeir ecki urdu á tálar dregnir, framar enn þeir sjálfir vildu, og ad þeir audveldlega gátu vitad sannleikann og ordid sannfródir um hann, ef þeir einúngis vildu.

Satt er þad, ad mögulegt er ad hafa þau ónægileguſtu medöl í höndunum til ad verda fullvíss um sannleikann; en madur kann ad forsóma ad brúka þau af hyrduleysi og dofinleika; menn eru audtrúa, edur fyrirfram innteknir af ógrundudum meiníngum, og kann þess vegna audveldlega ad ské, ad madur taki sannleikans skugga fyrir sannleikann sjálfann; gat þad ecki skéd, ad Jesú lærisveinar væru undirorpnir þessum veikleika? hafa þeir látid sér nógu annt um vera, ad vita sannleikann? hafa þeir útbúid sig med nögri forsjálni, til ad dragast ecki á tálar? þetta er þad sídasta kénni-teikn, sem útheimtist til þess, ad frásaga nockur kunni ad álítast sönn og trúanleg. Til ad svara sjálfum oss uppá þetta spursmál,

þurf-

þurfum vèr ei annad, enn eindùngis ad athuga þær ymislegu kríngumstædur, undir hvorjum þeir, eptir Gudspjallamannanna frásögu, sáu Krist og umgengust med honum, og dæma sídan, hvort jafnvel þinn hyrdulausasti og athugaminnsti gat blindast og dregist á tálar í þvílíkum kríngumstædum; uppá þvílíka sjónar- og heyrnar-villu munu menn valla géta fráin-fært nockurt eptirdæmi af Sagna-frædinni. En vèr höfum þar fyrir utan nóg rök til þess, ad Jesú lærisveinar vóru ecki audtrúa, miklu heldur vantrúadir. Þeir höfdu vænt, ad hann mundi endurleysa Israel, Lúc. 24 en nú var hann daudur, hvorr átti nú ad vidrètta Israels ríki, þar hann ecki hafdi vidrètt þad? þeir sáu, ad Jesús var ecki framar í grofinni; en hvad af honum var ordid, vissu þeir ecki; ad hann væri upprisinn frá daudum, leiddu þeir sèr ecki í hug; þeir hugsudu ad einhvörr hefdi tekid hann burt úr gröf-inni, Jóh. 20. Þeir vóru daprir og stúr-andi af hrygd, Lúc. 24. Hrædsla og hug-ar-vhl hafdi fengid yfirhönd hjá þeim, Jóh. 20. Í þessu so gat-myrkri var oll þeirra von horfin; nockrir, frá sèr numdir af gledi, kunngjördu Krists upprisu, adrir álitu þennann bodskap, sem mælgi og sumir vóru milli vonar og ótta, og vissu ecki hvad þeir ættu ad halda hèr um, Lúc. 24. Jesús Kristur hlaut ad tala vid þá, hann hlaut ad út-leggja fyrir þeim Spádómana, hann hlaut ad

eta

eta og drecka med þeim, ádur enn þeir vildu trúa því, ad hann sannarlega væri sá Jesús, sem krossfestur hafdi verid. Thómás gêck enn lengra áfram í sinni forsjálni heldur enn hinir adrir; hann ásetti sér ad trúa ecki neinu af því, sem hinir lærisveinarnir sogdu, fyrr enn hann sjálfur hefdi sjed nagla-forin í hans hondum, stúngid sinum fingrum í þau, og lagt sina hond í hans sídu, Jóh. 20. Svo margar roksemdir hlaut Kristur ad gêfa þeim uppá sina upprisu, ádur enn þeir vildu trúa henni; þeir vóru þess vegna ecki audtrúa, þeir vildu ecki dragast á tálar, heldur fullkomlega sannfærast.

Látum oss nú safna til samans ollum þessum kênni-teiknum. Jesú upprisa er atburdur, sem ecki inniheldur neitt ómogulegt edur ólíklegt; Jesú Postular, sem hafa vitnad um hans upprisu, hafa verid hreinlyndir menn, hvorra ásetníngur ecki gat verid ad gabba heiminn; þad er líka ómogulegt, ad þeir sjálfir hafi verid gabbadir, þar þeir ecki einúngis hofdu tíd og tækifæri til ad grenslast eptir sannleikanum; heldur brúkudu líka alla þá varúd, sem úthelmtist til ad fá fullkomna vissu og sannfæríngu. Jesú lærisveinar hafa þess vegna alla þá eginlegleika til ad bera, sem trúverdugt vitni nockurntíma gêtur haft. Vêr hljótum ad trúa þúsund odrum hlutum, um hvorja vêr lángt frá ecki gêtum haft svo trúanlega og fullkomna historiska vissu, sem þá, er vêr hofum

um um Jesú upprisu. Ef vér neitum þessum atburdi, edur efumst um hann, þá hljótum vér af somu rökum ad burtkasta ollum odrum historískum frásognum, uppá hverjar vér hofum ádur byggt. Allt verdur þá efasamt, sem vér ecki sjálfir hofum sjed og heyrt, og vér mættum jafnvel ecki reida vís uppá þad, sem vér heyrdum og sæum; því hafi þad verid mogulegt, ad Jesú lærisveinar kynnu í þvílíkum kríngumstædum ad tælast af þeirra skilníngar-vitum, hvar fyrir kynnum vér þá ecki allt eins ad tælast af vorum.

* * * * * * * * *

Þetta mikla og guddómlega krapta-verk Jesú Krists upprisu, er fullnóg rökfemd fyrir hans guddómlegu sendíngu og guddómlegum uppruna allra hans heilogu lærdóma. Engin ályktan er skiljanlegri og einfaldari enn þessi: sé Jesús Kristur ecki guddómleg persóna, heimsins Frelsari, Guds Spámadur, eins og hann sagdist vera, þá er hann svikari, og sá stærsti svikari, sem undir dygdarinnar og trúarbragdanna skini leitadist vid ad leida allann heiminn í villu; en þvílíkann mann hefdi Gud ecki kunnad ad uppvekja frá daudum; hans daudi hefdi verid réttvíst straff fyrir hans misgjorníng; ad gefa honum aptur lífid, hefdi verid ad launa gudlastid, ad krýna illgirnina, ad innsigla hans villu-lærdóma, og med ómótstædilegum krapti ad steypa heiminum í blindni

og villu. Nei, þar Jesús Kristur er fyrir Guds krapt upp aptur risinn frá daudum, þá vitum vèr, ad hann var sú persóna, sem hann sagdist vera, svo ad vèr ecki þurfum á fleiri roksemdum ad halda. Med þessari einu roksemd getum vèr sigrad sèrhvorja efasemi, sem hreifir sèr hjá oss á móti sannleikanum: svo hefir Jesús Kristur kennt, og hann er upprisinn frá daudum; en hefdi hann ecki verid sannleikans spámadur, þá hefdi Gud ecki uppvakid hann til lífsins aptur; þess vegna hlýtur hann ad hafa verid guddómlegur lærimeistari, þess vegna hljóta allir hans lærdómar ad hafa verid gudleg sannindi, því annars hefdi Gud ecki uppvakid hann frá daudum; nú hefi eg nóg mèr til sannfæringar; þessi eina ályktan gjörir mig óhultann fyrir allri villu.

Jesú upprisa er einnig roksemd uppá hans fridþægjandi dauda, og ad hann hafi gyldur verid oss til forlíkunar. Jesús sagdist ad sönnu vera sú persóna, sem med sínum dauda mundi forlíka heiminn; en hans upprisa er þad, sem gjörir oss fullvissa um, ad hans daudi hafdi þennann fridþægíngar-krapt. Mannanna forlíkan útheimti, ad Gud sjálfur hlaut ad útvelja þetta forlíkunar-medal, og áqvarda Krist til ad framqvæma þad. Þad tilheyrir ecki saka-manninum sjálfum, ad útvelja þad medal, fyrir hvort hann vill komast í sátt vid löggjafarann; en hvad gjörir oss vissa um, ad Gud sjálfur hafi kjörid Krist til ad fram-

qvæma þetta mikla verk? það er Jesú upprísa. Hefdi Gud ecki sjálfur falid honum á hendur þennann forlíkunar-dauda, þá mundi hann ecki hafa aptur uppvakid hann frá daudum. Jesú fridþægíng útheimti, ad hann hlaut sjálfur í sinni náttúru ad vera hreinn og ósaurgadur; það offur, sem átti ad frambera sig fyrir Gud, hlaut ad vera heilagt. Sá eini syndari gat ecki gjört forlíkun fyrir hinn annann, og ecki svo mikid, sem fyrir sjálfann sig. Hvad gefur oss þessa fullvissu? hvad sannfærir oss um þennann Jesú óflekkada heilagleika, vegna hvørs hann gat verid þægileat offur fyrir þá vanheilögu? það er Jesú Krists upprísa. Hefdi Jesús dáid fyrir sínar egin syndir, mundi Gud þá hafa uppvakid hann aptur til lífsins? hvad gjörir oss vissa um, ad Jesú fridþægíngar-daudi hafi haft allt það til ad bera, sem útheimtist til ad réttlæta oss fyrir Gudi? vér sjáum ad sönnu ecki nógu greinilega verkun þessarar fridþægíngar; oss er það ad sönnu ecki í öllu tilliti vel skiljanlegt, hvørninn hans daudi kunni ad frítaka oss frá lögmálsins straffi og lög-gjafarans réttlæti. Í þessu finnum vér nockud myrkt, nockud leyndardómsfullt, sem enginn mannlegur skilníngur getur útskírt til fulls. Og hvad gjörir oss þá vissa um, ad Jesú daudi hafi verid fridþægjandi, og ad hans daudi sé af dómaranum álitinn gyldur oss til forlíkunar? það er Jesú Krists upprísa. Hefdi Jesú daudi ecki verid fullgyldt

sør-

forlíkunar-medal, hefdi hann ecki þar med fullkomlega framqvæmt þann tilgáng, vegna hvörs hann deydi, mundi Gud þá hafa aptur uppvakid hann til lífsins? og nú, þar hann hefir aptur vakid hann upp frá daudum, hvörsu grundada vissu gefur þad oss, ad hans daudi sé af dómaranum medtekinn, sem gyldt offur fyrir vorar syndir.

Loksins er Jesú uppríſa audsjáanleg roksemd uppá ódaudlegleika vorrar sálar, uppá uppríſu vorra líkama, og annad líf eptir þetta. Fyrir ollum þessum vigtugu og rósemdar-fullu sannindum hofum vér ad sonnu þær skírustu roksemdir í Ritníngunni, og sjálf skynsemin getur þess til, sem Ritníngin kennir. En þessi roksemd er þvi kroptugri og sterkari, sem hún talar til vorra skilníngar-vita. Þvi þar Jesú sála er aptur sameinud vid hennar líkama, þar hans líkami er aptur uppvaktur til lífsins, þar hann med sálu og líkama er fluttur til annars lífs, þá er vor sála ei heldur forgengileg, þá hlýtur ad vera annad líf eptir þetta, þá er þad mogulegt ad líkamir þeirra daudu uppvekist aptur til lífsins, og svo hofum vér allir þá vissu von, ad þegar vér í þessu lífi gaungum í Jesú Krists fotspor, ad vér munum þá sídar meir med sálu og líkama verda fluttir til þess ódaudlega lífs, í hvort Jesús Kristur, eptir sína uppríſu, er inngenginn. Svo vigtugur er lærdómurinn um Jesú Krists uppríſu; svo stóra huggun og rósemi veitir hann

bædi

bædi vorum skilningi og vorri samvitsku. Ætti þá ecki þessi lærdómur, hvörjum vér eigum svo mikid gott ad þacka, ad vera oss heilagur og tilbeidsluverdur.

XXVIII. Kapituli.

Um Jesú Himna-för.

Eptir ad Kristur hafdi í 40 daga umgengist med sínum lærisveinum, til ad sannfæra þá um, ad hann væri sannarlega upprisinn, skildi hann vid jordina ad sýnilegri nálægd, og sté upp til himna. Eckért var vidurqvæmilegra, eckért samqvæmara Guds visdómi og gædsku, enn ad vor Endurlausnari skyldi eptir sína pínu afstadna, verda fullkomlega adnjótandi þeirrar sælu og dýrdar, til hvörrar hann hafdi þánn fullkomnasta rétt. Þad er sú regla, sem Guds visdómur hefir tilsett, ad eptir lífsins mædu fylgir daudinn, eptir daudann upprisan, og eptir uppirisuna eilíf nautn þeirrar himnesku sælu. Nú var Kristur daudur og upp aptur risinn; eckért var þess vegna náttúrlegra, enn ad hann nú skyldi verda adnjótandi himneskrar sælu. Eckért var náttúrlegra, enn ad Jesú manndómlega náttúra, er svo náqvæmlega var sameinud vid guddóminn, skyldi nú, eptir ad hans erindi í heiminum var aflokid, upphefjast til þess stadar, hvar Gud opinberar sína sérdeilislegu nálægd, og hefir svo sem uppreist sitt hásæti. Skynsemin finnur

 þess

þess vegna eckért ólíklegt í þeim lærdómi, að Jesús Kristur, eptir að hans sýnilega nálægð á jörðunni var ecki lengur naudsynleg, var uppnuminn til himins, svo hann eignadist og nyti þeirrar dýrdar og vegsemdar, er honum tilheyrdi sem Gudi og manni. En þó það sé mikið skynsamlegt að þenkja þannig um Krist, hvada roksemdir hösum vér fyrir því, að það hafi sannarlega skéd? allir sjá audveldlega, að Krists himna-fór getur einúngis hast historískar roksemdir, eins og hans upprisa, og að öll vor vissa um þennann stóra atburd er einúngis byggd á Postulanna vitnisburdi, hvörjir vitna, að þeir sjálsir hasi sjed hann uppstíga til himna. Verdi hér, eins og vid Krists upprisu, sannað, að hvorki Postularnir sjálfir hasi getad dregist á tálar vid þennann atburd, né heldur viljad draga oss á tálar med ósönnum vitnisburdi, þá er sú trú, sem vér leggjum á þeirra frásögu hér um, skynsamleg og á gódum grundvelli byggd.

Hvad því fyrra vidvíkur, þá finnum vér, að Kristur hefir hér brúkad fjogur medöl til að sannfæra bædi Postulana og adra, er seinna mundu lifa, að hér vóru engin svik moguleg, og að það, sem þeir sáu, vóru ecki sjón-hverfíngar, heldur nockud sannarlegt. Fyrst var það partur af Jesú vísdómi, að hann ecki hvarf og vard ósýnilegur á medal þeirra. Eptir sína upprisu plagadi hann stundum að birtast þeim aldúngis óforvarandis, og aptur allt-

alleins ósorvarandis ad hverfa fyrir þeirra augum; máské hann hér med hafi viljad sannfæra þá um, ad sá líkami, sem hann í uppris unni færdi med sér úr grösinni, hefdi adra og ædri eginlegleika, heldur enn sá líkami, sem nidur var lagdur í grofina. En nú, þegar hann vildi skilja vid jordina, útheimti annar tilgángur adra hegdun. Hefdi hann nú horfid á medal þeirra, þá hefdu þeir sjálfir enga vissu haft um hans himna-för, og enn sídur hefdu þeir getad gjort þá vissa þar um, sem lifa mundu eptir þeirra daga. Vor Endurlausnari vard þess vegna hægt og sýnilega uppnuminn til himins. Lúcas segir: þá hann hafdi tálad þetta, vard hann ad þeim áhorfandi uppnuminn, þar til eitt ský burttók hann frá þeirra augum, Post. g. b. 1. Skyid burttók hann frá þeirra augum; ecki er þad meiningin, ad ský hafi nidurstigid frá himni, umkríngt hann og fært hann burt; því hann segir: ad þeir hafi horft á, þegar hann vard upphuminn; og þess vegna hvarf hann ecki fyrir þeirra augum, heldur leid sýnilega upp í loptid, þar til þeir mistu sjónar á honum í einu skyi.

Sá annar partur af Jesú vísdómi var þad, ad hann útvaldi Olíuvidar-fjallid, til ad halda þadan sína himna-för. Enginn stadur gat verid hentugri hér til, enn þessi. Þetta fjall lá eina Sabbaths-reisu frá Jerúsalem, þeir hofdu þess vegna nóglegt tækifæri til ad

sjá og gæta að Jesú undir berum himni, hvar eckért skyggdi á. Hann taladi vid þá á leidinni, gaf þeim út sínar skipanir, strekadi sitt loford um heilagann Anda, sem hann ætladi ad senda þeim, og blessadi þá. Vegna allra þessara atvika gátu þeir ómøgulega efast um, ad Jesús væri þad siálfur, sem gêck med þeim, taladi vid þá og steig med þeim uppá fjallid. Þetta fjall var og þad hærsta í kríngum Jerúsalem; hêr var þess vegna vídsýnt og hreint lopt, svo þeir gátu gløggt virdt fyrir sér þennann vigtuga atburd.

Sá þridji partur af Jesú vísdómi vár þad, ad hann einúngis færdi med sér sína læriſveina, þegar hann vildi uppstíga til himins. Menn spyrja: hvar fyrir Kristur ecki hafi hér samansafnad øllum sínum óvinum, til ad sannfæra þá alla í einu med þessu guddómlega krapta-verki um þeirra vantrú og hans guddómlegu sendíngu? eg gæti svarad miklu uppá þetta spursmál; eg gæti svarad: ad þetta krapta-verk mundi hafa allt eins lítid sannfært þá, sem øll hin ønnur. Kristur hafdi gjørt svo mørg krapta-verk bædi í lífinu og líka í daudanum, er øll høfdu verid ávaxtarlaus. Þetta krapta-verk hefdi máské ecki áunnid meira. Gydíngarnir tileinkudu djøflinum øll hans krapta-verk; þeir gátu þess vegna sagt þad sama um þetta. Þegar manneskjan er ordin svo forherdt, þá stoda engar sannfæríngar framar. Þar hjá uppsté Kristur ecki til

til himins til ad sannfæra heiminn um sannleika hans trúarbragda og hans guddómlegu sendíngu; heldur til ad setjast ad Þeirri dýrd, sem vegna hans ibúandi guddóms tilheyrdi honum eptir afstadna hans pínu. Eg sje Þess vegna enga orsök, hvar fyrir Kristur skyldi uppstíga í augsýn sinna óvina; en eg sje vigtuga orsök hvar fyrir hann ecki skyldi gjora Þad. Ef Kristur hefdi kunngjort opinberlega á hverjum tíma og hverjum stad hann ætladi ad uppstíga til himins, Þá hefdi hann án efa dregid til sín alla Jerúsalems innbyggjara; Því hvorr er sá, er ecki finnur hjá sér nýúnga-girnina, og hvorr mundi hafa talid eptir sér ad gánga litinn spöl til ad horfa á svo markverdugann atburd? en hvílíkt rydl, hark og háreysti mundi ecki hafa ordid í Þvílíkum fólks-grúa, hvar einn Þreyngir ad ødrum, hvar allir vilja vera nærstir, og sá eini rydur hinum ødrum frá sér, eins og ein bylgjan rekur hina adra á undan sér. Hér af fylgir, ad engum, edur mjøg fáir gêta hafst naudsynlegt athygli á Því, sem skêdur. Allir gánga burt óánægdir, af Því Þeir annadhvort hafa eckért sjed, edur einúngis hálf-sjed Þad, og Þar af koma aptur Þær ýmislegu, hvor annari gagnstædu fráségur, er sídan berast út, og gjora allann atburdinn grunsamann. Mundi ecki eins hafa farid hér, ef Kristur hefdi samankallad Gydíngana til ad vera vid hans himna-før? hans lærisveinar, sem áttu ad vitna um Þenn-

 ann

ann vigtligá atbürd í heiminum, og sem þess vegna hlutu sjálfir ad hafa þá fullkomnustu vissu um Jesú himna-for, þeir hefdu verid sundurdreifdir og adþreyngdir hér og þar innanum þennann mannfjølda; enginn af þeim mundi hafa vitad, hvar Jesús var í svo størri þyrpíngu; og á því augnabliki, sem hann hefdi lidid upp í loptid, hefdu þeir kannské verid ad gæta ad ødrum hlutum; einn hefdi máské sjed hann, annar ecki; einn mundi þess vegna hafa uppástadid, ad hann hefdi sannarlega uppstígid; annar þarámóti ad hann hefdi verid kyrr á medal fólksins; og hvada vissu hefdu seinni aldirnar þá getad haft um svo vigtugann atburd, ef vitnin sjálf hefdu verid í óvissu og ecki ordid samsaga? Þad var þess vegna Krists vísdómur, ad, þar hann eptir sína uppríſu lét svo marga sjá sig, fyrir utan hans 11 lærisveina, hann nú einúngis í augsýn sinna lærisveina vildi uppstiga til himna, svo ad þeir í engann máta skyldu hindrast í þeirra athygli, heldur rólega og hindrunarlaust geta horst á allann þennann atbu'd frá upphafi til enda; því undir þeirra vissu um Krists himna-for er vor vissa komin.

Sá fjórdi partur af Jesú vísdómi var þad, ad tveir menn í hvítum klædum birtust Jesú lærisveinum, og spurdu þá med þessum ordum: þér galiléisku menn! hvar fyrir standid þid og horfid upp í himininn? þessi Jesús, sem uppnuminn er frá ydur

til himins, mun koma aptur med sama hætti, sem þid hafid sjed hann til himins uppfara, Post. g. b. 1. Þessi sjón var hentugt medal til ad styrkja þá í þeirra trú; þeir höfdu ad sönnu med þeirra egin augum sjed Jesúm uppstíga; en nú koma fram óforvarandis tveir menn, sem hljóta ad hafa verid tveir englar í mannlegri áshynd, er stadfesta þad sama, sem þeir höfdu sjed, ad hann sé sannarlega uppstíginn til himins, og telja þeim trú um, ad hann muni sídarmeir koma aptur til baka. Jesú lærisveinar sáu hér aptur allir þad sama, og heyrdu þad sama; hér var þess vegna engin svik edur blindni möguleg.

Er þad mögulegt, ad ímindunar-kraptúrinn skyldi hafa getad tælt Jesú lærisveina undir öllum þessum kríngumstædum? nær hafa menn heyrt, ad nockur manneskja hafi á albjörtum degi, í þeim stad, hvar eckert skyggir á, og í hóp annara manna, verid þannig dregin á tálar af eintómum hugar-burdi, ad hún hafi meint sig ad sjá og heyra þad, sem hún hvorki hefir sjed né heyrt? þetta hlyti ad vera meira enn almenn verkun ímindunar-kraptarins, þad væri sannarlegt ædi. Og ef allt þetta hefdi verid einsamall hugar-burdur, hvornin gat þá ímindunar-krapturinn brugdid aldrei því sama fyrir sjónir á 11 mönnum, svo ad þeir allir á sömu stundu skyldu sjá þad sama, heyra þad sama, og dádst ad því sama? þvílík samlíking milli heilans á svo mörgum mönn-

um, er Ótráleg og dæmalaus. Edur mun þessi atburdur máské hafa verid eintóm sjónar-villa? en, sé þad mogulegt, ad augun géti þannig villt sjónir fyrir manni, þá kunnum vér af somu rokum ad álíta alla hluti fyrir sjónar-villu. Og hvada vissu hofum vér þá framar um þá hluti, er vér sjálfir sjáum og heyrum, ef vér ecki megum reida oss uppá óskérdt og vel brúkud skilníngar-vit? ef Skaparinn hefdi undirkastad oss þvílíkri óumflýjanlegri villu, þá væri vor besta þecking efasom, og vort líf si-feldur draumur.

Látum oss setja oss í stad Jesú lærisveina, og íminda oss, ad þad sama hefdi komid fram vid oss undir somu kríngumstædum. Vér gaungum ad heiman med vin vorum, hvorjum vér lengi hofum verid gagn-kunnugir; vér erum fáir í hóp, svo ad allir sjá hann og heyra til hans; hann skémtir oss á veginum med nytsamlegu og þægilegu samtali; loksins stígur hann med oss uppá hátt fjall, frá hvors toppi vér sjáum lángt í burtu á allar sídur; hér erum vér einsamlir hjá vorum vin, lángt burtu frá ollum háváda; eckért glepur sjón vora edur athygli; en nú kunngjorir hann oss tilgáng þessarar reisu, og segir oss, ad hann hljóti ad skilja vid oss, hann meddeilir oss sínar sídurstu skipanir, er vér eptir hans burtfor eigum ad framq æma; hann blessar og hughreystir oss; sídan hefst hann hægt og hægt upp frá jord-unni, og vér horfum eptir honum, þángad til

hann

hann hverfur oss í skýjunum. Mundum vèr géta leidt oss í hug, ad vèr undir öllum þessum kríngumstædum hefdum verid dregnir á tálar af draumi, af hugar-burdi, af sjónar-edur heyrnar-villu; allur þessi atburdur er oss ad sönnu óskiljanlegur og leyndardóms-fullur; en vèr gétum þó ecki trúad ad vèr séum prettadir; því þessi prettur væri oss skiljanlegri enn sjálfur atburdurinn. En þá hljótum vèr líka ad dæma þad sama um Jesú lærisveina, sem vóru í þessum sömu kríngumstædum. Ad þeir hafi verid dregnir á tálar, ad þeir hafi ímyndad sér, ad þeir hefdu sjed Krist fara til himins, án þess ad þvílíkt hafi sannarlega skéd, þad er ólíklegt. Sjálfir hljóta þeir endilega ad hafa verid fullvissir um, hvort Kristur stè upp til himins edur ecki; en hafa þeir þá kannskè viljad draga seinni aldirnar á tálar? hafa þeir máskè skrökvad öllu þessu upp med öllum þessum atvikum?

Þetta spursmál er þess verdt, ad þad sè ransakad; eg vil ransaka þad fylgislaust. Eg vil ecki framfæra allar þær röksemdir, sem hèr sameina sig til ad réttlæta Jesú Postula í þessu efni; þad má nægja, ad drepa stuttlega á fáeinar; og eg segi þá fyrst: ad þad er ecki líklegt, ad Jesú Postular hafi tekid sig saman til ad pretta heiminn med ósönnum vitnisburdi. Þegar vèr höfum einhvörs hreinskilni misgrunada, þá hljótum vèr í hans hegdun ad verda varir, vid eitthvad, sem uppqveikir

hjá oss þessa grunsemi, annars er vor mis-þánki óleyfilegur og ógrundadur. En vid þess-háttar verdum vér ecki varir í Postulanna hegdun; vér finnum miklu framar þad, sem gagnstædt er. Í ollum þeirra lifnadi og lær-dómi gétum vér ei uppgorvad annad enn full-komnustu hreinskilni og sannleiks-elsku. Þær fráságnir, sem vér hofum um Krist, eru ein-faldar og fordildar-lausar; sérhvorr segir frá hlutnum, eins og hann hefir sied hann edur heyrt, skiptandi sér ecki af vitnisburdi sinna sam-erfidara, hvort hann mótsegir þeim eda ecki, hvort hans fráſaga kémur saman vid þeirra edur ecki. Þar af koma þær ymislegu mót-sagnir, sem vér þykjumst finna milli Gudspjalla-mannanna, hvorjum þó audveldt er saman ad koma, þá vel er adgád, hvar af vér sjáum, ad eckért aftal hefir verid milli Jesú Postula, eck-ért sameginlegt undirlag, med hvorju þeir vildu pretta heiminn, sem þó naudsynlega hlýtur ad vera milli svikara. Já, vér gétum varla haft stærri roksemd uppá þeirra hreinlyndi enn þad, ad þeir svo afdráttar-laust segja frá brestum og yfirsiónum þeirra sam-erfidara, án þess ad assaka þá í minnsta máta, er þeir þó vel hefdu kunnad ad þegja um, án þess ad yfirtroda hreinlyndisins logmál; því hreinskilnin útheimtir ecki, ad menn segi allt, hvad þeir vita. Kunn-um vér ad ætlast til slíks af þeim monnum, sem hafa tekid sig saman til ad svíkja heiminn? mundu þeir ecki hafa útmálad sjálfa sig og sína

stall-

stallbrædur, sem þá bestu, þá vitrustu, þá full-komnustu af ollum mönnum? um það getum vér ómogulega efast, ef vér annars þeckjum mannsins hjarta og svikarans hjarta. Hvorsu ovidurqvæmilegt er þá fyrir oss ad efast um Jesú Postula, og hvorsu ólíklegt er, ad þeir, sem af sannleiks-elsku vildu jafnvel ecki þegja um þeirra eginn bresti, er þeim horfdu til vanvirdu, skyldu skrokva upp þeirri stærstu lygi, til ad efla Jesú heidur?

Ef vér gætum ad Postulanna líferni, þá finnum vér, ad þeir sjálfir vóru þau stærstu og fegurstu dæmi þeirra dygda, er þeir upporfudu adra til. Svikarinn kann ad vísu vel og lengi ad bera á sér ham þess dygduga og réttskickada; en um sídir dettur þó gríman frá andlitinu; hann verdur þó einhverntíma upp-vís, ef ecki fyrri, þá samt, þegar hann er bú-inn ad ná þeim tilgángi, hvar fyrir hann tók á sig dular-klædin. Svikarinn hlýtur ad hafa eitthvad af þessu þrennu fyrir augnamid: hann vill fullnægja sínum holdlegu girndum, edur hann vill audga sig med eigum hins einfalda og audtrúa, edur hann vill útvega sér stórt nafn í heiminum og fólk til fylgis, svo hann kunni ad ná tign og metordum. Varla mun neinn taka sér fyrir hendur ad svíkja adra, ef hann ecki hefir í sinni eitthvad af þessu ádurtoldu; sérdeilis ef þvílík svik kunna ecki ad setjast í verk án hans egin mædu og fyrirhafnar. En finnum vér nockur rok til, ad Jesú Postular

hafi

hafi sókt eptir nockru af þessu? edur kennir ecki reynslan miklu framar, ad þeir hafa forsakad og hafnad þessum, fáfengilegu hlutum, vegna hvorra manneskjurnar þó almennt leggja í sølurnar dygd, guds ótta, vitnisburd gódrar samvitsku, Guds dýrd og þeirra egin velferd. Já, hafa þeir gjort svo mikid, sem gánga þann veg, er leidir til þessa takmarks? ad prédika dygd, hóssemi, bindindi, forakt fyrir því jardneska; þad gétur ecki géfid lærimeistaranum sjálfsum frelsi til ad metta þeirra holdlegu girndir; heldur uppáleggur honum miklu framar þá skyldu, ad hann sjálfur afneiti þeim; ad lasta þær girndir, sem manneskjurnar elska, ad fordæma þeirra lesti, ad neita þeirra kjærustu tilhneigingum um vidurværi, þad er ecki hid heutugasta medal til ad ávinna þeirra kjærleika. Med forøktudum og hotudum lærdómi ad vopna allann heiminn á móti sér, er ecki sá beinasti vegur til maktar og herradæmis.

Látum oss hér af draga þá skynsamlegu álycktun: þar vér í Postulanna athøfnum verdum ecki varir vid annad enn, hreinskilni og sannleiks-elsku; þar vér eckért gétum uppgøtvad, sem hnecki þessari gódu meiníngu um þá; þar þeir í ollu þeirra líferni vóru sjálfum sér líkir, þar þeir ecki leitudu eptir launum svikaranna, heldur høfnudu þeim miklu framar, hvorsu grundvallar-laus og óvidurqvæmileg er þá sú grunsemi, ad Jesú lærisveinar hafi haft þann ásetníng, ad svikja heiminn med ósonnum vitnisburdi?

isburdi? svo hofum vèr þá allteins vel orsök til ad trúa þeim, þegar þeir vitna, ad þeir hafi sied hann uppstiga til himna, eins og þegar þeir segja frá því, ad hann hafi verid hæddur, húdstrýktur og krossfestur.

Ef vèr nú bætum því hèr vid, sem eg hèr ad framan sagt hefi af Postulanna vitnisburdi um Jesú upprisu, ad þeir ecki leitudu neins tímanlegs ávinníngs med þeirra vitnisburdi um Krist, heldur miklu framar hofnudu ollum jardneskum ábata, já, undirkostudu sig hádi og ofsóknum, svo ad þeir gætu allstadar útbreidt þennann vitnisburd um Krist, hvorjum þeir þó ecki hefdu verid skyldugir um hvorki elsku, hlýdni nè lotníngu, hefdi hann ecki, eptir lofordi sínu, upprisid frá daudum og uppstigid til himins; því þá hefdi Kristur ecki verid sú persóna, sem hann sagdist vera, þá hefdi hann verid svikari, med sínum svikum hefdi hann misbrúkad þeirra trú-girni og umbreytt þeirra rósemi í órósemi Ef vèr bætum þessu enn nú hèr vid, ad þeir ecki mæltu sig undan ad innsigla þeirra vitnisburd um Krist med þeirra egin blódi, og gengu med gledi út í daudann, hvorn þeir hefdu gètad umflúid, í vissri von um, ad verda hlut-takandi þeirrar farsældar, til hvorrar Kristur inngeck í sínni himna-for, og sem hann hafdi lofad ad tilbúa þeim í síns fodurs húsi, svo er þad ecki einúngis ólíklegt, ad Jesú Postular hafi haft þann tilgáng, ad draga heiminn á tálar

K med

med ósönnum vitnisburdi um Krist, heldur er þad líka hærst fráleitt, ad vilja leida sèr slíkt í hug um þá. Traudlega mun neinn setja sig út til ad vera svikari, hafi hann einkis ávinníngs ad vænta; en miklu sídur mun hann setja sig út til þess, þegar hann má búast vid hádi, forsmán, ofsókn og hinum qvala-fyllsta dauda-daga.

Postulanna vitnisburdur um Krists himnaför hefir þess vegna ecki einúngis öll þau kénnimerki til trúverdugleika, sem nockur frásaga getur haft; heldur hefir hann þad og fram yfir allar adrar frásagnir, ad vitnin hafa stadfest þeirra vitnisburd med þeirra eiginn dauda. Vèr hljótum þess vegna, annadhvort ad efast um allar historiskar frásagnir, og snara þeim öllum burt, edur vèr hljótum ad géfa Postulanna vitnisburdi um Krist þann sama rètt, um hvorn vèr ecki neitum nockri annari frásogu, þegar hún hefir öll þau kénniteikn, sem útheimtast til hennar trúverdugleika.

* *   *   * *

Hvar fyrir skulum vèr med svo mörgum roksemdum líka sem þvíngast til ad medtaka þann lærdóm, sem þó er fyrir oss svo huggunar-fullur og heilsusamlegur. Þar Kristur er uppstiginn til himins, þá höfum vèr þá sterkustu roksemd uppá fullnustu hans endurlausnar, uppá hans himnesku sendíngu og hans guddómlegu hátign; því hefdi Jesús ei verid

sá

sú persóna, sem hann sagdist vera, og hefdi hann ecki fullkomlega uppfyllt þad augnamid, vegna hvørs hann kom í heiminn, þá hefdi honum ecki verid ópnadur þessi heilagi bústadur. Nú, þar vér med trúarinnar augum sjáum vorn Medalgángara í hásæti síns fødurs, þá þegir vor samvitska, þá fridast vor skilníngur og vort hjarta, og Evangelii nádar-fyrirheit géfa oss dug og krapta til ad reisa oss af voru falli og keppast eptir hnossinu. Þar Jesús er uppstiginn til himins, þá hefir hann opnad oss inngáng í þennann gledinnar og sælunnar samastad, þá er hann burtu farinn ad tilbúa oss stad í síns fødurs húsi; vor von er nú á grundvelli byggd, ad vér sídar meir munum fylgja honum eptir; því hvar hofudid er, þángad munu limirnir samansafnast. Þar Jesús er uppstiginn til himins, hvílíkur heidur er þad fyrir oss, ad Kristur, sem er vor bródir eptir sinni manndómlegu náttúru, situr í dýrdarinnar hásæti á himnum og stjórnar oss. Skyldum vér med lastafullu líferni gjøra oss þessa heidurs óverduga, edur med efasemd og vantrú svipta sjálfa oss þeirri fullvissu, ad þessi vegsemd tilheyrir oss? þar Jesús er uppstigínn til himins, þá ættum vér ad snúa øllum vorum þaunkum, óskum og girndum til Jesú dýrdar-sætis. Þángad sem Jesús er inngenginn á undan oss, þar er vort takmark, vort føDurland, sem vér eigum til ad keppast; hér nidri erum vér, einúngis framandi og útlendíngar;

íngar; vèr eigum þess vegna, á medan vèr dveljum hèr í líkamanum, ad vera med vorum þaünkum og óskum á himnum; vèr eigum ad meta lítils þad jardneska, sem er forgengilegt, losa oss sinámsaman vid jördina, sem tekur oss til fánga, og keppast eptir því eilífa og óforgengilega, seln vor Endurlausnari, med sinni inngaungu í þad allrahelgasta, hefir tilbúid oss.

XXIX. Kapítuli.

Um Jesú Stjórnun med Gudi.

Ritníngin kénnir allvída, ad eptir þad Jesús Kristur var uppstíginn til himna, hafi hann ad sèr tekid til fullkominna umráda þad ríki, sem honum, vegna hans íbúandi guddóms, frá eilífd tilheyrdi, og ad hann nú stjórni med Gudi yfir öllum hlutum. Gled þig mjög, Zíons dóttir! segir Sacharías, hrópa med fögnudi Jerúsalems dóttir! sjá, þinn Kóngur mun koma til þín, hann er rèttlátur og Frelsari, Sach. 9. En Kristur átti eptir spádómum Spámannanna ecki eingöngis ad vera Kóngur yfir Zíon; heldur átti hann ad vera Stjórnari alls heimsins. Oska þú af mèr, segir Fadirinn til síns Sonar, þá vil eg gèfa þèr heidnar þjódir til arfleifdar, og jardarinnar enda til eignar. Þú skallt sundurslá þá med járnspíru; líka sem leirkèr skalltú sundurbrjóta þá, Psálm. 2. Í spádóms-anda sá David Messías upphafd-

háfdann til herradœmis yfir allann heim-
inn; hann sá hann ûrrètta sinn veldissprotá
frá einu sjáfar-hafinu til annars; hann sá
alla Kónga tilbidja hann, og alla Heid-
íngja þjóna honum, Ps. 72. Ritníngin til-
leggur líka Kristi þess vegna, sem Kóngi, ell
einkénni konúnglegrar tignar. Svo sem Kóng-
arnir eru smurdir, svo heitir Þad líka um Krist,
ad hann sè smurdur. Þú elskadir rètt-
lætid, segir Davíd, og hatadir ógudleg-
leikann, þar fyrir hefir, o Gud! þinn Gud,
smurt þig med gledinnar olíu fram yfir
þína medbrœdur, Ps. 45. Svo sem kórón-
an er høfud-prydi Kónganna, svo er Kri-
stur einnig krýndur med heidri og veg-
semd, eins og Postulinn Páll segir, Ebr. 2.
Svo sem Kóngarnir sitja í hásæti, og hafa
veldis-sprota í hendi sèr, sem kénni-teikn þeirrar
maktar, sem þeir hafa til ad skipa, svo verd-
ur Kristi tillagt þad sama: Gud! segir Davíd
um Messías: þinn stóll varir um aldur
og ad eilífu; þíns ríkis-sproti, er rèttur
sproti, Ps. 45. En þad, sem enn nú meir
sannfærir oss um Jesú Krists konúnglega
verdugleika, er sú makt, sem Ritníngin tilleggur
honum til ad dæma heiminn, ad úthluta straffi
og launum til sèrhvers eptir hans tilverknadi.
Pètur segir: ad hann sè af Gudi tilsettur
ad vera dómari lifendra og daudra, Post.
G.b. 10. Kristur vitnar þad sama um siálf-
ann sig: Fadirinn, segir hann, dæmir eng-

 ann

ann, heldur hefir hann syninum allann dóm í hendur fengid, svo ad allir skuli heidra Soninn, eins og þeir heidra Födurinn, Jóh. 5. En skuli Jesús Kristur vera allra dómari, skuli hann hegna og launa sérhvorjum eptir hans verkum, þá hlýtur hann líka nauðsynlega ad vera allra Kóngur og Herra. Þessi Jesú konúnglega tign, útmálast med því orda-tiltæki: ad hann sitji til Guds hægri handar, til hægri handar á tignar-stólnum á himnum, Ebr. 8. Marc. 16. Þessi tals-háttur er dreginn af gamalli sidvenju í Austur-álfunni. Þegar Kóngarnir fóru í stríd, vóru þeir vanir ad útnefna son sinn sér til eptir-manns, til þess, ef þeir kynnu ad falla í bardaganum, ad koma í veg fyrir innbyrdis upphlaup, sem orsakast kynni útaf ríkisstjórn-inni. Þessi útnefníng skédi med þeim hætti, ad Kóngurinn upphafdi son sinn í hásætid sér til hægri handar, í hvorri hann héldt á veldis-sprotanum, og kunngjordi þar med fyrir fólk-inu, ad hann hefdi gjört son sinn til síns med-stjórnara, og ad hann hefdi þess vegna full-komna makt og myndugleika til ad stjórna ríkinu ásamt honum. Nú heitir þad um Krist: ad hann sitji til Guds hægri handar, þess vegna hefir hann fullkomna makt og myndug-leika til ad stjórna med Gudi öllum hlutum. Þetta vald hefir hann frá eilífd haft í tilliti til güddómsins; en nú er hans manndómlega náttúra med náqvæmasta hætti sameinud vid

gud-

guddóminn; þess vegna er Jesús Kristur bædi sem Gud og madur upphafinn til þessarar tignar; sem Gud og madur stjórnar hann nú med Gudi gjørvøllum heiminum og øllum skøpudum hlutum.

Ad vísu er þad satt, ad þegar Ritníngin talar um Jesú ríki, þá meinast þar med sérdeilis hans andlega ríki, edur kirkja, hvar høfud-tilgángur hans stjórnunar er sá, ad leida manneskjurnar til þeckíngar, med þeckíngu til dygdar, med dygd til farsældar. En sé þad óneitanlegt, ad Jesús Kristur stjórni sinni kirkju, sé þad óneitanlegt: ad Gud hafi lagt alla hluti undir hans fætur, og sett hann yfir alla hluti til høfuds safnadarins, Eph. 1. þá er þad allteins óneitanlegt, ad Jesú stjórnan hlýtur ad hafa stóra verkun í þeim veraldlegu ríkjum; á milli þeirra veraldlegu ríkja og Jesú kirkju er hin náqvæmasta sameiníng. Vér vitum allir hvørsu størri verkun stjórnar-standid veldur í trúarbrøgdunum, og trúarbrøgdin í stjórnar-standinu. Hér er land, sem hindrar kirkjunnar útbreidslu: þad hlýtur ad eydileggjast; þar er annad, sem kann ad þéna til þessa augna-mids, þad hlýtur ad blómgast og stadfestast. Hid rómverska veldi hlýtur ad útbreidast yfir allann heiminn, sem menn þá til þecktu, og øll heimsins ríki sameinast undir eina stjórnun, svo ad Jesú kirkja kynni því audveldlegar ad útbreidast. Nú var tilgángur þessarar sameiníngar uppfylltur, Jesú kirkja

kirkja var grundvollud, hans kirkja var búin ad ná fullum þroska, nú hlaut þad mikla rómverska ríki ad upplevsast í þess fyrstu parta. Hér er ógudlegt land, sem á ad straffast, og annad hlytur ad vaxa ad makt og veldi, svo þad verdi hefndarinnar sverd í hönd þess ædsta stjórnara, þar til þetta sidara hefir líka uppfyllt mælir sinna synda, og hlýtur sjálft ad finna til Guds stroffunar réttlætis. Nú á Jesú ríki ad útbreidast í framandi og ókunnugt land. Kristnir hljóta ad finna þad, kristnir hljóta ad leggja þad undir sig, svo þeir ásamt med þeirra vopnum innfæri þeirra trúarbrogd í þad sama. Nú er þar annad land, sem vanbrúkar þad ljós, er Gud hefir géfid því: þess ljósa-stjaki hlýtur ad burt-takast, þad hlýtur ad inntakast af Heidíngjum, hvorjir til þess verks framqvæmdar hljóta ad útbúast med makt og lucku. Þess vegna, sé þad sannleikur, hvar um enginn kann ad efast, ad Jesús Kristur stjórni sinni kirkju, hvorrar hofud hann er, þá er þad líka sannleikur ad Jesú stjórnan hlýtur ad hafa mikla verkun í þeim veraldlegu ríkjum, hvílíkur sannleikur, sem enginn kann ad efast um, er þeckir þad náqvæma og óadskiljanlega samband, sem er á milli Jesú andlega ríkis og veraldarinnar ríkja. Þess vegna tileinkar Kristur líka sjálfum sér eydileggíngu borgarinnar Jerúsalem og Gydínganna stjórnar-stands, Matth. 24. Og allir vita, hvada verkun þessi eini atburdur hefir

hefir haft, og hefir enn nú ſífeldlega í ödrum heimſins ríkjum.

Eg vil ſetja þennann ſannleika fyrir ſjónir med ödrum hætti: vèr kunnum ecki nóglega ad ſannfæraſt um þeſſa Jeſú ótakmörkudu makt, ſvo vèr ecki þenkjum, ad hún ſè einúngis bundin vid hans andlega ríki edur kirkjuna. Þar um efaſt enginn, ad Jeſús Kriſtur ſtjórni ſinni kirkju, og ſè höfud þeſſa andlega ríkis, ſem hann ſjálfur hefir ſtiptadi; þar um efaſt enginn, ad þad ſè tilgángur Jeſú ſtjórnunar í þeſſu andlega ríki, ad gjöra ſèrhvörn lim í þeſſu ríki ad gódum og trúum þegni hèr á jördunni, ſvo ad hann ſídar meir géti gjört hann ad farſælum borgara í eilífdinni. En þá kunna menn ei heldur ad efaſt um, ad hann hljóti einnig ad ſtjórna þeim veraldlegu ríkjum, og þeirra forlögum. Ef vèr annars þeckjum mannanna náttúru, þá vitum vèr, hvörſu mikid vorar tímanlegu kríngumſtædur gjöra til vors andlega áſtands, og þad andlega til vors eilífa. Sumir forherdaſt vid mótlætid, adrir audmýkjaſt; ſumir taka af tímanlegri velgengni tækifæri til ſyndа, adrir leidaſt þar med til yfirbótar. Nockrir hljóta hèr í heimi ad fá umbun fyrir þeirra hlýdni og trúmennſku, til ad upporfaſt enn meir til þeſs góda; adrir hljóta ad finna til hans hirtandi handar ſjálfum þeim til leidrèttingar, og ödrum til advörunar. En öll þeſſi ſèrdeilislegu tilfelli, ſem koma fram vid ſèrhvörn und-

 ir-

irsáta í Jesú andlega ríki, þessar mótlætíngar, þessi luckukjor, þessi laun og þetta straff, sem hverjum einum úthlutast eptir hans ásigkomulagi, allt þetta gjørir vissa umbreytíngu í því veraldlega ríki, það gjørir ecki einúngis umbreytíngu á høgum þeirrar manneskju, sem fyrir því verdur, heldur er það gjørvalla ríkinu annadhvert til gagns edur ógagns. Ad þetta sé sannleikur, kann enginn sá um ad efast, sem ber skynbragd á, hversu náqvæmlega allir hlutir í einu ríki eru samankédjadir hvorr vid annann; og þess vegna, ef Jesús skal stjórna sinni kirkju, sinu andlega ríki, ef hann skal ná tilgángi sinnar stjórnunar, þá hlýtur hann líka ásamt ad stjórna øllum heimsins veraldlegu ríkjum, þá hlýtur hann ad vera Kóngur allrar veraldarinnar; þetta flýtur af hans endurlausn. Þar hann hefir endurleyst og endurkeypt allann heiminn, þá er hann líka hans eign, Tit. 2. Hann tilheyrir honum; hann hefir endurkeypt hann, sem Gud og madur, sem Gud og madur hlýtur hann þá einnig ad stjórna honum, svo ad sá tilgángur uppfyllist, vegna hvors hann endurleysti hann; og það er þess vegna ecki ofdjarfst talad, þó eg segi, ad høfud-tilgángur Jesú stjórnunar yfir þeim veraldlegu ríkjum, sé enginn annar enn sá, ad útbreida, stadfesta og forsvara hans andlega ríki; og ad høfud-tilgángur þeirra vigtugustu umbreytínga í þeim veraldlegu ríkjum sé, ad efla farsæld og blómgun

gun hans andlega ríkis. Þau veraldlegu ríkin eru einúngis til vegna þess andlega, eins og tíminn vegna eilífdarinnar.

Þó skulum vèr ecki binda Jesú ríki einúngis vid þennann heim; eins og þau veraldlegu ríki eru náqvæmlega sameinud vid Jesú andlega ríki, edur hans nádar-ríki, svo er aptur á móti hin náqvæmasta sameiníng á milli hans nádar-ríkis hèr á jørdunni og hans dýrdar-ríkis á himnum. Sá, sem sídarmeir vill verda farsæll undirsáti í þessu, hlýtur hèr í heimi ad vera rèttskickadur borgari í hinu fyrra ríkinu. Endurlausnar-verkid gèfur honum fullkominn rètt til ad stjórna yfir þeim sálu-hólpnu á himnum, og hans íbúandi guddómur gèfur honum sama rètt til ad vera stjórnari þeirra fullkomnu anda, sem ecki þurftu vid hans endurlausnar. Þess vegna setur Postulinn Páll Krist fyrir sjónir, sem Herra yfir øllum skynsemdarfullum verum, þar hann segir: þar fyrir hefir Gud hátt upphafid hann, og gèfid honum þá tign, sem er yfir øllum tignum, svo ad fyrir Jesú tign, skulu øll knè beygja sig, þeirra, sem á himnum og jørdunni og undir jørdunni eru, og allar túngur skulu vidurkénna, ad Jesús Kristur sè Drottinn, Gudi Fødur til dýrdar, Phil. 2. Þar fyrir segir sami Postuli: ad Gud hafi undirlagt Kristi alla hluti, og þad svo fortakslaust, ad enginn er þar frá undantekinn, utan Gud sjálfur; hann hefir,

segir hann, undirlagt honum alla hluti; en þegar hann segir: að allir hlutir sèu honum undirlagðir, þá er það ecki að skilja um þann, sem honum hefir undirlagt alla hluti, 1 Cor. 15. Þetta er sú óendanlega hátign, í hvorri Jesús Kristur situr til föðursins hægri handar. Allir sáluhólpnir á himnum tilbiðja hann; allir jarðarinnar Kóngar eru hans umboðsmenn, allir hlutir eru honum undirlagðir. Himininn er hans hásæti, og jörðin hans fótskör.

* * * * * * * * *

Þar Jesús Kristur er vor og alls heimsins Yfir-herra, skyldi hann þá ei kunna að heimta af oss þær sömu skyldur, sem jarðneskir Kóngar heimta af þeirra undirsátum. Þessar eru: lotning, elska, hlýðni; og hvorsu straffsverðir erum vèr, þegar vèr neitum Kristi um það, sem vèr svo fúslega látum í tje jarðneskum Konúngum. Jarðneskur Konúngur kann maklega að heimta lotníngu af þegnum sínum; Jesús Kristur kann með miklu stærra rètti að heimta af oss þessa hugar-hræríngu. Hjörtum vorum er svo háttað, að sannir yfirburðir og fullkomlegleikar uppvekja hjá oss lotníngu og virðíngu. Og hvar fyrir finnum vèr svo lítið hjá oss af þessari lotníngu fyrir þeim, yfir allar endanlegar verur svo hátt upphafða Kóngi? eg vil einúngis framfæra eina, og þó þá sínustu orsök til þessa dofinleika;

vèr

vèr hugleidum Jesúm svo, opt í hans nidurlægíngu; vèr hugleidum hann máské ecki nóg í hans upphafníngu. Vèr skodum hann svo opt, sem Þann strídandi, lídandi og hædda Endurlausnara; vèr virdum hann ecki nóglega fyrir oss, sem Þann sigrihrósandi, og yfir alla sína óvini upphafda sigurvegara. Já, einusinni gèck hann á medal mannanna hæddur og foraktadur; nú er hann krýndur med dýrd og heidri. Einusinni var hann spottadur og ofsóktur; nú tilbidja hann allir Guds englar og himinsins veldugir. Einusinni var hann herfáng sinna óvina, af Því ad hann, fyrir vora skuld, vildi vera Þad; nú beygja sig fyrir honum kné allra Þeirra, sem á himni, á jordu og undir jordunni eru. Einusinni var hann negldur á krossinn og upphengdur milli himins og jardar; nú situr hann til hægri handar tignarinnar á hædum, og rædur ollum hlutum. Vèr skulum Þess vegna ecki álíta Krist einúngis í hans nidurlægíngu, sem er á enda; heldur einnig í hans upphafníngu, sem varir ad eilífu. Þessi hans guddómlega tign, Þessir hans óendanlegu fullkomlegleikar, hvorsu djúpa lotníngu ættu Þeir ad uppvekja hjá oss? hvorsu litlir ættum vèr ad verda í vorum egin augum? hvorsu djúpt ættum vèr ad audmýkja oss fyrir honum? hvorsu varegdarlega ættum vèr ad hegda oss fyrir augliti svo stórs Kongúngs?

En Kristur heimtar ecki einúngis vora lotníngu, heldur heimtar hann líka vora elsku.

Hún er þvíllk hugar-hrærìng, sem sérhvørr góður Kóngur kann maklega að áskilja sér, og hvørsu miklu framar kann þá himnanna Konúngur að skilja sér hana af oss? hvað er fagurt, gott, ágætt, ypparlegt, að vér ecki finn-um það í honum? ef velgjörníngar upphvørsa oss til elskunnar, hvørn skyldum vér þá elska, ef vér ecki elskum hann? hann niðurlægði sig til vors auðvirðilegleika, svo hann kynni að upphefja oss til síns verdugleika. Hann gékk í stríðið og barðist fyrir oss, svo vér skyldum ega sigri að hrósa. Hann gaf sitt líf í dauð-ann, svo vér skyldum eilíflega lísa. Hvíllík elska var hjá Jesú Kristi! hvørn Kóng skyld-um vér elska, ef vér ecki elskum hann? og hvørsu óþacklátir erum vér, hvørsu óverdugir að kallast hans undirsátar, ef vér ecki elskum hann?

Loksins eigum vér að sýna vora lotníngu og elsku með hlýðninni. Hvørr, sem mig elskar, segir Kristur, hann heldur mín orð. Hlýðni er sú fyrsta og fremsta skylda, sem sérhvørr Kóngur heimtar af þegnum sín-um; hvørsu miklu framar kann sá að heimta hana, sem er Konúngur himins og jarðar? forgèfins hrósum vér oss af borgar-rétti í Je-sú Krists ríki, svo lengi oss brestur þennan eginlegleika. Skuli ríki nockurt standast, þá hlýtur undirsátanna vilji að koma saman við Stjórnarans. Skuli ríkið blómgast, þá hlýt-ur þegnanna og Kóngsins tilgángur að vera sá sami. Hvørr, sem þenkir óðruvísi, er ecki þegn,

þegn, heldur upphlaupsmadur í ríki síns Konúngs. Og hvörsu margir kristnir, sem þó hafa hyllt Krist, sem þeirra Konúng, verdskulda þá ad heita þegnar í þessu ríki? hvörsu margir munu þá á sídasta degi verda í tölu upphlaups-mannanna? hvörsu fáir eru þeir, hvörra tilgángur er sami og Jesú Krists, hvörra vilji kémur saman vid hans vilja? en hvörsu fáir munu þeir þá líka verda, er á sídarsta degi verda hluttakandi þeirra launa, sem Jesús Kristur hefir ætlad sínum sönnum þegnum? því þad er ecki nóg ad hrópa: Herra! Herra! þegar vér gjörum ecki vilja födursins sem á himnum er.

XXX. Kapituli.

Um heilags Anda sendingu yfir Postulana.

Þessi vitkugi atburdur, sem hefir ollad svo stórum umbreytíngum í heiminum, og hvar med grundvöllurinn var lagdur til útbreidslu Jesú trúarbragda, hefir laungu ádur verid fyrirsagdur af Spámönnum gamla Testamentisins. Eg vil, segir Drottinn, úthella yfir Davíds hús, og yfir sérhvörn, sem býr í Jerúsalem, nádarinnar og bænarinnar Anda, og þeir skulu sjá mig, hvörn þeir hafa ségnumstúngid, Sach. 12. Spámadurinn Joel hefir kunngjört þad sama: þad skal ské þar eptir, ad eg vil úthella mínum anda yfir allt hold, og ydar synir og ydar dætur

ur skulu spá, ydar ǫldúnga skal drauma dreyma, og ydar æsku-menn sjónir sjá; og einninn yfir þjóna og þjónustu-qvinnur vil eg á þeim sǫmu dǫgum úthella mínum anda, Joel 2. Þetta loford, sem Gud svo laungum tíma ádur hafdi gèfid fyrir munn Spámannanna, endurnýjadi Kristur vid sína lærisveina: þad er ydur gagnlegt, segir hann, ad eg fari hèdan; því fari eg ecki hèdan, þá kémur þessi lærimeistari ecki til ydar; en ef eg fer burt, þá vil eg senda hann til ydar. Eg hefi enn nú margt ad segja ydur, en þèr gètid ecki skilid þad í þetta sinn; en þegar hann kémur, sá sannleikans andi, þá mun hann leida ydur til alls sannleika, Jóh. 16. Eg vil bidja fǫdurinn, svo mun hann gèfa ydur annann lærimeistara, sem sífeldlega skal vera hjá ydur, nefnilega, sannleikans anda, hvǫrn þeir veraldlega sinnudu gèta ecki medtekid, því þeir sjá hann ecki, og þeckja hann ecki; en þèr þeckid hann, af því hann blífur hjá ydur, og mun vera í ydur. Og strax hèr á eptir segir hann: Lærimeistarinn, sá heilagi Andi, hvǫrn fadirinn mun senda mín vegna, hann mun kénna ydur alla hluti, og minna ydur á allt þad, sem eg hefi sagt ydur, Jóh. 14. Og í ǫdrum stad gèfur hann þeim þad sama fyrirheit: þegar þeir ofurselja ydur, skulud þèr ecki bera umhyggju fyrir, hvǫrninn, eda hvad þèr skulud tala; því þad

skal

skal gefast ydur á sömu stundu, hvad þér skulud tala; því þér erud ekki þeir, sem tala, heldur Andi ydar födurs, sem talar í ydur, Matth. 10. Loksins skipar Kristur sínum lærisveinum rétt undir sína himnaför: ad þeir skyldu vera kyrrir í Jerúsalem til ad taka á móti heilögum Anda, sem hann hafdi lofad þeim, Lúc. 24

Lúcas vitnar, ad þetta loford hafi líka uppfyllst á þeim: þá Hvítasunnu hátídin var komin, segir hann, vóru þeir allir med einum huga til samans í einum stad, og þar kom skyndilega þytur af himni, svo sem af sterkum blásandi vindi, og uppfyllti allt húsid, hvar þeir sátu inni. Og þeir sáu eins og adgreinda elds-loga, er settu sig á sérhvörn þeirra. Og þeir urdu allir fullir af heilögum Anda, og tóku ad tala med framandi túngum, eptir því, sem heilagur Andi gaf þeim út ad tala, Post. g. b. 2. Þessi atburdur, hvörsu frábrugdinn, sem hann var, er þó í hærsta máta trúverdugur. Sé hann ecki trúverdugur, þá hlýtur annadhvört Sagnaskrifarinn ad hafa skrökvad honum upp, edur sjónar-vottarnir ad hafa sjed rángt. Hvörtveggja er eins ótrúlegt. Ad þeir heilögu Sagnaskrifarar hafi verid hreinskilnir menn, ad þeir ad minnsta kosti hafi breytt eptir því, sem þeir vissu réttast, er sá vitnisburdur, sem jafnvel trúarbragdanna óvinir fyrirverda sig ad neita þeim um. Þar þurfti og meir enn almenni-

lega óskammfeilni, og meir enn almenniléga lucku til, ad bera þvílíkt fram á þeim tíma, þá allir þeir gátu enn nú lifad, og mikill partur af þeim vissulega hlýtur ad hafa verid á lífi, sem eptir hans sogn hefdu átt ad vera sjónar-vottar ad þessum atburdi, og vera ecki rekinn til baka, og vera ecki opinberlega gjordur ad spotti. Ef hann hefdi sagt, ad þetta hefdi skéd í einhvorjum afkima Gydínga-lands, innann luktra dyra, medal nockra Jesú vina, þá kynni måské nockur grunsemi ad hafa stad; en ad segja frá atburdinum med ollum þessum atvikum, ad tilgreina bædi stadinn og tímann ad segja, ad þad hefdi skéd ad nálægum nockrum þúsund sjónar-vottum, og ad hann samt skyldi ecki verda til skammar, og ad framgángur Jesú trúarbragda, skyldi ecki hindrast allt í einu bædi á medal Gydínga og Heidíngja, þad er mér óskiljanlegra enn sjálfur atburdurinn. Þad er ecki heldur Lúcas einsamall, sem segir frá þessum atburdi; Postulinn Páll gétur einnig um þessa yfirnáttúrlegu gáfu til ad tala framandi túngum; já, hann vitnar útþryckilega, ad þessi gáfa finnist hjá þeim sofnudum, sem hann skrifadi til, 1 Cor. 12. Hann vitnar til þessa jafnvel í sínu Sendibréfi til þess corinthiska safnadar, hvar hann átti marga óvini og mótstodu-menn. Væri þetta skrok-saga, mundi þá Postulinn gán þess ad gjora sig ad athlátri, hafa gétad skrifad til safnadanna, ad þeir hefdu þær gáfur, sem þeir hofdu þó ecki?

þó

þó menn vildu neita, að þessir Jesú vottar hafi haft þá hreinskilni, sem útheimtist af trúverdugum Sagnaskrifára, þá eiga menn þó ei að neita þeim um almennilegt mannvit og mannlega skynsemi.

En gæti menn ecki neitað sannleika frásagnarinnar, er þá ecki uggvænt, að allt þetta hafi sinn uppruna af því, að sjónar-vitnin hafi séð rángt? þetta spursmál kémur mér fyrir sjónir, eins og ef einhvorr vildi spyrja: höfðu innbyggjararnir í Jerúsalem augu og eyru? vóru þeirra augu og eyru eins á sig komin, og annara manna skilníngar-vit? því hér þurfti ecki á meiru að halda, til að dragast ecki á tálar. Að heyra þyt af himni, þar menn heyrðu þó eckért; að sjá eld, þar menn sáu þó eckért, er þvílík blindni, sem menn gæta ímindað sér hjá einum eður fáum, sem eru skérdtir á rænunni, en ecki hjá nockrum hundrudum, ecki hjá nockrum þúsundum, ecki hjá innbyggjurum heillrar borgar. Það, sem þetta krapta-verk eptir sig leiddi, sannsærir oss líka um, að krapta-verkið sjálft hafi sannarlega skéð. Á sama tíma, sem þetta skéði, stendur Pétur upp, útbúinn með Anda Drottins, hann heldur ræðu til Gyðínganna, og hér um 3000 Gyðíngar láta yfirtala sig til að hafna trúarbrögðum sinna forfeðra, til að meðtaka Jesú Krists trúarbrögð, og verdá limir hans kirkju. Hvað kom til, að Pétur ávann hér miklu meira á einum degi, heldur enn Jesús Krist-

ur hafdi áunnid í þrjú-ár med øllum sínum kroptugu kénníngum. Hvorninn sannfærdi-'hann á einum degi svo marga Gydínga um þann guddómlega uppruna Jesú trúarbragda? Gydínga, sem af virdíngu fyrir Mósis løgum vóru allstadar adkomnir til Jerúsalem, til ad dýrka þeirra fedra Gud. Hvorninn yfirtalar hann þá til ad hafna Mósis løgmáli, en medtaka Krists løgmál? ad vísu er þad satt, ad Péturs ræda er mikid sterk, kroptug og sannfærandi; en vóru þá Jesú rædur sídur sterkar og kroptugar? og hvar fyrir lesum vér þá aldrei, ad þessar hans rædur hafi gjørt sømu verkun? ef vér þess vegna viljum dæma skynsamlega, og ecki forherda oss á móti allri grundvalladri sannfæríngu, þá hljótum vér ad játa, ad þetta stóra og guddómlega krapta-verk, sem fylgdi Péturs rædu, hljóti ad hafa géfid hans rædu þann krapt, med hvorjum hún allt í einu sló til jardar svo marga Jesú óvini, og fécк svo vegsamlegann sigur yfir øllum þeirra inngrónu hleypidómum og þverúd. Þess vegna hlýtur þetta krapta-verk ad hafa skéd; því annars væri oss þad øldúngis óskiljanlegt, hvada orsøk verid hefir til þessarar verkunar. Ad svo margar þúsund manneskjur skyldu géta ímindad sér, ad þær hefdu heyrt og séd þad, sem þær þó hvorki heyrdu né sáu; ad þessi ímindan skyldi géta komid því til leidar hjá þeim, ad þeir sigrudu allt í einu allar þeirra inngrónu meiníngar, sem þeir høfdu mæt-

ur

ur á, því gétur enginn trúad, utan sá, sem hefir enga þecking á manneskjunni.

Þad er satt, ad menn kynnu máské ad segja, ad sá þytur, sem heyrdist af himnum, hafi verid skrugga; ad eldurinn, sem sást, hafi verid skruggu-eldur, edur annar rafkraptadur eldur; ad allur þessi atburdur hafi þess vegna verid. oldúngis náttúrlegur. En vóru þá einnig allir þeir stóru eginlegleikar náttúrlegir, sem Jesú Postulum veittist allt í einu? ef vér gætum ad Jesú Postulum fyrir og eptir þennann tíma, hvorsu oldúngis umbreyttir vóru þeir, svo vel í tilliti til þeirra skilníngs, sem þeirra hugar-fars? ef vér athugum þá í tilliti til skilníngsins, hvorsu lítil var þeirra þecking, hvorsu rángar, hvorsu ósamanhángandi þeirra meiníngar um Jesú persónu? hvorsu veraldlegur var sá tilgángur, hvar fyrir þeir eptirfylgdu honum? hvorsu jardneskir vóru þeirra þánkar um þad augnamid, hvar fyrir hann kom í heiminn? hvorsu mikid, sem hann hafdi prédikad fyrir þeim um sína persónu og sitt mikilvæga erindi, þá héldu þeir þó, ad hann væri einúngis kominn til þess ad leggja undir sig heiminn. En á þessum degi upprann allt í einu oldúngis yfirnáttúrlegt ljós í þeirra skilníngi; allt í einu sundurdreifdist sá þoka, sem ádur hafdi skyggt á þeirra skynsemi. Hvorsu fagrir og ágætir eru þeir þánkar, sem þeir gefa oss um Gud, um heimsins Skapara, um þá forsjón, sem stjórnar heiminum, um mann-

 ek-

eſkjuna, hennar nálæga og ókomna tilſtand, um þá ſønnu gudsdýrkun, um dygdina og hennar rétta áſigkomulag, um eilífdina, um gódverkin, um þad verd, ſem þau hafa, og þad verd, ſem þau ecki hafa, um þann ódaudlegleika, ſem vér eigum von á, og þann veg, ſem vér eigum ad gánga, til ad verda ſídar meir hluttakandi ſælufulls ódaudlegleika. Og þeirra þecking á Kriſti, hvørſu hrein var hún nú, hvørſu ſamqvæm þeim hugar-gripum, ſem hann ſjálfur hafdi gefid um ſína perſónu og tilgáng ſinnar komu í heiminn. Hvadan kom þeim þeſſi nýja og háa þecking, ſú þecking, ſem þeir ſkorpuſtu veraldar vitríngar, med ſvo mikilli fyrirhøfn, hofdu eptirleitad; ſú þecking, ſem ad miklu leiti ſtríddi á móti þeirra inngrónu meiníngum, ſem þeir høfdu í uppeldinu inndruckid; já, ſú þecking, ſem allt til þeſſa dags hefir útſtadid ſkynſeminnar ſkorpuſtu ranſókn, og hvørri menn ad ſønnu hafa mótſagt, en ecki gétad til baka rekid? Þeſſi þecking gat ecki verid verkan þeirra egin náttúru-gáfna. Náttúrugáfurnar géta ecki af ſjálfs dádum ordid upplýſtar allt í einu, ſvo ad í hugſkotinu upprenni ljós í ſtadinn myrkurs, ſannleiki í ſtadinn villu. Þeſſi þecking gat ei heldur komid einúngis af Jeſú ſamtali og uppfrædíngu; vér ſjáum, ad þeirra hleypidómar fylgdu þeim til þeſs Jeſús dó; hans greinileguſtu og kroptuguſtu rædur megnudu ecki ad burtdrífa þeirra myrkur. Og hvadan komu þeim øll þeſſi

hreinu

hreinu og ágætu hugar-grip, sem allt í einu upplýstu þeirra skilníng?. vèr hljótum annadhvort ad forherda oss á móti allri grundadri sannfæríngu, og hafa eldúngis gleymt sálarinnar seinu ganngu fram til þeckíngarinnar, edur vèr hljótum ad trúa, ad Jesú loford hafi uppfyllst á þeim, ad heilagur Andi, sem þeim var heitinn, hafi upplýst þeirra skilníng, og leidt þá í allann sannleika.

Somu skyndilegu umbreytíngu, sem vèr verdum varir vid í þeirra skilníngi, uppgötvum vèr einnig í þeirra hjarta. Eg vil einúngis tala um þá hugprýdi, sem þeir lètu í ljósi upp frá þessum degi. Ef vèr gætum ad Jesú Postulum ádur enn þeir odludust heilagann anda, hvörsu huglausir vóru þeir strax, sem minnsta hætta var á ferdum? hvörsu hræddir, þó þeir einúngis sæu hættuna álengdar? hvörsu lítid þordu þeir ad voga vegna Jesú dýrdar? þegar hann er gripinn af sínum óvinum, þá flýja þeir; þegar þeirra játníng útheimtist, afneita þeir honum; þegar hann er krossfestur, byrgja þeir sig innan luktra dyra, svo þeir yrdu ecki fyrir somu kjorum; og ef vèr gætum ad þeim eptir þennann dag, fáum vikum seinna, hvílika umbreytíngu, hvílikann hug, hvílikann óskèlfdann stödugleika finnum vèr hjá þeim; þeir somu Lærisveinar, sem ádur hofdu innilokad sig af hrædslu fyrir Gydíngum, gánga fram opinberlega á medal þeirra og játa Krist. Sá sami Pètur, sem

af

af hrædslu fyrir Gydíngum hafdi afneitad sínum Herra, hann gengur nú fram fyrir þá med tráarbragdanna strids-merki í hendinni, vitnar um þann krossfesta, en upp aptur risna Krist; leidir þeim fyrir sjónir þeirra blindni og fáfrædi í Spámannanna skrifum; brixlar þeim um þeirra misgjorníng, ad þeir hefdu krossfest þeirra Messias, og áminnir þá ad tilbidja þann sama Krist, sem þeir hofdu krossfest. Já, þeir hofdu ecki einúngis hug til ad medkénna Krist, heldur hofdu þeir stodugleika til ad innsigla þeirra medkénníngu med þeirra egin blódi. Þetta var ecki skammvinnt uppblossandi hita-kast, sém upptendradist í svip og dodnadi strax aptur; nei, þad var lángvinnur og grundvalladur stodugleiki, sem fylgdi þeim í gégnum húngur, þorsta, kulda, klædleysi, spott, ofsóknir, allt til daudans, allt til þess smánarlegasta og qvalræðisfyllsta dauda. Hvar af kom þessi umbreyting, þessi óskelkada hughreysti, þessi snoggleau umskipti frá þeirri djúpustu troppu af hrædslu, til þeirrar hærstu troppu af hugprýdi? gat þetta verid sálarinnar egid verk? hofum vér nockurt dæmi uppá, ad sálin géti af sinum eginn kroptum á einu augabragdi þannig umskapad sig sjálf? alkunnugt er, hvorsu ómogulegt þad er þeim hrædslugjarna, ad upphefja sig til hetjunnar hugprýdis, og þó þad væri mogulegt, þá gétur þad ecki skéd, utan med tímalengd, æfingu og daglegri umgengni vid háskann. Ef vér þess

vegna

vegna viljum dœma skynsamlega og fylgislaust, þá hljótum vér að trúa, að þessi hetjulega hugprýði hafi verið verkan heilags anda, með hverjum þeir, eptir Jesú loforði, áttu að útbýast.

Enn, þessi sami andi, sem útbjó þeirra skilníng með þeckíngu, og þeirra hjarta með hugprýði, hann gaf þeim þaraðauki bæði gáfur til að gjöra krapta-verk, og líka gáfu til að tala framandi túngum. Eg vil seinna tala um það fyrra, hér vil eg einúngis víkja á það síðara. Aldrei gétur nockurt krapta-verk verið óefanlegra, eður betur staðfest enn þetta, það var ómøgulegt, að nockur svik eða blindni gætu hafi stað við þetta krapta-verk. Vér finnum að sönnu að sumir spottuðust að þessum atburði; en það hafa líklega verið Gyðíngarnir í Jerúsalem, sem ecki skildu þessi framandi túngumál, þeim hafa heyrst þessar framandi túngur vera eins og óskiljanlegt suglaqvak. Þeir framandi Gyðíngar þarámóti, sem heyrðu þetta, kønnuðust við, að þetta var Guðs dásemdar verk. Þeir heyrðu þeirra føðurlands túngumál, þá rak í stans og søgðu hvørr til annars: sjá! eru ecki allir þessir, sem tala, úr Galilæa, hvørninn heyrir þá hvørr einn af oss þá tala vors lands túngumál, þar vér erum inni fæddir? Post. g. b. 1. Til að gjöra þetta mikla krapta-verk því óefanlegra, og undir eins til að útbreiða ryktið þar um þess fljótar um heiminn, hagaði

Guds vísdómur Því svo, ad Þetta krapta-verk til trúarbragdanna stadfestíngar skyldi ské á einni af Gydínganna stór-hátídum, á Þeim tíma, Þá mikill fjeldi af framandi Gydíngum frá lengst burtliggjandi stødum vóru samansafnadir í Jerúsalem til ad tilbidja Israels Gud. Gydínganna hofud-borg var nú full af adkomnum Gydíngum frá Parthía, Media, Persía, Mesópótamía, Kappadocía, Pontó, Asía, Phrygía, Egyptalandi, Lybía og Róm. Þessum var ecki vorkun ad géta dæmt um Þad, hvort Jesú Postular, væru gæddir Þeirri gáfu ad tala framandi túngum, edur ecki; og Þeir gáfu Þeim Þann vitnisburd, ad Þeir tøludu Þeirra lands túngumáli, í hvørju Þeir vóru fæddir. Gat Þad verid møgulegt, ad nockur blindni hefdi hér stad? er Þad møgulegt ad heyra einhvørn mann tala, og vera Þó óviss um, hvort hann talar mitt módurmál edur ecki, hvort hann talar Þad túngumál, sem eg skil, edur ecki? edur var Þessi gáfa hjá Jesú Postulum náttúrleg? var hún útvegud med kunst og ástundun? Þad er allt of kunnugt, hvada fyrirhøfn Þad kostar, ad læra einúngis eitt túngumál, og hér vóru svo mørg, sem var hvørt ødru ólíkt; Því ad arabísk, grísk og rómversk Túnga, séu hvør annari ólíkar, vita allir Hvar ættu Jesú Postular ad hafa lært Þær? Þeir menn, sem aldrei hofdu farid út yfir takmørk Gydínga-lands; Þeir menn, sem til ad útvega sér sitt naud-

syn-

synlegt lífs uppheldi, höfdu ecki lagt annad fyrir sig enn ródur og fiski-veidar. Þeir, sem lærdastir vóru í túngumála kunnáttunni í þær mundir, skildu þad gríska og rómverska túngumál; en Jesú lærisveinar vóru ecki í tölu þessara lærdu manna. Ad uppruna vóru þeir Galilæar, og ad handverki fiskarar. Hvorsu fráleitt er þá ad hugsa, ad þeir hafi lært þessi túngumál med náttúrlegum hætti? allt í einu tala þeir svo margar framandi túngur, allt í einu safnast til samans í þeirra minni öll þau teikn, med hvörjum framandi þjódir gefa til kynna þeirra þánka; allt í einu urdu þeirra túngur og varir mjúkar og lidugar til ad minda allt þad ýmislega hljód og útstal, hvar med eitt túngumál ætíd adskilur sig frá hinu ödru. Ef vér gétum trúad, ad allt þetta hafi verid náttúrlegt, þá er eckért svo fráleitt, ad vér ecki gétum trúad því. Og sé þessi gáfa, sem Jesú Postulum var veitt, ecki náttúrleg, þá hlýtur hún ad vera yfirnátturleg, þá hlýtur hún ad vera Guds Anda verk, sem eptir Jesú fyrirheiti átti ad audsýna sig kroptuganu í Postulunum, og útbúa þá med öllum þeim gáfum, sem þeir medþurftu til ad géta med nytsemi stadid í þeirra postullega embætti.

* * * * * *

Þessi mikli atburdur er aptur stadfestíng uppá guddómlegann uppruna þeirra kristilegu trúarbragda, og í því tilliti er hann uppteiknadur.

adúr. Þessa ályktun ættum vér ad gjøra, og þessi ályktan er skynsamleg: þar þetta krapta-verk er skéd; þar vér høfum engà ørsøk ad efast um þess sannleika; þar þvi er svo hárttàd, ad þad einúngis gat skéd fyrir Guds krapt, þá hefir Guds Andi innsiglad trúarbrágdanna sendiboda, þá eru þau trúarbrøgd, sem vér tilbidjum, allt eins guddómleg, sem þetta krapta-verk, med hvørju Postularnir vóru gjørdir hæfilegir til ad kunngjøra òg útbreida þau. Sé grundvøllurinn til þessarar ályktunar óyggjanleg, þá hlýtur ályktanin, sem vér drøgum þar af, ad vera allt eins óneitanleg. Ad þetta krapta-verk hafi skéd, vitnar sú fráſaga, er hefir þau sømu kénni-teikn uppá trúverdugleika, sem nockur ønnur frásaga getur haft; ad þetta dásemdar-verk yfirgángi alla náttúrunnar krapta, òg geti einúngis skéd fyrir Guds-almættis-krapt, þar um vitna skynsemi og reynsla; ályktanin hér af verdur þess vegnà ómótmælanlega sú, ad Jésú trúarbrøgd, sem Postularnir bodudu, hefir guddómlegann uppruna, ad þeir hafi verid innsigladir af Guds Anda, og ad svo vel þeirra munnlegu, sem skriflegu lærdómar hafi verid blásnir þeim í brjóst af heiløgum Anda.

Hvørsu óhult megum vér þá reida oss uppá þeirrà lærdóma, á móti øllum þeim efasemdum og mótsøgnum, sem vantrúin og vort egid spillta hjarta uppáfinnur, á móti Kenníngarinnar heiløgu lærdómum? Þó vér ecki get-

um

um svarad uppá, og med rökum rekid til baka hvörja eina mótsögn, sem gjörd er á móti sannleikanum, þá þurfum vér þess ei heldur med, vorum skilníngi til róseindar. Oss er nóg þegar vér einúngis vitum þetta, ad Postularnir hafa kennt þannig, og ad þessir Læri-sedur hafa verid innsigladir af Guds Anda. Þó vér medal þeirra lærdóma finnum nockra, sem yf-irstíga vora skynsemi, nockra, sem vér ecki getum komid saman vid önnur sannindi, er vér þeckjum, sem vér þess vegna ecki getum full-komlega skilid, þá er oss nóg, ad vér einúngis vitum þetta, ad sannleiksins Andi hefir vísad þeim veginn í öllum þeirra lærdómum, og ad þeir hafa kennt þannig, tilknúdir af þessum anda. Meira þurfum vér ecki til ad gjöra vora skynsemi rósama, á móti öllum efasemd-um og mótsögnum.

En, þó ad vér trúum ad allir lærdóm-ar Jesú Postula, séu verkanir heilags Anda, sem upplýsti þeirra skilníng og stjórnadi þeirra þankum, þegar þeir kunngjördu sannleikann; þá erum vér ecki þar fyrir kristnir, ecki þvílíkir, sem Jesús Kristur vill álíta fyrir sína sanna áhángendur. Þar lærdómur Jesú Post-ula, er heilags Anda lærdómar, þar þessir Lærisedur eru einúngis sá reglu-stockur, gegn-um hvörn þessi lærdómur hefir runnid móti til vor af himnum ofan, hvörsu dýrmæt ættu þessi sannindi þá ad vera oss? hvörsu varhygd-arlega og med hvílíkri lotníngu ættum vér ad

hafa þau um hond? hvorsu gjarnir ættum vèr ad vera á ad heyra, og hvorsu fúsir á ad laga vorn lifnad eptir þeim? Því ad eins, ad vèr breytum eptir þeim, forþènum vèr ad heita Jesú sannir tilbidjendur; því ad eins, ad vèr breytum eptir þeim, gèta þau gjort oss farsæla. Á sama stendur, hvort vèr erum kalladir Kristnir, Gydingar, Mahómetanar edur Heidingjar, þegar sá lærdómur, sem skilningurinn medtekur, betrar ecki hjartad, og er ecki ávaxtarsamur af dygdugum, ágætum, og kristnum manni verdugum athofnum. En, þó stendur þad ecki oldúngis á sama; því þess stærri, rèttari og grundvalladri, sem vor þecking er, þess stærri er vor reikningskapur, þess meira heimtar Gud af oss, meira heimtar hann af oss, heldur enn af Mahómetananum og Heidingjanum, og hvorsu uggvænt er, ad þegar sá gódi Heidingi verdur á sídarsta degi settur Jesú til hægri handar, margur hvorr kristinn, sem hefir verid stolltur af sinni andlegu þeckingu og fordæmt Heidingjann, muni finnast vid hina vinstri.

Guds Andi leitast enn nú, med sinum lærdómi, kroptuglega til vid kristinna manna hjortu; en vèr hofum þad ógæfulega frelsi, ad vèr gètum mótstadid Guds Anda, og gjort hans vidleitni ávaxtarlausa; og því verr! ad vèr svo opt misbrúkum þetta frelsi oss til ólucku, þess vegna verdur lærdómurinn ávaxtarlaus hjá svo morgum. Vèr heyrum Guds

raust,

raust, vér samsinnum henni; en vér gaungum burt og gjörum þvertámóti. Vér heyrum Guds raust, vér lesum hana, og vér hugsum ad vér höfum aflokid ollri vorri skyldu, þegar vér einúngis höfum heyrt edur lesid hana; þared þó vor skylda byrjast fyrst hér. Vér heyrum Guds raust, vér lesum hana; en vér heimfærum hana ecki uppá sjálfa oss, heldur uppá adra; vér hugsum almennt, ad vér sékum ecki þeir, sem til er talad, vér tokum þad ecki til vor, og lagfærumst því ecki. Ef vér viljum hafa sannarleg not af lærdómum Jesú Postula, þá megum vér aldrei gleyma því, ad höfud-tilgángur Jesú trúarbragda er betrun hugarfarsins. Á sídasta degi mun ecki verda spurt ad því, hvad mikid vér höfum vitad, heldur hvad mikid vér höfum gjört af því, sem vér vissum, og ecki þeir, sem hér í heimi hafa verid hinir vitrustu og hinir lærdustu, heldur þeir, sem hafa verid hinir bestu, hinir dygdugustu, hinir rádvöndustu, munu sídarmeir verda hinir farsælustu.

XXXI. Kapituli.

Um Postulanna Kraptaverk.

Fyrir kraptaverk skiljum vér umbreytingu í náttúrunni, sem annadhvört yfirgengur, ellegar er þvertámóti náttúrunnar kroptum og hennar lögum, ad minnsta kosti á þeim tíma, þegar hún skédur, sem þess vegna ecki gétur skéd nema

nema fyrir Guds almættis-krapt, er alleinn kann ad skipa náttúrunni. Ad daudur líkami, sem farinn er ad rotna, lifni ad nýju, edur ad þurr stafur beri blómstur og ávexti, er umbreyting í náttúrunni, sem ecki gétur skéd af hennar eginn kroptum, einnig þó hún hefdi hundrad ára frest. Ad sikju-tré visni, ad sólar formyrkvan hylji jordina, þad eru umbreytingar, sem náttúran sjálf gétur framleidt, þegar hún hefir þann tíma, sem þar til útheimtist; en þegar vér sjáum, ad þvílíkar umbreytingar ské á þeim tíma, þegar þær eptir náttúrunnar løgum ecki géta skéd, þá vitum vér, ad náttúrunnar Herra hefir verkad hér medalslaust. Eg segi þess vegna, ad kraptaverk sé umbreyting í náttúrunni, sem ecki géťur skéd af náttúrunnar kroptum, annadhvort aldúngis ecki, edur ad minnsta kosti ecki á þeim tíma, sem hún skédur. Krapta-verkin raska þess vegna ætíd náttúrunnar reglu, víkja frá hennar løgum, og innleida umbreytingar í hlutanna kédju, sem án Skaparans almættis hefdu annadhvort aldúngis ecki skéd, edur ad minnsta kosti ecki á þeim tíma, ef náttúran hefdi látin vera sjálfrád.

Ad þvílík krapta-verk séu møguleg, kann enginn um ad efast, sem þeckir almætti þeirrar ædstu veru. Náttúrunnar løg eru ecki í sjálfum sér naudsynleg; þau eru einúngis tilsett af Skaparans frjálsrádum vilja, sem hefir tilbúid náttúruna eins og hún er, hefir gefid skøpn-

sképnunum þá krapta, sem þær hafa, og hefir þannig sameinad orsakirnar og þeirra verkanir, eins og vér nú finnum þær. En sá, sem hefir sett einhvor løg, hann kann líka ad upphefja þau, þegar vísdómsfullur tilgángur útheimtir þad; sá, sem hefir géfid einhvorri sképnu þessa edur hina krapta, hann kann líka ad svipta hana þeim, þegar hann vill. Þar Skaparinn hefir tilsett þessa ordu í náttúrunni, þar hann þó hefdi kunnad ad tilsetja eina adra, þá kann hann líka ad upphefja þessa ordu, og aptur innleida adra, þegar hans vísdómsfulli tilgángur útheimtir þad. Þar hann hefir géfid eldinum þann krapt, ad hann skuli bera birtu og brenna, þá gétur hann aptur svipt hann þessum krapti, edur hindrad hans verkun. Þar Skaparinn hefir verid nógu almáttugur til ad framleida alla hluti af engu, til ad regla, innrétta og samtengja alla hluti þannig, sem vér sjáum þá, svo hlýtur hann líka ad vera nógu almáttugur til ad gjøra nýjar umbreytíngar í sinni byggíngu, til ad upphefja, útvíkka edur lina þau løg, sem hann hefur náttúrunni fyrirskrifad, strax, sem hans vísdómur útheimtir þad. Sá, þess vegna, sem neitar krapta-verkanna møguleleika, hann gjørir annadhvort heiminn ad guddómi, hvar allir hlutir eru naudsynlegir, eilífir, óumbreytanlegir, ellegar hann gjørir Skaparann ad endanlegri og takmarkadri veru, sem sjálf er undirkostud náttúrunnar løgum.

Nú mætti einhvørr spyrja: þó ad þvílíkar yfirnáttúrlegar verkanir séu mögulegar, fylgir þá þar af, ad þær sannarlega hafi skéd? séu þær mögulegar, þá kunna þær líka ad framqvæmast af Guds almætti, þegar hans vísdómsfullur tilgángur krefur þess; en hvørr er þessi tilgángur, vegna hvørs Gud skyldi verka án, edur þvertámóti náttúrunnar lögum? eg svara hér til: ad þar gétur verid tvennslags tilgángur, vegna hvørs Gud kynni ad upphefja náttúrunnar lög, og verka medalslaust bædi yfir og á móti hennar kroptum. Sumpart er þad hans almennilega og sérdeilislega stjórnan í heiminum, sumpart stadfesting þeirra sonnu trúarbragda, og stundum eru máské þessi augna-mid sameinud hvørt vid annad. Í fyrra tilliti kunna krapta-verkin ad vera hulin fyrir manneskjunum, þar vér einúngis erum Guds undirsátar, en ecki hans medstjórnendur; í sídara tilliti, þegar þeirra tilgángur er, ad stadfesta trúarbragdanna sannleika, þá hljóta þau ad vera sýnileg, audsjen og svo á sig komin, ad þau ecki einúngis sjáist og þeckist, heldur einnig hljóti ad álítast fyrir sannarleg krapta-verk; því hvørninn géta þau annars haft krapt til ad sannfæra?

Í því fyrra tilliti, ad því leiti, sem þeirra kynni máské vidþurfa í heimsins almennilegu edur sérdeilislegu stjórnun, gétum vér ecki sagt med vissu, hvørt ecki ské daglega þvílík kraptaverk í náttúrunni, hvar Skaparinn verkar medals-

als-laust, og hlýtur naudsynlega ad verka þannig, ef hann skal ná tilgángi sinnar stjórnunar í heiminum. Ef heimurinn væri einúngis sigur-verk, hvørs umbreytíngar fylgdu naudsynlega hvør á eptir annari eptir fastsettum hræríngar-logum, þá mundi þvílikra krapta-verka ecki vidþurfa í náttúrunni; heimurinn mundi þá, eins og hvørt annad sigurverk framhalda sínum umbreytíngum eptir þeim logum og kroptum, sem hann einusinni hefdi fengid, án þess ad Skaparans almætti þyrfti ad hafa hønd í verki med; þad væri nóg, ad Skaparinn vidhéldi þessum logum og kroptum. En, þar skynsemdar-fullar og frjálsrádar verur eru líka partar af heiminum, hvørjar ecki eru undirkastadar þvílikum ómótstædilegum logum; þar gjørvalla náttúran er til vegna þeirra; þar þær svo opt misbrúka þeirra frjálsrædi, og fylgja jafnvel ecki skynseminnar logum; þar þeirra óreglulegu athafnir ná svo vídt út, þá er þad mogulegt, ad Skaparinn, í þvílikum heimi, hljóti þess á milli ad verka medals-laust, stundum til ad burtrýma vissum óreglum, sem mundu hafa raskad því gjørvalla, stundum til ad koma í veg fyrir afleidíngarnar af þeirra fríviljugum athøfnum, hvørjar ecki koma ætíd saman vid Skaparans tilgáng; eins og menn þess á milli hljóta ad lagfæra þad besta sigur-verk, þegar børn edur óvitar hafa aflagad þad, og endrum og sinnum færa vísirinn edur hjólin.

O 2 Þó

Þó þvílík krapta-verk kynnu ad ské, hvörsu vér med engum rökum gétum neitad, þá er þad þó mögulegt, ad þau standi í vissu sambandi vid náttúrunnar krapta. Vér kunnum med vissum hætti ad setja oss Guds nærveru í heiminum fyrir sjónir, eins og sálarinnar nærveru og verkun í líkamanum. Líkaminn hefir sínar realulegar og fastsettar hræríngar, sem ské eptir líkamans skapnadi, kroptum og hræríngarinnar lögum, t. d. lúngnanna, hjartans, slag-ædarinnar og blódsins hræríngar. En hann hefir líka frívíljugar hræríngar, hvörjar ad sönnu ské samqvæmt líkamans skapnadi, en hánga þó af sálarinnar frjáls-rádum vilja; t. d.: fótanna, handanna, höfudsins og túngunnar hræríngar. Þessar hræríngar mundu annadhvört ecki ské, edur ecki ské þannig, á þeim tíma, sem þær ské, ef líkaminn hefdi verid látinn vera sjálfrádur, og sálin ecki hefdi stjórnad honum til þessara hræringa. Ad Skaparinn med sama hætti kunni ad verka í sínum sképnum, ad hann endrum og sinnum kunni ad framleida þvílíkar umbreytíngar í náttúrunni, sem ad sönnu ské samqvæmt náttúrunnar lögum, en, sem ecki mundu samt skéd hafa eptir náttúrunnar reglulega gángi, ad minnsta kosti ecki á þeim tíma, sem þær ské, ef Gud hefdi ecki verkad medals-laust; ad þvílíkt kunni ad ské, og máské daglega í náttúrunni, þegar Guds almennilega stjórnan og hans vísdómsfulli tilgáng-

gángur útheimtir það, því gëtum vër ecki neitað, eins og vër ecki heldur gëtum sagt það með fullkominni vissu. En það gëtum vër sagt með fullkomnustu vissu, að mörg sýnileg og þreifanleg krapta-verk eru skëð í heiminum til trúarbragðanna staðfestíngar.

Þvílík krapta-verk hafa sërdeilis skëð á þremur aðgreindum tímum: fyrst á Mósis dögum, þá Guð vildi safna sínu fólki saman í reglulegt stjórnar-stand, og innleiða þá levítiska Guðs-þjónustu á meðal þess. Síðan á Elíæ og hans eptirmanns Elísæi dögum: nú var sú sanna Guðs-þjónusta nærstum því undir lok liðin, svo nafnið var varla eptir; Afguðunum vóru uppreist ölturu og færðar fórnir; Baal varð Gyðíngaanna Guð; dygð og rëttvísi vóru troðnar undir fótunum, á meðan ránglætið sat í hásætinu. Til að stemma stigu fyrir þessari illsku, sem nú hafði fengið yfirhönd, sendi Guð sínu fólki Elíam og Elísæum, og til að færa sönnur á, að þeir sannarlega væru af honum sendir, lët hann þá gjöra mörg og mikil krapta-verk. Loksins kom Kristur, nýr stjórnunar-máti átti að innleiðast í heiminn, sú levítiska Guðs-þjónusta átti með Jesú trúarbrögðum að afstakast, ljósið átti að útbreiðast um heiminn, og burtreka heiðinndómsins myrkur. Hvorninn átti þessi mikli tilgángur að uppfyllast, þar svo margar og sterkar hindranir settu sig þarámóti? það hlaut að skë með krapta-verkum, með hvörjum Jesús staðfesti

 sína

sína egin og finna Postula guddómlegu sendíngu.

Þad er óſkynsamlegt, ad vilja spyrja, hvørt hvílik krapta-verk séu naudsynleg trúarbrøgdunum til stadfestíngar? Því þar þau hafa ſkéd, þá þurfum vér ecki fleiri røksemdir uppá, ad þau hljóta ad vera naudsynleg; hefdi þetta medal ecki verid naudsynlegt, þá hefdi Guds vísdómur ecki heldur útvalid þad. Svo mikid ſjáum vér af reynslunni, ad þetta medal var hentugt og ánægjanlegt, til ad framqvæma þad, sem þad var tilætlad, og ad þad þess vegna var verdugt þeim ædsta vísdómi. Gydíngar vóru svo lyndtir, ad þeir ecki vildu medtaka neinn lærdóm fyrir gudlegann, þegar hann ecki var stadfestur med krapta-verkum, hvar fyrir Kristur segir: þegar þér ecki ſjáid teikn og stórmerki, þá trúid þér ecki. Og þess vegna, ef Jesú trúarbrøgd ſkyldu fá inngáng hjá þessu hardsvírada fólki, þá hlutu þeim ad fylgja þvílíkar røksemdir, er þeir álitu gyldar. Manneſkjurnar vóru líka í þær mundir, eins og þær eru enn þá, bædi Gydíngar og Heidíngjar, ad þær framar stjórnudust af ſkilníngar-vitunum heldur enn ſkynseminni, þær hlutu þess vegna ad fá þær røksemdir, sem ſkilníngarvitin gengust fyrir. Hefdu þeir átt fyrst ad ransaka alla trúarbragdanna lærdóma eptir ſkynseminnar leidarvísir, ádur enn þeir høfnudu þeirra forfedra átrúnadi og medtóku Jesú trúarbrøgd, hvørsu margir mundu þeir þá hafa

ordid

ordid, er hefdu tekid þessa trú? hvorsu fáir eru þeir af alþýdu, er hafa tíma til ad leggja sig eptir slíkum ransóknum? og þó þeir hefdu tíma, hvorsu margir eru færir til þess? og þó þeir væru færir til þess, hvorsu margir hafa lyst og nenníngu til ad taka sér fyrir hendur slíka eptirgrenslun, sem er svo torveld og svo mædusom? ad eg ecki tali um, ad ógrundadar meiníngar, sem menn hafa í uppeldinu inndruckid, eru hjá flestum full-sterkar til, ad glepja sjónir fyrir þeirri bestu og skorpustu skynsemi, jafnvel þó hana hvorki bristi tíma, krapta né lyst til ad grenslast eptir sannleikanum. Ef ad Jesús og hans Postular hefdu einúngis med skynsamlegum fortolum átt ad ryðja trúarbrogdunum veg hjá Gydíngum og Heidíngjum, þá mundu þau ecki hafa komist lángt. Aldrei hafa nein ný trúarbrogd med þessum hætti útbreidst um heiminn, og aldrei mundu þau géta útbreidst med þessum hætti, þar minnsti partur af manneskjunum er fær um ad taka á móti skynsamlegum fortolum, sérdeilis þegar skynsemin á í hoggi vid inngrónar meiníngar. Krapta-verk eru þarámóti hentug til þessa, þar þau tala til skilníngar-vitanna og skynseminnar undir eins; sá einfaldasti gétur ályktad þannig, án þess hann þurfi ad mæda sig med lángri ransókn: þessi madur gjorir þau verk, sem yfirgánga náttúrunnar og alla mannlega krapta, og sem einúngis kunna ad gjorast af Guds almættis-krapti, hvored gétur

skip-

ſkipad náttúrunni og umbreytt hennar løgum, þar hún er hans ſképna; þeſs vegna er Gud í verki med þeſſum Lærimeiſtara; þeſs vegna hljóta hans lærdómar ad vera gudleg ſannindi; því ſú ædſta vera gétur ecki verid í verki med neinum ſvikara, gétur ecki ſtyrkt ſvikarann med ſinu almætti, og ſteypt þar med ſinum ſkynſemdarfullu ſképnum í óumflýjanlega villu. Þeſſi álytan er ſkynſamleg, hún er ſkiljanleg, allt eins audveld fyrir Bóndann, ſem Heimsſpekínginn. Reynſlan ſýnir einninn ad þetta medal var bædi hentugt og ánægjanlegt til ad ebla þann tilgáng, ſem þad var brúkad til, og meira þarf ecki til ad réttlæta Guds vísdóm í þeſſu efni.

Vér ſjáum nú orſokina, hvar fyrir Poſtularnir, ſem vóru ætladir til ad innleida þau kriſtilegu trúarbrögd medal Gydínga og Heidíngja, vóru, eins og fordum Móſes og Spámennirnir, útbúnir med krapta-verka-gáfu, og hvar fyrir krapta-verkin vóru þad innſigli, ſem Guds almætti þrykti á ſin himneſku ſannindi. Og ad þeir hafi gjørt þvílík verk, þar um er allt eins lítill efi, ſem um Jeſú Kriſts kraptaverk. Kriſtur lófadi þeim ecki einúngis ſkømmu ádur enn hann ſkildi vid þá, ad þeir ſkyldu ødlaſt þvílíkar gáfur: þeſſi eru þau kraptaverk, ſegir hann, ſem þeir trúudu munu gjøra: í mínu nafni munu þeir útreka anda, tala framandi túngur, taka upp høggorma, og, ef þeir drecka nockud banvænt, ſkal

skal það þeim ecki granda; yfir sjúka munu þeir hendur leggja, og þá mun þeim batna, Marc. 16. Heldur kénnir frásagan oss, að þetta loforð hafi vissulega uppfyllst. Vér hösum að vísu ecki margar frásagnir um krapta-verk Postulanna og þeirra fyrstu kristnu; en vér hösum þó svo margar, sem oss nægja til sannfæríngar. Eg vil ecki tala um, að Páll, í sínu Sendi-bréfi til safnaðarins í Corinthu-borg, vitnar opinberlega til þessara krapta-verka-gáfna, hvar með margir í sösnuðinum vóru útbúnir, 1 Cor. 12; hvað hann ecki hefði vogað, ef þær ecki hefðu sannarlega verið til. Eg vil ei heldur tala um, að oss væri það öldúngis óskiljanlegt, hvörninn Jesú Postular, þessir lítilmótlegu og einföldu menn, hefðu gétað, án þess að vera styrktir af þessu meðali, hast svo stórann framgáng bæði á meðal Gyðínga og Heiðíngja, þar svo margar og sterkar hindranir settu sig þó á móti þeirra viðleitni, að útbreiða sannleikann. En Lúcas framfærir einnig í Postula-sögunum aðskiljanleg eptirdæmi þessara krapta-verka. Þannig læknaði Pétur með einni einustu skipun þann mann, sem hrumur hafði verið frá móður-lífi, og hlaut að berast af öðrum, svo að hann á sama auga-bragði stóð upp og géck, Post. 3 k. 3. Þannig datt Ananías, og síðan kona hans Sapphira dauð niður fyrir fætur Péturs, Post. 5. k. 5. Þannig læknaði hann í Lydda einúngis með einu orði mann,

ad nafni Æneas, sem í átta ár hafdi verid sængur-liggjandi og limafalls-siúkur, Post. g. b. 9. Þannig uppvakti hann í Joppe frá daudum konu nockra, ad nafni Tabítha, Post. g. b. 9.

Þessa atburdi uppteiknar Sagnaskrifarinn med þeirri náqvæmni, sem vitnar um þad góda málefni, og ad hann var sannfærdur um sannleikann. Hann segir frá þessu, svo sem um þær persónur, er vóru alkénndar, hann tilgreinir bædi nöfn þeirra, á hvorjum þessi krapta-verk skédu, og líka stadinn, hvar þau skédu. Svo náqvæmlega skrifar ecki sá, sem samansetur lýgi; hann skrifadi þessa frásögu um Postulanna gjorníngа herum 30 árum eptir Krists himna-för, þá margir af þeim gátu enn þá verid á lífi, sem höfdu verid sjónar-vottar þeirra atburda er hann frá segir. Hvornin mundi hafa farid, ef hans Theophilus, hvorjum hann tilskrifadi þessa bók, hefdi fyrirspurt sig um þessa atburdi á þeim stödum, sem hér eru tilgreindir, og honum hefdi verid svarad: ad Pétur hefdi engann krypling læknad fyrir musteris-dyrunum; ad enginn Ananías edur Sapphira hefdu fallid daud nidur fyrir hans fætur; ad enginn, ad nafni Æneas, hefdi verid læknadur af honum; ad engin kona, ad nafni Tabítha, hefdi verid af honum uppvakin frá daudum; fyrir hvílíku spotti mundi Lúcas þá hafa ordid, og hvörsu ósigrvinnanlegar hindranir hefdi hann þá lagt í veginn

fyrir

fyrir treklarbrøgdin, er einúngis kynnu ad vid- haldast med ósønnum fráságnum. Og ef vèr høfum orsøk til ad trúa sannleika þessara frá- sagna, þá kunnum vèr ei heldur ad efast um þann guddómlega krapt, sem framqvæmdi þessi verk; því ad lækna þann einúngis med einu ordi á auga-bragdi, sem hrumur hafdi verid frá módurlífi, og þann, sem í 8 ár hafdi ver- id limafalls-sjúkur og legid í kør, þad mun enginn skynsamur állita fyrir náttúrunnar egid verk.

Þad er satt, ad þegar vèr tølum um Postulanna krapta-verk, þá viljum vèr ecki segja þar med, ad þeir hafi gjørt þessi krapta- verk af eginn mætti, eins og Jesús Kristur. Sèrhvørt krapta-verk er umbreyting í nátt- úrunni, sem yfirgengur alla náttúrunnar krapta, og einúngis kann ad framqvæmast af Guds almætti; en Skaparinn kann ecki ad meddeila neinni endanlegri skèpnu sitt almætti; ad vera endanlegur, og þó almáttugur, mótsegir sèr sjálft. Þess vegna, þegar sagt er um Postul- ana, ad þeir hafi gjørt krapta-verk, þá á þad svo ad skiljast, ad Gud hafi sameinad sitt al- mætti vid þeirra útvortis athafnir; þeir vóru ecki sjálfir krapta-verka gjørendur, heldur ein- úngis medals-persónur vid hvílik krapta-verk; þar fyrir tilreikna þeir aldrei sjálfum sèr þessi verk. Þess vegna sagdi Pètur, þá hann hafdi læknad þann fyrir musteris-dyrunum, sem hrum- ur hafdi verid frá módurlífi: þèr Israels

 menn!

menn! hvar fyrir undrist þér yfir þessu? edur hvar fyrir starid þér á oss, eins og vér af eginn krapti edur heilagleika hefdum gjørt þennann gángandi. Abrahams og Isaaks og Jacobs Gud, vorra fedra Gud hefir auglýst sinn Son Jesúm, hvørn þér ofurseldud og afneitudud fyrir Pilató, þá hann frikénndi hann. Þér afneitudud þeim heilaga og rèttláta, og beiddust ad manndráparinn skyldi ydur gèfast; en lífsins høfdíngja aflífudud þér, hvørn Gud hefir uppvakid frá daudum, þar erum vér vottar ad. Og fyrir trúna á hans krapt, hefir hans kraptur styrkt þennann, hvørn þér sjáid og þeckid, Post. g. b. 3. Eins þegar Pétur læknadi þann limafallssjúka Æneam, taladi hann þannig til hans: Ænea! Jesús Kristur gjøri þig heilbrygdann, statt upp og búdu um rúmid þitt, Post. g. b. 9.

Postularnir tilreiknudu þess vegna ecki þeirra krapta-verk þeirra eginn, heldur Guds krapti, sem var í verkinu med þeim; og þar Guds kraptur verkadi med þeim, þá eru þessi dásemdar-verk einnig ánægjanleg roksemd uppá sannleika þeirra trúarbragda; sem þeir hafa bodad heiminum. Adal-tilgángur Postulanna krapta-verka var enginn annar enn sá, ad þeir vildu opna lærdóminum inngáng í tilheyrendanna hjørtu, koma þeim til ad trúa þeirra kénníngum og sannfæra um þeirra guddóm-

legu

legu sendíngu. Þar fyrir vitnudu þeir ætíd til þeirra krapta-verka, þau vóru þad guddómlega innsigli, sem þeir þryktu á þeirra lærdóma til merkis, ad þeir væru af himnum komnir. Eg vil gjöra vid, ad þeirra lærdómar ecki hefdu verid guddómlegir, ecki verid himneskir, þá hefdu þeir verid svikarar, sem med raungum framburdi hefdu eingúngis leitast vid ad pretta heiminn, og þad med því medali, hvar med hann naudsynlega hlaut ad prettast. Kunni Gud þá ad vera í verki med þvílíkum svikurum? kunni hann ad ljá þeim sitt almætti til ad framqvæma svo ógudlegann tilgáng, hvar med étal manneskjur med ómótstædilegum hætti nidursteyptust í villu? hvada þánka mundum vér þá géta gjört oss um hans heilagleika, gædsku og kjærleika? edur þó þeir hefdu ecki verid svikarar, þó þeir sjálfir hefdu álitid þeirra villu fyrir sannleika, og í bestu meiníngu leitast vid ad útbreida hana, þá hefdi þad samt engu ad sídur verid villa, og hvornin hefdi þá sá ædsta vera, uppspretta alls sannleika, kunnad med sínu almætti, ad þryckja sínu innsigli á þessa villu, og géfa þar med mannlegum draumum álit himneskra sannindа? þetta er svo fráleitt, ad vér án þess ad útlista þessa röksemd meira, kunnum strax ad gjöra þá óhultu og óyggjanlegu ályktun, ad þar Postulanna krapta-verk vóru guddómleg, þá hljóta líka allir þeirra lærdómar ad vera guddómlegir; því þeirra lærdómar og þeirra krapta-verk vóru svo

 ná-

náqvæmlega sameinud, ad annadhvört hlýtur hvorttveggja ad vera ósatt og uppdiktad, ellegar hvorttveggja hlýtur ad vera satt og himneskt.

* * * * * * *

Hared Gud hefir látid sér svo annt og umhugad vera ad rótfesta og útbreida trúarbrøgdin, þá sjáum vér þar af, hvorsu vigtug og naudsynleg þau hljóta ad vera fyrir manneskjurnar, þar sá alvísi Gud hefir svo opt raskad náttúrunnar ordu og þeim løgum, sem hann hefir henni sett, til ad sannfæra heiminn um þeirra guddómlega uppruna, hvorsu vigtug hljóta trúarbrøgdin þá ad vera, og hvorsu straffs-verdir erum vér, þegar vér ecki brúkum þessa himnesku gáfu eptir gjafarans tilgángi, edur høfum hana ecki um hønd med þeirri virdíngu og lotníngu, sem svo guddómleg sannindi af oss heimta?

Ef vér ecki viljum medtaka þær røksemdir, sem ádur eru gésnar til trúarbragdanna stadfestíngar, þá kunnum vér ecki ad vænta fleiri. Þad væri ofdyrfska ad vilja heimta þær, og merki til þess, ad vér ecki þeckjum vísdóm þeirrar ædstu veru, ef vér ætlumst til þeirra. Eptir sínum vísdómi kann Gud ecki ad framqvæma neitt medals-laust, þar sem ánægjanleg medøl eru til ad ebla hans tilgáng. Ný krapta-verk, trúarbrøgdunum til styrkíngar, væru á vorum døgum ónaudsynleg; þar þau eru studd af svo morgum røksemdum, ad þau

ꝫ øllu

í ǫllu tilliti eru verd ad medtakast af hvǫrjum skynsǫmum manni, sem ecki er blindadur af illgyrni edur inngrónum raungum meiníngum. Þau krapta-verk, sem ádur hafa gjǫrd verid, hafa enn þá þann sama krapt til ad sannfæra skilnínginn, þar þau eru í rit færd af þeim mǫnnum, sem hafa ǫll kénnimerki til þess, ad þeir segi satt. Vér þurfum þess vegna ecki vid nýrra kraptaverka til ad sannfærast; hér á þad heima, sem Kristur segir: ef þeir ecki hlýda Mósi og Spámǫnnunum, þá mundu þeir ecki heldur trúa, þó nockurr uppristi frá daudum, Lúc. 16. Vér megum þess vegna maklega álíta alla þá fyrir svikara, sem enn nú tala um ný krapta-verk til trúarbragdanna stadfestíngar, þar vér vitum, ad Gud, eptir sínum vísdómi, ecki kann ad gjǫra neitt ónaudsynlegt, edur ad þarfleysu raska náttúrunnar ordu og hennar lǫgum. Ad þenkja ǫdruvísi er ecki trú, heldur hjá-trú.

Þad er ecki sídur hjá-trú, þegar vér í vorum tímanlegum efnum væntum krapta-verka, í stadinn fyrir ad brúka þau náttúrlegu medǫl, sem Gud hefir oss í hendur fengid. Þegar vér t. d.: til ad afvenda einhvǫrju illu, grípum til þeirra medala, sem í sjálfum sér ecki hafa neinn krapt til ad koma því til vegar, sem vér brúkum þau til. Sérhvǫr verkan hlýtur ad hafa orsǫk, og þessi orsǫk hlýtur ad vera ánægjanleg til ad framleida þá verkun, sem til er ætlad. Ad viss gras, þeg-

ar

ar þau eru brûkud, gêti ſkadad manneſkjuna, ad onnur gêti læknad hana, þad gêt eg ſkil-id, þó eg ecki gloggt ſjái, hvorninn þau verka; enn þad gêt eg ei ſkilid, hvorninn viſs ord edur látædi, gêta gjort manni nockud illt, ed-ur frîjad hann frá því; eg ſkilſmiklu framar, ad þvílíkt er ecki mogulegt, því eg finn eckért ſamanhengi á milli orſakarinnar og verkunar-innar. Ad hugſa, ad látædi, ord, óſkir, bleſſ-an edur bolbænir dragi nockra verkun eptir ſig, er hjá-trú.

Ef vér viljum vera óhultir fyrir þeſſari ſaurgun, ſem er ſvo vanvirduleg fyrir vora vitsmuni, og ſvo ſkadleg fyrir vort hugar-far, þá hljótum vér ad koſta kapps um ad þeckja náttúruna og hennar krapta. Þetta þeckings-arleyſi var þad, ſem á fyrri tímum gat af ſér hjátrúna. Þeſs vegna héldu menn, ad hala-ſtjornur bodudu ſtórar land-plágur, og mein-lauſar lopt-ſjónir væru himinſins reidi-teikn; þeſs vegna gjordu menn ſér í lund, ad margt hvad hefdi heimuglega og yfirnáttúr-lega krapta, ſem þó verkadi oldúngis náttúrlega; þeſs vegna héldu menn allt þad yfirnáttúrlegt, ſem menn ecki gátu ſtrax ſkilid. Vilji madur þeſs vegna vakta ſig fyrir þeſſari hjátrú, þá hlýtur madur ad læra ad þeckja náttúrunnar krapta, og því betur vér þeckjum þá, því hægra munum vér ega med ad ſjá, ad all-margt, ſem vorir forfedur hafa álitid yfirnátt-úrlegt, hefir oldúngis náttúrlegar orſakir; en aldrei

aldrei munum vér komast svo langt í náttúruspekinni, að Jesú og hans Postula kraptaverk verdi útskírd af náttúrlegum rökum. Þessi verk eru oss enn þá allt eins óskiljanleg, sem þau vóru þeim, er á þau horfdu, jafnvel þó vér séum miklu lengra áleidis komnir í þeckíngu náttúrunnar.

En skuli þessi hjá-trú nockurn tíma upprætast, þá hlýtur það að byrjast í úngdæminu, þá hljóta menn að hafa vakandi auga yfir því, að þetta eitur ecki smeygi sér inn í sálina á medan hún er enn þá ofveik til að standa á móti þess skadlegu verkunum. Ungling ar mega ei heyra neinar frásögur um vofur, drauga, galdra, drauma edur þesshattar. Börnunum þykir ætíd gaman að heyra þesshattar hluti; þeir festa djúpar rætur í hugskotinu og verda óútslettanlegir. Þegar skynsemin seinna meir er búin að ná fullum þroska, þá verdur madur annadhvort fastheldinn við þær skadlegu meiningar, sem madur hefir fyrst inndruckid, edur madur, til að losa sig við þessi skammarlegu fjøtur, fellur allt í einu frá hjá-trú til vantrúar, og trúir nú engum hlut framar, þar hann ádur trúdi øllum hlutum.

XXXII. Kapítuli.

Um Postulanna Píslarvætti.

Menn framfæra almennt Postulanna píslarvættis dauda, sem røksemd uppá trúarbragd-

anna guddómlega sannleika, og þessi røksemd er grundud, þegar hún er rétt brúkud. En ádur enn vér brúkum hana, hljótum vér fyrst ad gjøra skil fyrir því, ad Jesú Postular hafi verid sannir píslar-vóttar; því opt finnast bædi sannir og falskir píslar-vottar. Heidíngjarnir hafa einnig haft þeirra píslarvotta; þau sønnu trúarbrøgd hafa einnig haft þvílíka, sem ecki kunna ad reiknast á medal þeirra sønnu. En þó þar finnist falskir píslar-vóttar, þá fylgir ecki þar af, ad allir séu þad; þó nockrir hafi géfid út þeirra líf vegna villunnar, þá fylgir ecki þar af, ad Kénnendanna píslarvættis daudi géti aldrei verid gyld røksemd uppá lærdómsins sannleika. Þar finnast kénniteikn, med hvørjum þeir sønnu og falsku píslarvottar verda adgreindir hvørr frá ødrum, og þessi kénniteikn vil eg fyrst framsetja.

Þad er mogulegt ad leggja lífid í sølurnar til ad forsvara villuna, þegar menn hafa þá von, ad þeirra nafn múni æfinlega uppi vera hjá eptirkomendunum vegna slíks hetjulegs dauda. Uppá þvílíka píslar-votta, ef þeir annars forþéna þetta nafn, hafa menn nóg dæmi, einnig medal heidinna manna, og ecki þarf ad undrast yfir, þó þvílík dæmi finnist; þegar menn á adra sídunna adgæta þá heldslegu þánka, sem þeir gjørdu sér um þad eptirkomanda líf, og á hina sídunna þan lofstýr, sem þeir þar med útvegudu sér hjá þeim eptirlifandi. Þeim veitti ecki svo torveldt, ad þola

Þola fárra augna-blika qvalir til að ná tveimur svo tillockandi augna-midum, af hvörjum einúngis annað gat náðst með náttúrlegum dauda.

Það er mögulegt, að uppeldis hleypi-dómar géti útbrynjað mann með hugar-hreysti til að deyja fyrir óskonn trúarbrögð. Allir vita hvaða makt þessir hleypidómar hafa yfir mannsins skynsemi. Þau trúarbrögð, sem vorir forfedur hafa haft, og hvör vér lika sem höfum inndruckið með móður-mjólkinni, þau álitum vér optast fyrir sönn, án þess að prófa þau. Vér finnum þess vegna ecki allfáa, sem heldur hafa lagt lífið í sölurnar, enn afneita þeirra forfedra trúarbrögdum, í þeirri von, að þetta mundi þeim í hinu ödru lífi verda ríkuglega endurgoldið, og þvílíka finnum vér medal Indíanískra, Mahómetiskra, allt eins vel, sem á medal Kristinna.

Loksins kann sá svo kalladi Enthúsiasmus að veru uppsprettan til þess hetju-móðs, með hvörjum madur, jafnvel fyrir raung trúarbrögð, kann að leggja líf sitt í sölurnar. Þessi sinnis-veiki, hvöred til adgreiníngar frá annari af sömu tegund, kann að kallast sál-andlegi edur trúarbragdanna Enthúsiasmus, er þar í innifalinn, að madur ímindar sér, að Gud verki yfirnáttúrlega med honum og í honum. Heitur og upptendradur ímindunar-kraptur málar fyrir hans augum missýníngar, inngéfur honum, eptir hans meiníngu, opinberanir, ósidvanalegar, gladar hugar-hræríngar,

 hvör-

hverjar hann álítur fyrir himneska, sterka og ómótstædilega uppvatning, til ad tala edur gjöra eitthvad frábrugdid. Því þægilegri, sem þessar ímyndunar-kraptarins verkanir eru, þess stærri verdur laungunin eptir þeim, og því meir, sem laungunin eptir þeim vex, þess meira aukast þær. Menn virda þessar sjónir svo lengi fyrir sér í huganum med lyst og ánægju; menn endurnýja svo opt þánkann um þær, ad þær magnast meir og meir, og loksins efumst vér ecki um, ad allt sé svo í raun og veru, sem oss sýnist. Af þvílíkum spilltum ímyndunar-krapti kann manneskjan, sérílagi þegar aungra eptirdæmi hjálpa til, audveldlega ad leidast til þess, ad hún lídur heldur þær grimmustu qvalir, enn ad hún medkenni ad þessar sjónir séu heimska.

Þessar eru orsakirnar til þess falska píslarvættis-dauda, stollt, edur rángar meiníngar í uppeldinu inndrucknar, edur Enthúsiasmus. Eg vil ecki neita, ad bædi á fyrri og seinni tímum hafi verid margir kristnir, sem tilknúdir af einni edur annari af þessum orsökum, hafa fúsir og gladir lagt lífid í sölurnar, til ad gánga ecki frá trú sinni. En kunnum vér ad gèta þessa til um alla? kunnum vér med nockrum rökum ad gèta þess til um Jesú Postula? og þeir eru þad eingöngis, sem eg hér um tala. Oss má rída á litlu, hvad alla adra kristna hefir dregid til ad deyja fyrir þeirra trúarbrögd, þegar vér einúngis erum sannfærd-
ir

ir um, ad uppsprettan til Postulanna píslarvættis dauda, hefir verid hrein og ómeingud.

Hjá Jesú Postulum var þad ecki stollt, ecki tillockandi von um ad gjøra þeirra nafn ódaudlegt hjá eptirkomendunum, sem kom þeim til ad géfa út þeirra líf fyrir þau trúarbrøgd, sem þeir bodudu heiminum. Þad gétum vér skilid, ad þeir menn, sem med þeirra lærdómi hafa útvegad sér stórt nafn í verøldinni, kunni ad ætlast til ad géfa þeirra áliti enn þá fegri glansa hjá eptirkomendunum, þegar þeir med hetjulegum dauda innsigla þeirra lærdóm, og heldur vilja láta lífid enn lærdóminn; en fyrir Jesú Postulum var því ecki þannig varid. Þeir bodudu Krist, fyrir hvørs nafns sakir þeir vóru ofsóktir af Gydingum, og hæddir af Heidingjum. Páll játar: ad þeir fyrir Krists sakir væru ordnir ad skodunar-spili fyrir heiminum, fyrir englum og mønnum, ad þeir væru ordnir eins og skarn í heiminum, og allra skó-þurka, 1 Cor. 4. Hvørninn gátu þeir þá vænt, ad þeir mundu útvega sér stórt nafn í verøldinni, þó þeir dæu fyrir þann lærdóm, sem var foraktadur? Því, þó þeir undir bødulsshendinni mistu lífid, eins og óbóta-menn, þá gat þad ecki gjort þeirra dauda æruverdari á medal mannanna, heldur enn þeirra líf var. Þar þeir vóru foraktadir í lífinu, hvørsu miklu framar hlutu þeir ad vera þad í daudanum?

Allir vita og, að trúarbragðanna og upp-eldisins hleypidómar hafa allt eins lítið verið orsök til þeirrar hugprýði, með hvorri þeir gengu út í dauðann fyrir þeirra trúarbrögð. Þetta kynni máské að segjast um nockra af þeim píslar-vottum, sem á annari og þriðju öld létu lífið vegna trúarbragðanna, hvorjir fæddir vóru af kristnum foreldrum; hér kynnu uppeldis hleypidómar máské að hafa gjört mik-ið að verkum. En þetta kann ecki að segjast um Jesú Postula. Þeir vóru uppaldir í þeim trúarbrögðum, sem vóru þeim kristilegu old-úngis gagnstæð; þeir dóu ecki fyrir þeirra for-feðra trúarbrögð, heldur fyrir annarleg. Þeir lögðu fyrst niður þeirra gömlu og af þeirra elli æruverðu trúarbrögð, til að taka á móti Jesú Krists trúarbrögðum, og síðan lögðu þeir lífið út fyrir þessi nýju, sem þeir höfðu meðtekið.

Ecki heldur getum vér leidt oss í hug, að blindur ákafi hafi verkað hjá þessum trúar-bragðanna hetjum. Vér finnum ecki hjá Post-ulunum þá eginlegleika, sem vanir eru að fylgja þessari sinnis-hræríngu; að þessi sinnis-veiki hafi hjá sumum á seinni tímum gjört meira að verkum enn grunduð sannfæríng, þar á er enginn efi; þess vegna finnum vér í sagna-bókunum, að sumir, sem af rasandi ráði hlupu sjálfir út í dauðann, stóðust ecki píslirn-ar, heldur spottuðu sannleikann, og afneituðu þeirra trúarbrögðum til að frelsa lífið. Hjá Jesú

Jesú Postulum finnum vèr þad ecki. Sá, sem hefir þessar heila-grillur, álítur þær fyrir guðlegar opinberanir; og þessar grillur eru allt eins heimskulegar og fráleitar, sem ímindunar-krapturinn, er gétur þær af sér. En hvada breglu finnum vér í þenkíngar-hætti Jesú Postula, sem géfur til kynna, ad þeir hafi verid haldnir af slíkum heila-grillum? aldrei munum vèr géta komid med einúngis einn af þeirra lærdómum, sem med réttu kann ad álítast, sem afsqvæmi aflagads ímindunar-kraptar. Þegar þeir framsetja trúarinnar lærdóma, þá er þeirra kenníng greinileg og sannfærandi; þegar þeir tala um lífernis skyldurnar, þá heimta þeir eckért meira af manneskjunum, heldur enn samqvæmt er skynsemi, samvitsku og gódum sidum, og þeirra krøfur eru bygdar á sønnum grundvelli; þegar þeir segja frá Krists dásemdarverkum, þá skrifa þeir tilgjerdar- og vidhafnar-laust. Hvorki þeirra lærdómur nè lærdóms-máti géfur þess vegna til kynna neitt þad, sem finnst hiá enthúsiastiskum manni. Svo sem Enthúsiastinn er trubladur í skilníngimum, svo er hans hjartalag ecki heldur betra, brádlyndur í gedsmunum sínum, hefndargjarn vid óvini sína, beiskluntadur vid alla þá, sem ecki vilja fallast á hans meiníngar. Hjá Jesú Postulum finnum vèr gagnstædann þenkíngar-hátt. Þeir neyddu ecki þeirra tilheyrendur til ad medtaka þeirra lærdóm, þeir heimtudu miklu framar, ad þeir skyldu prófa hann,

hann, ádur enn þeir medtæki hann; í allri sinni hegdun vid þeirra mótstödu-menn vóru þeir medaumkunar-samir, hógværir, kjærleiks-fullir, audmjúkir, lítillátir. Páll segir um sig og hina adra Postulana: þegar vér erum hrakyrdtir, blessum vér; þegar vér erum ofsóktir, lidum vér þad þolinmódlega; þeg-ar vér erum spottadir, þá áminnum vér, 1 Cor. 4. Enthúsiastinn hleypur sjálfur út í háskann, framknúdur af falskri ákéfd; Jesú Postular flúdu hættuna, svo lengi þeir gátu, og gengu þá hid fyrsta med stödugljndi út í daudann, þegar ómøgulegt var ad flýja. Vér finnum þess vegna hjá Jesú Postulum ekki einn einasta af þeim eginlegleikum, sem eru kénni-teikn Enthúsiastans, heldur finnum vér þad, sem er þvertámóti; af hvada rokum skyldum vér þá hugsa, ad þessar trúarbragdanna het-jur hafi verid Enthúsiastar?

Eg vil taka til einn af Jesú Postulum til ad upplýsa þetta: allir þeckja Postulann Pál, hans lærdóm, hans lærdóms-máta, hans sinnislag, hans fyrra lifnad, ádur enn hann vard kristinn, og tækifærid til hans aptur-hvarfs. Allir vita, ad Páll var ad uppruna Gyd-íngur, af Pharisæanna flocki, og þess vegna svarinn óvinur Kristś og hans lærdóms. Hann dó þess vegna ecki fyrir trúarbrögd sinna forfedra, heldur fyrir annarleg, sem hann ád-ur hafdi med grimmilegasta hætti ofsókt. All-ir vita líka, og sérhvørr réttsýnn dómari hlýt-ur

ur ad játa, ad þessi mikli Postuli ecki var tældur til ad skipta um Gydinganna trúarbrögd fyrir þau kristnu; heldur ad hann hid fyrsta eptir hina sterkustu og greinilegustu sannfæríngu hvarf frá gydínga-dóminum til kristinndómsins. Bædi var þessi Postuli lærdur, skarpur, og í sínu óumvendta ástandi, eptir þeirra tíma hætti, mikid upplýstur madur, sem audveldt er ad sjá af þeim skrifum, sem hann hefir eptir sig látid; þad var þess vegna ecki svo hægt ad pretta hann; og líka var hann ákafur ofsóknari þeirra kristnu, þar þurftu þess vegna meira enn ordin tóm til ad sefa hans ofsóknar-anda, og yfirtala hann til ad umfadma þau trúarbrögd, sem hann af öllum kroptum leitadist vid ad uppræta; og loksins var tækifærid til hans apturhvarfs svo markverdugt, ad allir prettir vóru ómögulegir. Rett í því hann ætladi ad úthella allri sinni hefnd yfir þá kristnu, sá han skyndilega ljós af himni, og heyrdi raust, sem taladi greinilega til hans. Páll ansadi. Hann heyrdi sídan þessa raust í annad sinn. Hann ansadi aptur; og nú heyrdi hann Guds raust í þridja sinni, eptir hvörja himnesku sjón, hann vard yfirfallinn af blindni, sem varadi í þrjá daga, Post. g. b. 9. Hér gátu engir prettir haft stad; med sínum egin eyrum heyrdi hann þessa raust, og þad optar enn einusinni; med sínum egin augum sá hann þetta ljós, og blindnin, sem varadi í þrjá

daga, hlaut ad sannfæra hann um, ad allt þetta hefdi hvorki verid prettir edá misskilníngar.

Þad var þess vegna af grundvalladri sannfæríngu, ad Páll skipti um Gydínganna trúarbrögd fyrir þau kristilegu. Og hvor var orsökin til þeirrar hugar-breytíngar, hvar med hann forsvaradi þau allt til dauda-dags? var þad sú sama sannfæríng, sem kom hönum til ad fallast á þau, edur var þad máské stollt? var þad Enthúsiasmus? mun þad máské hafa verid stollt? mun hans tilgángur hafa verid, ad gjora sig þar med nafnfrægann hjá eptirkomendunum? ef vér gætum ad hans fyrri lifernis-háttum, þá sjáum vér ad hann leitadi sinnar æru í því, ad ofsækja þá kristnu med báli og brandi. Hvorninn gat hann nú á einu augna-bragdi umbreytt sínum þenkíngar-hætti og leitad sinnar æru í því, ad hann sjálfur væri ofsóktur fyrir Krists nafns sakir. Nei, vér sjáum miklu framar af öllum Páls sendibréfum, ad þó hann ádur hefdi verid stolltur, þá höfdu þau kristilegu trúarbrögd nú gjort hann audmjúkann. Hvörr er Páll, segir hann, hvörr er Apolló, utan þénarar, fyrir hvörja þér erud komnir til trúarinnar, og þad eptir því, sem Gud hefir útskipt hvörjum einum? eg hefi plantad, Apolló hefir vökvad; en Gud gaf ávöxtinn, 1 Cor. 3. Þessi mikli Postuli afleggur þann audmýkjandi vitnisburd um sjálfann sig: eg er minnst-

minnstur allra Postulanna, og ecki verdur ad eg skuli Postuli heita, vegna þess eg ofsókti Guds søfnud. En af Guds nád er eg, þad eg er, og hans nád vid mig hefir ecki til ónýtis verid; því eg hefi erfidad meir enn allir hinir, þó ecki eg, heldur sú Guds nád, sem med mér er, 1 Cor. 15. Mér, segir hann í ødrum stad, hinum allra-minnsta af øllum heiløgum er géfinn þessi nád, ad kunngjøra medal Heidíngjanna Kríscs óransakanlega ríkdóm, Eph. 3. Og hvørsu margar þvílíkar greinir mætti ecki framfæra, ef þørf gjørdist, er fullkomlega sannfæra oss, ad þó stollt hefdi verid Páls høfudbrestur í hans óumvendta tilstandi, þá vóru Jesú trúarbrogd búin, ad leida hann nú til lifandi þeckíngar síns óverdugleika og lítilmótlegleika. Þad var þess vegna ecki stollt, ecki von um ad útvega sér heidur, sem gjørdi hann svo stødugann í øllum þeim harmqvælum, sem hann hlaut ad þola fyrir trúarbragdanna sakir; þessari tilhnegíngu hefdi hann lángtum betur gétad fullnægt í sínu fødurlandi med því ad ofsækja þá kristnu, enn med því ad láta ofsækja sjálfann sig.

En mun þad þá hafa verid Enthúsiasmus, sem gjørdi hann svo hughraustann í øllum hans ofsóknum? sú grunsemi kann einúngis ad qveikjast hjá þeim, sem ecki þeckir Pál, sem aldrei med tilbærilegu athygli hefir lesid hans sendi-bréf. Finnum vér hjá Páli nockur

ur af einkennum Enthúsiastans? finnum vér hjá honum þá ádurnefndu óreglu í skilníngimim og sinnislaginu, edur finnum vér ecki Pál allstadar, sem djúpt þenkjandi, kjærleiks-fullann, sjedann og forsjálann mann? hvorsu djúpsæra og sterka greind, og hvorsu mikla hlíd vid hans mótstodumenn finnum vér allstadar í hans sendi-bréfum? hvorsu mikla forsjálni brúkar hann ecki, þegar hann er leiddur fyrir Yfirvaldid, til ad umflýja ofríki sinna motstodu-manna, svo lengi, sem leyfilegt var ad umflýja þad? Lúcas hefir, í Postulanna-gjorníngum, gefid oss eptirdæmi þar uppá, þau eru alkunnug, og þarf eg því ecki ad framfæra þau. Er þetta Enthúsiastans hegdan? og hvad hefir þá styrkt huga hans í ollum lífsins harmqvælum? hvad hefir gjort hann hug-hraustann til ad gánga út í daudann fyrir þau trúarbrogd, sem hann ecki hafdi í arf tekid eptir sína forfedur? óneitanlega eckért annad, enn sú sterka og grundvallada fullvissa, sem hann fann hjá sér um sannleika lærdómsins, sem hann vidurkénndi, og von þeirrar eptirkomandi farsældar, hvar hann vænti launanna fyrir sína nærverandi mædu. Þess vegna segir hann einnig: eg held, ad mótlæting þess nærverandi tíma, séu ecki akrandi á móti þeirri dýrd, sem vid oss mun opinber verda, Róm. 8; og í odrum stad: vorar nærverandi hormúngar, sem eru léttar, útvega oss eilífa yfirmáta vigtuga dýrd.

Eng-

Enginn réttsýnn dómari þarf eitt augnablik ad hugsa sig um, hvert hann eigi ad telja Pál med þeim sonnu píslar-vottum, og þad sem eg hefi sannad um hann, er allt eins audveldt ad sanna um hina adra Postulana, ef þess gjørdist þarf. En hvada skynsamlega ályktun skulum vér þá draga hér af? vér erum án efa of bráð-dæmir, þegar vér álýktum þannig: Jesú Postular hafa gefid út þeirra líf fyrir trúarbrogdin, þeir hafa innsiglad þau med þeirra blódi, þess vegna hljóta trúarbrogdin ad verà guddómleg. Þessi álýktan er of brádlát. Af þeirra gladværa og hughrausta píslarvættis dauda, getum vér ecki dregid adra álýktun enn þessa: Jesú Postular dóu fyrir þann lærdóm, sem þeir bodudu heiminum, þess vegna hljóta þeir sjálfir ad hafa álitid þennann lærdóm fyrir gudlegann, þess vegna hafa þeir fundid hjá sér þá sterkustu fullvissu ad hann væri þad. Þessi álýktan er skynsamleg, edur vér hljótum ad odrum kosti ad álíta Jesú Postula fyrir þá allra óskynsomustu af ollum monnum, og þad vóru þeir þó ecki, þad hefi eg ádur sýnt. Ad láta lífid fyrir þann lærdóm, sem þeir sjálfir álitu fyrir villu, hefdi verid þvílík fásinna, sem menn varla geta ímyndad sér, í þad minnsta ecki hjá Jesú Postulum, hverjir, eins og eg hefi ádur sannad, framknúdust hvorki af uppeldis hleypidómum, stollti né Enthúsiasmó. Þess vegna hafa Jesú Postular verid hreinskilnir menn, þess vegna hafa þeir ad

minnsta kosti trúad því sjálfir, sem þeir kenndu, þar um vitnar sú rósemi, sú hugprýdi og gledi, hvar med þeir gengu í daudann fyrir lærdómsins skuld. En var þá þeirra fullvissa á grundvelli byggd? þetta er eitt annad spursmál, sem fyrst verdur uppá ad svara, ádur enn þeirra fullvissa getur ordid ad vorri. Því var þad ecki møgulegt, ad þeir kynnu ad álita villu fyrir sannleika, þeir hefdu þá dáid fyrir villuna, og verid þó engu ad sídur hreinskilnir menn. Vér megum þess vegna maklega spyrja: hvørr var grundvøllurinn til þessarar stødugu og óhræranlegu fullvissu, sem ecki veiktist hjá þeim, þó þeir sæu þann smánarlegasta dauda fyrir augunum? þad vóru viss verk, vissir atburdir, ad hvørjum þeir sjálfir høfdu verid sjónarvottar. Þad vóru Jesú Krists krapta-verk, hans upprisa, hans himna-før. Þessa miklu atburdi høfdu þeir sjed med þeirra egin augum, og þar í gátu þeir ecki farid villt; því þeim var øllum svo háttad, ad hér gátu engir prettir stad haft. Þessir miklu atburdir sannfærdu þá um Krists guddómlegu sendíngu, og þess vegna líka um sannleika allra hans guddómlegu lærdóma; þess vegna vóru þeir svo fúsir ad leggja sitt líf í sølurnar fyrir þau sannindi, sem þeir høfdu lært af Kristi, og sem þeir bodudu heiminum. Þeirra píslarvættis daudi er þess vegna sú sterkasta rokseind, ad þessi verk hafi sannarlega skéd, því á þeim var þeirra fullvissa byggd; og hafi þessi verk sannarlega

skéd

skeð, þá drögum vér af þeim þá sömu byggjanlegu ályktun, sem Postularnir gjördu: Jesús Kristur er guddómlegur sendi-bodi, allir hans lærdómar eru gudleg sannindi, og vér megum óhult reida oss uppá þá. Með þessum ályktunar-máta getur Postulanna píslarvættis daudi verid roksemd fyrir sannleika þeirra kristilegu trúarbragda.

* * * * * * * * *

Þared Jesú Postular hafa svo gladir og svo hughraustir lagt út þeirra líf fyrir Jesú nafns sakir, þá er þad líka vor skylda, ad gêfa út vort líf, þegar Guds dýrd útheimtir þad. Þad er audveldt ad vera kristinn, þegar oss kostar þad eckért; þad er enginn kunst, ad heidra trúarbrögdin, á medan madur í fridi og rósemi má heidra þau, og madur þarámóti mætti afneita þeim strax, sem hörmúngar og ofsóknir uppá koma fyrir þeirra sakir. Þó vér medkénnum Krists nafn, þegar engin hætta er á ferdum, þá er þad veik roksemd fyrir því, ad vér séum sannir Jesú Krists tilbidjendur; en ef vér ættum ad verda fyrir sverdi og eldi vegna sannleikans, þá mundi þad sýna sig, hvad marga sanna vini hann hefdi á medal þeirra kristnu. Og megi marka þá litlu reynslu, er menn hafa, þá er uggvænt, ad á medal þess mikla fjölda kristinna manna mundu þeir verda allfáir, er hefdu þá heilögu hugprýdi Jesú Postula til ad bera, ef til kæmi.

Vér

Vér lifum fyrir Guds nád á þeim tíma, sem trúarbrogdin blómgast í ró og fridi undir vernd kristilegra Kónga. Vér megum opinberlega tilbidja Krist, og þurfum ei ad vera hræddir um ad vér munum missa vort góts edur vort líf vegna vorrar játníngar; en vér sáum stundum ámæli fyrir þad. Háð og spott er ecki all sjaldan þeirra laun, sem audsýna Kristi og hans lærdómi nockud meir enn almennilega lotníngu, ad vilja í opinnberu samqvæmi tala um Krist, ad vilja hrósa hans velgjorníngum vid manneskjurnar, edur þeirrí miklu nytsemi hans trúarbragda, já, ad vilja forsvara hans dýrd, þegar spottast er ad henni, þad væri ad ávinna sér athlátur lauslyndisins. Og hvad margir eru þeir þá, sem hafa hug til ad þola, þó ecki sé meir enn þessi hlátur, fyrir trúarbragdanna og Jesú nafns sakir? hvad margir hafa hug til ad nefna þetta nafn í vorum samkomum, þetta nafn, fyrir hvørju øll kné skulu beygja sig, þeirra, sem á himnum, á jørdunni og undir jørdunni eru? vér fyrirverdum oss aldrei ad tala um vora framlidnu velgjørda-menn, ad hrósa því, sem vorir Kóngar gjora vel, ad hæla réttvísi Aristidis, stjórnar-speki Lycúrgi, vísdómi Platónis; vér leitum oss jafnvel ágætis med ad sýna, ad vér hofum lesid rit heidinna Heimsspekínga, vér hofum í munni þeirra máltæki, og prýdum oss med þeirra fogru snylli-yrdum, sem vér hofum hjá þeim til láns tekid; en

hvad margir eru þeir, sem hafa hug til ad hrósa Kristi? hvad margir eru þeir, sem hrósa sèr af því, ad þeir hafi gaumgæfilega þenkt um hans guddómlega lærdóm, sem er þó svo miklu ædri enn hinna, sem himininn er hærri enn jördin? hvar af kémur þessi skammarlega þögn um Krist í kristilegu samqvæmi? orsökin er engin önnur enn sú, ad vèr annadhvort sjálfir finnum ecki hjá oss neina elsku neina lotníngu, fyrir Kristi, edur ef vèr finnum hjá oss nockud af þessu, þá er þessi tilfinníng svo veik hjá oss, ad hún ecki er megnug um ad yfirvinna þann lángtum sterkari ótta, sem vèr hjá oss finnum, ad vèr munum verda samqvæminu ad spotti, hjá hvörju vèr leitum framar eptir heidri, enn hjá Jesú Kristi. Þessi skammarlega hrædsla er roksemd fyrir því, hvörsu vorir sidir eru spilltir, hvörsu kristinndómurinn er kominn á fallanda fót hjá oss, hvörsu vèr erum dofnir í trúarbragdanna efnum, og hvörsu litinn kjærleika vèr hösum til Krists, hvörs elska ætti ad uppfylla alla vora sálu. Meira þurfum vèr ecki enn þessa einu reynslu til ad sannfærast um, ad oss brestur mikid uppá þá heilögu vandlætíngu, sem uppifgadi Jesú Postula, sem fyrir Jesú nafns sakir ecki einúngis tóku uppá sig alls heimsins spott, heldur einnig lögdu sjálft lífid í sölurnar.

Hvorninn mundi þá fara, ef Gud reyndi oss med sama hætti sem þá? ef vèr ecki getum yfirunnid svo veikar freistíngar, hvörninn

S mund-

mundum vér þá gêta yfirunnid þær, sem eru lángtum sterkari? Þar oss brestur svo mikid uppá þeirra heilogu hugprýdi, hvorsu mikid mun oss, þá seinna meir bresta á þeirra vegsemd? ef vér ecki strídum med þeim, hvorninn kunnum vér þá ad vænta eptir ad krýnast med þeim? já, þó vér ecki þurfum ad reyna svo hardt stríd, sem þeir, þá ættum vér þó ad hafa til ad bera þá somu hugar-hreysti, sem þeir, sama kjærleika til Krists, somu vandlætíngu fyrir hans dýrd, somu heilaga lyst til ad gêsa út þad, sem vér hofum kjærast, fyrir hans sakir, sem gaf sig sjálfann út fyrir oss; og þá kunnum vér ad vænta ad verda hluttakandi í sigur-kransi þessara heilogu píslarvotta.

XXXIII. Kapítuli.

Um uppbyggíngu kristilegrar Kirkju af Postulunum.

Þad stærsta og furdanlegasta af ollum þeim krapta-verkum, sem Kristur og hans Postular hafa gjort, er óneitanlega stiptan og útbreidsla kristilegrar kirkju um allann heiminn. Þetta eina krapta-verk er nóg sannfæring uppá sannleika allra hinna annara, sem í frásagnir eru færd um þessar trúarbragdanna hetjur. Ef þær frásagnir, sem vér hofum um Krists og hans Postula krapta-verk, væru skrokjognir einar, þá væri þad fyrir oss sá óskiljanlegasti atburdur, sem nockurntíma hefir vidborid

borid í heiminum, hvorninn Jesú kirkja gat af svo litlum upptökum fengid svo stórann framgáng. Ad Mahómeth gat breidt sín trúarbrögd svo vídt út um heiminn, þar hann hafdi sverdid í annari, en jardneskar vellystíngar í annari hendi, þad er þeim ecki óskiljanlegt, sem þeckja mannsins hjarta. En ad 12 menn af lítilmótlegasta almúga koma frá Gydínga-landi, ad þeir hrísta allann heidinndóminn, prédika trúarbrögdin med ávexti í öllu Róma-ríki, og stipta allstadar safnadi, sem kénna sig vid þann krossfesta Krist, já, leggja grundvöll til þeirrar vídt útbreiddu kirkju, sem ecki einúngis stendur allt til þessa dags, heldur einnig sífeldlega útbreidist vídar um heiminn, þad er þvílíkur atburdur, sem er allteins óskiljanlegur, sem hann er vís; vís er hann, því vér sjáum hann fyrir augunum, og oldúngis óskiljanlegur mundi hann vera oss, ef þad væri ecki allt satt, sem í rit er fært um Krist og hans Postula.

Med oldúngis ótrúlegum hasti útbreiddist Jesú kirkja um allt Gryckland. Í Skytía (kolldu Svíþjód), Medía, Persía, Æthiopía (Blálandi), féck hún medlimi. Á adra sídunæ þreyngdi hún sér til Indía-lands, og med sama hasti útbreiddist hún á hina sídunæ um Nordur-álfuna. Einnig sú stollta Rómaborg, heimsins Drottning, sá kristinn sofnud vaxa upp midt í heidinndóminum á hans rústum. En þessi takmörk vóru enn þá of þraung,

 hún

hún útbreiddist til ytstu takmarka Nordur-álfunnar. Spanía og Portúgal sáu afguda-dýrkendurnar umbreytast og verda ad Jesú Krists tilbidjendum. Þadan útvíkkadist Jesú kirkja á adra sîduna til Englands, og á hina sîduna til Sudur-álfunnar. Og þvílíkann framgíng hafdi hún á einum manns-aldri. Medan Jesú Postular enn þá lifdu, sáu þeir þessa stóru ávexti af þeirra erfidi. Páll skrifar til safnadarins í Róm: ad þeirra raust væri útgenginn um allann heiminn og allt til jardarinnar enda, Róm. 10. Hann segir um sjálfann sig: ad hann frá Jerúsalem og allt um kríng inn til Illyricum hefdi kénnt Krists Evangelium, og vildi nú fara um Róma-borg til Spanía, Róm. 15. Pétur skrifar sín bréf til þeirra safnada, sem þá þegar vóru stiptadir í Pontó, Galatía, Kappadocía Asía og Bithynía, 1 Pét. 1.

Þegar vér athugum þennann flýtir, med hvörjum Jesú kirkja útbreiddist um heiminn, þá hljótum vér ad leidast til ad trúa, ad yfirnáttúrlegur kraptur hafi hjálpad til hennar útbreidslu. Enginn straumur er svo sterkur eda stridur, ad ecki megi stemma stigu fyrir honum; enginn eldur svo ákafur, ad hann ecki verdi slocktur; eckért mannlegt áform svo slægvlega uppsundid, edur med svo sterkri makt framfylgt, ad því ecki verdi hamlad, þegar jafnbodinn kraptur kémur þar á móti. En Jesú

Evangelíum gat engin mótstada hamlad, þad braust ígégnum allar þær hindranir, sem mannanna illska, veldi skilningar-vitanna, herradæmi geds-hræringanna, medfæddir hleypidómar og Yfirvaldsins makt lögdu í veginn fyrir þess útbreidslu. Ef vér viljum dæma réttilega um fljótleika eins hlutar, þá hljótum vér undir eins ad gæta ad þeim hindrunum, sem setja sig á móti hans framgángi; og hvörsu margar og miklar vóru þær hindranir, sem settu sig á móti framgángi kristilegrar kirkju. Hér vóru á adra sídūna holdlegar gyrndir, sem ecki gátu stadist med Jesú Krists heilögu lærdómum. Allar Postulanna kröfur lutu ad því, ad menn skyldu krossfesta sitt hold med þess girndum og tilhneigingum; ad menn skyldu hreinsa sig frá allri saurgun holdsins og andans; ad menn skyldu afneita sjálfum sér, og því, sem mönnum þókti vænst um í heiminum; ad menn skyldu afklædast þeim gamla manni med hans girndum og tilhneigingum; ad menn skyldu íklædast þeim nýja manni, sem eptir Gudi væri skapadur í sannarlegu réttlæti og heilagleika; ad frillulífis-menn, afguda-dýrkarar, hór-karlar, sælgjætingar, þeir sem skömm drýgja med karlmönnum (syndga á móti náttúrunni) þjófar, ágjarnir, ofdryckju-menn, ordhákar og ræningjar mundu ei erfa Guds ríki. Hvörsu nærstum því óyfirvinnanlega mótstödu hlaut þvílíkur lærdómur ad fyrirhitta í hjörtum þeirra manna, sem ád-

 ur

ur høfdu óhindrad látid eptir sér allt hvad þeirra spillta náttúra eggjadi þá á, já, þóktust jafnvel heidra sín trúarbrøgd og dýrka sína Gudi med því, ad láta þetta eptir sér. Á hina sídunu høfdu þeir grundada orsök ad óttast fyrir missir allra sinna tímanlegra muna; ad medtaka Jesú trúarbrøgd, og gjørast limur hans kirkju, var á þeim tímum þvílíkt afbrot, vegna hvørs menn undir offókununum hlutu ad nidurleggja sitt embætti og metord, skilja vid hús og heimili, missa þeirra tímanlegu eignir, og jafnvel sjálft lífid. Og til endurgjalds fyrir þessa sjálfs afneitun áttu þeir ecki von á ødru, enn húngri, þorsta, kulda, klædleysi, fjøtrum, sverdi og eldi, og til ad umflýja þad versta af øllu þessu, til ad forda lífinu, hlutu þeir ad flýja úr einum stad í annann. Allt til þessa tíma, segir Páll, þolum vér sveingd og þorsta og nakleik og pústra, og høfum engann vissann samastad, 1 Cor. 4. Eg vil enn þá bæta hér vid þeim óteljandi raungu meiningum, sem þeir høfdu vanist á í uppvextinum, og inndruckid med módur-mjólkinni. Þad vóru ecki einúngis børn, sem gjørdust limir Krists kirkju, heldur fullordid fólk, sem frá úngdómi hafdi uppalist í ødrum trúarbrøgdum og annari gudsþjónustu; í þvílíkri gudsþjónustu, hvørrar árvortis vidhøfn skémti augunum og ímindunar-kraptinum; í þvílíkri gudsþjónustu, sem høfd var í heidri af þeirra høfdíngjum og spekíngum, og sem þeirra forfedur

fedur í svo mørg hundrud ár høfdu í há=vegum haft; í þvílíkri gudsþjónustu, sem einúngis var innifalin í útvortis sansalegum athøfnum, og syndist fyrir þá sok ad vera þess skiljanlegri fyrir alþýduna. Nú vóru þeim þar á móti bodud þau trúarbrøgd, hvar allt var andlegt, hvar menn í anda og sannleika áttu ad tilbidja ósýnilegann Gud. Hvorsu sterkar vóru þá ei þær hindranir, sem settu sig á móti framgángi kristilegrar kirkju? vér skulum einúngis hugsa eptir, hvorsu mikid þad kostar ad dempa einúngis eina girnd, sem madur elskar, og sá, sem vildi verda medlimur Jesú kirkju hlaut ad losa því, ad hann vildi kappkosta ad yfirvinna þær allar. Vér skulum hugsa eptir, hvorsu naudugt manni er ad medtaka þann lærdóm, sem útheimtir af honum, þó ecki sé nema litilsjorlegt, af hans tímanlegum munum; og til ad verda medlimur Jesú kirkju hlutu þeir ad fara á mis vid þá alla. Vér hofum nóg dæmi til, ad laus=lyndir menn hafa fyrir tímanlegann ávinníng skipt um sinna forfedra trúarbrøgd fyrir ønnur ný; en vér megum lengi leita, til ad finna skynsama menn, sem hafa lagt nidur þeirra gomlu, en tekid ný trúarbrøgd, sem ecki hafa áunnid þeim annad, enn skomm, smán, sátækt og ofsóknir, sem hafa brynjad bødlana med fángelsi, báli og brandi á móti þeim. Oss mundi bresta þvílík dæmi, ef vér ecki vildum sækja þau til kristinndómsins fyrstu tíma. Vér skulum hugsa eptir,

hvorsu torveldt mannoskjunni veitir, jafnvél í hinu minnsta, ad afleggja forfedranna meiníngar, sem madur hefir vaniſt á í uppeldinu. Ef einhvorr kjæmi til vor og bodadi oss ólúngis ný trúarbrogd, sem viki í ollum portum frá þeim, sem vér nú hofum; ef hann ſkipadi oss ad rífa nidur vorar kirkjur, umturna vorum olturum, brjóta þess krossfesta Jesú bílæti, ad selja vort góts, og ſkipta því á medal fátækra, ad hlaupa óſkélkadir út í vatn og eld, ad ſlíta oss úr ormum vorra kjæruſtu vina, og allt þetta, til ad medtaka þennann nýja lærdóm, hvorninn mundum vér taka á móti þvílíkum kénnifedur? mundum vér gjora ſvo mikid, sem unna honum vors áthyglis? mundum vér taka uppá oss þad ómak ad ranſaka hans lærdóm? og vegna hvors? vegna þess vér álítum vor egin trúarbrogd fyrir sonn; þau eru trúarbrogd vors lands, trúarbrogd vorra forfedra, þau trúarbrogd, sem svo margir lærdir og ypparlegir menn álíta fyrir guddómleg. Og eru þad ecki fleſtir kriſtnir, sem ecki vita annann grundvoll fyrir sannleika þeirra trúarbragda, enn þennann? en, fyrir Heidíngjunum var því vidlíka háttad; á medan þeir gengu í þeirra blindni, álitu þeir einnig þeirra nótt fyrir dag, þeirra myrkur fyrir birtu, og þeirra ſkrokſogur fyrir gudleg sannindi. Og samt hafa þeir afneitad ſjálfum sér, samt hafa þeir yfirunnid þeirra inngrónu hindur-vitni, samt hafa þeir lagt í solurnar alla þeirra tím-

an-

anlegu muni, til ad gjørast medlimir Jesú kirkju. Sétum vér þá nógsamlega dádst ad þeim skjótleika, hvar med Jesú kirkja útbreidd-ist um heiminn, þar hún átti svo margar og miklar hindranir vid ad strída, sem bædi í og utan vid manneskjurnar settu sig á móti henn-ar framgángi. Hljótum vér ecki ad géta til ad guddómlegur kraptur hafi verid hér í verk-inu med, þvílíkur kraptur, sem engin mannleg mótstada gat hindrad.

Hvad var þad annars, sem kom Heid-íngjunum til ad taka borgar-rétt í Jesú ríki? finnum vér nockud hjá Jesú Postulum sjálfum, sem menn, eptir náttúrlegum hætti, hefdu kunn-ad ad géta til ad leidt hefdi svo mikilvæga um-breytíngu eptir sig í heiminum? eg vil ran-saka þetta spursmál. Jesú sendibodar krydd-udu ecki þeirra framburd med málsnyllinnar blómstrum, heldur framsettu þeir þessi heilögu sannindi í þeirra nakta sakleysi, án þess ad klæda þau í fagrann búníng, án þess ad prýda þau med mælsku-kunstinni. Hér var ecki sú fegurd og sá ordsnyllinnar glampi, hvar med mælsku-madurinn leitast vid ad ávinna sína tilheyrendur. Þegar eg kom til ydar, segir Páli, þá kom eg ecki med glæsilegri mál-snylli edur vísdómi, ad kunngjöra ydur þau gudlegu sannindi, 1 Cor. 2. En þá síd-ur brúkudu þeir kunstugár skynsemis ályktanir, med hvørjum audveldt er ad fánga þann ein-falda, sem ecki er fær um ad skilja lánga ked-

 ju

ju af samanhángandi sanhindum. Til þvílíkrar törveldrar kenníngar vóru Postularnir ecki hæfir, sem í uppvextinum hofdu notid lítillrar edur engrar uppfrædíngar, sem aldrei hofdu æft þeirra skynsemi og aldrei skérpt þeirra greindar-krapt. Tökum fiski-mann, sem allt til þessa hefir einúngis þenkt um netid sitt og aunglinn, ellegar bónda, sem allann sinn aldur hefir ecki lagt annad fyrir sig enn slá og róa, ellegar þann, sem sífeldt hefir verid í sjóferdum, og ecki fengist vid annad enn segl og kadla, leidum þá inn í kristinna manna samkomur, og látum þá stíga í rædu-stólinn, hvörsu mikillar mælsku, veraldlegs vísdóms ellegar strángrar skynsemis ályktana kunnum vér ad vænta hjá þessum kénnifedrum? Páll var lærdur eptir þeirrar aldar-máta, og án efa sá lærdasti af Jesú Postulum; enn hann nýtti sér þad ecki: Mín ræda og mín prédikun, segir hann, var ecki innifalin í snyldar-ordum mannlegrar vitsku, heldur í krøptugum sannfæríngum Evangelii, svo ad ydar trú skyldi ecki vera byggd á mannlegum vísdómi, heldur á Guds krapti, 1 Cor. 2. Hvad var þad þá, sem yfirtaladi heiminn til ad afleggja heidinndóminn og gjörast medlimur Jesú kirkju? hafa Jesú Postular máské lofad þeim stórum launum, sem tóku borgar-rétt í Jesú ríki? já, þeir lofudu þeim eilífri sælu, en þessi laun vóru ósýnileg, þau vóru ecki fyrir augunum, þau kunnu ecki ad sjást nema svo sem í þoku og

lángt

lángt burtu, og alkunnugt er, hvorsu litla verkun andlegir, óſÿnilegir og eptirkomandi hlutir hafa í mannsins hjárta, sem festir sig vid þad jardneſka, og leitaſt vid ſoo mikid ſem mögulegt er, ad ſnúa ſínum þánkum frá grofinni og eilífdinni. Hvad var þad þá, ſem útvegadi Jeſú kirkju ſoo marga medlimi? var þad lærdómurinn ſjálfur, edur álit þeirra, ſem med hann fóru? menn prédikudu trúna á einn mann, ſem í Gydínga-landi, hvort ed jafnvel af Heidíngjunum var foraktad, hafdi verid kroſsfeſtur med ödrum íllrædis-mönnum. Menn ſögdu ad ſönnu um hann, ad hann væri guddómleg persóna, ad hann hefdi gjört ſtór krapta-verk, ad hann af eginn krapti hefdi riſid upp frá daudum, og uppſtígid til himna; en eckért af þeſſu höfdu Heidíngjarnir ſjálfir ſied, heldur hlutu ad trúa því, ſem Jeſú vottár ſögdu; og þeſſir vottar heimtudu nú, ad þeir ſkyldu trúa á þennann kroſsfeſta mann, ad þeir ſkyldu halda hann fyrir þeirra Gud og tilbidja hann. Og þetta heimtudu Jeſú Poſtular, ſem vóru Gydíngar ad ætterni, fiſkarar ad hand-verki, menn án lærdóms, án kurteyſi, án útvortis álits. Þeſſir ólærdu og umkomulauſu menn gánga fram, og heimta af Heidíngjunum, ad þeir ſkyldu leggja nidur þeirra gömlu og vidhafnar-miklu gudsdýrkun, ſem þeirra höfdíngjar, þeirra víſinda-menn og þeirra Preſtar höfdu í heidri, til ad tilbidja þann kroſsfeſta Kriſt. Og med öllu þeſſu gjorduſt þó margar þúſ-

undir medlimir Jesú kirkju. Hvorninn skiljum vér þetta, án þess vér trúum, ad yfirnáttúrlegur kraptur hafi hér verid í verkinu med, ad sannleikurinn hafi talad fyrir sig sjálfur, styrktur med þeim krapta-verkum, hvar med Jesú sendibodar vóru útbúnir, og med krapti þess anda, sem upplísgadi Lærimeistarana, erfidadi med þeim og blessadi þeirra erfidi.

Med þessum krapti þreyngdu trúarbrøgdin sér smámsaman inn í skóla hinna lærdu, fengu um sídir sigur yfir sjálfum þeim krýndu høfdum, og stigu upp í hásætid, þar til þau loksins øldúngis kollkøstudu afgudanna bilætum, umveltu þeirra ølturum, qveiktu eld í þeirra lundum, afsettu þeirra Presta, og nádu til sín Einvalds-maktinni yfir øllu Róma-veldi. Þurftu þau ecki á gudlegum krapti ad halda, til ad vinna svo vegsamlegann sigur? þau høfdu hér ecki einúngis sømu hindranir vid ad strída, sem eg hefi ádur umtalad, heldur høfdu þau enn þá fleiri og stærri. Heidíngjanna Kóngar vóru eptir þeirra dauda settir í Guda-tølu, og dýrkadir med gudlegum heidri. Þessi heidur féll burt med Jesú trúarbrøgdum. Goda-prestarnir, og allir þeir, sem høfdu nockurn ávinning af þeirri útvortis gudsþjónustu, mistu vid þetta þeirra drjúgu tekjur. Heims-spekíngarnir; sem ádur máttu kénna eptir lund sinni hvad þeim sjálfum sýndist, og sem vegna þeirra vísdóms vóru af øllum virdtir og heidradir, þeir hlutu nu ad undir-

undirkasta þeirra skynsemi Ritníngarinnar lærdómi, nú var lagt hapt á þeirra þánka-frelsi, margar af þeirra fyrri meiníngum hlutu ad leggjast fyrir ódal, oll þeirra lærdóms bygging hlaut ad umbreytast; þeir hlutu ad þenkja odruvísi, og tala odruvísi; þeir hlutu þess vegna ad játa opinberlega ad þeirra fyrri vísdómur hefdi ad miklu leiti verid heimska. Hvílík sjálfs afneitan útheimtist til þessarar játníngar! ef vér bætum því hér vid, ad lærdómurinn um Krist, hafdi sin upptok hjá þeim audvirdilegasta almúga; hvorsu torveldt mátti þad þá veita þeim lærdu og mektugu ad forakta ecki þann lærdóm, sem hafdi svo lítilmótlegann uppruna? eptir því, sem almennt vidgengst í heiminum, hljóta þeir, sem eru minniháttar, ad gjora eptirdæmi þeirra, sem eru meiriháttar, ad sinni mæli-snúru; þeirra meiníngar, vani og sidir eru log; og þar þvertámóti, þad, sem í þeim lægri stéttum er loflegt og prísverdugt, er opt vidbjódslegt fyrir þær ædri. En hér sjáum vér med forundrun þad, sem er þvertámóti. Þau kristilegu trúarbrogd uppstigu frá móldar-kofum hinna fátæku til Kóngahallanna, og akuryrkju-mannsins meiníngar urdu meiníngar heims-spekíngsins. Þetta var einn partur Guds vísdóms. Ef þeir voldugu á jordunni hefdu ordid fyrstir til ad gjorast medlimir Jesú kirkju, þá mundu menn hafa álitid slíkann Kóng fyrir einfaldann og audtrúa; menn mundu hafa hugsad, ad hann hefdi látid

tæla sig af Jesú sendi-bodum; og eckért er almennara, enn ad undirsátarnir, upphvattir af egingagni, skollti edur hræsni, skrifa undir meiníngar síns Konúngs. En hér vóru þeir voldugu ecki hinir fyrstu, heldur hinir sídurstu; Kóngurinn fetadi í sinna undirsáta, og fálærdi í þess einfalda fótspor. Sá audvirdilegi vísadi veginn, og sá heidradi fylgdi honum.

Med ollum þessum hindrunum, sem úr ollum áttum settu sig á móti framgángi kristilegrar kirkju, hefir hún ecki einúngis útbreidst um heila heims-álfu, heldur er varla nockurt þad land í heiminum, sem menn til þeckja, hvar ecki eru ad minnsta kosti nockrir, er játa sig til þessarar kirkju. Þetta er roksemd fyrir Guds sérdeilislegu forsjón, sem vakir yfir þessari kirkju, og, sem allstadar vill qveikja trúarbragdanna ljós jafnódum og þeir kristnu vídar og vídar útbreidast, og sá sannleikans sædi í heidinna akur. Enginn þarf ad skilja vid sitt fodurland, enginn þarf ad taka uppá sig lánga reisu til ad fá uppfrædíngu í þeim kristnu trúarbrogdum. Sérhvorr getur í sínu egin landi fengid þá naudsynlegu þeckíngu; og séu enn þá til þau lond, hvar enginn kristinn er, þá sjáum vér, ad Guds forsjón er enn þá ecki aflátin, ad brúka þá kristnu til ad útbreida þetta ljós vídar og vídar. Árlega gjora trúarbrogdin nockurn lítinn framgáng á medal Heidíngjanna; árlega midar þeim um nockur fet áfram. Þad er sérlegt merki Guds vísdóms,

dóms, ad Gydíngarnir og þeir kristnu, hvörjir annars eru ad sidferdi, guds-þjónustu, þenkíngar- og lifnadar-hætti, svo ólíkir hvörjir ödrum, skuli vera. Þeir einustu af öllum jardarinnar kynqvíslum, er þannig útbreida sig allstadar um heiminn. Ad vísu hafa ecki þeir kristnu, og enn sídur Gydíngarnir þann tilgáng med þeirra ferdalagi, ad útbreida Jesú kirkju; en þetta er þó án efa Guds tilgángur medfram; sá ædsti vísdómur lætur mennina fylgja þeirra tilhnegíngum, en stjórnar afleidíngum þeirra tilhnegínga þannig, ad hans eginn tilgángur uppfyllist. Hvörs vegna lét Gud flytja Israels fólk stundum til Egyptalands, stundum til Assyría, og loksins til Babýlon? hvörs vegna lét hann þá stundum vera undir Gryckja, stundum Rómverja yfirdrottnun? Jóseph, sem innleiddi þad í Egyptaland, hefir haft sinn tilgáng; Salmanassar annann, og Nebúchadnezar þann þridja; en Gud hefir vissulega sérílagi haft þad augnamid ad gefa Heidíngjunum tækifæri til ad þeckja þann sanna Gud. Þess vegna fylgdu þessu fólki allstadar svo stór og auddómleg kraptaverk, svo ad þad, vegna þess áudvirdilegleika, ecki skyldi liggja í hlé óadgætt á medal svo stórra og mektugra þjóda, og Guds tilgángur med þad þannig ónýtast. Þau somu medöl brúkar Gud enn þá þann dag, sem í dag er; stundum brúkar hann ágirni þeirra kristnu, stundum þeirra stjórnunar-sýki, stundum þeirra

for-

forvitni, til ad gjöra trúarbrögd þeirra kristnu allstadar kunnug, og smámsaman ad útvídka takmörk kristilegrar kirkju.

Nú mætti einnhvørr spyrja: hvørs vegna þau kristilegu trúarbrögd séu ecki þau einustu, sem hafa yfirhönd í heiminum? hvørs vegna Mahómethananna og Heidíngjanna villa enn þá útbreidi svo svart myrkur yfir þau stærstu og mektugustu heimsins ríki? og menn eru opt svo djarfir ad draga þar af þá ályktun, ad Jesú trúarbrögd séu ecki framar guddómleg, heldur enn öll hin önnur, þar þau ecki eru almenn, og hafa ecki yfir-ráð yfir öllum hinum ödrum. Þessi ályktan kémur mér fyrir sjónir, eins og ef einhvørr vildi segja: dygd og, rádvendni eru ecki annad enn verkanir af svörtu blódi, og fóstur af rugludum heila, þar vér sjáum svo mikla spillíngu á medal mannanna; því væri dygdin svo ágæt og svo himnesk gáfa, mundi Gud þá ecki uppræta alla vanart á medal mannanna, og láta dygdina allstadar sitja í öndvegi? edur, ef menn vildu álykta þannig: þad er ecki nein sérleg lucka ad vera heilbrygdur, þar Gud leyfir svo morgum mönnum ad spilla þeirra heilsu med vellystíngum, óhóffsemi og ödrum löstum. Hvørninn lítst oss á þessa ályktun? og allt eins óskynsamleg er hin, ad Jesú kirkja sé ecki guddómleg stiptan, ad hans trúarbrögd hafi ecki gudlegann uppruna, þar þau einsömul hafi ecki yfirhönd í heiminum. Stiptari þessarar kirkju er allt-
eins

eins vísdómsfullur, sem gódur. Einusinni hefir hann látid innbjóda öllum mönnum til ad verda þegnar í þessu andlega ríki; einusinni hefir hann med svo miklum og óneitanlegum krapta-verkum stadfest þann himneska uppruna sinna lærdóma; Jesú trúarbrögdum er líka svo háttad, ad sá, sem einúngis vill ransaka þau med sannsýni, hlýtur ad medkénna, ad annadhvort eru þessi trúarbrögd þau sönnu, edur ad þar eru engin sönn, engin hrein trúarbrögd til í heiminum; og loksins hefir Guds forsjón hagad því svo, ad Evangelii ljós getur af þeim kristnu útbreidst um allann heiminn, einúngis ef mannanna illska og afskiptaleysi af sannleika og villu stædu ecki á móti sannleikans framgángi. Hvernin ætti Gud ad burtrýma þessum hindrunum? máské med nýjum krapta-verkum? svo ætti hann enn þá ad útsenda Spámenn og Postula; hann ætti ad útbúa þá med nýjum kraptaverka-gáfum; hann ætti á hvorju augna-bragdi ad raska náttúrunnar ordu; nockur þúsund af píslar-vottum ættu ad nýju ad leggja út lífid til ad ávinna nockra blinda og halsthýruga, sem þverskallast á móti sannleikans eginn krapti. Nei, stiptari vorra trúarbragda er allt eins vísdómsfullur, sem gódur. Sá sigur, sem Jesú kirkja hefir einusinni unnid yfir van-trú og hjá-trú, er fullnóg rokssemd fyrir hennar guddómlegu stiptun; en þó ad þessi kirkja hafi enn þá sín takmörk, þá er þad ecki rokssemd þarámóti.

* * *

Hvorsu stóra, hvorsu ósegjanlega stóra lucku hösum vér frampfir Mahómetanana og Heidíngjana, ad vér erum medlimir Jesú kirkju, og hösum fengid borgar=rétt í hans andlega ríki? alla þá hreinni, réttari og grundadri þeckíngu, sem vér hösum um Skaparann og sjálfa oss, um tímann og eilífdina, um forsjónina, um endurlausnina, um dygdina og vorar skyldur, alla þessa þeckíngu, sem svo mjög prýdir vorn skilníng og huagar vort hjarta, hafa Krists þegnar framyfir þá, er rása í vantrúarinnar og hjátrúarinnar myrkri. Ættum vér þá ecki ad kannast vid þessa luckn, ad vér erum undirsátar í Krists ríki, og brúka hana oss til sannrar luckn og farsældar. Tvær hofud=skyldur liggja á sérhvorjum undirsáta í þeim veraldlegu ríkjum; þær somu liggja einninn á oss, sem erum þegnar í Jesú andlega ríki; nefnilega þessar: ad vér þeckjum lög vors Konúngs, og ad vér fúsir og gladir uppfyllum þau. Þad er ómögulegt ad uppfylla lög Jesú ríkis, ef vér ecki þeckjum þau; en til enkis er, þó vér þeckjum þau, ef vér ecki uppfyllum þau. Skuli þess vegna sú lucka, ad vér erum limir Jesú kirkju, verda oss ad nockri sannarlegri lucku, þá hljótum vér gaumgæfilega ad gæta þeirra skyldna, sem liggja á oss, sem hennar sonnum limum.

Sá, sem vill vera sannur undirsáti í Jesú andlega ríki, hlýtur ad láta sér vera annt um ad þeckja

þeckja þessa ríkis áſigkomulag, þess fyrirſkriftir, grundvallar-log og tilſkipanir. Heilog girnd og brennandi laungun eptir ad grípa fegins hendi ſérhvort tækifæri, ſem kann ad auka vid vora þeckingu á þeim heilogu lærdómum Jeſú trúarbragda, er það rétta kénniteikn, ſem ad-greinir þann sann-kriſtna frá þeim munn-kriſtna. Þannig breytir ſérhvorr, ſem fylgir einhvor-jum viſſum flocki í mannlegum víſindum; ſtipt-ari þeſs flocks er honum æruverdugur, hans lærdóms-bygging þykir honum vigtug, hans lærdómar og meiníngar kunna ecki nóglega ad útgrundaſt; ſérhvorr ſannleiki er honum hei-lagur, hann kann ecki nóglega ad ranſakaſt, ecki nóglega ad prófaſt. Med koſtgæfni á-ſtundar hann ad uppgøtva ný ſannindi til ad auka þeckinguna, og nýjar rokſemdir til ad ſtadfeſta hana. Kriſtinn madur, ſem vill verd-ſkulda ad heita ſannur þegn í Kriſts ríki, kann ecki ad þenkja ødruvíſi, og ef hann þenkir ødru-víſi, þá forþénar hann ecki þetta nafn. En, því midur! reynſlan kénnir, ad mikill fjøldi þenkir ødruvíſi! hvorſu margir láta ecki nyt-ſamlegt tækifæri ſleppa ſér úr hendi ónotad, ſem hefdi kunnad ad géfa þeirra andlegu þeck-íngu nýjann vidur-auka, nýja ſtyrkíngu. Þeſſi forſómun géfur til kynna vort virdíngarleyſi fyrir Jeſú heilogu lærdómum. Ef ad þeſſir lærdómar gæfu oſs nýja þeckingu í náttúru-frædinni edur mannlegum víſindum; ef ad þeir tilbyggju hug-hrauſtann ſtrídsmann, ſkarp-

 ann

ann heims-speking, vitrann náttúru-skodara, reyndann læknir edur duglegann løgvitring, þá værum vér fúsari til ad ransaka þá; og samt gætu þeir ecki med allri þessari þeckingu tilbúid utan þvílikann þegn, sem væri brúkanlegur hér í tímanum. Géta þeir hug-hreyst oss í lífsins andstreymi? géta þeir gjørt oss rósama, þegar samvitskan áklagar oss? géta þeir gefid oss dug, þegar daudinn nálgast? géta þeir veitt oss sælusulla eilífd? géta þeir leidt oss til dygdarinnar, vegna hvorrar vér verdum þócknanlegir þeirri ædstu veru? géta þeir géfid oss krapta til ad sigra siálfa oss og vora spillingu? í ollu þessu, og þetta er þó þad allravigtugasta fyrir oss, eru oll vor veraldlegu vísindi oss ónýt. Hér er þad, sem Jesú Krists lærdómar andsýna þeirra guddómlega krapt. Skyldum vér þá leggja þvílíkt kapp á ad útvega oss þá þeckingu, sem skilur vid oss á grafar-backanum, en forsóma þau andlegu vísindi, hvorra kraptur og nytsemi fylgir oss til daudans, og ígégnum daudann inn í eilífdina? hvorninn kunnum vér med svo svívirdilegu afskiptaleysi af sannleikanum ad verdskulda, ad heita sannir limir Jesú Krists kirkju?

En samt er þad ecki nóg, þó vér þeckjum lærdóma kristilegrar kirkju, ecki nóg, þó vér leggjum alúd á ad þeckja þá, hér med eru ecki allar vorar skyldur á enda kljádar, heldur byrjast þær hér fyrst. Jesú lærdómar eru ecki einúngis handa skilníngiinum, heldur handa

handa hjártanu. Ef vér viljum álítast fyrir sanna medlimi hans kirkju, þá hljótum vér med gladri og fúsri hlýdni ad breyta eptir þeim. Jesús Kristur vill ecki hafa neina naudúngar-þegna í sinu andlega ríki. Hvad heimtar hann af oss, sem vér ecki gladir og fúsir ættum eptir ad breyta? eru hans krøfur óbærilegar? eru þær ómøgulegar? strída þær á móti mannsins náttúru? hann heimtar kjærleika, kroptugann og ávaxtarsamann kjærleika, sem þá réttu uppsprettu til allra gódra og ágætra athafna. Hann vill, ad vér elskum Gud af øllu hjarta, af allri sálu, af øllu hugskoti, af øllum kroptum. Skyldi oss þá veita þad svo torveldt ad elska Gud, ad elska vorn ædsta velgjørda-fødur? og, sé þad yndæl skylda ad elska sinn velgjørara, skyldi oss þá vera torveldt ad laga vorn vilja í øllum hlutum eptir hans vilja? er þetta ecki sá verkan, sem hreinskilin og heitur kjærleiki á hvørjum degi fædir af sér í hjørtum vorum? hann vill, ad vér skulum elska vorn náúnga, sem sjálfa oss. Og skyldi þessi kjærleiki þá vera oss svo torveldur, oss, sem finnum í vorum hjørtum eina, oss af Skaparanum innplantada áfýsíngu til kjærleika? og þegar vér elskum vorn náúnga, sem sjálfa oss, skyldi oss þá veita torveldt ad uppfylla þær skyldur, sem vér erum honum um skyldugir? já, eg vil gjøra vid, ad allt þetta væri torveldt fyrir oss, sem af náttúrunni til erum spilltir, høfum vér þá ecki Guds nád,

 sem

sem styrkir oss í þessu torvelda stríði? vitum vèr ecki, ad hans kraptur er máttugur í vorum vanmætti? eg vil gjora vid, ad Guds skipanir séu torveldar fyrir oss, eru þá skipanir vorrar vanartar audveldar? útheimta þessar ecki opt og tídum meira stríd, meiri yfirvinníngu, meiri sjálfs afneitun af oss, enn Guds skipanir? hljótum vèr ecki daglega ad afneita einni girndinni til ad fullnægja annari? og launin fyrir þessa sjálfs afneitun er um sídir óróleg samvitska, vanvirduleg elli, ángistarfullur daudi, og óluckuleg eilífd, þared vor hlýdni vid Jesú lög umbunast med ódaudlegleikans sigur-krónsum. Skyldum vèr þá med gledi uppfylla lög vorrar spillingar, og einúngis med óánægju undirkasta oss Jesú Krists lögum? hvors leitar stiptari vorrar kirkju med öllum þeim tilskipunum, sem hann hefir fyrirskrifad sínum þegnum? vill hann máské einúngis sýna þad vald, sem hann hefir yfir oss, og láta oss finna til þess, ad vèr erum honum undirgéfnir? munum vèr þá mega leida oss þad í hug um hann, sem vèr ecki ad ósekju megum þenkja um jardneskann Konúng, sem er vitur og gódur. Nei, hann vill gjora oss luckulega í tímanum og luckulega í eilífdinni; og þad er einúngis dygdin, sem getur gjort oss luckulega, eins og lestirnir einúngis géta gjort oss óluckulega um tíma og eilífd. Kristur hefir þess vegna rètt til ad heimta glada og fúsa hlýdni af undirsátunum í sínu ríki, því hann heimtar

ar einúngis þad, sem vèr sjálfir óskum eptir, hann heimtar ad gjøra oss farsæla. Ef þessi sása hlýdni audsýnir sig í vorum hjørtum, ecki einúngis þar, hvar Jesú vilji kémur saman vid vorn vilja; heldur einnig þar, hvar vor spillta náttúra baksþyrnir á móti hans heilogu løgum, þá erum vèr sannir limir hans kirkju, annars ecki; þá er þad lucka fyrir oss, ad vèr erum ordnir hennar limir.

XXXIV. Kapítuli.

Um Inntøkuna í kristilega Kirkju med Skírninni.

Ad skírnin sé af Kristi tilsett, sem medal til ad verda medlimur hans kirkju, og inntakast í sátt-mála vid Gud, vita allir, sem lesid hafa Krists sídustu skipun til sinna lærisveina: farid, gjørid allslags þjódir ad minum lærisveinum, og skírid þær til nafns Fødursins, Sonarins og þess heilaga Anda, Matth. 28. Eptir Krists vilja hefir skírnin tvøfaldann tilgáng; sá fyrri tilgángur er þessi: ad manneskjurnar skulu þar med inntakast, sem medlimir, í sameinúng hans kirkju. Þetta vitnar Kristur, er hann segir. nema svo sé, ad nockurr verdi fæddur af vatni og anda, þá gétur hann ecki ordid borgari í Guds ríki, Jóh. 3. Þad er med ødrum ordum: nema svo sé, ad nockurr verdi skírdur, þá kann hann ecki ad álitast, sem med-

medlimur minnar kirkju. Þess vegna segir líka Páll: fyrir einn anda erum vér allir í skírninni ordnir ad einum líkama, hvørt heldur vér erum Gydíngar eda Grykir, þrælar edur frjálsir, 1 Cor. 12. Skírnin er þess vegna medal, fyrir hvört manneskjurnar éga ad inntakast í Krists kirkju, og í þessu tilliti var skírnin ordin alkunnug medal Gydínga fyrir Krists daga. Þegar Heidíngjarnir tóku Gydínganna trúarbrögd, vóru þeir ecki einúngis umskornir, heldur einnig skírdir, og var þeim vid þessa athøfn gefid til kynna, ad þeir framvegis skyldu vera hreinir af þeirra heidínglegu saurindum. Þar fyrir sjáum vér einnig, ad Gydíngarnir ecki hafa furdad sig á skírn Jóhannesar, svo sem á nýju og ó-kunnu skicki. Þeir spyrja hann ecki, hvad þessi skírn ætti ad þýda; heldur einúngis: hvada rétt hann hefdi til ad skíra, Jóh. 1. Þessa alkunnu sidvenju helgadi Kristur og innleiddi hana í sína kirkju. Sumpart eru manneskjurnar sanfalegar, þad er: gefnar fyrir því, sem augun sjá og eyrun heyra, vid eckert vikna þær svo mjog, sem þad, er gengur igegnum skilníngar-vitin inn í skilnínginn, og vísdómurinn útheimtir, ad menn, svo mikid, sem leyfilegt er, hagi sér eptir mannanna náttúru og þeirra þenkingar-hætti. Sumpart eru manneskjurnar ætíd hneigdari til ad halda vid þeirra gømlu sidvenjur, heldur enn ad taka á móti nýjum. Þær eru jafnvel

aud-

audleiddari til ad umbreyta einni edur annari meiningu í trúarbrøgdunum, heldur enn vissum sidvenjum í þeirri útvortis gudsþjónustu. Forsjálnin útheimtir þess vegna, ad menn ecki án naudsynja umbreyti gømlu skicki, svo lengi þad er ecki til skada. Þannig þenkti Kristur, hann þeckti manneskjuna, hann þeckti, hvørsu þær eru géfnar fyrir því sansalega, hann valdi þess vegna sýnilegt medal, og rétt þad sama, er ádur hafdi brúkad verid í sømu kríngumstædum hjá Gydíngum, hann tilskipadi, ad manneskjurnar, med þessari athøfn, skyldu inntakast, sem borgarar í hans andlega ríki, med þessum hætti skyldu þeir, sem réttir þegnar, undirkasta sig løgum hans ríkis, og med því ad uppfylla þau, skyldu þær verda hluttakandi gædanna í hans ríki.

Hinn annar tilgángur þessarar heiløgu stiptunar, er sá, ad manneskjurnar med skírninni eiga ad inntakast í sáttmála vid Gud. Þar fyrir segir Pétur: skírnin er ecki burttekt líkamlegs saurugleika, heldur loford til Guds um góda samvitsku, 1 Pét. 3. Skírnin er sáttmáli edur loford á Guds sídu til manns, og á manns sídu til Guds. Gud lofar þeim, sem skírist, hlut-tekníng í Jesú fridþægíngu, og øllum þeim sáluhjálplegu ávøxtum, sem þessi fridþæging af sér færir fyrir manneskjurnar um tíma og eilífd. Madurinn lofar Gudi, ad hann med trúnni vilji medtaka Jesú Krists fridþægíngu, hvøred einúngis

dugir honum til frelsis; ad hann vilji umfadma alla Jesú heilogu trúarbragda lærdóma, og ecki einúngis medtaka þá med skilníngunum, heldur einnig fylgja þeim med viljanum, Í þessu tilliti eru trúar-greinirnar framsettar fyrir þann, sem skrist, uppá þær sver hann, þær eru þau sáttmálans ord, sem hann med hátídlegu lofordi skuldbindur sig til. - -

Ad þessar trúar-greinir innihaldi hofudlærdóma kristilegrar trúar, þar á er enginn efi; þær innihalda lærdóminn um Gud, sem alls heimsins Skapara og stjórnara; lærdóminn um Krist, sem Guds eingetinn Son, Guds sendiboda og heimsins Endurlausnara; um hans pínu, hans dauda, hans uppríſu, hans himnafor, hans almennilegu stjórnun yfir heiminum; lærdóminn um heilagann Anda, um Guds almennilegu nád, um þad ókomna líf, um uppríſuna, og um dóminn. Ad þessi trúar-játníng sé yfrid gomul, þar um kunnum vér allt eins lítid ad efast; jafnvel þad, ad hún er svo einfaldlega og vidhafnarlaust samansett, gefur til kynna hennar elli. En hvort hún þar fyrir er upprunnin frá Krists Postulum, þar um kynnu menn ad efast, ad minnsta kosti verdur þad ecki sagt med fullkominni vissu. Þad var fyrst á fjórdu old, er menn fóru ad álíta Postulana fyrir hennar hofunda, og á þeim tíma gátu menn ecki framar skorid úr þessu spursmáli med fullkominni vissu. Vér þurfum ecki heldur ad skéra úr því. Þetta einúng-

einúngis, ad hún er grundvolluð á Krists og Postulanna lærdómi, gefur henni fullann rétt til ad heita postulleg trúar-játníng, hvort sem Postularnir hafa samantekid hana edur ecki. Þó vér ecki hefdum þessa trúar-játníngu, þá þyrftum vér hennar ecki heldur vid til ad þeckja vorn skírnar-sáttmála, edur þær skyldur, sem á oss liggja, þegar vér med skírninni erum innteknir í Jesú Krists kirkju. Sáttmálans loford liggja berlega í sjálfum innsetníngar-ordunum: farid, gjörid allar þjódir ad mínum lærisveinum, og skírid þær uppá nafn Fødursins, Sonarins og heilags Anda. Sú fyrsta krafa, sem liggur í þessari skipun, og öllum er audsjen, er þessi: skírid þá uppá játníngu þeirrar heilogu þrenníngar. Sú önnur krafa, sem ecki er strax audsjen, er þessi: skírid þá uppá þad loford, ad þeir vilji uppfylla þær skyldur, sem þeir eru þeim þrí-eina Gudi um skyldugir. Sú fyrri krafa áhrærir skilnínginn, hin sídari hefir tillit til hjartans.

Þá fyrri krofu sjá allir audveldlega: skírid þá uppá nafn Fødursins og Sonarins og heilags Anda, þad er: þegar þér med skírninni inntakid neckurn í mína kirkju, þá skulu þeir skuldbindast til ad játa þeim þrí-eina gudómi, Fødurnum, Syninum og heilogum Anda. Þess vegna er þad markverdugt, ad þegar Postularnir skírdu Gydínga, þá skírdu þeir þá einúngis uppá Jesú nafn, Post. g. b. 19. 2. Orsøkina, hvar fyrir þeir viku hér frá Jesú

 skip-

skipun, er audveldt ad sjá. Hofud-sökin vid þeirra inntoku í kristilega kirkju var sú, ad þeir skyldu játa Jesú Kristi, sem þeirra Messías; því í hinum odrum grundvallar lærdómum, kom þeim saman vid þá kristnu. Þeir trúdu á einn Gud, þeir vidurkénndu heilagann Anda, þeir vidurkénndu Guds forsjón, annad líf eptir þetta, upprisu framlidinna, þann sídasta dóm, og svo framvegis. Þess vegna, þegar Gydíngarnir medtóku Jesúm Krist fyrir þann, sem hann sagdist vera, og hina adra lærdóma um hans persónu, þá var enginn misklíd framar á milli Gydínganna og þeirra kristnu, þá vóru þeir hæfilegir til ad verda medlimir Jesú Krists kirkju. Þess vegna var þad nóg ad Gydíngarnir væru skírdir uppá Krists nafn, þegar þeir gjordust limir kristilegrar kirkju. Odruvísi var því háttad med Heidíngjana; bædi var þad, ad þeir trúdu á fleiri Gudi, og líka hofdu þeir enga þeckíngu á þrenníngunni í þeirri guddómlegu veru, um guddóm Sonarins og heilags Anda. Og þennann Gud áttu þeir þó ad vidurkénna, og med þessum hætti áttu þeir þó ad dýrka hann. Þess vegna áttu Heidíngjarnir ad skírast uppá nafn Fodursins, Sonarins og heilags Anda, med skírninni áttu þeir ad vidurkénna, þann þrí-eina Gud, og afneita ollum þeirra fyrri afgudum.

Þetta er lærdómurinn, sem þeir skírdu kristnu eiga ad vikurkénna; þetta er fyrri partur

úr vors skírnar-sáttmála, sem strax blasir á móti hvors manns sjónum án frekari eptir-grenslunar. Hinn sídari parturinn er ecki eins augljós, en er þó þar fyrir engu sídur óefan-legur. Gétum vér leidt oss í hug, ad Gud skuli ecki heimta meira af þeim skírdu kristnu heldur enn einúngis þetta, ad þeir skuli vidur-kénna þrí-einann guddóm? edur gétum vér hugs-ad, ad vér hofum uppfyllt þennann sátt-mála ad ollu leiti, þegar vér einúngis hofum med-tekid þennann lærdóm? allt þetta vidkémur einúngis vorum skilníngi; í hjartanu gétur enn þá verid oll þess fyrri spillíng, og betrun hjartans er þó adal-tilgángur allra Jesú lær-dóma. Hvorninn-kunnum vér þá ad þenkja, ad þegar Kristur skipar ad inntaka bædi Gyd-ínga og Heidíngja í sína kirkju, þegar hann fyrirskrifar þeim þá skilmála, undir hvorjum hann vill álíta þá fyrir sanna þegna í sínu andlega ríki, ad hann þá ecki skuli heimta meira af þeim, heldur enn einúngis þetta, ad þeir skuli vidurkénna þrenníngu guddómsins? annadhvort hljótum vér, ad hafa gleymt oll-um trúarbragdanna áminníngum ad betra hjartad, edur vér hljótum ad játa, ad þegar vér erum skírdir uppá nafn Fodursins, Son-arins og heilags Anda, þá skyldumst vér þar med undir eins til ad heidra, þjóna og hlýda Fodurnum, sem himins og jardar stjórnara, til ad heidra Krist, sem Guds Son, heims-síns Lærimeistara, mannkynsins Endurlausn-

ara, og med fúsri og fortakslausri hlýdni ad undirkasta oss hans heilogu skipunum; til ad heidra heilagann Anda, sem þá guddómsins persónu, er leidir oss í allann sannleika, styrkir oss til ad lifa eptir Jesú heilogu logum, og vidheldur vorum kroptum á dygdarinnar og heilagleikans hlaup-skeidi. Í stuttu máli: med hátídlegum hætti skuldbindum vér oss til ad strída á móti spillingu vors hjarta, dempa vorar girndir, undiroka vora gédsmuni, temja vor skilníngar-vit og þeirra tilloctanir, hreinsa oss frá saurgun holdsins og Andans, og fullkomna vora helgun í Guds ótta. Þar fyrir bætir Kristur þessu vid: skírid allar þjódir uppá nafn Fødursins, Sonarins og heilags Anda, og kénnid þeim ad halda allt, hvad eg hefi bodid ydur.

Þetta er sá sátt-máli, sem manneskjurnar gjora vid Gud, þegar þær med skírninni eru innteknar í Krists kirkju, og uppá þennann sáttmála er sjálf skírnarinnar handtéring hid hentugasta bilæti, sérdeilis eins og hún var framin af Jesú Krists Postulum. Þó á seinni tímum hafi verid gjord umbreyting á þeirri útvortis athofn, ad ausa vatninu yfir þann, sem skírist, í stadinn fyrir ad honum var ádur dýst nidur í þad, þá gjorir þad enga umbreytingu á sjálfum sátt-málanum, enga umbreytingu á þeim skyldum, sem þeim skírdu verda uppálagdar. Ad menn eptir Postulanna daga hafa gjort þvílíka umbreytingu í þessu

þessu átvortis skicki, hefir ecki skéd án gyldra orsaka. Menn vildu þar med koma í veg fyrir, ad þeim fullordnu ecki þyrsti ad orsakast blygdan af því ad gjøra allann líkamann berann; menn vildu fyrirbyggja þann skada, sem ídýfingin í vatnid kunni ad gjøra líkamans heilsu í hinum kaldari löndum. Þad sýnist einnig sem Jesú Postular hafi sjálfir í vissum kríngumstædum einúngis brúkad ádreifínguna; þad sýnist, sem Korneliusi, Lydíu og ødrum, sem skírdir vóru í þeirra húsum, hafi ecki verid dýft ofan í vatnid, heldur ad þeir hafi einúngis verid yfirausnir med vatninu. En þó hefir sú sidvenja verid almennari á Postulanna tímum, ad dýfa þeim øldúngis nidur í vatnid, sem áttu ad skírast, og allstadar útleggja þeir þessa ídýfíngu, sem bilæti þess sáttmála og þess lofords, sem vér gjørum Gudi í skírninni, sem bilæti þess hjartans hreinleika, sem Gud heimtar af þeim kristnu, er skírdir eru. Þar af koma þessir tals-hættir: ad hreinsast, ad þvostast sínum syndum. Þess vegna sagdi Ananías vid Pál: stattu upp, og lát skíra þig, og afþvo þínar syndir, og vidurkenn trúarbrøgdin, Post. 9. v. 22. Þess vegna segir Páll: ad Kristur hafi hreinsad søfnudinn í vatnslauginni med ordinu, Eph. 5. Þess vegna segir sami Postuli: þér erud afþvegnir, þér erud helgadir, þér erud réttlættir med lærdómi Drottins Jesú, og med Anda vors Guds, 1 Cor. 6. Þessi orda-tiltæki hafa tillit til skírn-

skírnar þeirra kristnu, og til hvørs annars skyldi Postulinn hafa brúkad þau, nema til ad minna þá fyrstu kristnu á, ad þegar þeir med skírninni vóru innteknir í kristilega kirkju, þá hafi þeir gjört þad hátídlega loford, ad þeir þadan í frá vildu hreinsa sig frá þeirra spillingu, hreinsa sig frá þeirra fyrri löstum, hreinsa sig frá allri saurgun holdsins og andans. Þar af eru upprunnir þeir talshættir: ad deyja, ad greptrast, ad upprísa med Kristi, þegar Páll segir: vitid þér ecki, ad vér, svo margir, sem erum skírdir uppá Jesúm Krist, erum til hans dauda skírdir: vér erum þess vegna grafnir med honum med skírninni til daudans; uppá þad, ad líka sem Kristur er uppvakinn frá daudum fyrir Födursins krapt, svo skulum vér einnig gánga í nýju líferni, Róm. 6. Hvørsu vandskilin, sem þessi orda-tiltæki sýnast, þá skiljum vér þau þó audveldlega, þegar vér einúngis vitum, ad Páll lítur hér til skírnarinnar, og sidvenju þeirrar fyrstu kristni, ad dýfa þeim skírda öldúngis nidur í vatnid. Þessa ídýfingu í vatnid álítur Páll, sem bílæti þess heilagleikans lofords, sem vér gjörum Gudi í skírninni; þegar yckur, vill hann segja, var dýft nidur í vatnid, þá líka sem dóud þér, þá vórud þér líka sem grafnir, þá lofudud þér Gudi, ad þér vildud deyja frá syndunum, ad þér vildud afleggja ydar fyrri syndsamlega lifnad; þegar þér komud upp úr vatninu, þá líka sem

sem uppriſud þér og fengud nýtt líf, þá gjørdud þér Gudi þad heit, ad þér framvegis vildud áſtunda oldúngis nýtt og betrad framferdi.

En þad var líka ſidvenja vid ſkírn þeirra fyrſtu kriſtnu, ad ſá, ſem átti ad ſkíraſt, lagdi af ſér vid ſkírnina ſín fyrri klædi, og þegar ſkírninni var aflokid, var hann færdur í nýjann hvítann búníng, (hvíta-vodir), ſem bílæti þeſs heilagleika, þeſs ſakleyſis, þeſs hjartans-hreinleika, ſem hann framvegis átti ad áſtunda. Þeſs vegna var ſagt vid þann ſkírda, um leid ad hann var færdur í þennann hvíta búníng: tak vid þeſſu hvíta og óſaurgada klædi, og fær þad ſídar meir bletta-lauſt fram fyrir Kriſts dómſtól, ſvo þú kunnir ad odlaſt eilíft líf. Þad ſýniſt, ſem Páll líti til þeſſarar ſidvenju, þegar hann áminnir þá fyrſtu kriſtnu til ad afklæda ſig þeim gamla, en íklædaſt þeim nýja manni. Þad ſýniſt, ſem hann hafi þeſſa ſidvenju fyrir augum ſér, þegar hann ſkrifar til þeirra Galata: Svo margir af ydur, ſem erud ſkírdir uppá Kriſt, þér hafid íklædſt Kriſti, Gal. 3. Hvad vill Páll kénna oſs med þeſſum talshætti ef þad er ecki þeſſi ſannleiki, ad vér í ſkírninni gjørum þad hátídlega loford, ad vér, fyrir Guds Anda krapt, viljum kappkoſta ad afleggja vora gømlu medfæddu ſpillíngu, viljum áſtunda ad íklædaſt aptur Jeſú Kriſts þenkingar-máta, hans heilagleika, hans ſakleyſi; viljum leitaſt vid ad afleggja ſinnislag þeſs fyrra Adams, og apt-

 ur

ur ikkæda oss Jesú Krists bílæti. Þess vegna er það líka, að þeir skírdu kristnu kallast nýjar sképnur í Kristi. Nú er allur þeirra þenkíngar-máti umbreyttur. Nú hata þeir það, sem þeir áður elskudu, og elska það, sem þeir áður hötudu. Áður holdlegir í öllum þeirra tilhneigingum, nú andlega sinnadir; áður þrælar skilníngar-vitanna, nú andans þénarar; áður heimsins þrælar, nú frelsíngjar Jesú Krists; áður afguda-musteri sérhverrar holdlegrar girndar, nú vígt musteri heilags Anda. Sjá ecki allir hér af, að sú heilaga skírn er það hentugasta nádar-medal, sem Jesú vísdómur gat útvalið til að inntaka manneskjurnar í sína kirkju. Handa manneskjunum, sem gángast meir fyrir því sýnilega enn því ósýnilega, þursti á medali að halda, til að gjöra þessa athöfn rétt hátídlega fyrir þeirra augum; og þessi sidvenja var ordin alkunnug, Gydíngar steyttu sig ecki á henni, þar þeir vóru vanir vid hana og brúkudu hana, þegar þeir inntóku Heidíngjana í þeirra kirkju. Þessi sidvenja var þar hjá, sem ein tegund af hreinsun, það hentugasta bílæti, til að þýda það loford, sem vér eigum að gjöra Gudi í skírninni, og þann hjartans hreinleika, sem allir þeir eiga að ástunda, sem vilja álítast sannir limir hans kirkju.

* * *

Það er tilgángur þeirrar heilögu skírnar, að manneskjurnar skuli med henni inntakast í kristi-

kristilega kirkju, þess vegna kunna þeir ecki, sem ei eru skírdir, ad álitast hennar medlimir. Þar af flýtur, ad menn ecki án naudsynja eiga ad skióta á frest skírn sinna barna. Eg vil lángt frá ecki segja þar med, ad þau born fordæmist, sem deyja óskírd; því hvorninn skyldi Gud vera bundinn vid þetta nádar-medal? skyldi hann ecki geta frelsad barnsins sálu án þessa medals? skyldi þá engin sáluhiálp vera moguleg fyrir utan samneyti kristilegrar kirkju, af því þar er engin skírn? edur skyldi barnsins sáluhiálp vera komin undir foreldranna sérsinni, hvort þeir vilja láta skíra þad edur ecki? en svo lengi bornin eru ecki skírd, kunna þau ecki ad álitast, sem limir Krists kirkju; hvar fyrir skyldu menn þá draga þad lengi undan, ad láta inntaka þau í samneyti þeirrar kirkju, hvorrar limir vér siálfir erum? ef vor born deyja óskírd, og hvorsu audveldlega kann slíkt ad ské á medan þau eru svo korn-úng? þá efumst vér ad sonnu ecki þar fyrir um þeirra sáluhiálp; en hvorsu hætt er vid því, ad vér hneixlum vora veiku medbrædur? hvorsu hætt er vid því, ad vér kynnum ad verda álitnir sem þeir, er lítils virdtu þessa heilogu athofn? í þessu tilliti stendur þad þess vegna ecki á sama, hvort vér flýtum skírn vorra barna, edur undandrogum hana. Kristileg forsiálni útheimtir, ad vér ecki skiótum þeirra skírn lengur á frest, enn stærsta naudsyn útkrefur.

Það er tilgángur þeirrar heilögu skírnar, að þeir, sem inntakast í kristilega kirkju, skuli með þessari hátíðlegu athöfn inngánga sáttmála við Guð, við kirkjunnar stiptara; sá sem skírist, gjörir þess vegna Guði þau hátíðlegustu heit, heit kærleikans, heit trúskaparins, heit hlýðninnar og heilagleikans; og þessi heit höfum vér Guði gjört, eður aðrir hafa gjört þau vor vegna, þegar vér í skírninni vorum innteknir í kirkjunnar samfélag. Einúngis með þeim skilmála, að vér höldum þennann sáttmála, kunnum vér að álítast, sem sannir þegnar í þessu andlega ríki; ef vér brjótum hann, ef vér bregðum út af honum af ásettu ráði, þá erum vér ecki undirsátar, heldur upphlaupsmenn í Jesú Krists ríki. Einúngis með þeim skilmála, að vér höldum þennann sáttmála, kunnum vér að verða hlut-takandi Evangelii fyrirheita, sem géfin eru þeim skírdu kristnu; ef vér brjótum hann, ef vér bregðum út af honum af ásetníngi, þá erum vér meinsærismenn, og með voru meinsæri gjörum vér oss óverðuga, já, ecki einúngis óverðuga, heldur öldúngis óhæfilega til að taka á móti þeim náðar fyrirheitum, sem Guð gaf oss á sína síðu, þegar vér í skírninni vorum inntéknir í hans sáttmála. Ef vér alvarlega þenktum eptir þessu, mundum vér þá með svo frekri ofdyrfsku yfirtroða þær heilögu tilskipanir, sem Jesús Kristur hefir fyrirskrifað þegnum síns ríkis? sérhvört syndsamlegur þánki, sérhvör van-

vanheilög girnd, sérhvør bregðuleg sinnis-hræríng er yfirtroðsla þess, á milli Guðs og vor, gjörda sáttmála; ættum vér þá ecki að hræðast þánkann, girndina og sinnis-hræríngnna, allteins vel, sem þá útvortis lastafullu athøfn? ættum vér þá ecki að segja til sjálfra vor: eg er eið-rofi, eg hefi brotið minn sáttmála, eg hefi slitið þá sameiníngu, sem var á milli mín og míns Guðs, þá sameiníngu, sem oll rósemi minnar samvitsku, oll mín von, oll mín sarsæld er undir komin.

Skuli þessi vigtuga athøfn ætíð verða oss óforglejmanleg, skuli þessi hátíðlegi sáttmáli ætíð verða oss í fersku minni, þá hljótum vér að láta oss vera annt um að grípa sérhvørt tækifæri, sem getur þénað til að endurnýja þessa endurminníngu hjá oss. Þvílíkt tækifæri frambýður sig í hvørt sinn, sem vér erum vitni til annara skírnar, í hvørt sinn, sem vér undirbúum oss til að gánga til Guðs borðs, já, í hvørt sinn, sem vér höldum vorn eginn afmælis-dag. Vor náttúrlega fæðíng gjörði oss að borgurum í heiminum, í skírninni fæddumst vér andlega, í henni urðum vér borgarar í Jesú andlega ríki hér á jørðunni, og fengum hátíðlegt loforð um borgar-rétt í hans dýrðar-ríki síðarmeir. Skyldi þá sá dagur, á hvørjum vér urðum borgarar í náðarinnar ríki, ecki vera oss allt eins hátíðlegur, sem sá dagur, á hvørjum vér urðum borgarar í heiminum? vor fæðíngar-dagur eður vor skírn-

ar-dagur ætti þess vegna ad vera innvígdur til hátídlegrar endurminníngar vors skírnar-sáttmála; á þeim degi ættum vér sérílagi ad minnast allra þeirra stóru loforda, er vér gjordum Gudi, þegar vér vórum innteknir í Jesú Krists kirkju, ransaka sjálfa oss náqvæmlega, hvort vér líka höldum þessi loford, toknm fyrir oss nýjann ásetníng ad halda þau, og bidjum Gud um krapt til ad géta haldid þau. Med svoddan ítrekadri vidleitni mundi vor skírnar-sáttmáli verda oss ætíd í fersku minni; þessi endurminníng mundi styrkja oss í strídinu vid sjálfa oss og vid heiminn; þessi endurminníng mundi fæla oss frá sérhverju syndsamlegu áformi, sem oss flýgur í hug; vér mundum smámsaman verda varkárari í öllum vorum athöfnum, og heilagari í öllu voru framferdi.

XXXV. Kapítuli.

Um Trúarinnar naudsyn fyrir þá skírdu kristnu.

Þad, sem eg hér leitast vid ad sanna, er einúngis þetta: ad trúin á Krist sé fyrir þann kristna naudsynleg til sáluhjálpar. Um Heidíngjana, Gydíngana og alla þá, sem lifa fyrir utan samfélag kristilegrar kirkju, tala eg ecki, og varla meinar Ritníngin til þeirra, þegar hún útilykur þá frá von eilífs lífs, sem ecki medtaka Krist med trúnni. Í þvílíkum greinum gétur líklega ecki verid talad um adra

enn þá, hvorjum Jesú lærdómur hefir bodadur verid. Á Krists og Postulanna tímum var Evangelii ljós upprunnid heiminum, þad átti eptir Krists tilgángi ad bodast øllum mønnum; hann gaf sínum lærisveinum þessa skipun: farid út uin allann heiminn og kunngjørid Evangelíum øllum lýd. Hér var þessi dómur réttvís, hvorjum Kristur bætir vid skipunina: hvørr, sem trúir og verdur skírdur, sá skal hólpinn verda; en hvørr, sem ecki trúir, sá skal fordæmast, Marc. 16. Þessi dómur, segi eg, var hér réttvís, því ad hafna frambodinni nád, er ad forakta hana, og med hennar forakti ad gjøra sig óverduganu til ad njóta hennar. En þó þessi dómur væri réttvís á Krists og Postulanna tímum, þá fylgir ecki þar af, ad hann sé réttvís á vorum tímum. Margar þúsundir lifa í heiminum, sem ecki eru kristnir, hvorjum Evangelíum hefir aldrei verid bodad, margir, hvorjum Jesú nafn er øldúngis ókunnugt, margir, hvorjum Evangelíum er ad sønnu bodad, en ecki med sannfærandi og medtækilegum hætti; og yfir hofud kunna menn ad segja, ad þær sannfærandi røksemdir, vanti á vorum tímum hvar med Jesú Postular vóru útbúnir; þessar røksemdir tolúdu til skilníngar-vitanna, sá einfaldasti gat skilid þær. Ad þær grundudustu fortølur, hvar med vér á vorum tímum leitumst vid ad kalla Heidíngjana frá myrkrinu til ljóssins, ávinna litid edur eckért, er ecki

svo undarlegt, þar sá hópurinn er stærstur, sem ecki gétur skilid þær. Á Krists tímum kunni þad þess vegna vel ad segjast: hvørr, sem ecki trúir, sá skal fordæmast; en þetta gyldir þar fyrir ecki eptir þann tíma, bædi þar krapta-verkunum hefir slotad, og líka er Evangelii bodun ecki framar svo almenn.

Menn framfæra ad sonnu hérámóti, ad Heidíngjanna forfedur hafi haft Evangelii ljós, og hafi af ásettu rádi hrundid því frá sér; en sumpart kann þad ecki ad segjast um alla, því mjøg er þad efanlegt, ad Jesú trúarbogd hafi á Postulanna tímum verid bodud þeim, sem búa í Vestur-álfunni og í þeim løndum, sem liggja vid þad sydra heims-skaut; sumpart kunna ecki nidjarnir ad straffast fyrir illsku þeirra forfedra. Eins og vorir forfedur, sem vóru Heidíngjar, hafa ecki ordid sáluhólpnir fyrir þad, þó þeirra afkomendur hafi tekid trúna á Krist, svo kunna ecki heldur afkomendurnir, sem fæddir eru í heidni, ad fordæmast fyrir þá skuld, þó þeirra forfedur hafi kastad henni frá sér. Páll vidurkénnir þetta, er hann segir: eckért manngreinar álit er hjá Gudi; því þeir, sem hafa syndgad, án þess ad hafa løgmálid, þeir munu ecki verda dæmdir eptir løgmálinu; og þeir, sem hafa løgmálid, og syndga á móti því, þeir munu eptir løgmálinu dæmdir verda, Róm. 2. Eptir Páls meiníngu munu bædi Heidíngjar og Kristnir dæmdir verda; en þó hvørt einn eptir þeirri þeck-

þeckíngu, sem hann hefir, og ecki eptir þeirri þeckíngu, sem hann ecki hefir. Heidíngjarnir munu þess vegna ecki dæmast fyrir þá skuld, ad þeir ecki hafa trúad á Krist, heldur fyrir þad, ad þeir ecki hafa lifad eptir náttúru lögmálinu, sem Gud hefir innskrifad í þeirra hjörtu. Ödruvísi er því háttad fyrir þeim kristnu. Vér erum fæddir í kristilegri kirkju, vér erum uppaldir vid Jesú Krists lærdóm, trúarbragdanna sannindi eru oss daglega bodud, vér höfum nóg medöl til ad verda stadfastir í þeim so..u; um oss má þad heita: hvörr, sem á hann trúir, fordæmist ecki; en hvörr, sem ecki trúir, er þegar dæmdur, því hann trúdi ecki á Guds eingetinn Son, Jóh. 3. En hvörs vegna er trúin á Krist svo oldúngis naudsynleg fyrir þá kristnu? hvörs vegna er hún sá skilmáli, án hvörs engrar sáluhjálpar er ad vænta? ádur enn eg svara uppá þetta spursmál, hlýt eg fyrst ad útskíra, hvar í trúin sé innifalin, og hvílík trú þad sé, sem útheimtist af þeim kristnu.

Ad trúa, merkir yfir höfud ad medtaka einhvörn vitnisburd, meiníngu edur lærdóm fyrir sannann. Þegar vér samsinnum öllum þeim lærdómum, sem Ritníngin inniheldur, þegar vér höldum þad fyrir satt, ad Gu[d] sé til, ad hann hafi skapad alla hluti, ad hann vidhaldi þeim, ad hann hafi sendt sinn Son í heiminn, ad hann hafi forlikad mannkynid vid Gud, ad sálin sé ódaudleg, ad vorir lík-

amir muni síðarmeir upprísa, og s. fr. Þegar vér meðtökum alla þessa lærdóma fyrir sanna, af því vér vitum, að Guð sjálfur hefir opinberað oss þá, og að Guð ecki kann að draga oss á tálar, þá trúum vér, og þessa trú köllum vér þá almennilegu trú. Þessi trú hlýtur að byggjast á þeckingu; því eg get ecki trúað því, sem eg þecki eckért til; en þeckingin sjálf er þó ecki sama og trúin. Þess vegna getur þeckingin verið veik og lítil, en trúin kann þó að vera mikil. Sú kanversíka qvinna hafði vissulega yfrið litla þeckingu á Kristi, og þó gaf Kristur henni, hann vitnisburð: að hennar trú væri mikil, Matth. 15.

Þegar vér nú vitum, hvar í sú almennilega trú er innifalin, þá er auðveldt að skilja, hvar í sú sérdeilislega trú sé innifalin, sem kallast trúin á Krist. Vér trúum yfir höfuð, þegar vér meðtökum einhvorn vitnisburð eður lærdóm fyrir sannann; vér trúum þess vegna á Krist, þegar vér með fullu trúnaðartrausti meðtökum hann fyrir þá persónu, sem hann sagðist vera. Nú sagðist Kristur vera Guðs Sonur, heimsins Frelsari, og heimsins Lærimeistari. Þegar vér þess vegna meðtökum hann fyrir þvílíka persónu, fyrir hann, sem hann sagðist vera, þá trúum vér á hann. Þessi trú er að sönnu öldúngis nauðsynleg til sáluhjálpar fyrir þá kristnu, en hún er samt ecki einhlýt. Ef vér ecki höfum þessa trú til að bera, ef vér neitum því, að Kristur sé Guðs

Son-

Sonur, heimsins Frelsari og heimsins Læri-meistari, þá kunnum vèr ecki heldur ad hafa þá sáluhjálplegu trú á Kristi; en vèr kunnum gjarnan ad hafa þá fyrri, og oss kann samt ad vanta þá sídari. A medal þess mikla fjølda kristinna manna eru þeir ecki utan fáir, er ecki medtaka Krist fyrir allt þetta, en lítil mun þó vera þeirra tala, sem hafa þá trú, er til sáluhjálpar útheimtist. Ræninginn, ofdryckju-madurinn, ofáts-madurinn, hór-karlinn, saurlifis-madurinn, efast ecki um, ad Kristur sè Guds Sonur, heimsins Endurlausnari og Lærimeistari; þeir samsinna fullkomlega þessum lærdómum; en þó myn enginn vilja standa uppá þad, ad þeir hafi þá trú, sem til sáluhjálpar útheimtist. Þá brestur þetta á bord, ad þeirra trú er einúngis í heilanum, en færir enga ávexti í hjartanu.

Þad er augna-mid allra trúarbragdanna, lærdóma, ad þeir skuli audsýna þeirra krapt í hjartanu. Þau vísindi meta menn ecki mikils, sem hvørki gagna almenníngi, nè honum sjálfum, er leggur sig eptir þeim; og hvada verd mun þá vor andlega þecking hafa í Guds augliti, þegar hún einúngis er í skilnínginum, en hnegir ecki viljann? þess vegna heimtar Ritníngin allstadar verkandi, ávaxtarsama og lifandi trú, og telur trúna gagnslausa, ef hún ecki hefir þessa eginlegleika til ad bera. Umþenking edur þecking vigtugra gæda, sem oss þykir mikid til koma, uppvekur ætíd sterka ept-

irlaungun hjá ofs, ad eignast þessi gædi, og þessi eptirlángan er leyfileg, þegar þessi gædi í raun og veru standa ofs til boda. Nú hefir Kristur sagt sig vera heimsins Endurlausnara, þegar vér þess vegna medtokum þennann sannleika, og hann uppvekur hjá ofs sanna og innilega laungun eptir ad verda adnjótandi hans forþénustu, þá er vor trú lifandi. En, þessi eptirlángan, skyldi hún ecki finnast jafnvel hjá andvaralausum syndara? enginn er svo vondur, ad hann ecki elski sjálfann sig; enginn er svo vondur í lífinu, ad hann ecki óski ad verda sáluhólpinn eptir daudann, og þar ecki er sáluhjálp í neinum ödrum enn Kristi, hvörr skyldi þá vera svo spilltur, ad hann ecki óski ad verda hlut-takandi Krists forlíkunar? en sá, sem er spilltur, og elskar sína spillíngu, getur samt ecki ordid adnjótandi Krists fridþægíngar, þó hann óski þess; öll Ritníngin setur sig á móti þessum þánka. Þessi trú er ecki fullkomin; ad medtaka Krist fyrir sinn Endurlausnara, og finna hjá sér einslags laungun eptir ad verda adnjótandi hans forþénustu, þad innibindur ecki í sér trú þeirra kristnu ad öllu leiti.

Jesús Kristur sagdist ecki einúngis vera heimsins Frelsari, heldur sagdist hann einnig vera heimsins Lærimeistari. Ad trúa á hann, er ad medtaka hann fyrir þá persónu, sem hann sagdist vera. En þessi trú hlýtur ad vera lifandi, bera ávöxt, og sýna sig í verk-

un-

unum. Þegar hún ecki einúngis nemur stadar í skilníngnum, heldur verkar líka í hugarfarinu heilaga og sterka girnd, til ad breyta eptir öllum þeim heilögu bodordum, er Jesús Kristur, sem heimsins Lærimeistari, hefir gefid oss, þá er hún lifandi, þá er vor trú á Krist hid fyrsta sáluhjálpleg. Þess vegna heimtar Ritníngin verkin, þess vegna heitir þad: hvad stodar, þó einhvörr segist hafa trúna, þegar hann ecki hefir verkin, mun þessi trú géta gjört hann hólpinn? þess vegna heitir þad svo: ad trúin sé dáud án verkanna, Jac. 2. Þess vegna samtengdu Jesú Postular í þeirra áminníngum apturhvarf og trú hvört vid annad. Páll segir: eg hefi prédikad bædi fyrir Gydíngum og Gryckjum, ad þeir skuli snúa sér til Guds, og trúa á Drottinn vorn Jesúm Krist, Post. g. b. 20. Þess vegna heimtar Páll þá trú, sem auglýsir sig í kjærleikans verkum, Gal. 5. Trúin á Jesú endurlausn á ad uppvekja í kristins manns hjarta sanna og innilega elsku til Endurlausnarans; og elskan til Endurlausnarans á ad gjöra hann fúsann og viljugann til ad uppfylla allar Jesú Krists heilögu lífs-reglur; fúsann og viljugann í ydkun sinnar skyldu og allra gódra verka. Þegar vér nú tokum allt þetta til samans, þá vitum vér hvar í sú sanna og sáluhjálplega trú er innifalin. Þegar vér ecki einúngis med skilníngnum medtokum Krist, sem heimsins Endurlausnara og heimsins Lærimeist-

meistara; heldur finnum Þaradauki hjá ofs innilega laungun eptir ad verda adnjótandi Jesú endurlausnar, og sterka girnd til ad lifa eptir Jesú Krists heilögu bodordum, þá trúum vér á hann, þá uppfyllum vér þá skilmála, sem á vora sídu útheimtast, til ad verda hlut-takandi í von eilífs lífs, sem ofs er gefin í Jesú endurlausn.

Af þessari útmálun, sem eg hefi gjort yfir þá sáluhjálplegu trú, sjáum vér nú audveldlega, hvörsu trúin og sáluhjálpin hánga náqvæmlega saman, og hvörsu Jesú dómur er sanngjarn: hvörr, sem trúir á hann, fordæmist ecki; en hvörr, sem ecki trúir, er nú þegar fordæmdur, því hann trúdi ecki á Guds eingetinn Son, Jóh. 3. Eg hefi sagt, ad trúin á Krist innibindi í sér þetta þrennt, sem naudsynlega verdur hvört ödru ad fylgja, ef trúin skal vera fullkomin og af þeirri réttu tegund. Madur hlýtur, nefnilega: ad medtaka Krist fyrir heimsins Endurlausnara, og heimsins Lærimeistara; madur hlýtur ad hafa innilega laungun eptir ad verda adnjótandi hans forþénustu; madur hlýtur ad hafa stadfasta og sterka girnd til ad lifa eptir hans heilögu bodordum. Vanti einn edur fleiri af þessum portum þeirrar sáluhjálplegu trúar, þá er þad ecki sú trú á Krist, sem Gud heimtar af þeim skírdu kristnu. Sá, sem ecki trúir á Krist, er þess vegna pantrúadur, annadhvört af því, ad hann neitar öldúngis, ad Kristur

sé

sé sú persóna, sem hann sagdist vera, hvar af náttúrlega flýtur, ad hann ecki gétur hast hid annad til ad bera, sem til trúarinnar útheimtist; ellegar af því, ad hann ecki finnur hjá sér neina sanna og innilega laungun eptir ad verda adnjótandi Jesú forþénustu; ellegar líka af því, ad hann ecki hefir neina stødugа og sterka girnd til ad lifa eptir Jesú heiløgu bodordum. Á hvørja sídunа, sem vér athugum hann, er þvílíkur madur óhæfilegur, og gétur ecki annad enn verid óhæfur til eilífrar sælu. Eg vil stuttlega færa sønnur á mál mitt.

Sá, sem skal hafa þá sáluhjálplegu trú á Krist, hlýtur ad medtaka hann fyrir þá persónu, sem hann sagdist vera, fyrir heimsins Lærimeistara og heimsins Endurlausnara; neiti hann því fyrra, þá álítur hann Krist fyrir svikara, hans stóru krapta-verk, med hvørjum hann stadfesti sína guddómlegu sendíngu, fyrir eintómar sjón-hverfíngar, þad góda og nytsamlega, sem menn þykjast finna í hans guddómlegu kénníngum, fyrir mannlegar meiníngar, hvar af menn megi medtaka svo mikid eda litid, sem þeim sjálfum sýnist, en burtkasta hinu, sem ecki gétur stadist med þeirra eginn þaunkum og tilhneigíngum þess spillta hjarta; en ad sá, hvørs hjarta er svo hrædilega spillt, ad sá, sem spottar Krist og forakrar þau sannindi, sem honum vóru til betrunar géfin, ad þvílíkur madur gjøri sig óverdugann Guds nádar og sælu þess eptirkomanda

anda lífs, þar á er engin efi. Neiti hann þarámóti því sídara, neiti hann, ad Kristur hafi verid heimsins Endurlausnari, þá neitar hann annadhvort Guds almennilega yfirherradæmi, og heldur, ad Gud horfi adgjördalaus á sín handa-verk, skipti sér ekkért af, hverninn framfer medal mannanna, og séu menn honum þess vegna ecki skyldugir um elsku, hlýdni edur lotníngu, ellegar hann neitar Guds heilagleika og réttlæti. Stundum á Skaparinn ecki ad hafa fyrirskrifad sínum skynsemdarfullu sképnum neitt lögmál; stundum á þad ad standa á sama, hvort menn uppfylli edur yfirtrodi þad; stundum á Gud ad géta fyrirgéfid syndurunum þeirra afbrot, án nockurs forlíkunar-medals; í Gudi, hvors fullkomlegleikar eru allir eins stórir og eins óendanlegir, á þó hans miskunsemi ad vera stærri enn hans réttlæti. Þess vegna þarf engrar fridþægíngar vid, einkis endurlausnara, einkis medalgángara á milli Guds og manna. Sá þess vegna, sem neitar, ad Jesús Kristur sé heimsins Endurlausnari, hann hryndir ecki einúngis frá sér því einasta medali, fyrir hvort hann kann ad frelsast, heldur neitar hann einnig öllu því, sem er stórt og óendanlegt í þeirri guddómlegu veru; hversu sanngjarn er þá ecki Ritníngarinnar dómur: hvørr, sem ecki trúir, hann skal fordæmast.

Sá, sem skal hafa sáluhjálplega trú á Krist, hlýtur ad hafa sanna og innilega laungun

un eptir ad verda adnjótandi Krists endurlausnar. Finni kristinn madur ecki hjá sér þessa laungun eptir Guds náð í Kristi, hvornínn géta menn þá hugsad, ad Gud muni aéfa þeim sína náð, er virdir hana svo lítils? Nær hefir þad heyrst, ad nockurr hafi naudgad uppá annann sínum velgiörníngum, þegar hann med allri sinni hegdun sýnir, ad hann foraktar þá? vér sjáum fátækann mann, vér vitum mikid vel, ad hann þarf vid vorrar ölmusu, vér erum reidubúnir ad géfa honum hana; en vér verdum ecki varir vid neina laungun hjá honum eptir ad njóta hennar, vér gaungum fram hjá honum, hann hrópar ecki eptir oss. Vér köllum til hans, hann kémur ecki; vér sýnum honum vora gáfu, hann útréttir ecki höndina til ad taka á móti henni; vér gaungum eptir honum, vér gaungum á móti honum, og hann skilur vid oss og gengur burt öldúngis áhyggjulaus, eins og hann vanti eckért. Mundum vér troda vorum velgiördum uppá þennann tilfinníngarlausa og óþackláta mann? edur kunnum vér segja, ad sá sé ómiskunsamur, sem heldur sínum gáfum inni í þvílíkum kríngumstædum? og rétt eins og þetta, hegdar sér vid Gud sá syndari, sem ecki finnur til neinnrar sannrar og innilegrar laungunar eptir Guds náð í Kristi. Hann spottar ad sönnu ecki Gud, hann finnur sig sannfærdann um, ad ecki sé sáluhjálp í nockrum ödrum enn Jesú Kristi; en af því hann er bundinn vid jördina, trylltur

ur af skilníngar-vitunum og nidursockinn í ver-aldlegar sýslanir, þá þenkir hann hvorki til Krists né þeirrar sælu, sem hann hefir út-vegad, hann finnur ecki hjá sér neina laungun eptir Guds náð, ellegar hans eptirlángan er kold og hálf-volg; hún er ecki svo alvarleg, svo innileg, sem hún ætti ad vera. Hvad er þá ad undra, þó Gud naudgi ecki uppá hann þeirri náð, sem hann lítils virdir og skeytir ecki um! med Krists endurlausnar-verki hefir Gud tekid oss í sátt vid sig; hann hefir brúkad þau kroptugustu medol til ad draga oss upp úr þeirri gryfju, í hvorja vorar syndir hofdu nidursteypt oss; hann hefir aptur opnad oss himininn, og inngáng til æfaralidi gledi, hann lætur kunngjora oss þessa sælu; hann upporf-ar oss til ad keppast eptir henni; trúin er sú hond, sem vér egum ad útrétta til ad taka á móti henni; ef vér ecki viljum gjora svo mik-id, sem útrétta þessa hond, ef vér ecki finnum hjá oss neina laungun eptir þeirri frambodnu náð; ef vér skeytum henni ecki; í einu ordi, ef vér ecki trúum á Krist, þá er þessi trúar-skortur foraktan Guds nádar. Og hvorsu stór er mismunurinn á milli þess, sem neitar aldúngis Guds náð í Kristi, og þess, sem trúir henni ad sonnu, en foraktar hana? sá fyrri foraktar þessa náð, af því hann ecki trú-ir henni, hinn sídari trúir henni, og foraktar hana samt. Bádir eru vantrúadir, bádir eru foraktarar Guds nádar í Kristi; Ritníngar-

inn-

innar dómur er þess vegna allt eins sanngjarnlegur yfir þeim eina, sem hinum ødrum: hvørr, sem ecki trúir, sá skal fordæmast.

Ad sídustu hlýtur sá, sem skal hafa þá sáluhjálplegu trú á Krist til ad bera, einnig ad hafa innilega og sterka girnd til ad lifa eptir Jesú heiløgu bodordum, og þessi girnd hlýtur ad vera allt eins stór, sem laungunin, er hann finnur hjá sér til ad verda adnjótandi Jesú Krists fridþægíngar. Sá, sem ecki finnur hjá sér neina sanna og drottnandi girnd til ad undirkasta sig Jesú Krists tilskipunum; sá, sem metur þad meir, sem hans spillta náttúra eggiar hann á, heldur enn þad, sem trúarbrøgdin bjóda, hann hefir vondt og spillt hjarta, hann elskar sjálfann sig meira enn Gud, heiminn meira enn himininn; hann er ánaudugur þræll sinna skilníngar-vita og gèds-hræringa. Hvørninn gètur þvílík sála verid hæfileg til þeirrar eilífu sælu? þó Jesú forþènusta hafi óendanlegann krapt, þá megnar hún þó ecki ad gjøra hann farsælann. Sú sála, sem færir alla sína holdlegu fýsn, sínar bordulegu girndir, sínar óstjórnlegu gèds-hræríngar med sèr inn í eilífdina, mundi í sjálfum himninum engann himin finna, af því hún gètur þar ecki fundid neina mettun fyrir sína fýsn, sínar girndir og sínar gèds-hræríngar. Høfud-tilgángur Jesú trúarbragda er, ad vísa oss á þau bestu medøl til ad uppræta vora løsti, og íklæda oss þeim dygdum, sem eiga ad

skarta á oss í eilífdinni, af því lestirnir færa med sér þeirra egin fordæmíngu, eins og dygdin hefir sín egin laun í rósemi samvitskunnar, fridi hugskotsins og medvitundinni um sín egin góðverk. Pad er þess vegna adal-tilgángur allra trúarbragdanna bodorda ad leida oss til dygdanna, til þess ad gjøra vor hjørtu med dygdunum hæfileg til þeirrar eilífu sælu; og þess vegna, já, sem ecki undirkastar sig bodordum Jesú heilogu trúarbragda, hann elskar lestina meir enn dygdirnar, hann gengur þann veg, enn vid hvørt fótmál leidir hann leungra frá sáluhjálpinni, en nær fordæmíngunni. Gud sjálfur, og öll himnaríkis sæla kann ecki ad gjøra hann luckulegann; því hann hefir óluckuna innvortis hjá sér, í spillíngu síns egin hjarta. Hans drottnandi girndir, sem hann hér í heimi ecki hefir viljad undirþryckja, og sem hann sídarmeir ecki getur mettad, þessar girndir eru eilífdarinnar qvalir, sem eru allt eins ódadskiljanlegar, sem dygd og farsæld. Alyktanin verdur þar fyrir þessi: sá, sem skal verda hlut-takandi í sælu eilífs lífs, hann hlýtur ad trúa á Krist, hann hlýtur ad hafa stoduga og sterka girnd til ad uppfylla þad, sem Jesú heilogu trúarbrogd honum fyrirskrifa. Þar, sem þessi girnd er ecki, þar er engin trú, og þar, sem eingin trú er, þar er engin von sáluhjálparinnar. Ritníngarinnar dómur er þar fyrir saungjarn og réttvís: hvørr, sem ecki trúir, sá skal fordæmast.

Svo

Svo naudsynleg er trúin til ad verda hlut-takandi þeirrar sælu, sem Kristur hefir útvegad manneskjunum. Sá, sem ecki trúir, neitar annadhvert, ad Kristur sé heimsins Lærimeistari og heimsins Endurlausnari; hann álitur þeis vegna Krist fyrir svikara, og hans forlíkun fyrir heimsku: ellegar hann med svívirdilegasta hyrduleysi foraktar þá nád, sem honum er frambodin í Kristi, þó hann ecki neiti henni, ellegar hann gengur á lastanna, og þar fyrir einnig á fordæmingarinnar vegi, þó hann æski sér þessarar nádar. Hvørninn getur manneskjan med slíkum þenkingar-hætti ordid sáluhólpin? ad standa uppá þad, er sama og ad segja: ad í þeirri ædstu veru sé enginn vísdómur, enginn heilagleiki, eckert réttlæti. Ef Gud gæti gjört manneskjurnar sáluhólpnar án trúarinnar, þær manneskjur, sem þeckja Krist, sem eru sannfærdar um þann guddómlega uppruna hans trúarbragda, edur, sem ad minnsta kosti gætu sannfærst um hann, ef þær einúngis sjálfar vildu; ef Gud, segi eg, gæti gjört þvílíkar manneskjur sáluhólpnar án trúarinnar, þá gæti hann líka gjört þær sáluhólpnar án forlíkunar-medals; þad eina stríd-ir ecki meira á móti Guds fullkomlegleikum, heldur enn hid annad. Ad veita þeirri manneskju nád vegna Krists verdskuldunar, sem foraktar þessa frambodnu nád; ad naudga uppá manneskjuna hlutdeild í Krists endurlausn, sem enga hlutdeild vill hafa í hans fridþægíngu;

ad draga manneskjuna nauduga til sáluhjálp-arinnar, sem af ásetníngi gengur á glötunar-innar vegi; það er med ødrum ordum: ad frelsa manneskjuna frá fordæmíngunni, og leida hana til sáluhjálparinnar med ómótstædilegum hætti, med øllum hennar drottnandi girndum, á móti hennar ósk og vilja, hvílik gædska í Gudi, ef það annars kann ad kallast gædska, kann allt eins lítid ad sameinast vid Guds vísdóm, sem það, ef hann án fridþægíngar vildi taka til nádar fallna og mótþróanlega syndara.

* * *

Eg vona nú, ad allir sjái audveldlega, hvad Gud heimtar af þeim kristnu, til ad gjøra þá hlut-takandi í Jesú Krists fridþægíngu, og hvar fyrir hann heimtar þvílíkt af þeim. Vér hljótum þess vegna ad afleggja allar þær raungu meiníngar, sem menn almennt gjøra sér um þá sáluhjálplegu trú, hverjar eru stór hindran í þeirri sjálfs prófun, sem útheimtist til kristins manns betrunar. Flestir kristnir efast enganveginn um, ad þeir trúi á Krist; því þeir eru skírdir, þeir eru med skírninni innteknir í Krists kirkju, þeir eru uppfræddir í grundvallar-lærdómum hans trúarbragda, þeir hafa verid stadfestir í þeirra skírnar-sáttmála, þeir halda Jesú endurminníngar-máltíd, þeir koma einusinni í hverri viku í Guds hús, þeir bidja, þeir lesa, þeir syngja lofsaunga Gudi og Jesú til dýrdar, þeir gjøra allt

allt med, sem útheimtist til þeirrar útvortis Guds-þjónustu; munu þeir þá ecki hafa trúna á Krist? og munu þeir þá ecki, prýddir med þessari trú, vera þócknanlegir þeirri ædstu veru, og hafa grundada von um þad eilífa líf? nei, allt þetta gëtur sá vanheilagi haft samegin-legt vid þann heilaga. Sá vanheilagi er einn-ig skírdur, hann er líka innlekinn í Krists kyrkju, hann er líka uppfrædur í trúarbragd-anna sannindum; sá vanheilagi krýpur opt fram vid hlidina á þeim heilaga fyrir Herr-ans altari, sá ósvísni syndari og sá sann-kristni gánga bádir til Guds húss, eins og Pharisæinn og Tollheimtumadurinn, þeir bidja bádir, þeir heyra bádir Guds ord, þeir sýngja bádir kristninnar lofsaunga; og med øllu þessu munum vër þó ecki leida oss í huga, ad þeir sëu bádir jafn hæfir til eilífdarinnar, ad þeir bádir hafi sømu von sáluhjálparinnar.

Sú almennasta rânga meiníng, sem blind-ar þá kristnu, þegar heimtud er af þeim trúin á Krist, er þessi: ad þeir blanda saman trúnni á Krist vid þeckínguna á Kristi og þá full-komnu samsinníngu, med hverri þeir medtaka þessa þeckíngu. Ef vër spyrjum alþýdu, hvort hún trúi á Krist, þá munum vër án efa fá þetta svar: já, eg trúi, því eg efast ecki um, ad Gud hafi skapad heiminn, ad hann stjórni og stýri øllum hlutum og øllu því, sem fram-fer í heiminum. Eg trúi; því eg efast ecki um, ad Kristur së Guds Sonur, ad hann

hafi

hafi forlíkad heiminn vid Gud, ad hann hafi dáid fyrir mannanna syndir og fyrir mínar syndir, ad hann hafi uppriſid frá daudum, uppſtígid til himna, og svo framvegis. Ollu þessu trúi eg, eg er oldúngis viſs um þad, og eg hefi aldrei efaſt um þad í nockuru máta; hvad vantar mig þá framar til þeſs, ad eg hafi þá trú, sem til sáluhjálpar útheimtiſt? jú, mikid vantar enn þá, þad vantar, sem meſt áridur, nefnilega þetta: ad vor trú á ad vera lifandi, frjóſſom og kroptug til ad betra vorn vilja. Þad vantar enn þá, sem Poſtulinn heimtar: ſyn mér trú þína af verkum þínum, Jac. 2.

Ef vér þeſs vegna viljum vita, hvort vér hofum þá trú til ad bera, er til sáluhjálpar útheimtiſt, þá hljótum vér ad prófa, ecki vora þeckingu, heldur vor verk; og þó einúngis þau verk, sem eru trúarinnar ávextir. Til eru þau gódverk, sem einúngis eru ávextir náttúru-farſins. Ad sá vellyſtugi er vingjarnlegur, vidqvæmur, medaumkunarſamur, mannúdlegur, gódgjordaſamur, þad eru optaſt náttúru-farſins, en ecki trúarinnar ávextir. Ad sá ſtollti er hreinlyndur, þénuſtuviljugur, vandlátur, trúfaſtur, þad eru optaſt náttúru-farſins, en ecki trúarinnar ávextir. Ad sá ágjarni er hóffamur, reglu-bundinn, ſparſamur, hatari alls ſællífis og lyſtiſemda, þad eru optaſt náttúrufarſins, enn ecki trúarinnar ávextir. Sú sáluhjálplega trú auglyſir ſinn krapt þar í, ad hún uppvekur hjá oſs ſtoduga og ſterka girnd til

ad

ad uppfylla allar Jesú heilögu skipanir, ecki einúngis þær, sem koma saman vid vort nátt-úru-far, þess girndir og tilhneigíngar; því hér getur sá vantrúadi gjört þad sama; heldur einnig þær, sem strída á móti voru náttúru-fari og þess tilhneigíngum. Þegar sá vellyst-ugi, upphvattur af Jesú Krists kjærleika, dempar sín skilníngar-vit, strídir á móti þeirra freistíngum, og heldur þeim í taumi, þá er trúin kroptug í hans hjarta, hann verdur var vid hennar verkanir, og efast ecki framar um orsökina. Þegar sá stollti, upphvattur af Jesú kjærleika, umbreytir sínu stollti í audmýkt, sínni hefndargirni í hógværd, sínni öfund yfir annara lucku í gledi yfir þeirra velgengni, þá er trúin kroptug í hans hjarta, hann verdur var vid hennar verkanir, og efast ecki framar um orsökina. Þegar sá ágjarni, tilknúdur af Krists kjærleika, brúkar sínar nægtir til ad metta þann húngrada, svala þeim þyrsta, klæda þann nakta, þá er trúin kroptug í hans hjarta, hann verdur var vid hennar verkanir, og efast ecki framar um orsökina.

Þessi eru kénniteikn þeirrar sönnu sálu-hjálplegu trúar, sem Gud heimtar af þeim kristnu; því þessir eru hennar ávextir. Þó megum vér í þessu voru veikleikans standi ecki svo mjög prófa vor verk, sem þá heilögu girnd, er vér höfum til ad gjöra þau. Sá veiki kristni mundi annars opt og tídum finna or-sök til ad örvænta um sitt sálar-ástand; hvörsu

opt hrasar hann, hvörsu hætt er honum vid ad detta, og hvorsu torveldt veitir honum ad standa upp aptur. Sá besti kristinn madur finnur opt orsök ad qvarta med Páli: vil-jann hefi eg ad sönnu; en ad gjöra þad góda, megna eg ecki. Því þad góda, sem eg vil, gjöri eg ecki; en þad illa, sem eg vil ecki, þad gjöri eg, Róm. 7. En sá, sem enn þá er trúar-veikur, er þó allt eins vel trúadur, sem hinn trúar-sterki; eg hefi þeis vegna til þeirrar sáluhjálplegu trúar einúngis útheimt innilega, stoduga og sterka girnd til ad uppfylla bodord Jesú heilogu trúarbragda. Sé þar einúngis þessi girnd, sé hún kroptug og alvarleg; sé sú girnd, sem vér finnum hjá oss til ad uppfylla Jesú lögmál, sterkari og ríkari enn sú girnd, sem vér finnum hjá oss til ad uppfylla lögmál vorrar spillíngar; hafi Krists kjærleiki gjort oss hughrausta til ad strída á móti sjálfum oss, og yfirvinna sjálfa oss; ef vér ángrumst í hvort sinn, sem nátt-úran sigrar oss, og gledjumst í hvort sinn, sem vér sigrum náttúruna, þá er þessi stoduga girnd til ad uppfylla þad, er Jesús Kristur hefir oss bodid, ávoxtur trúarinnar, sem er upptendrud í vorum hjortum; vér vitum þá líka, ad vér med ollum vorum veikleika hofum þó þá trú til ad bera, sem Gud heimtar af kristnum monnum, til ad gjora þá hlut-tak-andi þeirrar sælu, sem Kristur hefir þeim af-rekad. Vér efumst þá ecki um vora trú; vér ef-

esümst einúngis um hennar krapta, og þetta vantraust, sem vér høfum á sjálfum oss, gjørir oss þess árvakrari yfir sjálfum oss, og þess forsjállri í voru framferdi, svo ad vér ecki yfirsøllumst óvidbúnir, og vorir óvinir verdi oss yfirsterkari.

XXXVI. Kapítuli.

Um naudsyn Guds medverkunar til þess sanna góda.

Eg hefi nú sýnt, hvad á vora sídu útheimtist, ef vér skulum verda adnjótandi Jesú fridþægíngar, og vegna hans endurlausnar hafa grundvallada von um sælu þess ókomna lífs. Vér hljótum, nefnilega: ad hafa trúna á Jesúm Krist; vér hljótum ad sýna þad, ad vér trúum á hann med sannarlega gódum og kristnum manni verdugum verkum. En er oss þetta møgulegt af vorum eginn kroptum? edur er þad naudsynlegt, ad annar ædri kraptur komi oss til hjálpar? þetta spursmál hlýtur ad ransakast, svo ad vér ecki tilreiknum sjálfum oss hvørki oflítid né ofmikid. Gæti eg sannad, ad vér sjálfir séum of vanmáttugir til ad betra vor hjørtu og helga þau af vorum eginn kroptum einúngis, þá er þar med undir eins sannad, ad Guds medverkan er naudsynleg fyrir oss til þess sanna góda.

Þegar sagt er: ad vér af náttúrunni séum vanmáttugir til þess sanna góda, þá er ecki þar med neitad, ad manneskjan hafi viss-

 ann

ann náttúrlegann hæfilegleika til þess góða, án hvörs Gud sjálfur gæti ecki betrad hana, utan hann med sínu ómótstædilega almætti vildi umbreyta hennar náttúru, sem stríðir á móti vísdómi þeirrar ædstu veru. Manneskjan hefir skilning, sem kann ad upplýsast og sannfærast; hún hefir vilja, sem med kroptugum roksemdum kann ad svegjast. Madurinn er ad því leiti líkur leirnum, ad hann hefir hæfilegleika til ad mindast, en getur þó allt eins lítid, sem leirinn, mindad sig sjálfur. Hann er þarámót ólíkur leirnum þar í, ad hann getur misbrúkad sitt frelsi til ad mótstanda þeim krapti, sem leitast vid ad betra hann, en leirinn þarámóti lætur minda sig, án mótstödu. Þar fyrir segir Stephanus vid Gydínga: þér hardsvíradir og óumskornir í hjörtum og eyrum, þér mótstandid jafnan heilögum Anda, svo sem ydar fedur, svo og líka þér, Post. g. b. 7.

Þegar sagt er: ad manneskjan hafi af náttúrunni eckert frjálsrædi til þess sanna góða, þá hljóta menn ad gjora mismun á milli sjálfs kraptarins og hans brúkunar. Ef vér hugleidum manneskjunnar frjálsrædi einúngis sem krapt, þá er þad verulegur eginlegleiki mannsins sálar, er allt eins lítid kann ad missast vegna syndarinnar, sem allir hinir adrir sálarinnar kraptar, svo lengi manneskjan skal vera manneskja. En manneskjan getur ecki, af sjálfri sér til, brúkad þetta frjálsrædi til þess sanna góða. Manneskjan er í sínu náttúrlega tilstandi

standi lik sjúkum manni, sem ad sönnu hefir enn þá skynsemi, minndunar-krapt, sansa, ad því leiti, sem þessir eginlegleikar álítast sem kraptar í manneskjunni; en þessir kraptar eru aflagadir; hann brúkar þá annadhvort ecki, edur hann brúkar þá ránglega.

Þegar sagt er: ad manneskjurnar séu af náttúrunni vanmáttugar til þess sanna góda, þá neitast ecki þar med, ad þad standi í hennar valdi, ad ásetja sér vissar gódar athafnir; t. d.: ad bidja, lesa, heyra Guds ord, og svo, framvegis; sá stollti Pharísæari giordi í þessum pósti þad sama, sem sá gudhræddi Tollheimtumadur, en samt var þeirra hjartalag ólíkt. Vér neitum ecki heldur, ad þær kunni ad hafa eina og adra góda eginlegleika til ad bera, og fremja einar og adrar útvortis dygdugar athafnir. Reynslan sýnir þad, sem er þvertámóti. Náttúrleg manneskja kann mikid vel án Guds adstodar ad vera örlát, þénustuviljug, hreinlynd, hóflsom, medaumkunarsom. En þessar dygdir koma stundum af óhreinum tilgángi, stundum eru þær eintúngis náttúrufars dygdir, hvorjar eru allt eins naudsynlegar, sem þad, ad trén beri ávextina, og dýrin elski þeirra afqvæmi. Þvílíkar manneskjur eru í vissann máta dygdugar, af því þeim er ómögulegt ad vera lasta-fullar. En med öllu þessu er hjartad ecki betrad.

Nei, þegar sagt er, ad manneskjan sé af náttúrunni vanmáttug til þess sanna góda, þá má

nná leita ad þessum vanmætti framar í vilj-janum enn í kroptunum. Vér erum vanmátt-ugir til þess góda, framar vegna þess, ad vér ecki viljum, heldur enn ad vér ecki gétum gjort þad: Sú medfædda tilhneiging vors vilja til þess vonda er svo mègn, svo rík, svo drottn-andi, ad eckért náttúrlegt medal orkar ad snúa henni til þess sanna góda. Og þetta er þad, sem eg hér vil færa sönnur á.

Öll heilög Ritning sannfærir oss um þennann svo mjøg audmýkjandi sannleika. Hún segir: ad holdsins þánkar séu fjandskapur á móti Gudi, ad þeir séu ecki Guds løg-máli undirgéfnir, og þeir géti ecki heldur verid þad, Róm. 8. Ad sanfalegur mad-ur géti ecki skilid Guds Anda lærdóma, ad þeir séu honum heimska, og hann géti ecki gripid þá, 1 Cor. 2. Ad enginn géti komid til Krists, nema fadirinn dragi hann, Jóh. 6. Ad enginn kunni ad gjøra neitt án Krists, Jóh. 15. Ad vér ecki séum duganlegir af sjálfum oss til ad þenkja neitt, svo sem af sjálfum oss; heldur komi vor dugnadur frá Gudi, 2 Cor. 3. Ritn-ingin kallar mannesskjunnar betrun fædingu, Jóh. 5. skøpun, 2 Cor. 5. upprisu, Col. 3. til ad kenna oss þar med, ad vér allt eins lítid gétum sjálfir betrad vor hjørtu, sem vér af vorum eginn kroptum gétum skapad oss sjálfir, edur uppvakid oss aptur til lífsins þeg-ar vér einusinni hofum misst þad í daudanum;

og

og ad Guds medverkandi kraptur útheimtist þess vegna til þess eina, sem til hins annars. Ritníngin kénnir þar fyrir allvída, ad vér sjálfir séum vanmáttugir til þess sanna góda, og ad Guds medverkandi kraptur sé eldúngis naudsynlegur til ad betra vor hjørtu.

En Ritníngin kénnir þó í þessu efni ecki annad enn þad, sem madur med réttri brúkun skynseminnar getur audveldlega sjed. Eins og þar er til einúngis ein dygd, sem er innisalin í almennilegri, stodugri og sterkri girnd til þess góda, af hvorri allar adrar dygdir og gódar athafnir útqvíslast eins og smá-lækir; þannig er lika mannsins náttúrlega medfædda spilling innifalin í drottnandi og sterkri tilhneigíngu til þess ílla, er skiptist í ymsar greinir, og lætur sig í ljósi hjá einni manneskju undir þessari, og hjá annari undir annari ásýnd; hjá einni manneskju í yfirdrottnun skilníngarvitanna, hjá hinni í hofmód; hjá einni manneskju í ágirnd, hjá hinni í eydslusemi, og s. fr. Sæti þessarar sterku tilhneigíngar til þess ílla er í viljanum; og í viljanum hlýtur lika ad vera sæti þeirrar gagnstædu tilhneigíngar til þess góda. Og er þad þá mögulegt ad tvær gagnstædar tilhneigíngar, af hvorri sú eina midar á þad góda, og hin onnur á þad ílla, gèti verid sameinadar í þeim sama vilja? edur er þad mogulegt, ad sálin, hvorri ad er medfædd sterk og drottnandi tilhneiging til þess ílla, gèti af sínum eginn kroptum uppvakid

hjá

hjá sèr sjálfri gagnstæda sterka tilhneigíngu til þess sanna góda? þad er allt eins ómøguligt, sem ad myrkrid géti framleidt ljósid.

Ad sonnu má hafa hèr á móti, ad madur med skynseminni géti svo greinilega sett sèr fyrir sjónir þad skammarlega og skadlega íløstunum, og þad heidurlega og nytsamlega í dygdunum, ad viljinn hljóti um sídir af þessari umþenkíngu ad snúast frá því illa til þess góda, frá løstunum til dygdanna. Þetta er hægt ad segja, enn torveldt ad framqvæma, og án þess ad ædri kraptur sé í verkinu med, mun þad án efa verda eldúngis ómøgulegt. Já, ef vèr einúngis tølum um optrúin vora girnda, sem vèr høfum mætur á, ad þær ecki brjótist út í verknadinum, þá medkénni eg, ad skynsemin kann ad gjora nockud ad verkum. Lifandi og sterk umþenkíng, hvørsu sóttvirdilegir og skadlegir lestirnir eru, kann ád koma svo miklu til leidar í vorum vilja, ad vèr demþum þá, svo þeir brjótist ecki út í verkunum, ef vèr erum hræddir um, ad þeir verdi oss til skada edur skammar. Dryckjumadurinn kann ad fordast vínsins, og sá lausláti frillleikans tillockanir, þegar sá eini sjer, ad hann skadar þar med heilsu sína, og hinn annar, ad hans heidur skérdist. Sá stolti kann ad sýna sig lítillátann og vidmóts-gódann vid þá, sem eru minnihátar, sá ágjarni kann stundum ad gjora kjærleikans verk, bádir til þess, ad þeir ecki skuli sýnast ad vera þad, sem þeir eru í raun

raun rèttri. Svo miklu kann skynsemin til leidar ad koma, jafnvel þó hún ecki ætíd gèti áunnid svo mikid yfir mannsins hjarta. En er hugar-farid þar fyrir ordid betra? erum vèr gódir og dygdugir fyrir þad, þó vèr af ótta edur egingagni ecki látum þad allt eptir oss, sem oss til-lángar, edur þó einn losturinn stridi á móti odrum og yfirvinni hann? er ecki tilhnegíngin til þess illa samt kyrr í viljanum? elskum vèr þad ecki enn þá? óskum vèr ecki, ad þær hindranir væru úr vegi rýmdar, sem standa á móti mettun vora girnda. Þess vegna hefir skynsemin einúngis lagfært útvortis sidsemina, en ecki umbreytt hjartanu. Tilhnegíngin til þess vonda dylst enn þá, eins og eldurinn, undir oskunni, og bidur einúngis eptir óhultu tækifæri til ad brjótast út.

Ef vèr þarámóti tölum um hugar-farsins innvortis betrun, þá stend eg uppá, ad skynsemin af sjálfrar sinnar kroptum megni öldúngis ecki ad framqvæma þessa betrun, sé hún ecki styrkt af odrum ædra krapti. Skynsemin hefir mektugann óvin, þar sem skilníngarvitin eru, og þær tilhnegíngar, er þau uppvekja, hvorjar ad eru skynseminni yfirsterkari, og gjora hana ósjálfráda ad brúka fullkomlega hennar krapta. Vorar girndir byrjast strax eptir fædínguna; eptir því sem árin fjolga, verda þær daglega sterkari, og þess vegna bágara ad yfirvinna þær. Af vananum, æsíngunni, heimsins tilloekunum og vondum eptir-

dæmum dafna þær ýdugleg á. Þannig hafa vorar girndir nærstum því náð fullum þroska, ádur enn madur getur neytt skynseminnar. Hvorsu mørg ár lída ecki, þángad til sálarinnar ædri kraptar eru ordnir nockurnveginn þroskadir? hvorsu mørg ár hlaupa ecki af æfi vorri, ádur enn vér forunt ad þenkja skynsamlega um vorar athafnir og vort sálar ástand? og á medan hafa vorar girndir og vorar geds-hræríngar náð fullum kroptum. Hvorsu náttúrlegt er þá ecki, ad geds-hræríngarnar dauf-heyrist vid skynseminnar raustu? skynsemin hefir ad vísu enn þá krapt til ad gjora greinar-mun á milli ills og góds, á milli dygda og lasta. Vér erum ad vísu ecki svo spilltir, ad vér ecki álitum ágirni, stollt, vellyst, ofund, hefndargirni og baktal fyrir lesti; allir vitum vér, ad hóffemi, audmýkt, hógværd, trygd, réttvísi, medaumkan og mann-elska eru fagrar og elskuverdar dygdir. En þegar vér eigum nú ad heimfæra þessa þeckingu uppá sjálfa oss, þá draga vorar girndir, hvorra raust lætur lángtum hærra enn skynseminnar raust, skýlu fyrir oll þessi alkunnu sannindi. Vér dæmum nú ecki framar eins og ádur, vér gefum sonnu hlutunum oll onnur nofn. Þad, sem hjá odrum heitir stollt, er hjá oss ſkickanleg sómatilfinníng, ágirnd er forsjál medferd Guds gáfna, og hefndar-girni er réttvísi. Vér álitum lestina á allann annann kant, þegar vér dæmum um adra, heldur enn þegar vér dæmum um

sjálfa

sjálfa oss. Af því vér elskum sjálfa oss og vorar girndir, erum vér ætíð hnegðir til að afsaka þá, og álíta vora lesti fyrir mannlegann veikleika. Hvað er þá að undra, þó vor náttúru-spilling sái sigur yfir skynseminni? vegna synda-fallsins er skynsemin í sjálfri sér veik, villu og raungum meiníngum undir-orpin; vorar girndir þarámóti, hafa allt frá barnæsku vorri á hvörjum degi orðið sterkari, ráð-ríkari, torsóktari til að yfirvinna. Vorar girndir fá liðveitslu af vorri spilltu sjálfs-elsku, skilníngar-vitanna tillockunum og heimsins eptirdæmum; vor skynsemi hefir alla þessa óvini á móti sér, og af sjálfri sér til hlýtur hún að stríða með biluðum kroptum. Hvað skyldi skynsemin þá géta áorkað á móti svo öblugum óvinum, ef Guðs meðverkan styrkir hana ecki til þess sanna góða?

Reynslan synir líka, hvörsu vanmáttugir vér erum af vorum eginn kroptum að framqvæma vora betrun, þó vér ecki gætum sannað það af eðli vorrar meðfæddu spillíngar. Ef að vér sjálfir værum fullfærir til að byrja og fullkomna vora betrun, þá ættu allir þeir að verða góðir og dygdugir, sem meðtaka trúarbrögðin og álíta þau guddómleg. Allir þeir, sem kannast við, að trúarbrögðin hafa guddómlegann uppruna, hljóta nauðsynlega að vita þessi alkunnu sannindi: að án helgunar kann enginn Drottinn að sjá; að óvaxtarsöm trú er nauðsynlegur skilmáli sálu-

 hjálp-

hjálparinnar; ad þeir, sem Kristi tilheyra hljóta ad krossfesta þeirra hold med þess girndum og tilhneigingum. Allir þeir, sem medtaka Jesú trúarbrögd fyrir guddómleg, hljóta ad vita: ad hórdómur, skjækju-lisnadur, saurlisi, lauslæti, afguda-dyrkan, kukl, hatur, deilur, keppni, offstæki, þráttanir, tvidrægni, flocka-dráttur, öfund, mord, ofdryckja, óhófs-veitslur, eru þvilikir lestir, sem útilykja oss frá Guds riki; Gal. 5. Allir æskja sér ad verda adnjótandi þeirrar sælu, sem Ritningin lofar oss; allir vita, ad jafnvel sá minnsti undandráttur í betrun sins hjarta er hættulegur, og ad sú betran, sem nú er audveld, verdur med undandrættinum fyrst ördug, og sídan ómöguleg. Í þessum almennu meiningum kémur öllum saman; en hvad stodar oss þessi þecking, þegar vorar girndir fara ad hreyfa sér? eru þeir þá allir gódir og heilagir, sem hafa þessa þeckingu til ad bera? edur kénnir ecki reynslan miklu framar, ad vorar girndir og géds-hræringar sveypa þann best uppfrædda skilning í þoku, sem hann ecki gétur þreyngt sér igégnum?

Þad er þess vegna óneitanlegt, ad vér af vorum eginn kroptum og af sjálfum oss til, erum öldungis vanmáttugir til þess sanna góda, Ritningin, skynsemin og reynslan sannsæra oss um þennann vanmátt; og sé skynsemin ecki megnug um ad betra vort hjörtu, og hreinsa þau af þeirra medfæddu spillingu; sé skynsemin

in ecki megnug um ad uppvekjá sanna, sterka og stadfasta tilhneigíngu til þess góda hjá oss, sem af náttúrunni hofum sterkari tilhneigíngu til þess illa, hvad skyldi þá geta framqvæmt þessa betrun hjá oss, þegar skynsemin med sinum kroptum yfirgéfur oss? sannarlega eckért annad, enn hjástod þeirrar ædstu veru, sem verkar í og med oss; og þannig eru þad sannmæli, sem Páll segir: ad Gud, eptir sinni velþóknun, verki í oss bædi viljann og máttinn, Phil. 2. Vér eigum ad brúka vora skynsemi, þess vegna hefir Gud géfid oss hana; en vér drøgum oss á tálar, ef vér einúngis leitum hjá henni ad ánægjanlegum læknisdómi á móti sjúkdómi vorrar sálar. Skynsemin, styrkt af nádinni, kann ad gjora nockud ad verkum til ad betra vort hugar-far; en af sjálfrar sinnar ramleik mun hún aldrei géta upprætt þad vonda ásaltt med rótinni; aldrei munum vér sá fullkomid herra-dæmi yfir sjálfum oss, ef vér ecki brúkum önnur vopn enn þau, sem skynsemin frambýdur oss. Eins munum vér verda þrælar vorra girnda, ef vér ecki leitum þeirrar óblugu nádar, sem upphefur oss yfir sjálfa oss.

* * * * * * * * *

Þessi kraptur, med hvorjum Gud verkar betrun mannsins hjarta, er í sjálfum sér nógu máttugur til ad yfirvinna vora spillíngu, væri hann ecki í sjálfum sér nógu máttugur, hvorn,

inn kynni Guð þá að frambjóða hann? hvað mundum vér dæma um þann læknir, sem frambyði oss þann læknisdóm, er hann fyrisæi, að mundi verða gagnslaus? hvörninn kynni Guðs vilji um vora sáluhjálp að vera rétt alvarlegur, ef hann vildi að vér yrðum hólpnir, og gæfi oss þó ekki þau kroptugustu meðöl oss til betrunar? sé það satt: að Guð hafi enga velþóknun á syndarans dauða, Ezech. 33. sé það satt, að Guð vilji, að allir menn verði sáluhólpnir, 1 Tim. 2. þá hlýtur það líka að vera allt eins satt, að sá kraptur, sem Guð brúkar til að betra mannsins hjarta, hlýtur í sjálfum sér að vera ánægilegur; því að vilja augna-miðið og vilja þó ekki undir eins þau ánægilegu meðöl, sem útheimtast til að ná þessu augnamiði, getur ekki staðist með vísdómi þeirrar æðstu veru. Og séu þau meðöl, sem Guð brúkar til að betra oss með, ánægileg til að efla þetta augnamið, þá er skuldin hjá oss, ef vér ekki brúkum þessi meðöl til að losast við vora spillingu.

En þó að Guðs betrandi náð sé í sjálfri sér ánægileg, þá er hún samt ekki ómótstæðileg; Skaparinn hlýtur, eptir sínum vísdómi, að verka með hvörri skepnu samqvæmt hennar náttúru. Vér erum frjálsráðar verur, með vorri fríviljugu hlýðni eigum vér að vegsama vorn Skapara; hvörninn kynni Guð þá með ómótstæðilegum krapti að betra vor hjörtu? vér mundum að sönnu betrast, en hvað yrði

þá

þá af manneſkjunnar frjálsrædi? og hvørninn yrdi Skaparinn þá vegſamadur med verri fríviljugu hlýdni? vér yrdum þá ad víſu dygdugir, en varla mundi vor dygd verdſkulda ad bera þetta nafn; vér værum þá einúngis dygdugir ſmídis-gripir; en þvílík dygd gæti aldrei unnid til neinna launa. Nei, ſkuli vor dygd og vor hlýdni umbunaſt ſídar meir, þá hlýtur hún ad vera fríviljug, Guds nád hlýtur ad verka med kroptugum, en ecki ómótſtædilegum hætti. Manneſkjan hlýtur ad leidaſt, yfirtalaſt, og upporfaſt til þeſs góda, en ecki þvíngaſt; hún hlýtur ad halda ſínu frjálsrædi til ad fylgja þeim krapti, ſem leidir hana til dygdarinnar, og til ad ſetja ſig á móti honum. Ritníngin kénnir líka, ad vér hofum þetta frjálsrædi, og misbrúkum þad til vorrar egin ógjæfu. Þeſs vegna ſegir Lúcas um Pharíſæana og hina ſkriftlærdu: ad þeir hafi ónytt Guds tilgáng ſér ſjálfum til ſkada, Lúc. 7. Þeſs vegna kaſtar Stephanus Gydíngunum þeſſu í naſir: þér hardſvíradir og ómmſkornir á hjørtum og eyrum! þér mótſtandid jafnan heilögum Anda, líka ſem ydar forfedur ſvo og líka þér, Poſt. g. b. 7. Þeſs vegna qvartar Gud þannig yfir ſínu fólki: eg útbreiddi mínar hendur allann daginn til óhlýdugs fólks, til þeirra, ſem gengu eptir þeirra eginn þaunkum, á þeim vegi, ſem ecki er gódur, Eſ. 65. Hér af ſjáum vér gløggt, ad þó Gud brúki kroptuga vid-

leitni

leitni til ad betra oss; þá holdum vèr samt vorú frjálsrædi til ad ónýta Guds vidleitni, og til ad mótstanda þeim krapti, sem reynir til vid oss. Þar í er orsökin innifalin, ad sumir betrast vid Guds ord, en sumir ecki. Ad nockrir betrast vid þad, er røksemd fyrir því, ad sá kraptur, sem verkar med manneskjunum, er í sjálfum sèr ánægilegur, og ad nockrir betrast ecki, sýnir, ad vèr getum stadid á móti Guds nád, og ad hún þess vegna verkar ecki med ómótstædilegum hætti í manusins hjarta.

Já, því midur! kénnir dagleg reynsla, ad vèr, oss sjálfum til fordæmingar, getum mótstadid Guds nádar-ríku vidleitni, og því lengur, sem vèr mótstondum henni, þess hardara verdur vort hjarta, þess torveldari verdur vor betran. Sú náttúrlega mótstada, med hvorri vèr fædumst í heim þennann, vex dagslega af vananum og æsingunni. Því er eins háttad med þad vonda, sem þad góda; því meira, sem vèr æfum oss í dygdunum, þess dygdugri verdum vèr, þess hægra veitir oss ad uppfylla vorar skyldur, þess stærri lyst fáum vèr til ad halda áfram á heilagleikans hlaup-skeidi. Eins er því líka varid med þad illa; sá manneskja, sem dag frá degi lætur sína náttúrlegu vanart vid sig ráda, hún æsist smámsaman í hinu illa, af æsingunni kémur syndsamlegur ferdugleiki, med ferdugleikanum eykst lystin til þess illa, hún verdur dag frá degi megnari, og loksins ósigrandi. Nú

er skynsemin rekin úr hásætinu og samvitskan af dómstólnum. Náðar-medølin verka ekki fram-ar, Evangelii fyrirheit vinna ekki á, og lög-málsins-hótanir skelfa ekki. Þannig søckur mann-eskjan ætíð dýpra ár frá ári; en svo lángann tíma þarf þó ekki; sú manneskja, sem dag frá degi stríðir á móti þeirri náð, er leitast við að betra hana, søckur þannig ætíð dýpra, frá breyskleikans til ásetníngs synda, frá ásetníngs syndum til forherdíngar. Sigurinn yfir hans hjarta, sem í fyrstunni var auðveldur, verður smámsaman torveldari, þar til hann að síðûstu verður øldúngis ómøgulegur. Því nær sem hún kémur grofinni og eilífðinni, þess harð-ara verður hjartað. Gamall syndari er for-herdtur syndari. Ef vér þess vegna viljum nockurn tíma betrast, hreinsast og helgast und-ir eilífdina, hvar fyrir viljum vér þá undan-draga það svo lengi, þángað til það, sem nû þegar er ærið ørdugt, verður enn þá ørdugra? skyldum vér stríða svo lengi á móti Guðs náð, þángað til vor spilling er orðin svo mognuð, að Guðs viðleitni vinnur ekkért á vor hjortu? vér hræsnum fyrir sjálfum oss með þeirri svik-ulu von, að vér undir vora síðustu endalykt gétum géfið Guðs betrandi krapti rúm í vor-um hjortum; en hvorsu hættulegur er þessi und-andráttur! hvorr veit, hvað lángt eða skammt hann á eptir ólifað? hvorr veit, hvort hann muni sofna útaf rólega með fullkominni brúk-un sinnar skynsemi, ellegar burtsviptast í ræn-

leysi, sem ecki leysir honum ad þenkja um sitt sálar-ástand? hvørr veit, hvørt hann muni enda sina lífdaga á sóttar-sænginni, ellegar snøgglega burtkippast midt í sínum syndum? og uppá alla þessa óvissu skyldum vér byggja vor kjør um alla eilífd! hvílík ofdirfska, sem ecki kynni ad væntast utan af þeim, sem í orvæntíngu hefdu fráſvarid sér eilífa sælu; en ecki af þeim manneskjum, sem í lítilvægari hlutum bráka forsjálni og framsýni.

XXXVII. Kapítuli.

Um krapt Guds ords til ad betra hjartad.

Eg hefi sannad, ad Guds medverkan sé oldúngis naudsynleg til ad betra mannsins hjarta; en Gud verkar ecki medals-laust; manneskjurnar eru skynsemdarfullar og frjálsar verur, þær hljóta ad leidast til þess góda med skynsamlegum og kroptugum rØksemdum, med skírum og sterkum fortolum, sem ígégnum skilníngin þreyngja sér inn í hjartad; þar fyrir hefir Gud géfid þeim kristnn sitt ord; med því upplýsir hann skilníngin, med því hnegir hann viljann. Fyrir Guds ord skiljum vér ecki þá heilogu Ritníngu sjálfa; því Guds ord er eldri enn Ritníngin; heldur nefnum vér Guds ord oll þau guddómlegu sannindi, sem Ritníngin inniheldur, sem eru bygd á Ritníngarinnar lærdómum, og eru þeim samhljóda. Þetta Guds ord, sem er géfid manneskjunum til ad upp-

lýsa þeirra skilníng og betra þeirra hjarta, hefir ecki ad eins sameginlegann krapt med ödrum mannlegum skrifum, heldur hefir þad Þaradauki guddómlegann, oldúngis himneskann og yfirnáttúrlegann krapt. Viturs og skynsams manns ord hafa náttúrlegann krapt til ad sannfæra skilnínginn og beygja viljann, Tali hann um sannindi, sem menn eiga ad trúa, leggi hann til grundvallar alkunnar og almennt vidteknar ástædur, dragi hann þar af réttar og skiljanlegar ályktanir, bæti hann þar vid óneitanlegri reynslu, og gjöri hann þar med sannleikann sýnilegann, þá verdur skilníngurinn tekinn til fánga, hann sannfærist og medtekur sannleikann. Tali hann um dygdir og lesti, útskiri hann hvort um sig greinilega, leidi hann oss fyrir sjónir, hvílíkann heidur og nytsémi dygdirnar færi med sér, hvílíka skömm og skada lestirnir dragi eptir sig, færi hann sönnur á hvort-tveggja med órækum eptirdæmum, þá sannfærist skilníngurinn, og viljinn finnur einslags krapt, sem ad minnsta kosti um nockurn tíma, kann ad hindra lestina frá ad brjótast út, þó hann ecki géti fullkomlega upprætt þá. Hvílíkann krapt kunna mannsins ord ad hafa, þennann krapt hefir einnig Guds ord. Vér finnum í Ritníngunni trúar-lærdóma og lífernis-skyldur. Þeir fyrri koma svo vel saman hvort vid annann, sem og vid skynsemina, ad sá skilníngur, sem er réttsýnn, og hvorki af raungum meiníngum ellegar vanart hjartans

 hindr-

hindraft í sínum dómi, hlýtur naudsýnlega ad sannfæraft. Þær sídari koma svo vel samansvid mannsins náttúru og hans sonnu velgengni, ad þad hjarta, sem enn þá ecki er fullkomlega spillt, hlýtur ad verda vart vid heimugleganns krapt, sem í því verkar.

En Guds ord hefir ecki einúngis náttúrslegann krapt sameginlegann med ödrum mannslegum sannindum; þad hefir líka yfirnáttúrslegann og gudlegann krapt. Þess vegna kallast þad hamar, Jer. 23. þruma, Psálm. 68. eldur, Jer. 5. óforgengilegt sædi og lifandi ord, 1 Pét. 1. Þeis vegna tileinkast ordinu, ad þad opni augu þeirra blindu, Es. 42. og uppveki þá andlega daudu, Eph. 2. Kénna oss ecki þessi orda-tiltæki, ad þau guddómlegu sannindi hafi yfirnáttúrlegann krapt, sem engir mannlegir lærdómar hafa til ad bera. Guds ord opnar augu þeirra andlega blindu; Guds ord uppvekur þá andlega daudu; og getur þá blindur madur gefid sér sjálfum sjónina? getur daudur madur uppríſid aptur af sínum eiginn kroptum? og þetta er Guds ords verkun. En sé verkanin yfirnáttúrleg, þá hlýtur kraptursinn einnig ad vera þad. Þess vegna segir líka Páll: ad Evangelíum hafi guddómlegann krapt til ad frelsa sérhvörn, sem á þad trúir, Róm 1. Og í ödrum stad segir hann: lærdómurinn um krossinn er ad sönnu álitinn, sem heimska af þeim, sem tapast, en fyrir

oss

oſs, ſem frelſumſt, hefir hann guddómleg-legann krapt, 1 Cor. 1.

Og þó Ritníngin tillegdi ecki Guds ordi þennann yfirnáttúrlega krapt, mundum vér þá ecki ſamt af ſkynſemi vorri géta ſied, ad þad naudſynlega hlýtur ad hafa hann? þad guddómlega ord, ſem Drottinn hefir géfid mann-eſkjunum, hlýtur ad hafa vigtugt augna-mid, og þad medal, ſem Gud brúkar til ad fram-qvæma þvílíkt augna-mid, hlýtur ad vera þad hentugaſta og kroptugaſta. Hvört er nú augna-mid Guds ords? óneitanlega þetta, ad þad ſkuli betra, helga vor hjörtu, og gjöra oſs hæfilega til eilífdarinnar. En ad guddómlegur kraptur útheimtiſt til ad betra mannſins hjarta, þad hefi eg hér ad framan ſannad. Ad helga ſálina, ſem af náttúrunni er vanheilog, er í nádarinnar ríki allt eins ſtórt krapta-verk, ſem í náttúrunnar ríki ad umbreyta vatni í vín. Þar fyrir ſegir Drottinn fyrir munn Spá-mannſins Jeremíæ: gétur Mórlendíngur-inn ſkipt um ſinn hörunds-lit, edur Pard-us-dýrid um ſína flecki? ſvo kunnid þér líka ad gjöra þad góda, ſem lært hafid ad gjöra þad ílla, Jer. 13. Þad eina, vill Drottinn ſegja, er fyrir manneſkjurnar allt eins ómögulegt, ſem hid annad; (hvört-tveggja er yfirnáttúrleg verkan, þad hid ílla lodir allt eins faſt vid oſs af náttúrunni, ſem ſvarti liturinn vid Mórlendínginn og dýlarnir vid Pardus-dýrin. En þar Gud hefir géfid oſs ſitt ord,

 ſem

sem medal til ad framqvæma yfirnáttúrlega verkun, þá hlytur þad líka ad hafa yfirnáttúrlegann krapt; annars væri þad ecki hentugt, kroptugt og Guds vísdómi verdugt medal til mannanna sáluhjálpar.

En, vilji einhverr spyrja: hvar í þessi yfirnáttúrlegi kraptur sé þá innifalinn, sem Guds ord hefir fram yfir alla mannlega lærdóma? þá svara eg þar til: ad Guds ords mikli kraptur til ad betra mannsins hjarta, er sumpart innifalinn í þeim lángtum sterkari tilknyjandi roksemdum, med hvorjum vér hér upporfumst til dygdanna og fælumst frá löstunum, sumpart í Guds sérdeilislegri medverkun. Þegar skynsemin vill upporfa oss til hlydni og kjærleika, þá gétur hún sett oss fyrir sjónir Guds velgjorninga, sem vér í þessu lífi medtokum af Guds orlætis-hendi; en hvorsu lifandi og sterkar, sem þessar hugleidingar eru, þá hefir vor stollta sjálfs-elska þó alltíd nógar afbatanir til ad setja á móti þeim og dempa þær med. Eru þeir margir, sem þykjast hafa medtekid nóga velgjorninga af Gudi sínum? svo lengi vér sjáum adra, sem eru luckulegri enn vér, þá álitum vér oss sjálfa ólukkulega. Hvorsu, sem luckan leikur vid oss, þykja oss þó launin varla svara til þess, sem vér hofum tilunnid. Hvorsu fogur og glæsileg, sem vor farsæld sýnist ad vera, þá er hún þó aldrei fullkomin í þessu lífi, og svo lengi, vorar ósedjanlegu girndir vantar nockud, þá

þykir

þykir oss, sem vèr hofum eckèrt. Gledin yfir því góda, sem vèr egum, dodnar af hrygdinni yfir því góda, sem oss enn þá vantar. Sú sál hlýtur ádur ad vera helgud, hjá hverri hugleidíng Guds velgjorninga í náttúrunni skal gjora ávaxtarsama verkun. En hversu miklu kroptugri hlýtur ecki ad vera hugleidíng Guds kjærleika í Kristi? Þetta er þvílíkur velgjorníngur, sem er allt eins stór, sem óskiljanlegur; þvílíkur velgjorníngur, hvers vèr njótum um alla eilífd, þegar Guds velgjorníngar í náttúrunni hafa enda tekid. Þvílíkur velgjorníngur, sem ollum án mismunar stendur til boda, háum og lágum, ríkum og fátækum, lærdum og fáfródum. Lifandi umþenkíng þessa Guds kjærleika, hversu kroptug má hún vera til ad upptendra í vorum hjortum heitann kjærleika aptur á móti? og af þessum kjærleika hlýtur aptur ad fædast glod hlýdni, sás afneitan sjálfra vor og heimsins, og roskur framgángur á dygdanna og heilagleikans hlaupskeidi. En þessa tilknýjandi roksemd er einúngis ad finna í Guds ordi, en skynsemin veit eckèrt af henni ad segja.

Þegar skynsemin vill upporfa oss til dygdar og heilagleika, þá kann hún ad sonnu ad útmála oss dygdirnar med þeirra fegru, og lestina med þeirra ljóta lit; hún kann ad setja oss fyrir sjónir dygdanna nytsamlegu, og lastanna skadlegu afleidíngar; en hún sýnir oss ecki þessar afleidíngar lengra enn til grafarinnar.

ar. Hvad hvert um sig leidir eptir sig hinn megin gráfarinnar, veit skynsemin lítid edur ecként. En þær hugleidingar, sem ná svo skamt til, hvad mikid munu þær géta áunnid yfir spilltu hjarta? dygdirnar hafa ad sönnu í þessu lífi góda og sælufulla ávexti; fridur sálarinnar, rósemi samvitskunnar, medvitundin um sína egin rádvendni og Guds velþóknan eru dygdanna laun, þvílík laun, sem eckért tilfelli gétur frá oss tekid. En, sá vanheilagi sem er þræll sinna lasta, gétur enn þá ecki smackad þessi laun hins dygduga, hann kann þess vegna ecki af dygdanna sælufullu ávoxtum, sem hann ecki þeckir, ad upporfast til ad ástunda þær. Lestirnir hafa líka í þessu lífi þeirra náttúrlegu ógédfeldu afleidíngar; en opt eru lastanna afleidíngar svo veikar, ad varla finnst til þeirra, og þó stundum finnist til þeirra, þá synist þó húngur ómettadra girnda ad vera lángtum sárara, heldur enn allar þær ógédfeldu afleidíngar, sem fylgja á eptir þeirra mettun. Hvad miklu mun skynsemin þá géta til vegar komid med þessum tilknýjandi roksemdum? nærsta litid, þegar spilling hjartans hefir nád vissum þroska. Þær kunna ad álítast, sem hjálpar-medøl, en géta ómøgulega einsamlar framleidt neinn sannann og hreinann heilagleika. Þær géta máské stemmt stiga fyrir, ad lestirnir brjótist ecki út í vondum verkum, en þær géta ecki þar fyrir hreinsad hjartad. Já, þegar skynsemin er styrkt af Guds Anda krapti, þá gétur hún máské komid

komid því til vegar, og þvílíkrar sérdeilislegr-ar aðstoðar kann hún að vænta hjá Heið-ingjunum, sem ekki hafa Guðs orð sér til leið-arvísirs og uppfræðingar. Hvörsu miklu stærri er Guðs orðs kraptur, það hefir í sjálfu sér þann krapt, með hvörjum það styrkir þann kristna í freistínganna ástríðu. Það setur oss fyrir sjónir alvitsku þeirrar æðstu veru, fyrir hvörri allir, jafnvel vorir heimuglegustu þánk-ar eru berir og naktir; það setur oss fyrir sjónir heilagleika, réttlæti og yfirherra-dæmi þeirrar æðstu veru, fyrir hvörri vér síðarmeir eigum að standa reikníng af sérhvörjum synd-samlegum þánka, sérhvörri hvarflandi girnd, sérhvörri ofsterkri geðs-hræríngu, sérhvörju ó-nytju orði, sérhvörri lastafullri athöfn. Það gefur dygðarinnar og heilagleikans elskendum von um himneska og eilífa sælu, og lángtum ypparlegri laun enn þau, hvar með dygðin um-bunar sínum dýrkendum hér á jörðunni. Það útmálar oss takmarkalausa eymd, sem liggur fyrir öllum forherdtum syndurum. Hvörsu miklu kroptugri hljóta þessar tilknýjandi rok-semdir að vera, heldur enn allar þær afleið-íngar dygða og lasta, sem skynsemin getur oss fyrir sjónir sett. Gæti ekki þessar roksemdir upporfað oss til dygðanna og fælt oss frá löstunum, hvað skyldu hinar þá gèta að verk-um gjört? en þessar tilknýjandi roksemdir eru einúngis að finna í Guðs orði, en skynsemin veit lítið eða ekkért af þeim að segja.

 En

En þessi kraptur, med hvørjum Guds ord verkar med sVo sterkum og oblugum roksemdum, er fólginn í ordinu sjálfu, þad er lærdómsins eginn kraptur; en Gud verkar líka sjálfur med sérdeilislegum hætti med sínu ordi, og gèfur því oldúngis yfirnáttúrlegann og guddómlegann krapt. Sjáid, segir Kristur, til sinna lærisveina, eg er med ydur alla daga allt til veraldarinnar enda, Matth. 28. Þad, sem Kristur lofar hér sínum lærisveinum, því lofar hann ollum kènnendum í þeirra persónu; hann vill vera med þeim, hann vill verka med þeim, hann vill leggja sína blessun til þeirra orda. Ritníngin vitnar líka allvída ad Guds Andi verki med ordinu í mannanna hjörtum. Hún segir: ad Guds børn leidist af Guds Anda, Róm. 8. Hún segir: ad heilagur Andi búi í oss, 2 Tim. 1. Og hvorninn býr Guds Andi í oss? hvorninn leidir hann oss? látum oss ecki þenkja til neinnar yfirordulegrar verkunar, þar hann hefir gèfid oss orduleg medol; nei, hann leidir oss, hann býr í oss fyrir sitt ord, med hvorju hann verkar í mannsins hjarta, og leitast krøptuglega vid ad betra þad. Þess vegna er ordid, fyrir utan þess eginn náttúrlega krapt, þaraduki styrkt med Guds Anda krapti. Skynsemin hefir eckért á móti þessum lærdómi, hún hlýtur miklu framar ad samsinna honum. Vèr kunnum ecki ad efast um, ad Gud verki í náttúrunnar ríki med ollum sínum skèpnum, og

og med öllum þeim medölum, hvar med hans gódi og visdómsfulli tilgángur á ad framqvæmast; mun Gud þá verka sídur í nádarinnar enn náttúrunnar ríki? þar Guds Andi hefir gèfid manneskjunum sitt ord, sem medal, móti þeirra náttúrlegu spillíngu, til ad betra þeirra hjörtu, mun hann þá ei verka med þessu ordi? mun hann ecki láta fylgja því allann þann krapt, sem medþarf til ad framqvæma þetta augna-mid? og þess vegna hefir Guds ord guddómlegann krapt til ad betra hjartad.

* * *

Sè þad satt, ad Guds ord verki med guddómlegum og yfirnáttúrlegum krapti í mannsins hjarta, þá má leita ad orsökinni hjá oss sjálfum, þegar Guds ord gjörir enga verkun hjá oss. Guds ord er sædi, þad hefir í sèr sjálfu lifandi krapt; en þad hlýtur ad sást, þad hlýtur ad nidurleggjast í þá jörd, hvar þad gètur sprottid; falli þad á hellu edur á medal þyrna, þá kjæfist þad, og ber engann ávöxt. Vèr heyrum máskè kostgæfilega Guds ord, vèr lesum þad enn optar; en hvörninn heyrum, hvörninn lesum vèr þad? med hvílíkum undirbúníngi, med hvílíkri andakt, af hvada tilgángi? Guds ord er gèfid oss til ad upplýsa vorn skilníng, ad dempa vorar gèdshræríngar, ad hreinsa vorn ímyndunar-krapt frá öllum syndugum hugrenníngum, ad halda í taumi vorum ossvæsnu girndum, og ad koma

vorri af syndinni aflegudu náttúru í hennar fyrra lag og blóma. Þetta er tilgángur Guds ords, og þessi tilgángur hefir líka luckulega uppfyllst á svo mørgum þúsundum; þad hefir í svo mørg hundrud ár sýnt, ad þad verkar med guddómlegum krapti hjá þeim, sem trúa; þó vér ecki hefdum adrar roksemdir uppá þess guddómlega krapt, þá kynnum vér samt af verkuninni ad dæma um orsøkina; sé verkanin guddómleg, þá gétur sá verkandi kraptur ecki verid mannlegur. En, hvar fyrir sýnir Guds ord ecki þá somu verkun hjá øllum? orsøkin til þess er hjá sjálfum oss; vér heyrum annadhvort ecki Guds ord, vér lesum þad ecki, ellegar vér hugleidum þad ecki med þeirri kostgæfni, þeirri andakt, þeirri athygli, þeirri heimfærslu uppá sjálfa oss, og þeim heilagá ásetníngi ad lifa eptir því, hvar med vér eigum ad hugleida gudleg sannindi. Vér høfum þad annadhvort gálauslega um hond, svo þad gjørir enga djúpa edur varanlega innþrýckíngu í vorum hjørtum, ellegar vér forherdum oss af ásettu rádi á móti þess betrandi og helgandi verkunum; og hvad er þá ad undra, þó nockrir betrist vid þad, en adrir ecki.

Ef Guds ord á ad sýna sinn guddómlega krapt á vorum hjørtum, þá hljótum vér ad hugleida þad med lotníngu; aldrei megum vér gleyma þess himneska uppruna, aldrei megum vér gleyma, ad þad er frá sjálfum Gudi

Gudi komid, frá þeirri hreinustu sannleikans uppsprettu, ad þad er sú regla, eptir hvörri vér eigum ad hegda oss hér á jördunni, og þad logmál, eptir hvörju vér eigum ad dæmast sidarmeir. Ef Guds ord á ad sýna sinn guddómlega krapt á vorum hjörtum, þá hljótum vér ad yfirvega þad med sannri andakt og eptirþánka, svo þad gèti fyrst fest djúpar rætur í skilnínginum, því hvörninn gètur þad annars sprottid í viljanum; ad lesa edur heyra Guds ord án andaktar, er rokseind uppá lauslyndt sinnislag og þad virdíngar- og hyrduleysi, hvar med menn hugleida þau guddómlegu sannindi. En hvörninn kunna þessir heilögu lærdómar ad betra hjartad, þegar þeir jafnvel ecki fá inngaungu í skilnínginn? ef Guds ord á ad sýna sinn guddómlega krapt í vorum hjörtum, þá hljótum vér ad hugleida þad med innilegri girnd, ecki einúngis ad muna þad, heldur einnig ad breyta eptir því. Guds ord er ecki gèfid oss til ad fylla audt rúm í minninu, heldur til ad bera ávexti í hjartanu, ecki til ad prýda skilnínginn einúngis, heldur til ad snúa viljanum frá löstunum til dygdanna; til ad styrkja oss í strídinu vid sjálfa oss, og vinna sigur á oss sjálfum og vorri spillíngu. En skuli þessi gódgjarni tilgángur uppfyllast, þá hljótum vér líka ad hafa þann ásetníng ad uppfylla hann. Gódur ásetníngur er fyrsta trappa til vorrar betrunar. Ef ad Guds ord á ad sýna sinn guddómlega krapt í vorum hjört-

hjörtum, þá hljótum vér opt ad streka þau somu sannindi; í hvört sinn, sem vér strekum þau, festa þau dýpri rætur, og innþryckjast enn betur í hugskotid, svo þau um sidir verda óútslèttanleg. Ef vér forsómum þetta, þá lída þau audveldlega úr minni, þau verda smámsaman óljósari í skilningunum, og eptir því, sem þau verda myrkvari, þverrar þeirra kraptur. Ef Guds ord á ad sýna sinn gudómlega krapt í vorum hjörtum, þá hljótum vér ad bidja. Sé þad satt, ad Guds medverkun med ordinu sé naudsynleg, ef þad á ad auglýsa þess fulla krapt til ad betra vor hjörtu, hvad er þá vidurqvæmilegra, enn ad vér bidjum um þennann Guds medverkandi krapt? ef vér metum hann svo lítils, ad vér ecki viljum gjöra svo mikid, sem bidja um hann, hvörninn kunnum vér þá ad vænta hans? og vanti oss þennann krapt, sem ordinu á ad vera samfara, hvada betrunar kunnum vér þá ad vænta? Þér kristnar manneskjur! látum oss hafa Guds ord þannig um hönd, og þá þursum vér ecki ad leida mörg rök til þess, ad þad hafi yfirnáttúrlegann krapt, vor egin reynsla mun þá ánægilega sannfæra oss, ad sá kraptur, med hvörjum þad verkar í vorum hjörtum er ecki mannlegur, heldur guddómlegur.

XXXVIII.

XXXVIII. Kapituli.

Um sálarinnar ódaudlegleika.

Ad lærdómurinn um sálarinnar ódaudlegleika sé allvída útdreifdur um bækur heilagrar Ritníngar, er hvorjum kristnum manni alkunnugt; þad er gamla Testamentisins lærdómur; dupt-id, segir Salómon, hlýtur ad koma til jardarinnar aptur, hvar þad var ádur; og andinn hlýtur ad koma aptur til Guds, sem gaf hann, Préd. 12. Þad er nýja Testamentisins lærdómur: svo elskadi Gud heiminn, segir Kristur, ad hann gaf út sinn eingétinn Son til þess, ad allir þeir, sem á hann trúa fyrirfarist ecki, heldur hafi eilíft líf, Jóh. 3. Þessi lærdómur hlýt-ur líka ad hafa nockurn grundvöll í skynsem-inni; því annars er varla mögulegt ad skilja, hvörninn nærstum því allar heidnar þjódir hafa gjort sér þánka um annad líf eptir þetta, nema þessir þánkar hafi verid erfda-góts eptir þeirra forfedur, sem höfdu Guds munnlega opinberun. En, hvort sem þeir nú hafa haft þessa von um ódaudlegleikann frá þeirra for-fedrum, frá gudlegri opinberun, ellegar af skyn-seminnar egin eptirgrenslun, þá er þad þó óneitanlegt, ad skynsemin, þegar vanart hjartans glepur ecki sjónir fyrir henni, gétur gjort þessa von ad nærstum því ósaňlegri vissu.

Ad vísu eru þær röksemdir, sem skynsem-in framsærir til ad stadfesta þennann sanleika,

ecki allar jafn-sterkar; menn vitna til þeirrar meðfæddu launungar, sem allar manneskjur finni hjá sér eptir að vera ódauðlegar; menn vitna til sálarinnar veru, sem er eldúngis andleg, án efnis, án parta, og án samansetníngar, sem er allrar annarar náttúru enn líkaminn, og hljóti þess vegna ecki nauðsynlega að forgánga ásamt með líkamanum. Menn vitna til samlíkíngar milli dýranna og manneskjanna; menn finna, að ef annað líf lægi ecki fyrir manneskjunni, þá væri hún með öllum hennar ágætari eginlegleikum lángtum vesælli enn dýrið. Þessar roksemdir eru að sönnu sterkar, þegar þær eru vel útlistaðar; en sá, sem heldur vill deyja eins og dýrið, af því hann í hjarta sínu finnur orsök að óttast fyrir eilífðinni, finnur auðveldlega nockrar ástæður til að veikja þessar roksemdir. Eg vil þess vegna einúngis framfæra tvær eptirfylgjandi, sem eptir mínum þaunkum sýnast að vera óbrigðastar og ómótmælanlegastar; önnur er dregin af vissum eginlegleika, sem vér finnum í vorri sálu, hin af einum eginlegleika, sem vér finnum í Guði.

Ef vér aðgætum þær skynlausu skepnur, þá finnum vér að þær allar, að engri undantekinni, hafa vísst mál af kroptum, og víss takmörk fyrir þeirra framförum, sem þær ecki géta yfir komist. Þær þurfa einúngis stuttann tíma til að ná þeirra fulla þroska, og nú eru þær orðnar svo fullkomnar, sem þær géta orðið

ordid. Hvorsu lengi sem þær lifa eptir þann tíma, þá verda þeirra kraptar ecki fullkomnari heldur enn þeir eru, þeim fer ecki meira fram, þær vaxa ecki framar. Ödruvísi er því háttad fyrir manneskjunni; hvar eru þau takmörk, sem hennar skynjandi andi nemur stadar vid? minnid audgast daglega med nýrri þeckingu; skilníngurinn verdur daglega upplýstari; viljinn styrkist daglega í því góda; allir hennar kraptar vaxa daglega, edur ad minnsta kosti géta med ástundun og æfingu daglega vaxid; þad kénnir reynslan. Þó madur nædi Methúsalems aldri, þá nær hann þó ecki sínum fulla vexti, aldrei verdur hann svo fullkominn, sem hann gétur ordid. Þó hans aldur tvøfaldadist, þá væri mögulegt ad hans þecking líka tvøfaldadist. Um þetta kann enginn ad efast, sem þeckir manneskjuna. Þó vér finnum þær manneskjur, hvorra sálar-kroptum sýnist ad fara aptur vid ellina, þá sannar þad eckért á móti þessum sannleika. Svo lengi sálin býr í líkamanum, hlýtur hún ad ega hlut í líkamans umbreytíngum. Þegar verkfæri heilans veikjast, sem sálin brúkar til sinna verkana, á medan hún er bundin vid líkamann, þá hlýtur sálin naudsynlega ad finna til þessa veikleika. En þar af fylgir ecki, ad sálarinnar kraptar veikist í sjálfum sér. Sjúkur madur þenkir ecki med sama styrkleika sem sá heilbrygdi, og þó hefir hann í sínum sjúkdómi sama þenkíngar-krapt, sem þá hann er heil-

 brygd-

bryggdur. Þó madur gæti ecki sied á albjörtum degi, þegar hlerarnir eru látnir fyrir gluggana, þá fylgir ecki þar af, ad madur se steinblindur þegar hann er kominn út úr húsinu, edur ad hann hafi misst sjónina í húsinu. Allt eins litid gyldir þad, ad sjálfir sálar-kraptarnir þverri, þó þeir vegna líkamans þurdar gæti ecki lengur verkad med þeirra venjulega styrkleika. Ef vèr gætum litid eitt ad sálunni, þá sjáum vèr ad hún er skopud, til eilífs vaxtar í fullkomlegleikanum, og ad hún einúngis um stuttann tíma hættir ad taka framförum, af því hún er bundin vid líkamann, sem hindrar hana í hennar verkunum. En látum oss þá gjora þessa skynsamlegu ályktun: þar Skaparinn hefir prýdt mannsins sálu med þeim kroptum, sem skapadir eru til eilífs vaxtar, þá getur sálin ecki verid skopud fyrir þetta tímanlega líf einúngis; þar allar adrar skepnur ná þeirra fulla þroska, þá hlýtur manneskjan, svo sem ædri skepna, einnig ad ná sínum, og fyrst þad skedur ecki í þessu lífi, þá hlýtur ad liggja fyrir henni annad líf eptir þetta, hvar hún stígur á þá fullkomlegleikans troppu, sem hún eptir sinni náttúru getur á móti tekid, en aldrei hèr á jordunni til kemst. Í stuttu máli: þar reynslan kennir, ad sálin er skopud til ódaudlegleikans, til sífeldra framfara alla eilífd, þá getur hennar tilvera ecki verid bundin vid þau fáu augnablik þessa lífs. Þvílíkt gæti ecki stadist med vísdómi þeirrar ædstu veru.

Menn

Menn kynnu máské ad hafa þad hèr á móti, ad þad sé þó ætld komid undir frjálsræði þeirrar ædstu veru, hvørt hún vill vidhalda sálunni eptir líkamans dauda, edur giøra hana ad engu. Menn kynnu máské ad hafa þad á móti, ad þó ad Gud hafi skapad sálina til ódaudlegleikans, þar hans tilgángur var, ad hún med sjálfviljugri hlýdni skyldi dýrka sinn Skapara, þá fylgi ecki þar af, ad hún nú ecki kunni ad gjørast ad engu, þar hún med sinni óhlýdni vanheidrar hann. En rètt vegna þessa hins sama útheimtir jafnvel Guds heilagleiki og rèttlæti, ad sálin hljóti ad vera til eptir ad líkaminn er daudur. Þar um kann enginn ad efast, ad Skaparinn er vor Yfirherra, ad hann vill vegsamast af oss, sem sínum skèpnum, ad hann hefir fyrirskrifad oss sín lög, ad vèr, sem frjálsrádar verur, erum skyldugir ad hlýda honum, ad vor hlýdni hlýtur ad launast, og þó vor hlýdni vinni ecki til neinna launa, ad vor óhlýdni hlýtur samt naudsynlega ad straffast; enginn kann ad efast um, ad Guds heilagleiki og rèttlæti útheimtir þetta. En, getum vèr med sanni sagt, ad hlýdni og óhlýdni, dygdir og lestir fái þeirra straff í þessu lífi? edur sýnist ecki opt og tídum, ad þessir gagnstædu hlutir fái sömu umbun? menn mættu nærstum því leidast til ad trúa, ad Gud legdi ad jöfnu dygdir og lesti. Opt er dygdin forøktud, ofsókt, spottud; opt eru lestirnir luckulegir og virdtir. Dygdanna

og trúarbragdanna foraktari lifir stundum í lucku og velgengni, á medan sá dygdugi Lazarus hlýtur ad samansafna þeim molum, sem detta af hans bordum. Satt er þad, ad dygdin hefir sín egin laun í sálarinnar rósemi, í fridi samvitskunnar, í vissunni um síns Guds velþócknun, í medvitundunni um sína rádvendni. En, hvorsu litid finna menn til þessara dygdarinnar launa, þegar húngur, klædleysi, sjúkdómur, og heimsins forakt umkríngir á allar sidur, og ossækir oss án afláts. Þegar vér nú sjáum, ad þeim lastafulla vegnar vel, og vér hefdum enkis betra lífs ad vænta í eilífdinni, mundum vér þá ecki hugsa ad vér hefdum þjónad Gudi forgefins. Þad sama megum vér segja um lestina. Varla mun neinn géta sagt, ad lestirnir fái ætíd þeirra straff hér í heimi. Líkamans vanheilsa ætti maklega ad vera hid náttúrlegasta straff fyrir sællífid, og hvorsu opt krýnast ecki sællífis þrælarnir med hreysti og heilbrygdi, á medan sá hóffami dregur eptir sér hálf-visinn líkama til grafarinnar á midju vori æskunnar? heimsins forakt ætti maklega ad vera lastanna brenni-merki, og hvorsu opt eru ecki sjálfir lestirnir hafdir í háveguin, þegar þeir sitja í voldum, sem þá drýgja? samvitskunnar órósemi ætti ad minnsta kosti ad vera þad náttúrlegasta straff fyrir lastafullann lifnad, og hvorr er sá, sem ecki viti, ad manneskjurnar eru opt nógu skarpar til ad dempa samvitskunnar raustu í svima vellystinganna?

stutt

stutt ad segja: reynslan kénnir oss, ad Gud gjörir ecki ætíd hér í heimi mismun á millí þess dygduga og þess lastafullá, þess hlýdna og þess óhlýdna. Hvorninn skiljum vér þetta? er þá enginn Yfirherra yfir heiminum? er þá eckért réttlæti í þessum Yfirherra? gyldir hann þá einu, hvort hans løg eru uppfyllt eda yfirtrodin? er sá vanheilagi og sá heilagi honum jafnkiær? já, annadhvört hljótum vér ad trúa þessu, annadhvort hljótum vér ad samsinna þessu gudlasti, ellegar vér hljótum ad trúa, ad annad líf sé eptir þetta, hvar dygdin mun sá sín laun og lestirnir þeirra straff. Ef ecki væri neins ódaudlegleika ad vænta, ef aldúngis væri úgjört um oss þá vér dæum, þá kynnum vér ad yfirtroda allar Guds skipanir, tráſſa á móti himninum, spotta allt hvad heilagt er, og enda sídan vort líf med hnýfnum; þad stædi oss þess vegna í sjálfs valdi, hvort vér vildum umflýja Guds réttlæti, edur ecki. Nei, þann eilífa gétum vér ecki umflúid; einhvorntíma hlýtur Gud ad sýna, ad hann ecki hafi géfid sín løg forgéfins, einhvorntíma hlýtur hann ad gjøra mismun á sínum hlýdnu undirsátum, og upphlaupsmonnunum í sínu ríki, einhvorntíma hlýtur hann ad gjøra bert fyrir øllum sínum skynsemdarfullu verum, ad hann allt eins vel launi þad góda, sem hann straffar þad vonda. Og þar Gud ecki ætíd sýnir þad í þessu lífi, þá hlýtur naudsynlega ad vera annad líf eptir þetta; þetta er þvílík

ályktan, sem jafnvel sá einfaldasti getur skilid, sem hefir nockra þeckíngu á Guds yfirherradæmi, heilagleika og réttlæti; annadhvört hljótum vér ad trúa því fyrra, edur vér hljótum ad neita því sídara.

Sé þad satt, kynni einhvörr ad spyrja, ad daudinn ecki gjöri enda á allri vorri veru, sé þad satt, ad vor skynjandi andi umfldi forgengilegleikann og komist af þó líkaminn nidurbrotni, hvört er þá sálarinnar ástand eptir líkamans dauda? liggur hún í dái, edur svefni? edur er hún enn þá medvitandi um sjálfa sig og sitt nærverandi tilstand? heldur hún enn þá áfram sínum þaunkum- og sýslunum? Þetta spursmál orsakar opt órósemi hjá þeim, sem liggja fyrir daudanum, og er þess verdt, ad uppá þad sé svarad. Svo litid, sem vér þeckjum náttúru vorrar sálar, þá kénnir þó vor egin tilfinníng oss, ad hún er eintómis líf. Hún upplífgar ecki einúngis vorn jardneska líkama, heldur þenkir hún sífeldlega, sífeldlega er hún eitthvad ad sýsla, aldrei þreytist hún; og þó þad sýnist, sem hún þreytist, þá liggur orsökin til hennar þreytu ecki í þeirri þenkjandi veru sjálfri, heldur í heilans verkfærum, sem hún brúkar til síns erfidis. Einninn þegar líkaminn hvílist, hættir sálin samt ecki ad erfida. Getum vér leidt oss í hug, ad þessi starfsama vera, sem í sinni náttúru er eintómis líf og starfsemi, skuli falla öldúngis í ydjulaust tilstand, og liggja svo í nockur hundrud edur þús-

þúsund ár, án starfsemi, án þánka og án tilfinníngar, undir rústum líkamans? á milli þvílíks sálar-svefns og virkilegs dauda, sje eg engann mismun.

Eg bæti þessu enn þá vid, ad ef sálin skyldi liggja í þvílíku dái frá því líkaminn deyr til þess hann rís upp aptur, þá hlyti hún naudsynlega á þessum tíma ad týna nidur allri þeirri þeckíngu og ferdugleika, sem hún í þessu lífi hefdi med svo mikilli fyrirhöfn útvegad sér, og hvar med hún hefdi leitast vid ad undirbúa sig til eilífdarinnar. Hvörsu lengi erum vér ad læra nockud, og hvörsu fljótt gleymum vér því aptur, sem vér höfum lært? hvörsu mikla fyrirhöfn kostar þad oss ad útvega oss ferdugleika, jafnvel í þeim audveldustu og almennustu hlutum, og hvörsu fljótt missum vér hann aptur, þegar vér nockra stund höfum ecki æft oss í honum? hvörninn mundi þá fara fyrir oss, ef sálin ætti í nockur hundrud ár, eptir líkamans dauda, ad liggja í dái án þánka, án tilfinníngar, án sýslana? mundi hún ecki öldúngis missa alla þá þeckíngu, þann ferdugleika, og fullkomlegleika, sem hún í þessu lífi hefir svo mikid fyrir haft ad eignast og yfirkomast? hvar fyrir kappkostum vér þá ad prýda vora sálu med svo mörgum ágætum og fögrum fullkomlegleikum, ef vér eigum ad missa þá aptur, þegar líkaminn deyr, sem ské kann í dag eda á morgun? hvörninn kémur þad saman vid Guds vísdóm, ad þær verur, sem

eru skapadar og ætladar til eilífra framfara í fullkomlegleikanum, skuli med nockra hundrad ára svefni falla til baka frá þeirri fullkomleg-leikans hæd, til hvorrar þær í þessu lífi hafa med svo mikilli mædu uppflogid? þær ættu þá í upprisu hinna daudu, ad byrja ad nýju og taka upphafid á því, sem þær hefdu ádur lært, oll þeirra fyrri mæda ætti ad vera til forgéfins, fullordnir menn, ættu þá í ollum hlutum ad vera jafnir bornum, er dáid hefdu í módurlífi. Getur þessi þánki stadist med Guds vísdómi og gædsku?

Vér getum ad vísu ecki sagt med full-kominni vissu, hvort sálin skilur vid líkamann á sama augna-bliki, sem líkamans inn- og út-vortis hræríngar þverra; vér getum ecki held-ur sagt med vissu, hvort adskilnadur sálar og líkama skédur hjá sumum fyrr, hjá sumum sídar; en þad getum vér, eptir Ritníngarinn-ar vitnisburdi, sagt med vissu, ad þessi adskiln-adur skédur ecki laungu eptir líkamans dauda. Kristur gaf rænt'ngjanum á krossinum þad fyrirheit: ad hann á þeim sama degi skyldi vera med honum i Paradis, edur sæl-unnar samastad, Lúc. 23. Kristur setur fyr-ir sjónir í eptirlíkíngunni þann luckulega fá-tækling og þann ólucku lega ríkismann, sem þvílíka, er strax eptir líkamans dauda komust í þeirra nýja tilstand, og medtóku hvad þeirra gjordir vóru verdar, Lúc. 16. Af þessum vitnisburdum álýktum vér þar hjá med full-komn-

komnustu vissu, ad sálin sefur ecki eptir hennar vidskilnad vid líkamann. Ræníngínn feck af Kristi þad fyrirheit, ad hann skyldi vera med honum í Paradís, í sælu-standinu, hans sál átti þess vegna ecki ad sofa; heldur framhalda hennar þaunkum, hennar tilfinníngum, hennar sýslunum; hún átti ad vera sér medvitandi um hennar farsæld og nýja ástand, annars kunni þad ecki ad segjast, ad hann skyldi vera med Kristi í Paradís. Um þennann huggunar-fulla sannleika sannfærumst vér sömuleidis af eptirlíkíngunni um þann ríka og fátæka. Hvört heldur þad er eptirlíking edur sannarlegur atburdur, þá hlýtur hún ad innihalda sannindi. Eptir daudann var sá fátæki fluttur í Abrahams fadm, þad er: í þad sama farsældar-stand, í hvörju allir sannir Ísraelítar eru hluttakandi med þeirra forfødur Abraham. Þeim sæl-lífa ríkismanni þarámóti var nidur-hrundid í þær ólídanlegustu qvalir; hann fann til sinnar eymdar, hann óskadi línunar, hann mundi til síns umlidna, og var medvitandi um sitt nærverandi ástand. Bádir fundu þess vegna til þess, sem þeirra fyrra ásigkomulag eptir sig leiddi, þeirra sálir sváfu þess vegna ecki eptir líkamans dauda.

Páll óttadist ecki heldur fyrir þessum svefni sálarinnar. Kristur er mitt líf, segir hann, og daudinn minn ávinníngur. En med því ad lifa í holdinu þénar meir til ávöxt ad sýna, þá veit eg ecki hvört eg skal kjósa; því hvört-

tveggja þreyngir ad mér; eg hefi girnd á frá ad skiljast og vera hjá Kristi, því þad væri miklu betra; ad blifa í holdinu, væri þarámóti naudsynlegra fyrir ydar sakir, Phil. 1. Þessi mikli Postuli finnur hjá sér strid á milli tveggja óska, sem ecki gátu bádar uppfyllst undir eins. Honum þókti mikid fyrir ad deyja vegna sins safnadar, sem hann elskadi, og gat verid nytsamlegur; hann óskadi sér þarámóti daudans sjálfs sins vegna, til ad vera hjá Kristi, sem fyrir hann sjálfann var miklu betra. En hefdi hann verid hræddur um, ad sálin mundi falla í dá, þegar líkaminn væri daudur, þá hefdi hann brádlega kunnad ad skéra úr þessari þrætu á milli sinna óska; honum hefdi þá verid betra ad lifa; því á medan gat hann þó þjónad Gudi, á medan gat hann þó eblt Guds dyrd og sinna medbrædra velferd; en ef hans sál hefdi átt ad falla í svefn eptir líkamans dauda, hvörsu gagnslaus var hann þá í náttúrunni; allt eins gagnslaus, sem líkaminn, er lá í gröfinni? Páll óttadist ecki fyrir þessum sálarinnar svefni: hann veit, ad hann á von á betra lífi; hann óskar ad skiljast hér frá og vera hjá Kristi; hann er fullviss um, ad daudinn er honum inngángur til þeirrar ómumrædilegu sælu, sem Kristur hafdi útvegad honum, og þess vegna álítur hann sinn dauda, sem ávinníng fyrir sjálfann sig. Svo gëfur þá bædi Ritníngin og skynsemin oss þá fullkomnu vissu, ad sálin ecki einúngis verdur, til eptir líkamans

dauda;

dauda; heldur ad hún einnig á þeim tíma, sem líður á milli líkamans dauða og hans-upprisu, er meðvitandi um sjálfa sig og sitt ástand, og finnur til afleidínganna af síns fyrra lífs athöfnum, til sinnar sælu eður sinnar fordæmíngar.

*   * *   *
* *   *   * *

Sé það satt, að vor skynjandi andi sé skapaður til ódauðlegleikans, og eilífra framfara í fullkomlegleikanum, hvörsu annt ætti oss þá að vera um, í þessu nærverandi lífi, að kappkosta að betra og upphæcka vora sálar-krapta, svo vér þar með búum oss undir því stærri farsældar-tröppu síðarmeir. Því æðri og stærri, sem vorir sálar-kraptar eru, þess stærri hlýtur líka vor hæfilegleiki að vera til að taka á móti himinsins hreinu og eldúngis andlegu gleði. Hottentottar og Newtonar gæta að sönnu báðir orðið sáluhólpnir; en hvörsu ólík hlýtur að vera sú sælunnar trappa, sem báðir eðlast, og hvörsu ólíkur sá fljótleiki, hvar með þeir stíga upp til fullkomlegleikans? Það stendur þess vegna ecki á sama, í tilliti til eilífðarinnar, hvört vér hér á jörðunni látum vora sálar-krapta vera óbrúkaða og óæfða, ellegar vér höfum kappkostað að betra og upphæcka þá. Með því að forsóma betrun vorra náttúrlegu sálar-krapta munum vér að sönnu ecki verða útiluktir frá sælu þess eptirkomanda lífs; en vér munum þó án efa

taka seinni framforum í fullkomlegleikanum, heldur enn þær sálir, sem hér í heimi hafa æst þá med kostgæfni.

Sé þad satt, ad vor skynjandi andi sé skapadur til ódaudlegleikans, hvorsu fögur og glediley er þá vor tilhugsan? skyldum vér ecki kunna ad vid vora uppheld, skyldum vér ei meta vora lucku, ad vér erum skapadir til eilífdarinnar? hér erum vér einúngis útlendíngar, þar er vort födurland; hvorsu hægt ættum vér þá ad láta oss um heim þennann? líkir þeim, sem ferdast igegnum framandi land; hann nýtur allra þeirra meinlausu lystisemda, sem mæta honum á reisunni; ein engin af þeim er honum svo vigtug, ad hann gleymi þar fyrir sínu födurlandi, sem hann er til ad keppast. Hér eigum vér þó ecki vid ad vera utan nockur augnablik; sídar meir er oss ætlud eilífdin; skyldum vér þá festa vor hjörtu vid jördina, sem vér eigum þó einusinni vid ad skilja? skyldum vér nema stadar hér nidri med vora von og óskir? heimurinn med allri hans vegsemd er forgengilegur; vér erum óforgengilegir; skyldum vér þá gjöra þennann heim ad voru ædsta góda? edur skyldum vér, á medan vér erum ad gánga áfram til eilífdarinnar, snúa aptur til jardarinnar med vorum þaunkum?

Sé þad satt, ad vor ódaudlegi andi sé skapadur til ódaudlegleikans, og ad vér í þessum ódaudlegleika eigum ad uppskéra þad, sem vér höfum hér nidursád í forgengilegleikanum;

sé þad satt, ad vér skulum þess eilíf not edur gjøld hafa, sem vér høfum adhafst í þessu lífi; hvort þad er illt edur gott, hvørsu forsjála ætti þessi tilhugsan ad gjøra oss í øllu voru framferdi? skyldum vér vel géta syndgad af ásetníngi og þó verid eldúngis rólegir? í hvørt sinn þess vegna, sem heimurinn vill tæla, skilníngar-vitin blinda, og vort egid hjarta svíkja oss, þá ættum vér ad segja med sjálfum oss: eg er ódaudlegur. Þegar holdid strídir á móti andanum, og andinn á móti holdinu, þegar oss í þessu hættulega strídi liggur vid ad detta, þá ættum vér ad hugsa um þetta: eg er ódaudlegur. Þegar vér erum svo svæsnir og djarfir ad troda løg hins eilífa Guds undir fótunum, þá ættum vér ad segja med sjálfum oss: eg er ódaudlegur, og eg veit ecki nær þad augnablik ad høndum kémur, sem flytur mig í land hinna ódaudlegu, hvar eg á ad uppskéra ávextina af mínum fyrri athøfnum. Af þessum þánka mundum vér fá dug til ad yfirvinna sjálfa oss og heiminn.

Sé þad satt, ad vor skyniandi andi sé skapadur til ódaudlegleikans, til sælufulls ódaudlegleika; med hvílíkri huggun og hugarhreysti ætti þessi gledilega von ad brynja oss á móti øllum lífsins bágjindum og andstreymi? vér vitum ad vort mótlæti, sem er skammvinnt og létt, útvegar oss eilífa vigtuga dýrd; vér vitum, ad hørmúng þessara tíma er ecki verd þeirrar dýrdar, sem sídarmeir skal fram vid

 oss

oss koma. Skyldum vêr ecki í von eilífrar gledi gêta þolinmódlega borid nockra fárra augnablika hrygd? sjálfur daudinn missir þá mikid af sínni beiskju, þar vêr vitum ad vêr ecki verdum ad engu, heldur einúngis umbreytumst. Daudinn er einúngis vor önnur fæding, fæding til ódaudlegleikans, og heimflutníngur til lífs þeirra rêttlátu. Vor andi uppflýgur frá rústum síns nidurbrotna hreysis, og byrjar sitt sanna líf, hann fer af sínu barnæsku skeidi og byrjar sinn fullordins aldur, ódum midar honum þá áfram frá einum fullkomlegleika til annars, af einni farsældarinnar troppu á adra.

XXXIX. Kapítuli.

Um þá eilífu sælu.

Eg hefi leidt rök til þess af Ritníngunni og skynseminni, ad sálir vorar eru skapadar og ætladar til ódaudlegleika, en þessi ódaudlegleiki gêtur ecki verid eins luckulegur fyrir alla. Þad, sem hvørr einn hefir hêr nidursád, hlýtur hann þar ad uppskêra; fyrir þá, sem deyja í Drottni, hlýtur hann ad vera í hærsta máta gledilegur og sáluhjálplegur, eins og hann hlýtur ad vera í hærsta máta óttalegur fyrir hina, sem deyja án sameiníngar vid hann. Ad vilja gjora fullkomna útmálun yfir ásigkomulag þeirra sáluhólpnu, væri ofdyrfska, þar Guds vísdómur hefir dregid skýlu fyrir vor augu. Ritníngin talar um þetta efni mestann part undir rós og

og í samlíkíngum; hún útlistar ecki fyrir oss ástand þeirra sáluhólpnu, heldur gèfur oss einskonar málverk yfir það; og hvad lítid, sem vèr vitkjum hèr frá Ritníngunni, þá eru það ecki utan veikar gètgátur, sem standa edur falla, eptir því, sem þær koma saman edur ecki koma saman vid sèrhvørs þenkíngar-máta. Ef barnid í módurlífi kynni ad þenkja, þá mundi það gjøra sèr marga ránga meiníngu um ástand þessa nærveranda lífs, og rèttari munu vorar meiníngar ecki verda, þegar vèr þenkjum sjálfir, án þess ad fylgja Ritníngarinnar handleidslu. Svo mikid gètum vèr sagt med vissu, ad þeir sáluhólpnu eru fríadir frá øllum ógèdfeldum og sárum tilfinníngum, ad þeir njóta allrar þeirrar saklausrar gledi, sem þeir í þessu ástandi gèta móti tekid, og lángtum ædri gledi heldur enn sú er, sem heimurinn gètur gèfid þeim.

Ad þeir sáluhólpnu hljóti naudsynlega ad vera fríadir frá øllum ógèdfeldum og sárum tilfinníngum, þar á er enginn efi; því annars væru þeir ecki sælir. Hvørt heldur vèr álítum oss í þessu lífi, sem manneskjur, sem syndarar, edur sem umvendta kristna, þá er heimur þessi þó einúngis samastadur mædunnar og órósemmunar. Hvørsu mikilli órósemi og ørdugleika ollir oss vor stètt og kallan? hvørsu verda ecki allflestir ad vinna baki brotnu til ad útvega sèr sitt naudsynlegt lífs uppheldi? hvørsu margir hljóta ad eyda sínum líkamans kroptum til ad vidhalda þeim? sèrhvørt dagur hefir

ir nóg med sína þjáníngu, og þó aukum vèr þessar vorar nærverandi þjáníngar med vorri gagnslausu hugsýki og qvída fyrir því ókomna. Hvorsu margfaldann erdugleika gjörir oss sá jardneski og veiki líkami, sem vèr á oss berum? eins morgum portum, sem hann er samansett-ur af, eins margvíslegum sjúkdómum er hann undirorpinn, og opt fellur madur úr einum í annann. Hvorsu mikils beiskleika abla oss vorar syndir, og vorar óstjórnlegu girndir? þessar fylla vora sálu med óánægju, bædi þeg-ar eptir þeim er látid, og líka þegar ecki er eptir þeim látid; hinar uppvekja hjá oss ótta og ángist fyrir Guds rèttlæti, sem vèr hofum módgad med vorum syndum. Og þó vèr, fyr-ir Guds nád, séum ordnir helgadir, þá er vor mæda og órósemi ecki þar fyrir á enda kjáð, þá byrjast kristins manns strid fyrst fyrir al-voru. Hvorsu margar freistíngar umkríngja oss þá, sem ad sonnu opt yfirvinnast af oss, en fá líka opt sigur yfir oss? hvorsu mikil ár-vekni, bæn og strid útheimtist, ef vèr skulum berjast gódri baráttu, fullkomna vort hlaup og halda trúnni? og hvorsu mikid, sem vèr vok-um, bidjum og strídum, þá follum vèr þó opt og tídum, þegar freistingin kémur flatt uppá oss, og þó vèr ecki follum, þá getum vèr samt ecki ordid svo fullkomnir, sem vèr gjarnan vild-um vera. Nockurr partur vorrar spillíngar lodir ætíd vid oss svo lengi vèr búum í þess-ari jardnesku tjaldbúd. Þetta er ný orsok til krist-

kristins manns ángurs og óróssemi. Þessi ó-róssemi, þessar sáru og ógèdfeldu tilsinníngar, sem undir svo margbreyttri ásýnd ossækja oss frá vøggunni til grafarinnar, hánga sumpart af heiminum, sem vèr búum í, sumpart af byggíngarlagi þess líkama, í hvørn vor ódaud-legi andi er innsveypadur, og loksins af því syndugа og ófullkomna ástandi, sem vèr enn þá erum í staddir, á medan vèr erum sam-einadir vid líkamann. Ad skilja vid líkam-ann, og ásamt med líkamanum vid heiminn, hlýtur þess vegna naudsynlega fyrir þá hei-lögu ad vera fullkomin frelsun frá øllum sjúk-dómum, mædu, óróssemi og ógèdfeldum til-sinníngum. Þá uppfyllist Guds fyrirheit: **Gud mun þurka allann grát af þeirra aug-um, og daudinn mun ecki framar vera til; ecki heldur mun harmur, nè qveinan, nè heldur mæda vera framar til; því þeir fyrri hlutir eru umlidnir, Opinb. b. 21.**

En, sáluhjálpin er ecki einúngis innifalin í frelsun frá øllu vondu, heldur er hún þar-adauki innifalin í nautn alls þess góda, sem eilífdarinnar innbyggendur géta móti tekid. Hvør þessi gædi eru, sem Gud hefir geymt handa sínum sigursælu strídsmønnum, gétum vèr ecki sagt til vissu. Ritníngin brúkar sam-líkíngar, sem teknar eru af þeim hlutum í heiminum, er vèr álítum, sem fagra og lysti-lega. Stundum kallast þad eptirkomandi líf Paradís, vellystínganna aldíngardur, hvar

 líss-

lífsins vatns hreina vatnsfall, skiært sem Kristall, framflýtur frá stóli Guds og Lambsins, hvar lífsins tré ber eilífa ávexti, hvar engin bølvan mun vera framar, hvar þeir sáluhólpnu standa frammi fyrir Guds og Lambsins stóli, siá hans auglit, og bera hans nafn í þeirra ennum, Opinb: b. 22. Stundum kallast þad liós, þar vér ecki meir um nockurn hlut meira enn liósid, sem útbreidir líf og lystisemd yfir gjorvalla náttúruna. Stundum fésjódur, edur ríkdómur, en þvílíkur ríkdómur, sem mølur fær ecki grandad, né þjófar eptirgrafist. Stundum er því samlíkt vid géstabod, til ad sýna oss þá farsæld, sem þeir sáluhólpnu finna í mettun þeirra heilogu girnda, og þann sælu-auka, sem þeir odlast af umgengni sinna vina. Stundum er þad sett fyrir sjónir, sem hásæti, kóróna og Kóngsríki, til ad sýna oss þad herra-dæmi, sem þeir sáluhólpnu hafa áunnid sér yfir sínum andlegu óvinum. En allt þetta eru þó eintóm bilæti, sem dregin eru af því nálæga, og heimfærd uppá þad ókomna, jardneskur búningur, sveypadur utan um himneskt sannindi.

En jafnvel þó þessi bilæti ecki géfi oss greinileg hugar-grip um sælu þess eptirkomanda lífs, þá kunnum vér þó ad segja þad til vissu, ad þeir sáluhólpnu verda ætíd fullkomnari, og eptir því, sem þeirra fullkomlegleiki vex, eykst líka þeirra farsæld. Þad gétum vér sagt til vissu, ad þeir sáluhólpnu eru hid náqvæmlegasta

legasta sameinadir Gudi, því ædsta góda, og í sameiníngunni vid hann, njóta óumrædilegr-ar sælu. Í þessu lífi erum vér einúngis born, og þenkjum sem born; í hinu ødru lífi byr-jast vor fullordins aldur, þá stígur vor ódaud-legi andi frá einum fullkomlegleika til annars. Þar í er tign vors skynsemdarfulla anda innifalin, ad vér sífeldlega vøxum frá einni birtu til ann-arar, ad vér óaflátanlega uppstigum frá einu ljósi til annars, og frá einni þeckingu til ann-arar, ad tilhneigíngar vors vilja koma í ná-qvæmasta máta saman vid skilníngsins skíru hugrenníngar. Hér í þessu lífi erum vér und-irokadir myrkri og villu. Sífeldlega ráfum vér í myrkri; lengi á í því, ádur enn vér for-um ad þenkja, og vorir fyrstu þánkar eru optast nær rángar og ógrundadar meiníngar. Á hvørjum degi villumst vér í vorum dómi um þad sanna og ósanna, þad góda og þad illa. Opt þeckjum vér þad illa, og gjørum þad samt; vér þeckjum þad góda, og látum þad ógjort. En þegar vér erum ordnir inn-byggjarar í heimi hinna sáluhólpnu; þegar þær hindranir eru úr vegi rýmdar, sem setja sig á móti þeirri upplýsíngu, sem vér eptir leitum; þegar vorir sálar-kraptir eru ordnir ødri og betri; þegar vér, sem nú sjáum ógløggt í-gegnum skygndann stein-spegil, sjáum þar augliti til auglitis, 1 Cor. 13. Hvørsu fljótt midar oss þá áfram frá einni upplýs-íngarinnar trøppu á adra, og viljinn fylgir upp-

 lýs-

lyſingu ſkilníngſins. Vid hvert fótmál finn-
um vèr, ad vèr verdum ædri og fullkomnari,
og eptir því, ſem vèr verdum fullkomnari verd-
um vèr líka farſællri.

Þad kunnum vèr enn framar ad ſegja
med viſſu, ad þeir sáluhólpnu eru náqvæmlega
ſameinadir Gudi, því ædſta góda, og í ſamein-
íngunni: vid hann njóta þeirrar ædſtu farſældar.
Því hreinni, greinilegri og fullkomnari þeckíngu
þeir hafa um Gud, þeſs elſkuverdari hlýtur
þeſſi vera ad ſýnaſt þeim, þeirra elſka verd
jafnframt þeckíngunni. Þeir elſka Gud, og
finna ad þeir elſkaſt af honum. Á ſèrhvörju
augnabrágdi ſannfæraſt þeir þar um med nýj-
jum veigjörníngum, ſem útſtreyma frá gædſk-
unnar uppſprettu, er rennur ad eilífu, án þeſs
ad þverra. Nú eru þeir med náqvæmaſta hætti
ſamtengdir hinum óendanlega, þeirra elſka ſam-
teingir þá vid hann, og hvad getur þá nú
vantad til ad njóta hinnar ædſtu farſældar?
hvor ædri ſæla getur upphugſaſt, enn sú, ad
vera ſameinadur því ædſta góda, ad auſa af
þeim brunni, af hvörjum øll himneſk og jardn-
eſk bleſſan framflýtur? nú breſtur eckert á óſk-
ir þeirra ſáluhólpnu; hvør heilög girnd ſkyldi
nú ecki mettaſt? hvør hrein eptirlángan ſkyldi
nú ecki uppfyllaſt? og þær eru allar hreinar.
Hvörſu óendanlegar, ſem vorar girndir eru,
þá hljóta þær þó ad ſedjaſt, þegar þær njóta
þeſs óendanlega góda. Þeſſi var Davíds von:
eg mun ſkoda þitt augliti í rèttlæti; eg
mun

mun mettast, þegar eg uppvakna eptir þinni mind, Psálm. 17.

Það getum vér lokfins sagt til vissu, að endurminning og meðvitund vorra undanförnu góðu athafna hér í lífi, eykur stórum sælu þess eptirkomanda lífs. Það vitum vér: að það, sem vér hér høfum niðursáð, munum vér þar uppskera, Gal. 6. Það vitum vér: að vor verk munu fylgja ósseptir, Opinb. b. 14. Vor góðu verk fylgja oss eptir, þar meðvitundin um vor góðu verk fylgir sálunni inn í eilífðina. Hvorsu stór hlýtur að vera farsæld þeirrar sálar, sem í eilífðinni lítur aptur til jarðarinnar, sem hún skildi við, þegar hún nú sier, að hennar líf í heiminum hefir ecki verið forgéfins, að hún í þeirri stétt, sem Skaparinn hafði sett hana í, hefir eptir megni uppfyllt sína skyldu, og eblt dýrd síns Skapara og sinna meðbrædra heillir. Og hvorsu ósegjanlega stór, má hennar sæla vera, þegar hún veit með sér sjálfri, að hún hefir eblt eilífa sáluhjálp sinna meðbrædra, að hún hefir forðað nockrum frá fortøpuninni, leidt nockra frá myrkrunum til ljóssins, frá Satans valdi til Guðs. Þessi meðvitund er stór partur eilífrar sælu.

En sé það satt, að meðvitundin um athafnir vors fyrirfaranda lífs gjøri svo mikið að verkum til að ebla sælu vors eptirkomanda lífs, þá getum vér ályktað hér af með vissu, að jafnvel þó allir þeir, sem deyja í Drottni,

 inn-

inngångi til sælufullrar eilífdar, þá njóta samt ecki allir þar fyrir somu sælunnar troppu. Så sem sáir sparlega, mun sparlega uppskéra, og sá, sem sáir riflega, mun riflega uppskéra, 2 Cor. 9. Sólin hefir annann bjartleika, segir Páll, og túnglid annann bjartleika, og stjørnurnar annann bjartleika; ein stjarnan yfirgengur adra í bjartleika, eins er því líka háttad med upprisu hinna framlidnu, 1 Cor. 15. Þetta er Ritníngarinnar lærdómur, og hvørsu náttúrlegt er þetta? því fleiri, sem vor gódverk hafa verid, því framar sem þau hafa eblt dýrd vors Skapara, hans nafns helgun, og vorra medbrædra tímanlegu og eilífu farsæld; því lengur vér høfum Gudi þjónad, því kostgæfnari vér høfum verid í hans þjónustu, því særri breyskleikans og ásetníngs syndir vér þurfum ad ásaka oss fyrir; því betur vér høfum vakad yfir sjálfum oss og vorum athøfnum; því fleiri freistíngar vér høfum haft vid ad strída, og því karlmannlegar vér høfum strídt; því meira mótlæti vér høfum lidid, og því þolinmódlegar vér høfum lidid þad, þess stærri og veglegri hljóta vor laun ad verda í eilífdinni. Já, eg má enn þá bæta þessu vid, ad því framar vér í þessu lífi høfum kappkostad ad ydka, hæcka og betra vora sálar-krapta, þess hæfilegri erum vér til ædri sælunnar troppu í eilífdinni; og því stærri sálarinnar hæfilegleiki er til ad taka á móti himneskri sælu, þess stærri verdur sú sæla, sem

hún

hün nýtur. Sælan er þess vegna í tilliti til hennar undirstødu hin sama fyrir alla; allir vaxa í fullkomlegleikanum; allir eru Gudi sameinadir; allir endurminnast med gledi sinna góðverka; en í tilliti til trappnanna hlýtur hún ad mismuna ysrid mikid. Hvorjum einum sér þar fram eptir því undirlagi, sem hann hefir lagt hér í heimi; hvorr einn nýtur þeirra sælusullu ávapta af sameiníngunni vid Gud, eptir þeim hæfilegleika, sem hann hefir til ad taka á móti þeim, hvorr einn finnur meiri edur minni gledi af meddvitundunni um athafnir síns fyrra lífs eptir því, sem athafnirnar hafa verid. Hvorr einn finnur sig þess vegna svo luckulegann, sem hann eptir sínu innvortis ásigkomulagi gétur verid, enginn øfundast yfir annara sælu, sem eru luckulegri.

* * * * * * * * *

Vér sjáum af þessari útmálun yfir sælu þess eptirkomanda lífs, hvorsu ágæt sú von er, sem Jesús Kristur hefir útvegad oss. Hvort spursmál ætti þá ad vera vigtugra fyrir oss enn þetta: Hvad skal eg gjøra, svo eg erfi eilíft líf? vér spyrjum oss daglega ad þessari spurníngu: hvad skal eg gjøra, til ad komast hærra í heiminum? hvad á eg ad gjøra, svo eg verdi ríkari? hvad skal eg gjøra, til ad stadfesta mína tímanlegu luckn? en hvorsu ept framsetjum vér fyrir oss þetta spursmál: hvad skal eg gjøra, svo eg erfi eilíft líf? og á

hvorju

hvörju rídur oss þó meira enn þessu? Það vitum vér, að vér daglega erum á hradri ferd til grafarinnar og eilífdarinnar. Vér þeckjum ecki það augnablik, sem sviptir oss máské í skyndingu í burtu hédan; vor daudi kann að verda fyrir oss inngángur til eilífrar gledi, edur endalausrar eymdar. Allt þetta vitum vér, og skyldum þó aldrei af alvöru spyrja oss þannig: hvad skal eg gjöra, svo eg erfi eilíft líf? svarid uppá þetta spursmál er þetta: trúdú á Drottinn Jesúm Krist, þá munt þú verda hólpinn, Post. g. b. 16.

Eg hefi sagt hér ad framan, hvad skilst fyrir trúna á Jesúm Krist, eg þarf ecki hér ad ítreka það med mörgum ordum. Þegar vér medtökum Jesúm Krist fyrir vorn Endurlausnara; þegar hugleidíng vorrar endurlausnar, Guds innilegu elsku, sem gaf oss þetta endurlausnar medal, og Jesú Krists kjærleika, sem dó fyrir oss, svo vér skyldum lifa vegna hans; þegar þessi hugleidíng upptendrar í vorum hjörtum sanna og innilega elsku til Guds og Jesú Krists; þegar vor elska til Guds og Krists gjörir oss kappsama á dygdarinnar og heilagleikans hlaupskeidi, kostgæfna til þess góda, kostgæfna í því ad gjöra skyldu vora og góðverkin, þá höfum vér þá trú til ad bera, sem af oss útheimtist, til ad verda adnjótandi sælufulls ódaudlegleika. Engin daud, engin ávaxtarlaus trú gétur útvegad oss þessa sælu. Ef vér viljum ná hnossinu sídar meir, þá hljótum

vér

vér ad hlaupa á því skeidi, sem oss er fyrirsett; ef vér sidarmeir viljum krýnast med eilífdarinnar sigur-kransi, þá hljótum vér ad strída og berjast. Sæla eilífdarinnar vinnur til þess ad strídt sé fyrir hana nockur augnablik. Ef vér sídarmeir viljum sá ad skoda Guds ægliti, og sameinast þeirri heiløgustu veru, þá hljótum vér ad hreinsa oss af vorum saurugleika, og keppast eptir helguninni; því án helgunar kann enginn Drottinn ad sjá. Þetta er svarid uppá þessa vigtugu spurníngu: hvad skal eg gjøra, svo eg erfi eilíft líf? Þetta er skilmálinn, sem á vora sídu hlýtur ad uppfyllast, ef vor von á ad vera á grundvelli bygd.

En þad er ecki nóg, þó vér géfum oss í strídid vid sjálfa oss og heiminn; þad er ecki nóg, ad vér byrjum stríd þeirra heiløgu, vér hljótum líka ad fullkomna, vér hljótum ad standa stødugir allt til enda. Þegar hinn réttláti burtsnýr sér frá sínu réttlæti, segir Drottinn, og gjørir órétt, og breytir eptir øllum þeim svívirdíngum, sem hinn ógudlegi gjørir, skyldi hann þá lifa? alls hans réttlætis, sem hann gjørt hefir, skal ecki minnst verda, heldur skal hann deyja í sínum misgjørníngum og syndum, sem hann hefir drýgt, Ezech. 18. Stærd vorra eptirkomandi sælu verdur vissulega komin undir þeim lengri edur skémri tíma, sem vér høfum Gudi þjónad, og þeirri kostgjæfni, hvar med vér um þenn-

 ann

ann tíma höfum þjónad honum; en sælan sjálf edur fordæmíngin er komin undir því sinnislagi, hvar med vér skiljum vid heiminn. Enkis manns misgjördir eru svo stórar, ad hann ecki, eins og ræníngjnn á krossinum, kunni med sannri umvendun, jafnvel á lífsins seinustu augna-blikum, ad finna náð hjá Gudi; en enkis manns heilagleiki kann heldur ad frelsa neinn frá fordæmíngunni, þegar hann endar heilagt líf med ógudlegleika og vísvitandi yfirtrodslum. Vanheilög sál er óhæf til sælunnar, í sjálfum himninum mundi hún verda vesæl, vegna þess hún í sér sjálfri, í órósemi sinnar samvitsku, og sínum spilltu girndum ber med sér sín píslar verkfæri.

Ef vér þess vegna viljum krýnast med eilífdarinnar sigur-kransi, þá hljótum vér ad vera trúir til enda. Sá einúngis, sem heyir gott stríd, fullkomnar sitt hlaup, og heldur trú sinni, kann ad vænta kórónunnar. Ad vísu er þad satt, ad þetta stríd er torveldt; en þess torveldara sem strídid er, þess vegsamlegri er sigurinn. Þad er ecki stór heidur ad vinna sigur, þegar vér höfum vanmáttugann óvin vid ad strída; en þad er skomm ad vinna hann ecki. Þad er ad sönnu satt, ad vorir óvinir eru máttugir, og þad, sem hættulegast er, vort egid hjarta situr á svikrádum vid oss; en, þó vorir óvinir séu máttugir, þá er nádin, sem styrkir oss í strídinu, enn þá máttugri heldur enn þeir óvinir, sem vér verdum vid ad strída.

Ad

Ad vísu er þad satt, ad skeidid, á hvörju vèr hlaupum, er mædusamt; allstadar sjáum vèr, hættur og torfærur á vegi fyrir oss; en þó skeidid sè mædusamt, hvörsu ágætt er þá ecki hnossid, sem á skeids-endanum blasir á móti oss? látum oss þess vegna í stridinu og á hlaupinu horfa á hnossid.

XL. Kapítuli.

Um þá eilífu ófarsæld.

Eins og heilög Ritníng setur oss ástand þeirra sáluhólpnu fyrir sjónir undir bílætum, svo útmálar hún oss líka eymd þeirra fordæmdu undir bílæti þess orms, sem aldrei deyr, og þess elds, sèm aldrei slocknar, Marc. 9. Ad þetta ord ormur egi ad takast í beginlegri merkíngu, og þýdi einúngis samvitskunnar nagandi brixlanir, þar á er enginn efi; en svo er þá einninn líklegt, ad ordid eldur egi líka ad skiljast óeginlega, og merki væntanlega tilfinníngu Guds reidi, er í Ritningunni kallast eldur, og fortærandi eldur, 5 Mós. b. 4. Ebr. 12. Þad er og mikid náttúrlegt, ad þar sæla þeirra útvöldu, sær, auk þeirra náttúrlegu gódu afleidínga af þessa lífs athöfnum, nýjann vidur-auka af sameiníngunni vid nádugann Gud, og tilfinníngu hans nádar; þad er mikid náttúrlegt, segi eg, ad eymd þeirra fordæmdu aukist þá einninn af tilfinníngu Guds reidi, auk þeirra písla, sèm eru náttúrlegar afleid-

leidíngar af þeim vondu athøfnum þess und-
anfarna lífs. Eins og sólin verkar med ein-
um og sama krapti; en hennar verkanir eru
þó ymislegar, eptir því, sem hlutirnir eru ym-
islegir, sem hún auglýsir sína verkun á; af
þeim sama krapti blómgast sumir hlutir, adrir
visna, sumir hardna, adrir brádna; eins er því
líka háttad med Gud og hans nálægd í sál-
unum. Eptir því, sem þær eru ymislegar í
þeirra sidferdislega ásigkomulagi, svo hljóta líka
ávextir Guds nálægdar hjá þeim ad vera ym-
islegir. Þeir heilögu finna til hans gædsku og
elsku; þeir vanheilögu til hans reidi og óbildu.
Setjum oss fyrir sjónir tvo undirsáta, sem bád-
ir koma fram fyrir auglit síns Konúngs, ann-
ar er trúr og nytsamlegur undirsáti, hinn
Drottins svikari; hvorninn er þad mögulegt,
ad Konúngsins nálægd sé þeim bádum eins
gledileg? hlýtur hún ekki ad vera allt eins skélfi-
leg fyrir þann eina, sem gledileg fyrir hinn ann-
ann; þannig líka í eilífdinni. Gud er all-
stadar nálægur, en verkan hans nærveru hlýt-
ur ad vera allt eins ymisleg, sem þær sálir
eru ymislegar, sem finna til hans nálægdar.
Gud er í himninum, og fögnudur, gledi og
eilíf sæla eru ávextir hans nádar-nálægdar á
medal hans útvaldra. Gud er einnig nálægur
í samastad þeirra fordæmdu, og hrædsla, ángv-
ist, blygdan og eilíf örvænting eru þar ávext-
irnir af hans skélfandi nálægd. Þeim er hann
eydandi eldur, sem ekki útslocknar. Sálir þeirra
for-

fordæmdu eru þess vegna ecki einúngis sviptar Guds nádar-ríka samfélagi, og þess vegna svipt-ar því ædsta góda, sem einúngis getur mettad skynsemdarfullar og ódaudlegar verur; því sú heilagasta vera getur ecki sameinast vanheilog-um sképnum; heldur finna þær líka, og hljóta naudsynlega ad finna til Guds reidi og óblídu, hvern þeir med sínum vísvitandi syndum mód-gad hafa.

Þetta einsamallt væri ærid nóg eymd; en sálin færir þaradauki med sér útúr heiminum og inn í eilífdina, esni og grundvoll til ann-ara písla, sumpart í sínum óreglulegu girnd-um, sem hún hér ecki hefir viljad dempa, og þar getur ecki mettad, sumpart í fordæmandi brixlyrdum órólegrar samvitsku. Enginn sann-leiki er óneitanlegri enn sá, ad vorar girndir og tilhneigíngar hafa þeirra sæti í sálunni, en ecki líkamanum; þess vegna skilja vorar girndir ecki vid oss, þó vér skiljum vid líkamann. Ef vér í þessu lífi hofum ecki undirþryckt þeirra herra-dæmi yfir skynseminni, haldid þeim inn-ann þeirra réttu takmarka, og gjort þær skyn-seminni og Guds ordi undirgéfnar, þá fylgja þær sálunni inn í eilífdina, eda enn þá, og uppvekja í henni þad húngur, sem í hinu odru lífi ecki kann ad mettast. Setjum oss fyrir sjónir sæl-lífis-fulla sál, sem í skilníngar-vitun-um og þeirra lystisemdum hefir leitad síns ædsta góda; nú er hún skilin vid skilníngar-vitin og heiminn; hennar girndir fylgja henni inn í ei-

lífdina, og þessi eilífd er fyrir hana tóm eydi-mørk, hvar allar skilníngar-vitanna lystisemdir eru útilokadar. Hvada sælu gétur þessi sála fundid, þar hún ecki finnur þad, sem hún hér í lífi áleit fyrir sína ædstu farsæld. Setjum oss fyrir sjónir stollta sálu, er álítur sig því luckulegri, sem hún sier adra lengra fyrir nedan sig, og þeckir enga ædri lucku enn þá, ad stíga af einni æru-troppu á adra; nú flytst sálin inn í eilífdina, og hennar stollt fylgir henni; og þessi tilhneigíng kann ecki ad mettast í andanna verøldu; hennar stóllt verdur hér hennar helvíti. Setjum oss fyrir sjónir ágjarnann mann, sem í hinum glæsilega málmi leitadi síns ædsta góda; hans of mikla elska til duptsins skilur ecki vid hann, þó hann hljóti ad skilja vid duptid; sínar eignir hér á jordunni, sem hafa kostad hann svo mikla mædu á daginn og stadid honum fyrir svefni á næturnar, hlýtur hann ad eptirláta vinum og óvinum, adrir uppskéra ávextina af hans sveita; og þar finnur hann ecki þetta, sem var einúngis takmark hans óska; hann finnur hjá sér húngur, sem í þessu nýja lífi ecki kann ad sedjast, og þetta húngur er hans helvíti. Setjum oss fyrir sjónir ofundsjúkann mann, sem leitadi sinnar gledi í annara hrygd, og hrygdist af annara gledi; hvada farsæld gétur hann fundid í eilífdinni, hvar hann sier adra luckulegri enn sig, og þess vegna álítur sjálfann sig óluckulegann, þó hann ecki væri þad. Þannig und-

irðkum vér ofs í þessu lífi vora ólucku í eilífdinni. Þegar vorar drottnandi girndir, sem vér í þessu lífi ecki hofum viljad undirþryckja, fylgja sálunni inn í eilífdina, hvar vér hvorki gétum undirþryckt né mettad þær, þá æda þær enn þá í sáluuni, og fylla hana med óróſemi og óánægju.

Sá annar grundvollur, sem vér ſiálfir leggjum hér í lífi til eilífdarinnar ólucku, er óróſom og bríxlandi ſamvitſka, sem án aflátz offækir þær veſælu sálir med ſinni fordæmingu. Reynſlan kennir ofs, hvorſu ógnarleg plága fordæmandi ſamvitſka er, þegar hún vaknar af ſveſninum. Engin jardneſk vellyſting ſmackaſt þeim, sem finnur til ſamvitſkunnar óróſemi; sérhvort ſkjálgandi lauf-blad er honum óttalegt, og daudinn, sem ollum er ſvo óttalegur, er honum opt og tídum ſætur; vér finnum þeſs vegna þær manneſkjur, sem í fadmi daudans leita ſér ſkjóls og hælis til ad umflýja ſamvitſkunar hótanir og oſſóknir. Hvílíka qvol hlýtur ſálin þá ecki ad finna í eilífdinni, þegar hún í fyrſta ſinni vaknar þar fullkomlega af þeim ólucku lega ſveſni, sem hún var haldin af. Þegar nú minnid, sem ecki ſkilur vid ſálina áſamt med líkamanum, þar þad heſir ſitt ſæti í ſálunni, kallar aptur í hugann allar athafnir hins fyrra lífs, leidir þær fram í ollum þeirra ljótleika, med allri þeirri ólucku, sem þær hafa eptir ſig leidt; og þetta, sem þær hafa eptir ſig leidt, verdur nú ecki ſram-

ar

ar afmád, og Þad, sem einusinni er gjort verd-ur ecki apturtekid, og oll Þau brogd, sem menn í Þessu lífi hafa brúkad til ad deyfa samvitsk-unnar hótanir, verda nú ecki framar brúkud. Í Þessu lífi finna menn opt uppá ýmislegt til ad dempa samvitskunnar órósemi; skémtun vorra skilníngar-vita, vora vinnu, vor heimilis storf, gledi og glaum í annará manna um-gengni og ótal fleira, sem vér finnum uppá til ad sefa og svíkja ofs sjálfa, og dempa sam-vitskunnar ógnandi raustu. Vér finnum ecki heldur ætíd svo sárt til afleidínga vorra vondu athafna í Þessu lífi, og Þess vegna beita sam-vitskunnar brixlanir enn Þá ecki allri sinni makt vid sálina. En í odru lífi Þeckir sálin enn greinilegar sína heimsku; Þar finnur hún eckért af Þeim hlutum, sem hér á jordunni hafa, henni til ólucku, dyllad samvitskunni í svefn; Þegar hún er nú einsomul og komin til sjálfr-ar sinnar, hugsandi einúngis um sjálfa sig og sínar syndir, hefir hún nú tækifæri til ad hug-leida sinn undanfarinn lífnad, og sýnist hann nú lángtum svívirdilegri og skélfilegri, enn ád-ur, og sérhvor vísvitandi synd, sem hún verd-ur vor vid í sínu framferdi, eykur ógn á ógn ofan. Þetta er sá eilífdarinnar ormur, sem aldrei deyr.

Þetta er sú ímindan, sem vér med nockri vissu getum gjort ofs um ástand Þeirra for-dæmdu. Eilíf útilokan frá Guds nádar-ríki sameiníngu; skélfileg tilfinníng nálægdar Þess módg-

móðgaða Guðs; æðandi og hángraðra girnda bróſemi, og brixlanir fordæmandi ſamvitſku. Með hvörjum fleirum ſtroffunum eilífðin, er útbúin, gétum vér ecki með viſſu ſagt; en um það erum vér fullviſſir, að ſú eptirkomandi eymd, eins og ſæla annars lífs, hefir ýmſar troppur; eins og allir hafa ecki ſyndgað eins mikið, ſvo munu ecki heldur allir fá eins mikið ſtraff; þetta flýtur af þeim þánka, ſem vér nauðſynlega hljótum að gjöra oſs um Guðs réttlæti; það flýtur líka af því, ſem eg áður hefi ſagt. Því fleiri vondar girndir ſálin færir með ſér inn í eilífðina, og því meiri yfir-ráð þeſſar girndir hafa fengið yfir oſs; því fleiri vondar athafnir vér höfum til að brixla ſjálfum oſs um, og því ſkaðlegri, varanlegri og almennari þeirra afleiðíngar eru; því veikari freiſtíngarnar hafa verið, ſem vér höfum haft við að ſtríða, og því ſterkari þær rokſemdir hafa verið, ſem ſtyrktu oſs í ſtríðinu, þeſs ſtærri hlýtur ſálarinnar bróſemi, þeſs ſárari ſamvitſkunnar brixlanir, þeſs ſtærri hlýtur líka þeſs vegna hennar eymd að vera. Og þetta er Ritníngarinnar lærdómur: þeſs vegna vitnar **Kriſtur**: að innbyggjurunum í **Tyró** og **Sidon** muni verða bærilegra á dómsdegi heldur enn Gyðingum, **Matth**. 11. Því hinir fyrri höfðu ecki ſvo margar og ſterkar upporſanir til yðrunar og yfirbótar, ſem þeir ſíðari.

* *   *   * *

Þannig er vort eptirkomandi ástand náttúrleg afleiding af athöfnum og þenkíngar-máta vors nærveranda lífs. Vort nærveranda líf, er grundvöllur þess eptirkomanda, tíminn er undirbúníngur eilífdarinnar. Eins og vort framferdi hefir verid hér, eins hlýtur vort ástand ad verda þar; eckért er skynsamlegra, eckért náttúrlegra. Þannig eru allir hlutir í náttúrunni saman-hleckjadir hvorr vid annann. Barns-aldurinn undirbýr æskuna, æskan fullordins aldurinn, og allir lífdagarnir eilífdina. Forgéfins skírskotum vér til Guds miskunar; því sá sami Drottinn, sem er óendanlegur í sinni miskun, er allt eins óendanlegur í sinu réttlæti. Hér er skilmáli á vora sidu; þessi skilmáli hlýtur ad uppfyllast, ef eilífdin skal ecki verda hin ófarsælasta fyrir oss; vér hljótum ad trúa á Krist, med trúarinnar krapti hljótum vér ad dempa vorar vondu girndir, yfirvinna sjálfa oss og heiminn, verda ávaxtarsamir í gódum og kristnum manni verdugum athöfnum.

Ef vér ecki seinna viljum útilykjast frá samfélagi þeirrar ædstu veru, frá nautn þess ædsta góda, sem einúngis gétur mettad vorar ósedjanlegar girndir, þá hljótum vér hér í lífi ad keppast eptir helguninni, og med Guds adstod hreinsa oss frá þeirri spillíngu, sem vid oss lodir; því saurug sála, sem elskar sinn saurugleika, gétur ecki komist í samfélag þeirrar heiloguste veru, sem einúngis kann ad elska hei-

heilagleika. Ef vér í eilífdinni viljum umflýja þá skélfilegu tilfinningu Guds reidi, þá hljótum vér í þessu lífi, fyrir Guds medverkandi krapt, ad láta vor hjörtu þannig tilbúa, ad vér gétum ordid hluttakandi hans nádar. Ef vér sídar viljum ad oss smackist vel sú himneska gledi, sem oss er fyrirbúin í ljóssins býbýlum, þá hljótum vér fyrirfram ad dempa vora ofmiklu elsku til heimsins og hans lystisemda, þá hljótum vér ad kappkosta ad taka allann kjark úr vorum vondu tilhneigíngum og vorum óstjórnlegu géds-hræringum, svo þær ecki fylgi sálunni inn í eilífdina, hvar þær ecki kunna ad mettast, og af mettunar skorti fylla þar sálina med óróssemi og óánægju. Ef vér seinna viljum umflýja samvitskunnar fordæmandi brixlyrdi, og smacka þá gledi, sem róssom samvitska veitir oss, þá hljótum vér ecki einúngis ad fordast allar vondar athásnir, sem kynnu ad leggjast þúngt á vora samvitsku; heldur líka ástunda ydkun gódra verka, Krists blód hlýtur ad hreinsa vora samvitsku frá daudum verkum, ad vér kunnum ad þjóna lifanda Gudi, Ebr. 9. Annars mun vor samvitska ossækja oss um alla eilífd, og sjálfur himininn mundi verda oss ad helvíti.

XLI. Kapítuli.

Um Líkamanna upprísu.

Svo almennur sem þánkinn úm sálarinnar ódaudlegleika var á medal Heidingjanna, svo

 lítid

litid þecktu þeir þarámóti til lærdómsins um líkamanna uppriſu. Í ſiálfri Athenu-borg, hvar ſá veraldlegi vísdómur hafdi ſína ſkóla, var hlegid ad Páli, af því ad hann taladi um uppriſu hinna daudu, Poſt g. b. 17. Þeſſi lærdómur er, og hlaut ætíd ad vera hulinn fyrir ſkynſeminni; þad er eingöngis Ritníngin, ſem vér eigum ad þacka þeſſa gledilegu von; og þeſſi Ritníng var í Gydínganna höndum, hvar fyrir þeſſi lærdómur var og algenginn á medal þeirra. Daniel ſegir: margir af þeim, ſem ſofa i jardarinnar dupti, munu uppvakna, ſumir til eilífs lífs, ſumir til eilífrar ſkammar og ſmánar, Dan. 12. Davíd hafdi ſömu von: eg mun, ſegir hann, ſkoda þitt augliti í réttlæti, eg mun ſaddur verda, nær eg uppvakna eptir þínni mind, Pſ. 17. Svarid, ſem Martha gaf Kriſti, ſýnir, ad Gydíngarnir líka trúdu uppriſu hinna daudu á þeim tímum: eg veit, ſegir hún, ad bródir minn mun uppríſa, þegar allir uppríſa á eſſta degi, Jóh. 11. Þennann vigtuga lærdóm, ſem ádur var af Gydíngunum medtekinn, innleiddi Jeſús í ſína kirkju, ſem grundvallar lærdóm; hann kénndi ecki eingöngis ad þeir daudu mundu uppríſa, heldur líka ad þeir mundu uppríſa fyrir hans krapt. Sá tími mun koma, ſegir hann, þá allir þeir, ſem í grøfunum eru, munu heyra hans rauſtu og koma fram; þeir, ſem hafa gott gjørt, munu uppríſa til lífſins, og þeir,

sem hafa illa gjört, til fordæmíngar, Jóh. 5. Ad Kriſts Poſtular hafi ſidan bædi munnlega og ſkriflega útbreidt þennann lærdóm, vita allir, ſem einúngis hafa lauslega bladad í nýja Teſtamentiſins bókum.

Allar þær mótſagnir, ſem ſkynſemiñ finnur uppá á móti þeſſum lærdóñi, koma einúngis af þeim raungu hugar-gripum, ſem menn gjora ſér um áſigkomulag þeirra uppriſnu líkama. Ef vér þenkjum til þeſſara gróſu jardneſku líkama, ſem vér berum á oſs hér á jördunni, ef vér væntum eptir ad þeſſir líkamir muni upprísa í ſama áſtandi, ſem þeir eru nú, þá verdur þeſſi lærdómur óneitanlega flæktur í þvílíkum mótſögnum, ſem gjora hann öldúngis ómedtækilegann. En Ritníngin kénnir þad hvorgi; hún kénnir ad ſönnu ad þeir ſömu líkamir muni upprísa; en hún kénnir þar hjá, ad þeir muni upprísa med öllum ödrum eginlegleikum, heldur enn þeir hafa haft í þeſſu lífi. Heyrum hvad Páll ſegir, þegar hann er ad ſvara Korintu-borgar mönnum uppá þetta ſpursmál: hvörninn upprísa þeir daudu? og med hvada líkama koma þeir fram? þú heimſkíngi! ſegir hann, þad þú ſáir, lifnar ecki, utan þad deyi ádur, og þad þú ſáir, er ecki ſá líkami, ſem verda ſkal, heldur bert korn, annadhvört hveitis eda nockurs annars; en Gud géfur því líkama, eptir því, ſem hann ſjálfur vill, og ſérhvörju fræi þeſs eginlegann líkama. Allt hold er

 ecki

ecki samaslags hold; heldur er hold manna annarsslags, dýranna annarsslags, fiskanna annarsslags, fuglanna annarsslags. Þar eru himneskir líkamir og jardneskir líkamir; en adra fegurd hafa hinir himnesku, en adra hinir jardnesku. Annann bjartleika hefir sólin, en annann túnglid; annann bjartleika hafa og stjørnurnar, því ein stjarna yfirgengur adra ad bjartleika; eins er því líka háttad med upprisu framlidinna. Líkamanum verdur rotnanlegum nidursád, en hann mun upp aptur rísa ófor-rotnanlegur; honum verdur audvirdilegum nidursád, en hann mun upprísa vegsamlegur; honum verdur nidursád veikum, en hann mun upp aptur rísa krøptugur; náttúrlegum líkama verdur nidursád, en upp aptur mun rísa andlegur líkami, 1 Cor. 15.

Af þessari útmálun sjáum vér, ad hinn sami líkami mun ad sønnu sídarmeir upprísa; en hann mun samt ecki upprísa í sama ástandi sem hann er nidurlagdur í jordina; oss mundi heldur ecki vera þént med því, ef vér um alla eilífd ættum ad bera á oss þennann jardneska, veika og forgengilega líkama. Páll tileinkar hér þeim upprísnu líkømum fjóra eginlegleika, sem þeir ecki hafa ádur haft, nefnilega: ad þeir verdi órotnanlegir, vegsamlegir, krøptugir og andlegir. Líkamanum verdur nidursád rotnanlegum, segir hann, en hann mun upprísa ó-rotn-

rotnanlegur. En skuli vorir uppríſnu líkamir verda órotnanlegir, þá hljóta þeir ad hafa alla adra eginlegleika, heldur enn þeir líkamir, sem vér nú hofum. Þessir hafa í þeirra náttúru grundvollinn til þeirra rotnunar; og svo lengi þeir hafa þá somu eginlegleika, hljóta þeir líka naudsynlega ad vera rotnanlegir. Samanblondun margslags gagnstædra parta, partanna sifeldi samannáningur, vaxandi harka í rennuſtockunum, sem leida vessana um líkamann, og teppan í þeim, sem smámsaman eykst, allt þetta er orsok til vorrar rotnunar. Skuli þess vegna vorir uppríſnu líkamir verda órotnanlegir; þá hljóta orsakirnar til vorrar rotnunar ad burttakast, vorir líkamir hljóta ad leggja af sér í grefinni þessa stórgérdu jardneſku parta, sem hér á jordunni hafa þá nidur. Þetta kénnir Páll í sama kapítulanum med útþryckilegum ordum, þar hann segir: **hold og blód er ecki hæft til ad verda hluttakandi Guds ríkis; ecki heldur mun þetta forgengilega verda hluttakandi þess óforgengilega.** Sá líkami, vill hann segja, sem samanstendur af holdi og blódi, eins og vor nærverandi líkami, sá líkami, sem er af jardneſku efni gjordur, eins og þessi, er ecki hæfur til þess eptirkomanda lífs; ecki heldur, vill hann segja, kann þad, sem er forgengilegt í vorum líkama, ad verda óforgengilegt, af því þad hefir í sjálfu sér sædid til daudans og orsok til rotnunarinnar.

Sá annar eginlegleiki vorra uppríſnu lík-ama er þeſſi: líkamanum verdur nidurſád aud-virdilégum, en hann mun uppríſa vegſamleg-ur. Hvar í vegſemd og fegurd þeirra upp-ríſnu líkama verdi innifalin, gétum vér ecki med viſſu ſagt; en ſvo mikid kénnir Páll oſs, ad þau lyti og ſá óſullkomlegleiki, ſem opt gjør-ir vora jardneſku líkami óálitlega, munu ecki finnaſt á þeim eptir uppríſuna. Vora nær-verandi líkami vantar opt þá reglu, fegurd og nidur-rødun, ſem þeir ætu haſt, opt hafa þeir breſti og vanmeti; þeſſir breſtir munu ecki lyta vora uppríſnu líkami, á þeim mun verda hin fullkomnaſta regla, fegurd og nidur-radan. Þetta flýtur jafnvel af því, ſem eg ádur heſi ſagt. Sú óregla og miſſmídi, ſem finnaſt á líkøm-um vorum og gjørir þá óáſjálega, eru einúng-is breſtur í blondun og ſamanſetníngu þeirra gróſu jardneſku parta; en þeſſa jardneſku parta ſkil-jum vér eptir í grøfinni, vér ſærum þeſs vegna ecki hedur þeſſa breſti med oſs burt úr grøfinni.

Sá þridji eginlegleiki vorra uppríſnu lík-ama er þeſſi: honum verdur veikum nidurſád, en mun upp aptur ríſa kroptugur. Vor nær-verandi líkami er óteljandi veikleikum undir-orpinn; eins marga limi, ſem hann hefir, eins mørgum pørtum, ſem hann ſamanſtendur af, eins mørgum veikleika er hann undirkaſtadur. Þetta flýtur ſumpart af ſvo margra gagnſtædra hluta ſamanblondun og ſameiníng í náttúru vorri, ſumpart af ſædunni, ſem vér til vor tøk-

tokum, vatninu, sem svalar oss, og loptinu, sem vér drøgum til vor med andar-drættinum, hvort ed ecki ætid á vid vorn líkama, og lokfins af vors líkama egin innvortis hræríngum. En þegar nú allir þessir stór-gerdu jardnesku partar, í hvorjum vorir veikleikar hafa sitt adsetur, verda eptir í grøfinni, þá er þad skiljanlegt, ad líkaminn, sem veikum verdur nidursád, hlýtur ad upprísa øflugur.

Lokfins er þad sá fjórdi eginlegleiki vorra Upprísnu líkama: náttúrlegum líkama verdur nidursád, en upp aptur mun rísa andlegur líkami. Náttúrlegur líkami er þvílíkur líkami, sem er útbúinn med stór-gerdum jardneskum skilníngar-vitum, sem løgud eru eptir líkamans nærverandi jardneska ástandi. Þannig er þeim líkama háttad, sem er nidurlagdur í jørdina; en sá líkami, sem aptur upprís, er andlegur, edur eins og hann kallar hann seinna, himneskur. Sá upprísni líkami mun þess vegna, eptir Páls lærdómi, verda ysrid sinn og sinágerdur líkami, sem er hreinsadur frá øllu þvi efni og pørtum, sem þessi jardneski líkami er samansettur af. Sá upprísni líkami mun þess vegna verda léttur á sér, fljótur í sínum hræríngum og samqvæmari sálarinnar al-vegu veru. Vér sjáum þá hér af, hvorninn vorir líkamir, eptir Ritníngarinnar lærdómi, munu verda á sig komnir; ecki þessir grófu og af efni gjørdu, heldur! ysrid fínir, andlegir og himneskir líkamir munu upp aptur rísa.

Og munu þad þá ecki verda vorir eginn líkamir? kynnu menn ad spyrja; eg svara: já! vorir eginn líkamir munu þad verda, og þad í hinni allra eginlegustu meiníngu. En, hvad köllum vér vorn líkama? þessir þycku, þúngu, af efni gjordu líkamir, sem vér á oss berum hér á jördunni, eru ecki í eginlegri meiníngu vorir líkamir; þeir eru teknir til láns hjá öllum Elimentunum (Frum-efnunum) og tilheyra þeim. En, í þessum gróta af efni gjorda líkama liggur grundvallar-vera vors líkama hulin; hún er yfrid smá-gërdur og sinn líkami, sem eginlega tilheyrir sálunni, er henni náqvæmlega sameinadur, og er vor eignarlegi líkami. Allt þad, sem smámsaman hefir bætst vid hann af fædunni, og hefir útþanid, aukid og útvídkad þennann fína og smá-gërda líkama, eru framandi partar, sem ecki tilheyra oss, heldur heiminum, hvorja vér hösum um nockurn tíma tekid til láns, til ad fá þad form, abl og vöxt, er vér, sem heimsins innbyggjarar medþurftum. Þessi stóri líkami er einúngis klædi, í hvört vor smá-gërdi eignarlegi líkami er innvafinn. Þess vegna koma og fara þessir til láns teknu hlutir á hvörju augna-bliki. Þessi grósi líkami, sem vér nú hösum, er ecki sá sami, sem vér færdum med oss út af módur-lísi; ad nockrum árum lidnum hösum vér aptur annann líkama, og samt heitir þad hinn sami líkami, af því hans grundvallar vera er ætíd hin sama. Þess vegna hverfa líka þessir til láns teknu partar

partar med rotnuninni aptur til þeirra Eliments, sem þeir eru afteknir. Lopt, jord, vatn og eldur, sérhvort Eliment tekur til sín aptur þad, sem þvi tilheyrir, og eptir þeirri útmálun, sem Páll hefir gjört um eginlegleika þeirra uppriśnu líkama, hljótum vèr ad trúa, ad vorir jardnesku líkamir fái þessa jardnesku parta aldrei framar, þar þeir ecki eiga framar ad vera innbyggjarar í þessari veroldu, ad minnsta kosti ecki eins á sig kominni, sem hún nú er. Þad er þess vegna ecki þessi stór-gérdi, þúngi og af efni gjordi líkami, heldur hans smá-gjorva grundvallar-vera, sem er sálarinnar nær-klædi, er hefir fyrirheit um upprisuna, og þá von, ad verda sídarmeir í annari áśynd innbyggjari hins annars heims; þvi annar heimur útheimtir adra líkami. Nú finnum vèr Páls samlíkingu, er hann dregur af frœinu, sem í jordina verdur nidursád, fullkomlega passandi, eckért bílæti gat verid fegra og þar hjá réttara. Hann vill hér med kénna oss, ad eins og frækornid, sem nidur er sád, kémur ecki sjálft upp úr jordunni, heldur einúngis sú litla, varla synilega mind, sem liggur innsveypud í þessu korni, allt eins mun ecki heldur þessi synilegi jardneski líkami upp aptur rísa, heldur sá ósynilegi smá-gjorsi líkami, sem nú liggur innvafinn í hinum, þegar þeir stórgérdari jardnesku partar, sem vóru eins og umbúdir utan um hann, verda eptir í jordunni.

 Af

Af þessari útmálun, sem eg hér hefi gjort yfir ástand þeirra upprísnu líkama, sjá allir, hvorsu litid þessi lærdómur um upprísuna kann ad skuldast fyrir það, ad hann sé skáleitur og sjálfum sér gagnstædur, og hvorsu allar þær mótsagnir, sem gjordar hafa verid á móti þessum huggunar-fulla sannleika, koma einúngis af rángri ímindun, sem menn hafa gjort sér um ásigkomulag þeirra uppríſnu líkama. Sú almennasta og í fyrsta áliti sterkasta mótsögn á móti þessum lærdómi er þessi: Þar eru til manneskjur, segja menn, sem eta adrar manneskjur, þær næraſt og vaxa af sinna medmanneskna holdi, sem rennur þeim í hold og hams. Adrar manneskjur verda fuglum og fiskum ad átu, og þessir aptur manneskjunum ad fædu. Af náttúrunnar almennilega krings-róli dreifast þeir ondudu líkamir vída vegar; sérhvorr partur kémur med rotnuninni aptur til þess efnis hvar hann á heima. Vatnid, jordin, loptid fær sinn hluta hvort fyrir sig; þessir partar gánga aptur til grasanna, ávaxtanna og dýranna, og loksins, þegar þessir hlutir eru brúkadir til fædis, sameinast þeir annara manna líkomum. Nú spyrja menn, hvorninn sérhvorr géti fengid aptur sinn líkama í upprísunni, ef allir eiga þó ad fá þeirra líkami heila og óskérdta? þessi mótsogn sýnist ad vísu ad vera oblug og mikilvæg; en þó er hún einúngis grundvollud á rángri ímindun um ásigkomulag þeirra uppríſnu líkama. Strax, sem menn fallast á þá út-

útskríngu, sem heileg Ritníng gèfur yfir náttúru og eginlegleika þeirra uppriïnu líkama, þá sellur øll þessi torveldni burt. af sjálfri sèr. Eptir Ritníngarinnar lærdómi, eiga ecki vorir stór-gèrdu jardnesku líkamir ad upprísa, ecki þetta hold, þessi bein, þetta blód og þessir kogglar; heldur þeir andlegu og himnesku, þeir smá-gèrdu líkamir, sem liggja innsveypadir í því útvortis grófa hýdi, eins og þad fljúgandi skor-qvikindi í silki-madkinum og plontu-mindin í fræ-korninu. Þad, sem mann-æturnar, þad, sem fiskarnir og dýrin eta, er einúngis þad útvortis grófa hýdi, sem hefir verid svo sem hjúpur vors andlega líkama; hid fyrra gètur þènad til fædis, en þadi sídara ecki. Þad, sem med rotnuninni útdreifist í loptid, vatnid, eldinn, jordina, eru einúngis þeir til láns teknu hlutir, hvorjir snúa þángad aptur, hvadan þeir vóru teknir, á medan vèr þurftum þeirra vid. Þeir tilheyra ecki oss, heldur náttúrunni; vèr kunnum þess vegna ad skila þeim aptur, þegar vèr ecki þurfum lengur á þeim ad halda, án þess vor sanni og eginlegi líkami missi þar vid hid minnsta. Hann verdur samt til í náttúrunni, og gètur þess vegna, fyrir Guds almættis-krapt, aptur framkomid úr moldunni, þegar hinn sídasti dagur upprennur, þá sèrhvorr á ad heyra sinn sídarsta dóm. Allar þær mótsagnir, sem menn uppþenkja til ad veikja þennann sáluhjálplega lærdóm, snerta þess vegna ecki vora líkami, sem

eiga að upprísa, heldur einúngis þessa jarðn-esku líkami, sem rotna í jörðunni, og eckért fyrirheit hafa um upprisuna.

* * * * * * * * *

Hvörsu sáluhjálpleg og tilhlöckunar verð er þessi von, sem styrkir þann sannkristna og brynjar hann með djörfúng á móti dauðans ógnunum. Vér gétum að sönnu ecki hugsað til dauðans án þess að oss í vissann máta hrylli við honum, þar hann niðurbrýtur vorn líkama, þennann part vors skapnaðar, sem vér höfum svo miklar mætur á. En hvörsu öbl-ug er von þeirrar eptirkomandi upprisu til að dempa þennann hroll? samt væri þessi von ecki nógu upplífgandi, ef vér ættum að fá hina sömu líkami aptur, í sama ástandi, sem vér höfum við þá skilið, þessa þúngu, jarðnesku og stór-gérðu líkami, sem ala í sér sæði til svo margra sótta og sjúkdóma, já, það sem er verra enn sóttir og sjúkdómar, sæði til svo margra syndugra girnda og ófsvæsinna géðs-hræringa. Nei, sú er vor gleðilega von og fagnaðar-fulla tilhlackan, að sá líkami, sem vér sáum aptur í upprisu hinna dauðu, á fyrst að hreinsast frá hans kránka og synduga eðli, svo hann géti orðið verðugur bústaður fyrir þá forklárudu sálu. Ættum vér þá að qvíða svo mjög fyrir að afklæðast vorum jarðnesku líkömum svo lengi, þángað til þeir fyrir Guðs krapt, eru orðnir hreinsaðir undir eilífðina.

Dauð-

Daudinn er ofs nockud hryllilegur, þar hann skilur ofs frá heiminum, í hverjum svo mørg meinlaus gledi hefir streymt inn til vor eigégnum sérhvørt skilníngar-vit, og aukid ofs yndæli. En hvørsu vonar-fullur er ecki aptur á móti þánkinn um líkamanna upprisu, þá vér med sálu og líkama eigum ad verda inubyggjarar í þeim nýja heimi, sem Drottinn hefir tilbúid handa sínum heilogu. Vér þeckjum ad sonnu ecki þennann heim, vér þeckjum ecki hans unadsemd og yndæli; en, svo mikils megum vér þó vænta, ad þar Gud géfur ofs aptur vora líkami og vor skilníngar-vit, þó þad séu forklárud skilníngar-vit, þá muni hann hafa tilbúid handa þessum skilníngar-vitum þad yndæli, sem þeim sambýdur, en þvílíkt yndæli, sem er hreint, heilagt og verdugt þeirri forklárudu sálu, sem nýtur þess; svo mikid þorum vér ad segja til vissu, ad sá heimur, er Gud hefir tilbúid handa þeim upprisnu, sem sáluhólpnir verda, hlýtur ad vera lángtum fegri og vegsamlegri, heldur enn sá heimur, sem vér búum nú í. Munum vér ecki med gódum røkum kunna ad álykta af þessum heimi um hinn ókomna? þar þessi heimur er svo fagur, svo prýdilegur, svo fullur af gledi og yndæli fyrir ofs, og hann er þó skapadur til ad vera samastadur syndugra sképna, sem gjøra uppreist á móti þeirra Skapara, og launa þá stærstu velgjørnínga med kaldsinni og vanþackæti, hvørsu fagur og prýdilegur má

þá

þá sá heimur vera, sem Gud hefir ætlad sínum sonum og sigri-hrósandi stridsmönnum til bústadar?

Daudinn er oss nockud hrylligur, þar hann skilur oss frá vorum vinum; þad er ætíd sárt ad skilja vid þá, sem vér med vináttu erum sameinadir vid; enn þá sárara er ad skilja vid þá, hvorja náttúran hefir samtengt oss. En vér hofum þá gledilegu von, ad vér aptur í upprisunni munum sameinast vorum sáluhólpnu vinum. Sé þessi ósk svo saklaus, kunni hennar uppfylling ad auka svo mikiu vid eilífdarinnar gledi, mun Gud þá neita sínum sáluhólpnu um þennann sælu-auka? og hvílíkur ósegjanlegur fögnudur mun þá útbreidast um hýbýli þeirra upprisnu réttlátu, þegar sá eini ektamaki umfadmar hinn annann, og sá eini vinur leggur hendur um hálsinn á hinum? og þó vér þecktum hér ecki vora vini, mundum vér þar fyrir vera vinalausir? eru ecki allir eilífdarinnar innbyggjarar vorir vinir? eru ecki allir þeir endurleystu vorir vinir? hvílík ósegjanleg gledi mun þad verda, þegar allir sáluhólpnir samtengjast óslítanlegu vinskapar-bandi? þegar sá eini af þeim sáluhólpnu innhellir sinni sælu í hins annars brjóst, og aptur inn-andar hans? hvorsu gledileg og veáleg og vonarfull er þá sú tilhlackan, sem þessi lærdómur um líkamanna upprisu veitir Jesú Krists sonnum tilbidjendum! hvorsu brynjar hún oss med djörfúng á móti ollum þeim hrolli og qvída, sem daud-

daudlegum monnum stendur af daudanum; en skuli þessi lærdómur ecki á hina sídusta bæta daudans hrædslu á hrædslu ofan, þá hljótum vér hér í heimi ad lifa þannig, ad vér gétum hast grundada von um, ad finnast á medal þeirra, sem upprísa til eilífrar sælu, og ecki til fordæmíngarinnar.

XLII. Kapítuli.

Um þann sídasta Dóm.

Ad vísu er þad satt, ad sérhvorrar manneskju daudadagur er hennar dómsdagur; en samt er þad óneitanlegt, ad fyrir heiminum liggur almennilegur dómur, þá allir í þeirra upprísnu líkomum eiga ad opinberast fyrir Krists Dómstóli, ad hvørr einn kunni ad fá sin laun, eptir því, sem hann hefir adhafst í líkamanum, hvørt þad er gott edur illt, 2 Cor. 5. Þær sérdeilislegu kríngumstædur þessa dóms eru oss ecki allar augljósar. Vér hljótum ad halda oss vid Ritníngarinnar vitnisburd; ad víkja frá honum med djerfum tilgátum, væri hættuleg ofdyrfska. Kristur útmálar þennann mikla atburd med eptirfylgjandi hætti; Þegar mannsins sonur, segir hann, kémur í sinni dýrd, og allir heilagir englar med honum, þá mun hann sitja í sæti sinnar dýrdar, og allar þjódir munu samansafnast fyrir honum, og hann mun þá sundurskilja hvørja frá ødrum, eins og hyrd-

 ir

ir sundurgreinir saudi frá kidum; og saudunum mun hann skipa til sinnar hægri handar, en kidunum til vinstri. Þá mun Konúngurinn segja til þeirra, sem á hægri hønd eru: komid hér, þér blessadir fødur mins! og eignist þad ríki, sem ydur var tilbúid frá upphafi veraldar! því húngradur var eg, og þér gáfud mér ad eta; þyrstur var eg, og þér gáfud mér ad drecka; gêstur var eg, og þér hýstud mig; nakinn var eg, og þér klæddud mig; sjúkur var eg, og þér vitjudud mín; í myrkvastofu var eg, og þér komud til mín. Þá munu hinir réttlátu svara og segja: Herra! nær sáum vid þig húngradann, og mettudum þig? edur þyrstann, og gáfum þér ad drecka? eda nær sáum vid þig gêstkomandi, og hýstum þig? eda nakinn, og klæddum þig? eda nær sáum vid þig sjúkann eda í myrkvastofu, og komum til þín? þá mun Kóngurinn svara þeim: sannlega segi eg ydur, hvad þér gjørdud einum af þessum mínum minnstu brædrum, þad gjørdud þér mér. Þá mun hann og segja til þeirra, sem til vinstri handar eru: farid burt frá mér, þér bølvadir! í þann eilífa eld, sem fyrirbúinn er fjandanum og hans árum. Því húngradur var eg, og þér gáfud mér ecki ad eta; þyrstur var eg, og þér gáfud mér ecki ad drecka; gêstur var eg, og þér hýstud mig ecki; sjúkur og í myrkvastofu

var

var eg, og þér vitjuduð mín ecki. Þá munu þeir líka svara honum: Herra! nær sáum við þig húngradann, eda þyrstann, eda gêst, eda nakinn, eda sjúkann, eda í myrk-vástofu, og hofum þér ecki þjónað? þá mun hann svara þeim: sannlega segi eg ydur, hvad þér gjørdud ecki einum af þessum hin-um minnstu, þad gjørdud þér ecki heldur mér. Þá munu þessir gánga í eilífar písl-ir, en réttlátir í eilíft líf, Matth. 25.

Allir sjá, ad þessi útmálan inniheldur bí-læti, sem dregid er af veraldlegum dómstólum; hvørt eitt atvik má þess vegna ecki takast rétt eptir ordunum. Kristur er settur hér fyrir sjónir, sem dómari, er situr á sínum dómstóli, og lýsir fríkénníngar-dómi yfir þeim réttlátu, og fordæmíngar-domi yfir þeim ránglátu; sem grenslast eptir sérhvørs athofnum, og gêfur sér-hvørjum til kynna orsøkina til þess dóms, sem hann fær, hvørt heldur hann fríkénnist edur for-dæmist. Þessi bílæti hljóta ad takast í ósegin-legri meiníngu; sú eginlega meiníng mundi uppvekja hjá oss þá þánka, sem eru þeirri ædstu veru óverdugir. Þetta dýrdar-sæti, hvad gêt-ur þad þýdt annad, enn Jesú ótakmarkada vald til ad dæma heiminn, hans vald til ad umbuna sínum sonnu tilbidjendum, og straffa sína óvini; og þetta opinbera ransak, sem ept-ir útmáluninni á ad haldast yfir heimsins inn-byggjurum, er fyrir heimsins dómara allt eins ónaudsynlegt, sem dómstóllinn; Jesú alvitska

og sérhvörs egin samvitska gjörir það ónauðsynlegt. A þvílíku þarf að halda fyrir dómstóli jarðneskra Konúngs, en ecki fyrir Jesú Krists dómstóli, hvörs auga er alviturt.

En jafnvel þó að nockuð í þessari útmálun hljóti að takast í óeginlegri merkingu, þá kann það þó ecki alltsaman að útskírast óeginlega. Það er að sönnu eptirlíking; en hún hlýtur þó að innihalda sannleika. Ef vér burttökum þennann sýnilega útvortis búníng, hvörjum Guðs vísdómur sveypar utan um sín andlegu sannindi, til að lempa sig eptir manneskjunum, sem framar leiðast af skilníngar-vitunum enn skynseminni, þá finnum vér í þessu bílæti eptirfylgjandi lærdóma. Sá fyrsti: sá tími mun koma, þá Guð með hátíðlegum hætti vill gánga ríkt eptir sinna laga eptirbreytíngu og auglýsa sitt réttlæti með því að launa sínum sönnu tilbiðjendum, og straffa foraktara sinnar náðar. Nær þessi stóri tímans púnktur er ákvarðaður, hefir Guðs vísdómur hulið fyrir oss, svo vér ætíð skyldum viðbúnir vera. Þess vegna er gagnslaust, að vilja grennslast eptir þessum tíma; ef vér hefðum átt að vita hann, þá hefði Guð vissulega opinberað oss hann, og þar Guð vill ecki, að vér vitum hann, þá er forgéfins, að vilja útreikna hann. Tíma-púnktur þessa stóra atburðar er kominn undir Guðs frívilugu ráði, skynsemin gétur þess vegna ecki fastsett hann; en það gétur skynsemin séð, að það er nauðsynlegt, að þessi tíma-púnktur hljóti ein-

einhvørntíma ad koma. Skynsemin hlýtur ad álíta þad verdugt fyrir þann ædsta Løg-gjafara og Yfir-herra, ad hann einhvorntíma auglýsi, opinberlega og med hátídlegum hætti, fyrir øllum sínum skynsemdarfullu sképnum sína misþócknun á því vonda, og sína velþócknun á því góda; þar med frelsar hann heidur sinn, sem vanvirdist med mannanna vísvitandi yfirtrodslum, þar med innþryckir hann hjá sínum sképnum þeirri heiløgu lotníngu, sem þær eiga ad hafa fyrir hans óendanlegu hátign. Þess vegna segir Páll: þad er rétt hjá Gudi, ad endurgjalda þeim hørmúng, sem ydur hørmúng veita, en ydur, sem hørmúng lídid, hvíld med oss, þá er Drottinn Jesús mun opinberast af himni med sínum mektugu englum, med elds-loga, til ad hegna þeim, sem ecki vilja adhyllast Gud, og þeim, sem ecki hlýdnast Evangelió vors Drottins Jesú Krists; hvørjir lída munu eilífa gløtun til straffs af Drottni, og af hans dýrdarlegri makt, þá hann kémur til ad vegsamast af sínum heiløgum, og til ad verda dásamlegur á medal allra þeirra, sem trúad hafa, 2 Thess. 1.

Sá annar lærdómur: sú persóna, sem heimurinn á ad dæmast af, er Jesús Kristur. Ad sønnu mun fadirinn einnig dæma heiminn; þess vegna kallar Páll hann allra dómara, Ebr. 12. og þann réttláta dómara, 2 Tim. 4. En hinn sami Páll segir líka, ad fadir-

inn muni dæma heiminn í Krists persónu: hann hefir, segir hann, tilsett vissann dag, á hvørjum hann ætlar ad láta þann mann, sem hann hefir þar til sett, dæma rétt alla jardarinnar innbyggendur; og þetta hefir hann gjørt trúverdugt fyrir øllum med því, ad hann uppvakti hann frá daudum, Post. g. b. 17. Pétur vitnar somuleidis, ad hann sé af Gudi tilsettur til ad vera dómari lifandi manna og daudra, Post. g. b. 10. Jesús á þeís vegna eptir Ritníngarinnar lærdomi ad dæma heiminn, og þad, sem Gud og madur, ecki einúngis eptir sinni gudsdómlegu, heldur líka eptir sinni manndómlegu náttúru; því bædi sem Gud og madur hefir hann endurleyst heiminn, þar med er heimurinn ordinn hans egin eign, hann hefir líka þar med fengid þann fullkomnasta rétt til ad dæma heiminn sem Gud og madur. Enn þá hefir hann ecki sýnt sinn fullkomna sigur yfir þeim, sem hann forakta, enn þá eru hans trúu tilbidjendur foraktadir og ofsóktir; skyldi hann þó ecki einhvorntíma auglýsa sig í sínu fullkomna sigur-hrósi? skyldi hann ecki einhvorntíma sýna øllum heiminum opinberlega, ad hans Evangelíum hefir ecki verid heila-grillur, og ad hans offúr hafi verid gyld forlíkun fyrir þá, sem trúa?

Sá þridji lærdómur: Mannsins Sonur mun koma til dómsins, umkríngdur af sínum heiløgu englum. Hvørsu náttúrlegt er þetta; þeir

Þeir vóru nálægir hjá honum í hans djúpustu niðurlægingu; þeir vóru nálægir við hans fæðingu, við hans freistíngar á eydimörkinni, við hans pínu; þeir vóru nálægir við hans upprisu, við hans himnaför, og kunngjörðu Postulunum hans apturkomu til dómsins; skyldu þeir þá ecki líka vera nálægir við þetta Jesú vigtuga verk í hans upphafníngu? þar þeir vóru staddir við og horfðu uppá hans stríð, skyldu þeir þá ecki einninn sjá hans síðasta og fullkomna sigur? já, skyldu ecki allir himinsins innbyggjarar vera vitni til, að hann er réttlátur Dómari, sem géldur hvörjum eptir hans verkum, og hefir ecki géfið sín lög til forgéfins.

Sá fjórði lærdómur: á síðasta degi eiga þeir vondu að skiljast frá þeim góðu, þeir vanheilögu frá þeim heilögu, hafrarnir frá sauðunum. Þessum mun verða skipað á hægri, og hinum á vinstri hlið við hans dómstól. Vér sjáum auðveldlega, að þetta er málverk; en það hlýtur þó að innihalda sannleika, og sé nockur sannleiki fólginn undir þessu bílæti, þá hlýtur það að vera þessi: að þeir heilögu og vanheilögu, sem í upprisunni eru samanblandaðir sín á milli, munu þá, þegar Jesús kémur til dómsins, verða aðskildir hvörjir frá öðrum, aðskildir, ecki einúngis með þeim ýmislega dómi, sem yfir þeim mun uppsagður verða, heldur einnig að staðnum til, sem hvörjum fyrir sig mun hlótnast. Páll útskírir oss þennann skilnað: Drottinn sjálfur, segir hann, mun

mun koma af himnum ofan med strídshrópi, med høfud-engilsins raustu, og med sterku básúnu hljódi, og þeir munu fyrst uppríſa, ſem dáid hafa í sameiníngu vid Krist; þar eptir munum vér, sem lifum og eptirblifum, ásamt med þeim verda uppnumdir í skyin, til ad mæta Drottni í loptinu, og munum svo vera hjá Drottni alla tíma, 1 Thess. 4. Þeir, sem dáid hafa í sameiníngu vid Krist, munu, eptir Postulans lærdómi, verda uppnumdir í skyin til ad mæta Drottni í loptinu; þad er ecki sagt um þá vanheilogu, sem deyja fyrir utan sameiníngu vid Krist; þeir verda eptir á jordunni, þeir verda ecki uppnumdir í loptid á móts vid Drottinn, og þar med adskiljast saudirnir frá hofrunum, þeir vanheilogu frá þeim heilogu.

Sá sinti lærdómur: Þad, sem áqvardar mannanna frikénníngu edur fordæmíngu á sídasta degi, er ecki svo miøg þeirra þecking, svo sem sá ástundan og kostgæfni, hvar med þeir hafa breytt eptir þeirra þeckingu. Enginn efi er á því, ad ásetníngs vankunnátta og vantrú vinnur til fordæmíngar; því þá er hjartad spillt og elskar sína spillíngu; í þessu tilliti segir Kristur: hvørr, sem á hann trúir, fordæmist ecki; en hvørr, sem ecki trúir, er nú þegar fordæmdur, af því hann trúdi ecki á Guds eingétinn Son, Jóh. 3. En þó mun ecki verda spurt ad því á sídasta degi, hvørsu mikid vér hofum vitad; heldur hvørsu mikid

vèr høfum gjört af því, sem vèr vissum. Sú trú, sem frikénnir oss, er einúngis sú trú, sem er kroptug fyrir kjærleikann, sú trú, sem er á-vaxtarsom af dygdugum, ágætum og kristnum manni verdugum athøfnum. Þess vegna er það, að Kristur í áður framfærðri útmálun þess síðasta dóms, talar ekki um þeckingu þeirra frikénndu og fordæmdu, heldur um þeirra athafnir, og um eptirbreytni þeckíngarinnar.

Sá sjötti lærdómur: ályktanin af þessum dómi er sú, að þeir heilogu inngánga til eilífrar sælu, og þeir ógudlegu til eilífra písla. Beggja ástand mun, eptir Jesú lærdómi, vara eilíflega. Eins og orðið eilífur merkir endalausann varanlegleika, þegar það brúkast um ástand þeirra sáluhólpnu, þá hlýtur það líka að hafa sömu merkíngu, þegar það brúkast um eymd þeirra fordæmdu. Vèr finnum enga ástædu í Ritníngunni til að taka orðið í sama stað í tveimur aðgreindum merkíngum. Ritníngin géfur oss enga átyllu til að vænta neinnar frelsunar, og fyrir utan Ritnínguna veit skynsemin eckért til vissu í þessu efni. Svo mikið veit hún einúngis, að svo lengi þeir fordæmdu halda áfram að syndga, þá hljóta þeir líka ætíð að vera ófarsælir; en eckért meðal þeckir skynsemin, af hvorju þeir fordæmdu skyldu géta betrast, hún gétur þess vegna ecki heldur sýnt oss neitt meðal, með hvorju þeir géti frí-ast frá fordæmíngunni. Oss er þess vegna

Rn óhult-

óhultara, ad halda oss vid Ritníngarinnar út-þryckilega lærdóm, heldur enn vid skynseminnar óvissu tilgátur.

Þetta er Ritníngarinnar lærdómur um þann sídasta dóm, sem liggur fyrir heiminum; meira kénnir hún oss ecki, og meira þurfum vér ecki ad vita; uppá þau spursmál, sem framar kynnu ad gjoraſt, mun egin reynsla svara sídar meir. Þessu eina bætir hún vid, ad heimsins eydilegging egi ad fylgja á eptir dóminum; því nú er tilgángurinn med þennann heim uppfylltur, nú þarf ecki framar á hönum ad halda. Sá himin og jørd, sem nú eru, segir Pétur, verda fyrir hans ord geymd eins og féſjódur, og erú ætlud eldinum á dégi dómsins og til vondra manna eydileggíngar. Vér kynnum hér ad spyrja: hvort þad einúngis sé vor jardar-hnottur, sem þá á ad eydileggjast, edur vor gjorvalli sólheimur? sólin med ollum hennar plánetum, ellegar gjervalla heimsins vídt útþanda bygging? vér kynnum ad spyrja: hvort sá heimur, sem á ad eydileggjast, muni oldúngis verda afmádur og ad engu gjordur, edur hvort hann máské einúngis muni missa sitt núverandi form, muni umbreytast og setjast í betra og ágætara tilstand? vér kynnum ad spyrja: hvort þessi heimur, þannig endurnýjadur, muni verda bústadur þeirra sáluhólpnu eptir upprisuna, ellegar í hann verdi settir nýir innbyggjarar? um

þessi

Þessi spursmál er nú búid ad strída svo lengi, og enn þá eru menn ecki komnir til neinnrar vissu; hafi manneskjurnar lyst til ad þrátta um ávaxtarlausar eptirgrenslanir, þá hafa þær hér nóg ad þrátta um til veraldar enda, því fyrri verda þessi spursmál ecki útkljád. Ritníngin þegir, hvored einúngis gétur géfid oss vissu í þessu efni, og skynsemin ráfar innanum ógrundadar tilgátur. Sá, sem neitar þeim, hefir allteins litlar roksemdir vid ad stydjast, sem hinn, er játar þeim, og sá, sem játar þeim, sem hinn, er neitar þeim. Þad besta í þessu efni er, ad hvorki vor hegdan, né vor farsæld er komin undir úrlausn þessara spursmála, og þess vegna hefir Gud ecki heldur útskírt þau fyrir oss. Heimurinn vard til, og vard þad, sem hann er, án þess ad vér hefdum þar nockurn hlut med ad gjöra, hann mun líka sídarmeir án vor verda þad, sem hann á ad vera.

* * * * * * * *

Í stadinn fyrir ad hugsast eptir þessum mikilvægu atburdum, ættum vér ad kappkosta med kristilegri hegdun ad búa oss undir þá. Þeir heilögu eiga, eptir Jesú dómi, ad inngánga til eilífs lífs, og þeir vanheilögu til eilífrar pínu. Hvörsu skélfilegur hlýtur þá þessi dómur ad vera fyrir þá sídari! þegar þeir nú koma fram fyrir dómarans auglit, þegar engrar nádar er nú framar ad vænta, engin tár

hræra framar dómarans hjarta, sú þreytta og foraktada miskunsemi er nú umbreytt og ordin ad straffandi réttlæti, og eckert hæli er ad finna fyrir reidi þess, sem á stólnum situr. Þegar þeir nú líta til síns undanfarna lífs, og sjá heilann her af ásetnings yfirtrodslum, sem hrópa um hefnd yfir þeim, og nú þegar upptendra eilífdarinnar loga innvortis hjá þeim; nú líta þeir aptur til þess ókomna, og hvad sjá þeir hér? Gud; en þann Gud, sem ecki er lengur þeirra fadir, ecki lengur miskunari, heldur strangur dómari allra þeirra, sem allt til þeirra sídustu endalyktar hafa mótstadid hans nád, sem kroptuglega hefir leitast vid ad betra og frelsa þá. Hvorsu stór hlýtur syndarans skélfing þá ad verda! og hræsnarinn, hvad hlýtur hann ad finna hjá sér? þegar gríman dettur nú frá andlitinu á honum, þegar hann nú í allri sinni skomm og nakleika framkémur fyrir Krists dómstól, þegar hann nú sjer, en sjer þad allt ofseint, ad hann ad sönnu gat dregid manneskjurnar á tálar, en ecki þad alvitra auga, sem skygnist inní hjartad í gégnum þann útvortis dularfeld, þegar þad nú leidist í ljós; sem í myrkrunum er hulid, rád hjartnanna opinberast; og sérhvorr fær sín laun af Gudi. Ættum vér ecki í tíma ad léitast vid ad umflýja þessa yfirhángandi hættu? edur kunnum vér ad heita forsjálir kristnir, þegar vér vitum ad hún vofir yfir oss, og leitumst ecki vid ad umflýja hana, og

ecki

ecki ad búa oss undir hana? hvad, ef þessi stóri og ógnarlegi dagur Drottins nú upprinni, ef þad sídasta lúdurs-hljód qvædi vid, og mannsins sonur birtist í skýunum med öllum sínum heilögum, ef fjöllin tæki nú til ad rjúka, og bylgjurnar ad brúsa undir lög-gjafarans fótum, hvad mundum vér þá finna hjá oss, hvort meiri von eda meiri ótta? höfum vér grundada von um, ad verda vid Jesú hægri sídu, eda þurfum vér ad qvída fyrir, ad oss verdi vísad til hans vinstri hlidar? hvörsu margir munu þeir vera, sem med fullkominni vissu géta svarad uppá þessa spurníngu, og þó erum vér svo rólegir eins og engin hætta væri á ferdum. Hvílík blindni! hvílíkt skammarlegt laus-lyndi! hvílík óluckuleg rósemi! ætlum vér þá ecki ad vakna, fyrr enn þad sídasta lúdurs-hljód vekur oss? já, þá vöknum vér ad vísu, en þá mættum vér óska oss ad géta sofid til eilífdar. Ættum vér ecki í tíma ad gæta gætur ad sjálfum oss? ættum vér ecki vid sérhvörn syndsamlegann þánka, sem oss flýgur í hug, vid sérhvörja vanheilaga girnd, sem hreifir sér í vorum hjörtum, vid sérhvört ógætilegt ord, sem saurgar vorar varir, ad hugsa med sjálfum oss: þessi þánki, þessi girnd, þetta ord, mun seinna auka minn reiknings-skap, seinna mun þad koma fyrir dóminn, og auka mína fordæmingu. Ef vér í hvört sinn, sem vér syndgudum, temdum oss þessa þánka, mundum vér þá ecki verda hrædd-

ir vid sjálfa oss, mundum vér ecki skyndilega snúa aptur, audmýkja oss fyrir Dómaranum, bidja fyrirgéfníngar á vorum afbrotum, med trúnni leita Endurlausnarans, svo ad vorar misgjørdir mættu útsléttast af vorum reikníngskap.

Til ad upporfast rétt kroptuglega til þessarar árvekni og forsjálni í voru framferdi, hljótum vér lifandi ad setja oss fyrir sjónir Dómarans persónu, hans alvitsku, fyrir hvorri vorir heimugleguftu þánkar ecki eru huldir, hans allstadar nálægd, sem med allri sinni hátign umkríngir oss; hans heilagleika, fyrir hvorjum jafnvel syndarinnar skuggi er vidurstyggd; hans réttlæti, sem hlýtur ad gánga eptir sinna laga eptirbreytni; hans almætti, sem vér hvorki kunnum ad umflýja né móti standa. Til ad upporfast kroptuglega til þessarar árvekni, skulum vér daglega setja oss alvarlega fyrir sjónir, hvorsu skammvinnt og óstødugt þetta líf er. Hvørr veit, hvorsu skyndilega oss kann ad verda burtu kippt, og krafinn af oss reikníngskapur? hvorr veit, í hvada ástandi vér munum skilja vid heiminn? hvorr veit, hvort Gud, á vorum sídustu lífs-stundum vill géfa oss tíma til umvendunar, ef vér allt þángad til høfum forherdt oss á móti hans umvendandi nád? og hvorr veit, nema vor forherdíng sé þá kannské svo stór ordin, ad umvendunin yrdi jafnvel ómøguleg, þó Gud vildi unna oss tíma til hennar. Til ad upporfast kroptuglega til þessarar-

örvekni, hljótum vèr ad setja oss alvarlega fyrir sjónir, hvörsu óendanlegur missir þad er, sem vèr lídum vegna vors ydrunarleysis, hvörsu ógnarleg sú bölvan er, sem á þeim sídasta degi mun dynja yfir þá fordæmdu, hvörsu stór þeirra skömm mun verda í augsýn allra engla og allra heilagra manna; hvörsu óþolandi sú ángist og örvænting mun verda, sem bídur þeirra í eilífdinni, og hvörsu óumrædileg þaramóti sú gledi mun verda, sem þeir trúudu þá munu ödlast í Jesú sídustu tilkomu.

Þegar þessir þánkar hafa kroptuga og ávaxtarsama verkun í vorum hjörtum, þá er tilhugsan þess sídasta dóms oss í engann máta óttaleg; því Dómarinn er vór vinur, vor Frelsari, vor talsmadur; sá, sem á ad dæma oss, er hinn sami, sem dáid hefir fyrir oss. Þad er sá Jesús, á hvorn vèr höfum trúad, hvorn vèr höfum elskad, hvörjum vèr höfum þjónad, hvörjum vèr þolinmódlega höfum eptirfylgt. Þad er sá Jesús, sem ætíd hefir verid vort ædsta góda, vor von og vor styrkleiki. Hvörs megum vèr nú ecki vænta af honum, nú, þegar hann kémur til ad umbuna sínum trúu þjónum, og útbýta eilífdarinnar sigurkrónsum á medal sinna sönnu stríds-manna? nú, þegar hann situr í hásæti sinnar dýrdar, ber himn-

eska

efta sælu og helvítska vlnu sina í hvorri hendi, áthlutar þessa sinum óvinum, en hina sinum vinum. Hvorsu stór mun þá vor gledi, hvorsu ósegjanlegur vor fögnudur verda, þegar vér heyrum hans sidasta frikénningar-dóm: komid híngad, þér blessadir mins Födurs! eignist pad riki, sem ydur er fyrirbúid frá upphafi veraldar.

1808